

Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü
Strateji Bilimleri Ana Bilim Dalı
Milli Güvenlik Stratejileri

MİSYONERLİK FAALİYETLERİ
VE
TÜRK DÜNYASINA YÖNELİK ÇALIŞMALARI

Bayram KÜÇÜKOĞLU
YÜKSEKLİSANS TEZİ
STRATEJİ ANABİLİM DALI

Gebze 2003

Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü
Strateji Bilimleri Ana Bilim Dalı
Milli Güvenlik Stratejileri

MİSYONERLİK FAALİYETLERİ
VE
TÜRK DÜNYASINA YÖNELİK ÇALIŞMALARI

Danışman
Prof. Dr. Abdülkadir AKÇİN

Bayram KÜÇÜKOĞLU
YÜKSEKLİSANS TEZİ
STRATEJİ ANABİLİM DALI
Gebze 2003

ONAY SAYFASI

ÖZET

Türklerin Anadolu'ya gelişleriyle başlayan süreçte Batının onlara bakış açısı hemen hemen hiç değişmemiştir. Bölgede Türk varlığı hep yabancı bir unsur olarak görülmüş ve onu pasivize edici bir siyaset izlenmiştir.

Bu kapsamda uzun vadeli bir emperyalist planının araçlarından birisi olarak kullanılan misyonerlik faaliyetleri, tarihten beri ülkemize yönelik tehditlerden birisi olarak öne çıkmakta ve özellikle son dönemde milli bütünlüğümüzü sarsıcı bir mahiyete bürünmektedir.

Bu hassasiyetin ortaya konulması açısından misyonerliğin kaynağı olan Hıristiyanlık dini ele alınarak tarihi süreci irdelenmiştir. Bu kapsamda Hıristiyanlık içersinde misyonerlik anlayışını hangi temeller üzerinde ve kimler tarafından oluşturulduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Misyonerlerin çalışma alanları ve hedefleri izah edildikten sonra tüm dünyada ve ülkemizde misyonerlik faaliyetlerinin yürütülmesine yönelik örnekler ifade edilmiştir.

Bu bilgiler ışığında ülkemiz ve Türk dünyası için misyonerliğin en tehlikeli yönünün din değiştirmek olmadığı, asıl gayenin kültür emperyalizmi diye tanımlayabileceğimiz Hıristiyan kültür ve yaşam tarzının insanlarımıza empoze edilerek, neticede batı için istenilen yönde kullanılabilecek bir toplumun yaratılması olduğu gözden kaçmamalıdır..Bu anlamda, misyonerlik faaliyetlerinin doğru anlaşılacak bu tehlikeye karşı yasal tedbirlerin yanında, halkın bilinçlendirilmesi şeklinde de bir mücadeleye girilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

SUMMARY

The western countries point of view against the Turkish society has never changed since the beginning of their arrivals to Anatolia. Turks in the region has always been taken as a danger and they have been treated as if they do not belong to the place and as a result of this idea, a policy to make the country nonfunctional in the region was practiced.

Being one of the most dangerous tools of the imperialist countries plans, missionary activities has always been an important threat all through the history and it has now started to become a threat against our national existence.

In this thesis in order to point out the sensivity of the subject, the historical background of Christianity has been examined. The basis of using missionary activities within Christianity and the power behind these activities have been tried to put forward. After explaining their objectives and the areas that they work, some examples were given on how the missionary activities have been carried out both in our country and also in the rest of the world.

After the information given on the subject, it has been pointed out that the real threat coming from the missionary activities is not a few people changing their religion; the real purpose of these activities is to change the culture of the country. In other words their real aim is to make cultural imperialism.

It shouldn't be forgotten that by imposing Christian culture and way of living, a society will be created in order to serve the western countries when needed. As a result, in this thesis it has been aimed to make the danger clear and as well as the legal precautions taken on the danger, it has been pointed out that, it would be appropriate to make the society conscious of the danger.

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım esnasında her türlü desteği veren, tecrübeleri ve kişiliği ile yol gösterici olan GYTE İşletme Fakültesi Strateji Bilimi Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Abdülkadir AKÇİN hocama, Başkan Yardımcısı Yrd. Doc. Dr. Halit KESKİN'e,

Bilimsel araştırma nosyonu kazanmamızda büyük emeği geçen ve her zaman teşvik edici olan kıymetli hocam Doc. Dr. Mesut Hakkı CAŞİN'e, Türk dünyasında yeri doldurulamayacak bir kişiliğe sahip olan, bilgi ve tecrübelerini bizlerden esirgemeyen, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Başkanı Prof. Dr. Turan YAZGAN hocama, kıymetli görüş ve fikirleri ile bizlere yeni bir ufuk açan hocam Prof. Dr. Şahin UÇAR'a, her zaman iyi bir danışman, bilgisiyle örnek olan kıymetli hocam Ercan KARAKOÇ'a,

Eğitimim için büyük fedakarlıklara katlanan değerli anne ve babama, her zaman yanımda olan sevgili eşime en içten şükranlarımı sunmayı borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	IV
SUMMARY	V
TEŞEKKÜR	VI
İÇİNDEKİLER	VII
1.GİRİŞ	1
2.MİSYONERLİĞİN TARİHİ SÜRECİ	3
2.1. Hristiyanlığın Doğuşu ve Yayılması	3
2.1.1. İznik Konsili ve Tarihi Önemi	6
2.1.2. Pavlusçu Öğretinin Misyonerlikte Önemi	8
3.MİSYONERLİĞİN TANIMI VE KAYNAĞI	10
3.1. Tanımı	10
3.2. Kaynağı	11
4.MİSYONERLERİN ÇALIŞMA ALANLARI, KULLANDIĞI TEKNİKLER VE HEDEFLERİ	15
4.1. Misyonerliğin Çalışma alanları	15
4.2. Misyonerliğin Kullandığı Teknikler ve Hedefleri	17
5.DÜNYADA MİSYONERLİK FAALİYETLERİ	24
6.TÜRKİYE'DE MİSYONERLİK FAALİYETLERİ	28
6.1. Şark Meselesi	28
6.2. Medeniyetler Çatışması	40
6.3. Osmanlı Devletinde İlk Misyoner Hareketleri	43
6.3.1. Osmanlı'da Eğitim Sistemi	50

6.3.2. Osmanlı Devletinde Azınlık ve Yabancıların Durumu	55
6.3.2.1. En çok İstismar Edilen Azınlık; Ermeniler	57
6.3.3. Eğitim Kurumlarının Misyonerlik Faaliyetlerindeki Önemi	64
6.3.3.1. Azınlık okulları	70
6.3.3.2. Yabancı Okullar	74
6.3.3.2.1. Robert Kolej	86
6.3.3.2.2. Galatasaray Lisesi	92
6.3.3.3. Azınlık ve Yabancı Okulların Genel Olarak Faaliyetleri	96
6.3.3.4. Azınlık ve Yabancı Okulu Mezunlarının Çalışmaları	109
6.4. Cumhuriyet Döneminde Misyonerlik Faaliyetleri	116
6.4.1. Cumhuriyet Döneminde Yabancı Okulları	124
6.4.1.1. Amerikan Okulları	124
6.4.1.2. Fransız Okulları	126
6.4.1.3. İngiliz Okulları	128
6.4.1.4. İtalyan Okulları	128
6.4.1.5. Alman Okulları	129
6.4.1.6. Avusturya Okulları	129
6.4.1.7. Bulgar Okulları	129
6.4.1.8. İran Okulları	130
6.4.1.9. Yugoslav Okulları	130
6.4.2. Cumhuriyet Döneminde Azınlık Okulları	130
6.4.2.1. Ermeni Okulları	132

6.4.2.2.Rum Okulları	139
6.4.3. Devlet Okullarında Yabancı Dil Eğitimi	147
6.4.4. Ülkemizde Yürütülen Misyonerlik	
Faaliyetlerinin Kaynakları	156
6.4.4.1. Vatikan	156
6.4.4.2. Fener Rum Patrikhanesi	159
6.4.4.3. Protestanlar	180
6.5. Günümüzde Yurtiçinde Yürütülen Misyonerlik	
Çalışmaları	182
6.5.1. Misyonerlik Faaliyetlerine Karşı Yasal Önlemler	189
7. DIŞ TÜRKLER VE TÜRK CUMHURİYETLERİNDE	
MİSYONERLİK FAALİYETLERİ	193
7.1. Dış Türkler Üzerindeki Misyonerlik Faaliyetleri	193
7.2. Orta Asya'da ve Kafkaslarda Misyonerlik Faaliyetleri	194
7.2.1. Orta Asya'da Misyonerlik Faaliyetleri	196
7.2.2. Kafkasya'da Misyonerlik Faaliyetleri	201
8.SONUÇ	205
KAYNAKLAR DİZİNİ	218
EKLER	232
ÖZ GEÇMİŞ	250

1. GİRİŞ

1963'te bağımsızlığına kavuşan Kenya'nın ilk Başbakanı Kamau Kenyetta'nın şu sözleri, misyonerliğin projesini trajik bir biçimde yansıtmaktaydı;

“Misyonerler geldiğinde İncil onların topraklar Afrikalıların elindeydi. Bize gözlerimizi kapayarak dua etmesini öğretiler. Neden sonra gözlerimizi açtığımızda, İncil bizim topraklar onların olmuştu (Balbay, 1999, s.6).

Hristiyanlığın, Hristiyan olmayan halklara yayılması olarak tanımlanan ve bu yönde faaliyetlerle başlayan misyonerlik çalışmaları, günümüzde şekil değiştirmiş ve insanları Hristiyan yapmak amacından daha önemli ve etkili olmak üzere, onları Hristiyan kültürünü benimsemiş, bu bakış açısıyla hayata bakan bireyler haline getirmek ve bu sayede, o ülkede emperyalist emellerin gerçekleştirilmesini sağlayacak bir ortamın yaratılması zeminine kaymış durumdadır.

Hristiyanlığı yayabilmek için misyonerler, özel okullar, hastahaneler, kütüphaneler, yabancı dil öğretim merkezleri, sığınma evleri, öksüz yurtları ve pansiyonlar kurarak fakir ailelere, kimsesiz çocuklara maddi yardımlar yaparak kitap, broşür, dergi basıp çoğaltarak ve çeşitli sanat etkinlikleri göstererek amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar.

Bu yüzden, Hristiyan inancını yaymakla görevli olan misyoneri bazen bir doktor bazen bir hemşire, bazen bir öğretmen, bazen bir barış gönüllüsü, bazen herkesin yardımına koşan bir eleman olarak görmek mümkündür.

Eşyle birlikte dünya turuna çıkan ve kendi teknesiyle denizlerde dolaşan Sadun Bora, hatıratında misyonerlerin pasifikteki rezaletini şöyle anlatıyordu;

“Pasifik Adalarına dadanan misyonerlerin yedikleri herzeler birkaç cilt kitap doldurmaya yeter. 21. asırda hala papazlar cennete giriş bileti kesiyor!..Türlü bahaneyle zaten fakir olan halkın eline geçen parayı da bunlar alıyor. Bu misyonerlerin Pasifik Adaları’ndaki hikayeleri en profesyonel dolandırıcıların bile ağzını açık bırakır. Garip insanları saflığından istifade ile iliklerini sömüren din adamı(!), papaz kisvesi altında bir yığın hergele güruhunun elinden çektikleri,Hıristiyan aleminin yüz karasıdır. Bir kısım misyonerler işi artık şirket haline bile sokmuşlar. Büyük Hindistan cevizi, muz plantasyonları, nakliye için hususi guletleri mevcut!..Hepsinin göbeği yerinde, İsa’nın sayesinde mükellef bir hayat sürüyorlar!...”(Müftüoğlu, 2001 ,s.8).

Misyonerlik adına yapılan çok daha büyük mezalim ve haksızlıklar karşısında Sadun Bora’nın gördükleri karşısındaki şaşkınlığı aslında çok hafif kalmaktadır.

Kristof Colomb,Amerika Kıtasını keşfettiğinde 60-80 milyon Kızılderili yaşıyordu. Aynı dönemde Avrupa’da toplam 100 milyon insan yaşıyordu. Bu nüfusun %80’i (yaklaşık 60 milyon insan) birkaç on yıl içerisinde yok edildi. Şimdi 2 milyonluk kayıp bir ırk oldular.

Bakın Hz. İsa’nın “Birbirinizi sevin” sözünü bir Amerikalı senatör nasıl da sömürü uğruna savaşın gerekçesi olarak gösteriyor;

Bir Amerikan senatörü olan John Quincy Adams,1833 yılında İngiltere ile Çin arasında patlak veren ilk Afyon Savaşında Anglo-Sakson tezini, Amerikalı misyonerler örgütü önünde yaptığı konuşmada savunurken şöyle diyordu;

“Bu savaş, Çinlilere karşı Hıristiyan değerleri savunmak için yapılıyor. Bu değerlerin başında İsa’nın ‘Birbirinizi sevin’ ilkesi gelir. Birbirinizi sevin, ilkesi, birbirinizle ticaret yapını da içerir. Oysa Çin afyon ticaretini engelleyerek, bu ilkeyi çiğnemiştir...” (Sirmen, 1997 ,s.7).

Misyonerlerin meşhur kitaplarından birinde şöyle deniliyor: “Birinci planda öyle yapalım ki; bütün Müslümanlar, onları sevdiğimize kani olsunlar. Böylece Müslümanların kalplerine girmeyi öğrenmiş oluruz. Misyonerlere gerekli olan, zahirde bütün Doğu ve Müslüman milletlerin adetlerine saygılı olmalarıdır. Ta ki, bununla kendilerini dinleyenler arasında, fikirlerini yayma fırsatına kavuşabilsinler. Mesela: “İsa mutlaka Allah’ın oğludur” demekten kaçınmalı ki buna inanmayan kimseler nefret etmesinler. Onlara yaklaşmak mümkün olunca istenildiği şekilde propaganda yapılabilir.” (Ferruh, 1906, s.31).

Uzun vadeli bir emperyalist planın araçlarından birisi olarak kullanılan misyonerlik faaliyetleri günümüzde ülkemize yönelik tehditlerden birisi olarak öne çıkmakta ve milli bütünlüğümüzü sarsıcı bir mahiyete bürünmektedir. Çünkü artık apaçık ortadadır ki bu bir dini konu veya onun yayılması olmaktan çıkmış ülkeler arasındaki diplomatik ilişkilerde etkin bir argüman olarak kullanılmaya başlamıştır. Bu anlamda her türlü hassasiyeti istismara yönelik çalışmalar içine girilmektedir. Ülkemizin yaşadığı ekonomik kriz, deprem, kimsesiz çocuklar, hastalıklar vb. bir fırsat olarak kullanılmaya çalışılmaktadır.

Bu çalışma, tarih boyunca süregelen, Osmanlı İmparatorluğu ve devamında kurulan Türkiye Cumhuriyeti devleti içerisinde milli yapının bozulmasına yönelik faaliyetlerden misyoner çalışmalarını sergilemek amacıyla sunulmuştur.

2. MİSYONERLİĞİN TARİHİ SÜRECİ

2.1.Hristiyanlığın Doğuşu ve Yayılması

Hristiyanlık bugün dünyamızı etkileyen en büyük dinlerden birisidir. 2000 yıllık geçmişi olan bu din insanlık tarihinde olumlu olumsuz çok büyük bir rol oynamıştır.

Miladi yılların başında, Roma İmparatorluğu'nun bir eyaleti olan Filistin'de Hz. İsa ile ortaya çıkan bu hareketin bir gün dünyayı saracağı kimin aklına gelebilirdi.

Roma İmparatorluğu üç kıta üzerinde yayılmış çok dinli, çok ırklı ve çok kültürlü bir devlet yapısından meydana gelmişti. Bünyesinde barındırdığı bütün dinlere karşı ender rastlanabilecek bir hoşgörüyle bakıyordu. İmparatorluğun bünyesinde barındırdığı dinlerden birisi de Yahudilikti. Miladi 30'lu yıllara gelindiğinde Filistin'in Kudüs yakınlarındaki Nasırıye (Betlehem) köyünde dünyaya gelen İsa-Mesih adında bir peygamberin tebliğe başladığı görüldü. Hristiyanlığın kurucusu olarak kabul edilen Hz. İsa hakkındaki bilgiler, tamamen İncillere ve Yeni Ahid' deki mektuplara dayanmaktadır. Yeni Ahid, genel bir değerlendirmeye tabi tutulacak olursa, İsa yeni bir din getirmemiştir. O, ırkının bütün çizgilerini üzerinde taşıyan safkan bir Yahudi'ydі. Elinde de Tevrat vardı ve hahamların, Musa'nın getirdiği şeriatı bozduğunu söyleyerek onlarla mücadele ediyordu. Kısacası O, kendini Musa dininin bir reformatörü gibi görüyordu. Etrafına toplanan havarileri de Musa şeriatına sıkı sıkıya bağlı olan, havraya muntazam devam eden kimselerdi. Yani düpedüz Yahudi'ydiler.

Hız. İsa'nın bu üç yıllık tebliğ döneminden sonra, dünyadan ayrılışı sonunda kendisine inananların toplam sayısı 12 idi. Bunlar okur-yazar olmayan balıkçı ve çiftçiydiler. Çoğu da Galileliydi. İsa'dan sonra onun hatırasını yaşatmak için kardeşi Yakup'un başkanlığında Kudüs'te teşkilatlanıp, onun mesajını ırkdaşlarına ve dindaşlarına ulaştırmaya çalıştılar. Gün geçtikçe sayıları artmaya başladı. Böylece misyon faaliyetleri daha düzenli ve sistematik bir hale geldi. Neticede İsa'nın mesajı Filistin topraklarının dışına taşı. Roma İmparatorluğu diğer dinler gibi, Yahudiliğe de hoş görüyle bakıyordu. İsa'nın havarilerinin misyon faaliyetlerini de, Yahudiliğin içinde bir mezhebin çalışmaları gibi algılıyorlardı.

St. Paul'un cemaate katılmasıyla, Hz. İsa'nın mesajı Kudüs dışına taşı ve imparatorluğun önemli askeri ve siyasi merkezlerinden biri olan Antakya da vücut buldu. Kudüs'ün Titus tarafından M.S 70 yılında tahrip edilmesiyle, cemaatin merkez üssü Antakya oldu ve cemaat ilk defa burada, kendilerini diğer Yahudilerden ayırt etmek için "Christian" adını kullanmaya başladı. Bu yeni mesaja St. Paul'un yeni yorumları ve olağanüstü gayretlerine, putperestler de ilgi duymaya başladı. Onun İsa'yı ırkının çizgilerinden soyutlayarak evrensel bir kurtarıcı haline getirmesi, Paganist dünyada heyecanla karşılandı. Organize misyon çalışmaları neticesinde I. Yüzyılın sonuna gelindiğinde, devletin üç kıta üzerindeki tüm yerleşim merkezlerinde bir Hristiyan cemaate rastlamak mümkündü.

Hristiyanlık eski dünyaya yeni bir mesaj getiriyordu. Özellikle ezilen horlanan yoksul ve mazlum kitlelerin dikkatlerini ruhi faziletlere yöneltiyor; bu meşakkatli yaşantının çileleriyle yıpranan hayatın hedefini de ölümün ötesindeki mesut dünyaya çeviriyordu. Kısa zamanda bu yeni din imparatorluğun her tarafında, özellikle doğuda Filistin, Suriye, Mezopotamya, Ermenistan, Anadolu, batıda Makedonya, Yunanistan, Güney İtalya, Fransa ve İspanya sahilleri, Güneyde ise Mısır ve Kuzeybatı Afrika eyaletlerinde sesini duyurmaya başlamıştı.

Devletin siyasal yapısını rahatsız etmeyen, insanların ruhi yönlerine hitap eden bu mesaj, engin bir hoşgörü ortamında hiçbir engelle karşılaşmadan yayılıyordu. Devlet, bunu tamamen Yahudiliğin içinden çıkmış herhangi bir mezhep veya tarikat kabul ederek olaya ilgisiz kalıyordu. Zamanla Hristiyanlık sıradan bir Yahudi mezhebi veya tarikatı karakterinden sıyrılarak, evrensel bir mahiyet almaya başladı. Taraftarları artık imparatorun ve beşeri sistemin otoritesini değil, İsa'nın yeryüzündeki hakimiyetinin yakın olduğunu yüksek sesle terennüm etmeye başlamışlardı. Artık devletle kilisenin karşı karşıya gelmesi mukadderdi.

İmparator Trajan döneminde Hristiyanlara karşı etkin bir mücadele verildi. Daha sonra diğer imparatorlar da aynı şekilde bu mücadeleyi sürdürdüler.

Büyük Konstantin zamanına gelindiğinde M.S 313'te yayınlanan Milona Fermanı ile Hristiyanlar üzerinde üç asırdır süren baskılar sona erdi ve ellerinden alınan tüm malları da iade edildi. Bu fermanın en büyük özelliği ise Hristiyanlığa sadece yaşama müsaadesi vermiş olması değil aynı zamanda bu dini resmi devlet himayesi altına almış olmasındadır. Konstantin'in en büyük emeli imparatorluğu eski ihtişamlı dönemlerine kavuşturmaktır. Bu maksatla da ülkede toplumu birleştirici unsur olarak Hristiyanlığı görmüş ve kiliseyi güçlendirmeye karar vermişti (Çelik, 2000, s.4-8).

321 yılında Hristiyanlık resmi devlet dini olarak ilan edildi. Akabinde Hristiyanlar arasında kavgalar baş gösterdi, yeni yeni mezhepler doğdu. Bazıları İsa'yı Allah kabul etti. Basıları ise onu diğerleri gibi bir insan olarak gördü. Siyasi, milli ve dini ayrılıklar kilise idaresi konusunda zıt fikirler ve törenlerle ayinlere karşı takınılan tavırlar sebebiyle Katoliklik, Ortodoksluk ve Protestanlık gibi başlıca üç büyük mezhep doğdu (Şahin, 1996, s.13-15).

2.1.1 İznik Konsili ve Tarihi Önemi

İmparator Büyük Konstantin İznik'te ilk Genel Konsili toplayarak (325) Avrupa'dan İran'a, Anadolu'dan Kuzey Afrika'ya kadar Piskoposları bu konsile davet etti. Elbette ki Konstantin'in en büyük emeli, imparatorlukta sağladığı siyasi ve askeri birliği ülkede iç huzur ve dini birlik ile takviye etmektir. İznik Konsilinin ve kararlarının önemi şuradan kaynaklanmaktadır;

Hristiyan aleminin ilk ökümenik konsilidir. Hristiyanlığın kutsal kitapları, amentüsü (Yerleri ve gökleri yaratan her şeye kadir bir babaya ve tanrıya inanıyorum) ve ökümenik patrikhaneleri bu konsilde oybirliğiyle kilise babaları tarafından tespit ve tescil edilmiştir. Bu konsilin 4. maddesi gereğince ökümenik patrikhaneler şu şekilde belirlenmiştir;

a. Antakya (Şam) Ökümenik Kilisesi ; Suriye, Anadolu (İstanbul dahil) ve tüm doğu üzerinde,

b. Roma Ökümenik Kilisesi ; İtalya ve tüm Avrupa üzerinde,

c. İskenderiye Ökümenik Kilisesi ; Mısır ve Birleşik Eyaletler (Kuzey-Güney Afrika ve Arabistan) üzerinde yetki ve söz hakkı sahibi oldular.

Bu tespitte ölçü olarak da, bu kiliselerin havariler tarafından kuruluşu, yani “Apostolik kökenli” olmaları kriter olarak göz önüne alınmıştır. İstanbul, böyle bir kriterden yoksun olduğu için, kendisine bu sıfatı verilmemiş; ve Hereclea Metropolitliğine bağlı sıradan bir Episkoposluk kabul edilmiştir (Çelik, 2000 ,s.16-19).

Bu geniş faaliyet ve siyasi iktidar sayesinde yayılıp gelişen Hristiyanlık, iki buçuk asır sonra karşısında en büyük hasmını bulmuştur; İslamiyet. İki kuvvet arasında ilk büyük çatışma Ehl-i Salib (Haçlı) Seferleri ile başladı. İslamın nüfuzunu kırmak ve mukaddes beldeleri ele geçirmek üzere kral ve zadeganından serserilerine kadar yüz binlerce Avrupalıyı tam iki asır Anadolu’ya yürüdü. Her girdiği yere zulüm ve vahşetten başka bir şey getirmeyen bu maceraperest güruh başkalarına reva gördüğü feci akıbeta kendisi de maruz kalarak Anadolu bozkırlarında tarumar oldu. Kudüs’e kadar gelip şehri zapt eden bir kol, yetmiş bin kişiyi katlederek barbarlık tarihine bir yeni meş’um sayfa ilave etmişti. Sonra ki Hristiyan propagandacıları zaferle değil de yenilgiyle neticelendiği için bu hareketi İsa’nın tasvip etmediği bir yol olarak nitelediler.

Nitekim daha sonra kılıçla kazanılamayan bu davayı bir başka yoldan halletmek üzere silahsız misyon faaliyetlerine başlayacaklardır.

2.1.2 Pavlus ve Pavlusçu Öğretinin Misyonerlikte Önemi

Hız. İsa'nın çarmıha gerildiği M.S 33 dolaylarında Hristiyanlığa dönen Pavlus, Anadolu kökenlidir. Hristiyanlığı kabulünden sonra Kudüs'ten Ege sahillerine kadar uzanan Akdeniz kıyılarında üç uzun ve tehlikeli seyahat gerçekleştirmiştir.

20.000 mili aşan bu seyahatler Hristiyanlık adına birinci yüzyılda yapılmış en uzun ve etkili yolculuklardır. İncil'de anlatılan bu seyahatlerin tamamı Pavlus'un anavatanı olan Anadolu'da geçer. Burada ilk Hristiyan topluluklarını oluşturur. İlk misyonerlik seyahati Barnabas ile birlikte Kilikya Antakyası'ndan çıktıkları deniz yolculuğu ile başlar. Kıbrıs üzerinden küçük Asya'ya geçerler. Antalya Limanına vardıldıktan sonra Perge üzerinden Isparta Yalvaç'a ulaşırlar. Burada Pavlus adına ilk kilise yapılır. Konya Karaman'a kadar uzanan bu seyahat tekrar Perge Antalya, Kilikya güzergahı ile son bulur. Bu misyonerlik çalışması sonucunda Hız. İsa'nın öğretileri Anadolu'da yayılmaya başlar. İkinci ve üçüncü seyahatlerinde de Antakya üzerinden Anadolu ve Makedonya'ya kadar uzanan bir rota çizer. Bu seyahatlerinde yaklaşık iki yıl Efes'te kalır. Misyonerlik çalışmalarıyla Romalıları ürküten Pavlus Kudüs'te Roma yetkilileri tarafından tutuklanır ve son seyahatini esaret altında Roma'ya yapar. Bu yolculukta da Kale, Demre, Datça, Girit ve Malta güzergahını izler. Kesin tarihi bilinmemekle birlikte M.S 60'lı yılların başında Roma'da öldürölür (Gümüş, 1999 ,s.27-34).

Misyonerliğin Hristiyanlık ile özdeşleşmesinin sebebini Pavlusçu öğretide aramak gerekir. Çünkü Pavlus, insanların Hristiyanlaştırılması uğruna yapılacak hemen her şeyi meşru görmektedir. Pavlus'un Kitab-ı Mukaddes'te yer alan misyonerlik öğretilerine baktığımızda:

“19. ben özgürüm, kimsenin kölesi değilim. Ama daha çok kişi kazanayım diye herkesin kölesi oldum. 20. Yahudileri kazanmak için Yahudilere Yahudi gibi davrandım.

Kendim Kutsal Yasanın denetimim altında olmadığım halde, yasa altında olanları kazanmak için onlara yasa altındaymışım gibi davrandım. 21. Tanrının yasasına sahip olmayan biri değilim, Mesih'in yasası altındayım. Buna karşın yasayı sahip olmayanları kazanmak için yasaya sahip değilmişim gibi davrandım. 23. Bunların hepsini Müjdede payım olsun diye, Müjdenin uğruna yapıyorum” ifadelerine rastlıyoruz.

Bunun yansıması olarak da, Pavlus sünnet olmayı reddeden Romalı putperestlerin sünnet olmadan İncili kabul edebileceklerini ileri sürmüştür. Putperestler yalnızca sünnet olmayı değil, Tevrat'taki diğer yükümlülükleri de reddediyorlardı. Pavlus ise buna da evet diyordu (Bayzan, 2001, s.11).

Bu da misyonerliğin ikiyüzlü stratejisinin bizzat kurucusu tarafından uygulamalı olarak bir örneği kabul edilebilir.

Pavlus, misyon uğruna hemen her şeyi mübah gördüğü için gerçek İseviliğin dışına çıkmıştır. Bu tavrı nedeniyle Hz. İsa'nın gerçek havarilerini ve bağlılarını öfkelenmiştir, hatta bu yüzden sorgulanmış, sapkın bir çizgide olduğu belirlenmiştir. Kudüs'teki İseviler tarafından linç edilme tehlikesi ile karşı karşıya kalmışken Romalı askerlerin müdahalesi sayesinde canını zor da olsa kurtarmıştır. Bütün bunların mevcut kitab-ı mukaddes'te yer alan bir bölümde anlatılıyor olması da oldukça ilginçtir (Bayzan, 2001, s.11).

Hız. İsa Musevilere peygamber olarak gelmişti. Görevi de Museviliğe yeni bir ruh vermektir. Bu nedenle Tevrat'taki yükümlülükleri de yaşıyor ve anlatıyordu (Çelik, 1987, s.29). Bu bağlamda Pavlus'un yaptığı;

“Hristiyanlığı ilahi köklerinden koparıp beşeri bir temelde yeniden inşa etmek” olmuştur. Ve mevcut Hristiyanlığın, Pavlus'un öğretileri üzerine kurulu olması, Pavlus'a dayanan bu Hz. İsa'dan sapma hareketinin başarıya ulaştığını da göstermektedir.

Günümüzde misyonerlik çalışmalarının temelini Pavlus'un öğretileri oluşturmaktadır. Bununla birlikte Pavlus'un İsa'nın dininde tahrifatlar yaptığı kendi görüş ve öğretilerini dahil ettiği yönünde Hristiyan dünyasında bir tartışma da mevcuttur.

3. MİSYONERLİĞİN TANIMI VE KAYNAĞI

3.1. Tanımı

Latince “missio” teriminden gelmekte olan “misyon”, sözlük anlamı itibarıyla “görev, yetki,” bundan türetilmiş olan “misyoner” terimi ise “görevli olan kişi” anlamlarına gelmektedir. Ancak Hristiyan geleneğinde misyoner ifadesi, bir kavram olarak, resmi kilise teşkilatı ya da herhangi bir Hristiyan cemaat tarafından Hristiyan mesajını ve dinini yaymak amacıyla özel olarak yetiştirilen ve bu çerçevede özellikle Hristiyanlık dışı toplumlarda görevlendirilen kişi anlamına gelmektedir. Böylesi kişilerin oluşturduğu harekete ise misyonerlik adı verilmektedir.

Kilise terminolojisinde misyon; Bir vazifeyi ifa etmek gayesi ile gönderilen delegasyon, daha özel anlamıyla “İncil’i Hristiyan olmayan halklara yaymak” olarak tanımlanmaktadır.

Misyoner; Hristiyanlığı yaymaya uğraşan kimse, dini yaymaya çalışan papaz, hem yabancı ülkelerde hem de ülke içinde görev yapabilen rahip, papaz veya din adamı anlamına gelmektedir.

Her iki sözcüğün ortak ve en yaygın anlamı ise; “İncil’i Hristiyan olmamış halklara yaymaktır (Kuzgun, 1984, s.59).

Misyon ve misyonerlikle yakından ilgili olarak kullanılan diğer çeşitli terim ve kavramlar da bulunmaktadır.

Bunlar arasında evangelizm ve evangelizasyon, Hristiyan mesajının insanlara ulaştırılmasını hedefleyen anlayışı ifade ederken, christianization ve conversion, diğer insanları Hristiyanlaştırma ya da Hristiyan inancına ihtida (Dahil) ettirme bağlamında kullanılmaktadır. Bunlardan başka Hristiyan mesajına şahitlik (witness), mesajın ilanı (proclamation) ve martyria (şehadet) gibi kavramlar da misyonla ilişkili olarak kullanılmaktadır.

Dini bir kurum olarak tanımlansa da misyonerlik, çok uzun zamandan beri emperyalizmin uygulama şekillerinden biridir. Kuruluşlarından itibaren Katolik ve Protestan Hristiyanlıkla misyonerlik örgütleri hiçbir dönemde sadece dini amaçlı müesseseler olmamıştır. Amaç gidilen yerlerdeki insanların sadece Hristiyan edilmeleri değil; zihnen, dinen, manen, maddeten, kalben misyoner gönderen ülkeye bağlanmalarıdır.

3.2. Kaynağı

Hristiyanlıkta misyonerlikle ilgili referanslar eldeki mevcut İncillerde İsa'ya atfedilen çeşitli ifadelere dayandırılır. Yeni Ahit'te yer alan ve Sinoptik İnciller olarak adlandırılan ilk üç İncil'de, çarmıh hadisesi öncesi İsa'nın, mesajını, öncelikle içinde yaşadığı İsrail oğulları arasında yaymayı hedeflediği anlatılır.

Örneğin İsa, Matta İnciline göre “Ben yalnız İsrail halkının kaybolmuş koyunlarına gönderildim” der. Ayrıca İsa, talebelerinin de kendilerine öğrettiği mesajı İsrail halkı arasında yaymalarını ister: “İsa, on ikileri şu buyrukla halkın arasına gönderdi: ‘Diğer uluslara ait yerlere gitmeyin. Samiriyelilere ait kentlerin de hiçbirine uğramayın. Bunun yerine, İsrail halkının kaybolmuş koyunlarına gidin. Gittiğiniz her yerde göklerin egemenliğinin yaklaştığını duyurun’.” Böylelikle ikişerli gruplar halinde İsa'nın talebeleri, İsa'nın kendilerine öğrettiği mesajı/öğretiyi yayarak köy köy dolaşmaya başlamışlardır.

Diğer taraftan, İsa'nın çarmıhta ölüp gömüldüğüne ve üç gün sonra tekrar dirilip bir müddet talebeleri arasında yaşadığına inanan ve İncillerinde bunu dile getiren İncil yazarları, mezardan dirilişi sonrası İsa'nın talebelerine yaptığı son konuşmasında, yalnızca İsrail halkına değil tüm uluslara gitmelerini ve onları dine çağırma görevini söylediğini naklederler. Örneğin Matta İnciline göre İsa, Galilee'de on bir öğrencisine;

“Gidin, bütün ulusları öğrencilerim olarak yetiştirin. Onları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un adıyla vaftiz edin. Size buyurduğum her şeye uymayı onlara öğretin” der. Benzer ifadeler diğer Sinoptik İncil metinlerinde de bulunmaktadır.

Burada dikkati çeken hususlardan birisi, kendi normal yaşamında İsa'nın davetine konu/muhatap olarak İsrail halkını seçerken, çarmıh hadisesi sonrası bütün uluslara yönelmesidir. Bir diğer dikkat çekici şey ise, çarmıh öncesi yaşamında, talebelerinden insanlara gidip mesajı bildirmelerini isteyen İsa'nın çarmıh sonrası konuşmasında onlardan Matta'da ifade edildiği gibi, diğer insanları öğrencileri olarak yetiştirmelerini, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına vaftiz etmelerini istemesidir. İncillerin bu yaklaşımında, açıkça, mesajın insanlara iletilmesine yönelik yaklaşımlardaki bir gelişim görülmektedir. Bu da bize, ilk cemaatin, inanmayan diğer insanlara yönelik faaliyetlerinde, daha çok onlara kendi inançlarını anlatma ve kendilerini ifade etme amacı güderken, sonraki dönem cemaatlerinin ise diğer insanları kendi dinlerine döndürme hedefi taşıdıklarını anlatmaktadır.

Hristiyan misyonerliğin teolojik dayanağı olarak kabul edilen Matta İncilinin Hz. İsa'ya attettiği;

“18. İsa yanlarına gelip kendilerine şunları söyledi; Gökte ve yeryüzünde bütün yetki bana verildi. 19. Bu nedenle gidin, bütün ulusları öğrencilerim olarak yetiştirin. Onları baba, oğul ve kutsal ruhun adıyla vaftiz edin.

20. Size buyurduğum her şeye uymayı onlara öğretin. İşte ben, dünyanın sonuna dek her an sizinle birlikteyim” (Matta İncili, 18-20).

Sözlerinin Hz. İsa'ya ait olduğu konusunda kesin net bir kaynak yoktur. Mevcut İncillerde bu sözler tartışmalıdır. Şayet Hz. İsa bu sözleri söylemişse bile Hak dininin tebliği dışında bir amaç gözetmediği kesindir.

Bu emrin onlar arasında “gidin ve insanlar arasında Tanrının Alemşümü (İmparatorluk) hakimiyetini ve gerçeği tesis edin” şeklinde tefsir edilmesiyle Yahudilerden sonra ikinci bir Arz-ı Mev'ud ideali yaratılmış oldu (Güngör,1999,s.15).

Bu ikinci Arz-ı Mev'ud birincisinden çok daha acımasız davranmış ve halkların kaynaklarını gasp etmiştir. Bu anlamda misyonerliğin temelini teşkil eden bu düşünce tarzı egemen güçlerin emperyalist emelleri için de bir kılıf olmuştur.

İlk köle nüfus sayımının yapıldığı 1790 yılında ABD’ de köle sayısı 697.000 iken bu sayı 1861’de neredeyse 4 milyona ulaşmıştır.

Böylece emperyalizm misyonerlik adı altında dini bir kisveyi kendine silah olarak seçmiştir.

19. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere’de, “Biz Hindistan’a bu kadar misyoner, bu kadar para göndermek zorunda mıyız?” diye bir tartışma başlamıştır. Misyonerliği savunanlar, “Hindistan’da orduların, diplomatların yapamadıklarını bizim gönderdiğimiz misyonerler yapıyor” demişlerdir.

20. yüzyılın başlarında Almanya’da misyonerlik için bir merkez kurulması, “Dünyada Alman hakimiyetini sağlamak için misyonerlik çalışmalarına girmek, organize etmek ve finanse etmek zorundayız” diyerek savunulmuştur (Turan, 2002, s.21).

Tarihi süreçte Ortodoksluk, dolayısıyla Doğu Hristiyanlığı çeşitli nedenlerle misyonerlik konusunda pek aktif olamamıştır. Bunun en büyük sebeplerinden birisi, doğu Hristiyan ülkelerinin batıdakilere göre emperyalizm aşamasına geçtiği zaman Hristiyanlık için “Din afyondur” diyen Marksizm’i benimsemesi ve Hristiyanlaştırma yerine sosyalizm ihracını emperyalist amaçlarla kullanmasıdır.

Bu bağlamda batıdaki Hristiyan ülkelerde ticari merkantilizm ve kapitalizm ile misyonerliğin birbirini besleyerek geliştiği söylenebilir.

19. yüzyıl ve 20. yüzyılın ilk çeyreği misyonerliğin altın çağıdır. Çünkü bu çağ aynı zamanda kapitalizmin emperyalizme dönüştüğü çağdır.

Misyonerlerin Müslümanlara karşı izlediği stratejiyi merkezi Londra’da olan uluslar arası misyoner Konseyi (International Missionary Council) ‘nin sekreteryasını yürütmüş olan William Paton şu şekilde açıklıyor;

“Müslümanlara yaklaşmakta dikkatli olmalıyız. Hristiyan’ın Müslüman’a ilk mesajı doktrin değil sevgi olmalıdır. İslam ülkelerine yayılmış olan büyük misyoner okulları, kolejler ve hastahaneler bu yaklaşımda önemli rol oynayacaktır. Eğer Hristiyan’ın ilk mesajı sevgi olursa burada Hristiyan dininde Müslüman’a cazip gelecek unsur İsa Mesih’in karakteridir. Müslüman, İsa’da Tanrının ahlaki karakterini görecektir ki bu onun inandığı, Tanrıda eksik olan yöndür” (Paton, 1938, s.33).

Dinler genellikle tebliği, daveti öngörür. Ancak, misyonerlik dinin tebliği ve dine davetin çok ötesinde bir özellik ve işlem taşır;

Misyonerliğin temel özelliği, amaca götüren hemen her yolu mubah saymasıdır. Misyonerliğin temel işlevi ise emperyalizm ile iç içe oluşudur.

Bir misyoner olan Charles R. Watson meslektaşlarına şunu öneriyordu; "Misyonerlerin güvercinler gibi masum olması gerekiyor. Fakat bu da onların yılanlar gibi kurnaz olmalarına engel değildir (Bayzan, 2001, s.21).

4. MİSYONERLERİN ÇALIŞMA ALANLARI, KULLANDIĞI TEKNİK VE HEDEFLERİ

4.1. Misyonerliğin Çalışma Alanları

Hastalık ve yoksulluk, misyonerlerin en çok kullandıkları zaafılar arasında yer almaktadır. Bunun en çarpıcı örneklerinden birisi Rahibe Teresa'nın çalışmalarıdır. Özellikle Hintli yoksullara yardım amacı güden Katolik, Kadın Cemaati, Hayırsever Misyonerlerin kurucusu olan Rahibe Teresa 1910 yılında Üsküp'te Arnavut asıllı bir bakkalın kızı olarak dünyaya gelmişti. Daha sonra öğretmenlik yapmak için geldiği Hindistan'da Kalkütalı yoksullara yardım etmek istedi. 1948'de Hayırsever Misyonerler Cemaatini kurdu. Fakirlere yardımlarından dolayı 1979 yılında Nobel Barış ödülüne layık görüldü. Rahibe Teresa için düzenlenen cenaze törenine 50 ülkeden en üst düzeyde katılım olurken ABD Başkanı ve Fransa Cumhurbaşkanı eşleriyle, İspanya Kraliçesi, Belçika Kraliçesi, Ürdün Kraliçesi de bu törende hazır bulundular. Cenaze töreninin görkemi, batılı ülkelerin misyonerlere verdiği önemi göstermek açısından çarpıcı bir örnektir.

Günümüzde misyonerlerin özellikle ülkemizde faaliyet alanları incelendiğinde belirli alanlarda yoğunlaştıkları dikkat çekmektedir. Okullar, misyonerlik faaliyetlerinin önemli bir ayağının oluşturmaktadır.

Bunun yanında sağlık hizmetleri, hastahaneler, muayenehaneler ve basın misyonerlik faaliyetlerinde önemli yer tutmaktadır. Bu alanlarda yapılan çalışmalara bakıldığında zaman Misyonerliğin kabul görmüş amacını, üç aşamalı olarak ele almak mümkündür;

a. Hristiyanlığı yaymak, yani Hz. İsa'ya inananların sayısını arttırmak.

b. Bulundukları ülkelerde kiliseler dikmeden veya diktikten sonra, kiliseleri yaşatacak elemanlar bulmak ve bunun için o ülkenin aydınlarının eserlerine ve kültürlerine Hristiyanlık unsurlarını sokmak.

c. Gelişmiş Batı medeniyetini, Hristiyanlıkla aynı göstermek (Erdem, 1999, s.13).

Dünyadaki mevcut misyonerlik kuruluşlarının ve misyonerlerin sayısı ülkeden ülkeye ve mezhepten mezhebe değişiklikler göstermekte olup, tam bir sayı verebilmek oldukça güçtür. Örneğin, büyük çoğunluğu Kanada, ıspanya, Fransa ve İtalya'dan olmak üzere bugün dünyadaki Katolik misyonerlerin sayısı 138 bin, Amerika dışında faaliyet gösteren Amerikalı misyonerlerin toplam sayısı ise 105.689'dur. Ayrıca, Amerikalı olmadığı halde Amerikalılarca desteklenen 30.326 misyoner vardır. 1990 tarihi itibariyle Kuzey Amerika'daki misyonerlik kuruluşlarının sayısı 751'dir. Söz konusu misyoner kuruluşlarının merkezlerinde ise, 59.332'si gönüllü, 22.249'u para karşılığı olmak üzere toplam 81.581 kişi çalışmaktadır. Sadece Mormonlar'ın 75 ülkedeki misyonerlerinin sayısı 30.300'dür. Aynı şekilde İngiltere'de 111 tanesi Katolik, 122 tanesi Protestan olmak üzere 233 misyonerlik teşkilatı vardır. Protestan'ı ve Katoliği ile İngiliz misyonerler Afrika'daki misyonerlerin %38'ini, Avrupa'daki misyonerlerin %20'sini, Amerika kıtasındaki misyonerlerin %15'ini, Asya'daki misyonerlerin %14'ünü, Uzak Doğu' daki misyonerlerin %15'ini ve Avustralya'daki misyonerlerin %12'sini teşkil etmektedirler, İngiltere'nin yanı sıra, Almanya, Hollanda ve İsviçre, Avrupa'daki diğer önemli Protestan misyonerlik cemiyetlerine ev sahipliği yapan ülkelerdir (Turan, 1999, s.14).

Denizaşırı çalışan Amerikalı misyonerlerin sayısında son yıllarda önemli bir artış gözlemlenmektedir. Söz konusu Amerikalı misyonerlerin sayıları 1992 yılında 78.463 iken 1996 yılında 105.689'a çıkmıştır.

Aynı şekilde 2,3 milyar ABD doları civarında olan toplam bütçeleri de 1992'den 1996'ya %1,5 nispetinde artmıştır.

1991 yılında 5.295 olan denizaşırı Kanadalı misyonerlerin sayısı, 1996 yılında 6.124'e yükselmiştir. Son yıllarda İngiltere'deki misyoner cemiyetlerinin personel sayı: ve maddi imkanlarında da büyük bir artış gözlenmektedir. Protestan misyonerlik cemiyetlerinin 1972 yılı toplam gelirleri 10 milyon Sterlin civarında iken, 1995 yılı gelirlerinin 115 milyon Sterlin civarına yükseldiği dikkat çekmektedir (Turan,1999,s.15).

İşin dikkate değer bir tarafı da, batı ülkelerinde ve bütün dünyada tahmin edilmesi güç bir ekonomik güce kavuşmuş olan, sahip olduğu dokunulmaz-özerk statüyü çok iyi değerlendiren Kilisenin kendi vatandaşlarına 'din' konusunda pek söz geçiremezken ve kendi insanların dine karşı ilgisi azalırken, Üçüncü Dünya ülkelerinde faaliyetlerini yoğunlaştırmasıdır.

4.2. Misyonerliğin Kullandığı Teknikler Ve Hedefleri

Misyonerlik faaliyetleri geçmişte sıklıkla askeri, ekonomik ve hatta kültürel sömürgecilik hareketleriyle birleşmiş, Batı hegemonyasının zemininde hazırlamıştır. Hristiyanlığı yaymakla görevli misyonerler, bazen bir asker, bazen bir doktor, bazen bir öğretmen, bazen de bir barış gönüllüsü olarak çalışmıştır. Aynı şekilde onlar, herkesin yardımına koşan bir rahip ve rahibe, bir sosyal faaliyetçi veya bir düşünürler evi kurucusu olarak da faaliyetlerini yürütmüşlerdir.

Misyoner faaliyetlerine paralel olarak Ortodoks veya Protestan kiliseleri bünyesinde oluşan tarikatlar ve gençlik teşkilatları misyonerlik ruhunu sürekli canlı tutmuşlardır. Katolik dünyasında, hala adları ve kurumları yaşayan Dominikenler, Fransiskanlar, Cizvitler; Ortodoks dünyasında, Ortodoks Gençlik Hareketi, Paris'teki Saint-Serge ilahiyat Enstitüsü, New York'taki Saint Wladimir Papaz Okulu; Protestan dünyasında ise,

Genç Hristiyanların Evrensel ittifakı gibi bazı Hristiyan teşkilatları, bugün bir yandan Hristiyan birliği için faaliyet gösterirken, diğer yandan da Hristiyan misyonunun gereği için çaba harcamaktadırlar (Erdem,1999,s.12).

Bulundukları toplumların sosyo-ekonomik yapısını, politik sistemini bir sosyal analizci gibi tetkik eden misyonerler, hareket edecekleri ortamların, diğer bir ifadeyle de sistemlerin mantığını anlamaya çalışırlar ve toplumun karakteristiğini belli eden derin sosyal gerilimleri ve ayrılıkları tespit ederler. Bu farklılıklar temelde zengin-fakir gibi sınıfsal farklılıklar, üst kesimin çıkarları, ayaklanmayı planlayan bir alt tabakanın var olup olmadığı, iç savaşlar, sürtüşmeler ve anlaşmazlıklar şeklinde olabilir. Bu bağlamda misyonerlerin öncelikle bilmesi gereken şey üzerinde çalıştıkları toplumlardaki grupların ya da sınıfların birbirlerine karşı önyargılarının olup olmadığını tespit etmektir. Böyle bir ayrımın tespit edilmesi durumunda misyonerler zayıfın, güçsüzün, horlananın yanında yer almakta ve onlara her türlü yardımı yapıp, hedef aldıkları otoriteye karşı onlarla birlikte mücadele etmektedirler. "Özgürleştirme Teolojisi" çerçevesinde Hristiyanlaştırma faaliyetlerini de gerçekleştirmeye çalışırlar. Bu noktaya gelene kadar ki izlenen süreci maddeler halinde şu şekilde ifade edebiliriz:

a. Öncelikle bu gruplarla veya sınıflarla diyalog kurabilmek için onların sorunlarına eğilmek.

b. Otoriteye karşı mücadele eden birden fazla rakip grup arasındaki sorunları ortadan kaldırmak ve onları tek bir çatı altında toplayarak teşkilatlandırmak.

c. Yönetim ile halk arasındaki uçurumu belirginleştirmek için alternatif kavramlar geliştirmek.

d. Kendi kurtuluşlarının mevcut hakim gücü yıkmakla mümkün olacağını vurgulayarak, onlara bu konuda cesaret vermek.

Misyonerler İslamiyet'e karşı olan temel faaliyetlerini de şu temel esaslar üzerine oturtmaya çalışmışlardır:

- a. İslam dini hakkında yanlış fikirler yaymak.
- b. Müslüman ülkelerdeki geri kalmışlık belirtilerini abartmak ve onları İslam'a yüklemek.
- c. İslam'ı kan ve şiddet dini olarak göstermek.
- d. İslam'ın üstün vasıflarını kusurmuş gibi göstermek.
- e. İslam'ı Müslümanların kabiliyet ve dehasını felç etmekle suçlamak.

Londra Misyoner Teşkilatı başkanının, "Biz İngilizlerin müreffeh ve saadet içinde yaşamamız için Müslümanlar arasına nifak tohumlarını ekmemiz lazımdır" açıklaması da bunu bir kez daha teyit, etmektedir (Sırma,1991,s.20). Londra Misyoner Teşkilatı, İngilizlerin refah ve saadetini, Müslümanların parçalanmasında, Amerika ile Fransız misyonerleri de devletlerinin çıkarlarını Müslümanları sömürmede görmüşlerdir. Amerika bu doğrultuda Osmanlı İmparatorluğu'ndaki misyonerlik çalışmalarına o derece ağırlık vermiştir ki, yıllık 285 bin dolar harcamayı gözden çıkararak, dünyadaki benzer 30 adet misyoner kuruluşundan 10 tanesini Osmanlı topraklarında kurmuş ve 1900'lü yıllarda Anadolu'da açılan Amerikan misyonerlik okullarının sayısı 400'ü aşmıştır (Avcı,1992,s.2).

Günümüz dünyasının değişen dini, siyasi ve sosyo-kültürel şartları, Kiliseyi yeni tedbirler almaya zorlamıştır. Bu doğrultuda, özellikle 1950'li ve 1960'lı yıllarda Üçüncü Dünya ülkelerinde başlayan bağımsızlık hareketleri kiliselerin misyonerlik faaliyetlerini zorlaştırdı, Kilisenin birliğini göstermek,

dünya çapında misyonerlik faaliyetlerini bütün mezhepleri içine alacak şekilde desteklemek amacıyla 1961'de Yeni Delhi'de yapılan toplantıda "Dünya Kiliseler Konseyi" kurulmuştur.

BM'nin alt komisyonlarındaki faaliyetleri ile etkinlik sağlayan konseyin yönetim ve karar mekanizmalarında çoğunlukla Amerikalılar ve Almanlar yer almaktadır. Dolayısıyla, günümüzde misyonerlerin faaliyetleri yörünge değiştirmiş ve istila yoluyla Hristiyanlaştırmadan vazgeçilmiş görülmektedir. Bu husus II. Vatikan Konsülü'nde (1962-1965) şu şekilde formüle edilmiştir: "Bedenleşmiş oğlunda tam olarak milletine görünen Tanrı, her devrin kültür tiplerine göre konuşmuştur". Bu prensibi esas alan Hristiyan misyonunun propagandacıları doğrudan doğruya Hristiyanlığı yayma yerine, önce bir kültür tahribatı yapmayı tercih etmektedir.

Bu bağlamda misyonerlerin yeni hareket alanları şu şekilde sıralanabilir:

a. Üzerinde çalıştıkları ülkelerdeki geri kalmışlık konusunda araştırmalar yaptırarak, Batı için gelişme yardımı projeleri gerçekleştirmek.

b. Sosyal ve etnik karışıklık olan ülkeler için "Özgürleştirme" ve "Devrim" teolojileri üretmek.

c. Dünya çapında "Ekoloji" çalışması ve "Ekoloji Teolojisi" gerçekleştirmek ve bu çerçevede dünyanın her tarafındaki "Çevreci" derneklerle irtibat sağlanarak organizasyonlara iştirak, projeler geliştirme ve projelere finansman konularında faaliyette bulunmak.

d. Aile planlaması konusunda çalışmalar ve yardımlar sağlamak.

e. Barış Dernekleri adı altında faaliyet yapmak.

f. Maddi yardımlarda bulunmak.

g. Dünyadaki birçok Hristiyan radyo, televizyon ve basın derneğinin oluşturduğu "Hristiyanlık İletişimi Dünya Birliği" ve 1975'te kurulan "Hristiyan Edebiyatı Geliştirme Kurumu" adları altında dünya çapında bir taraftan iletişim araçları ve edebiyat vasıtası ile kendi değer yargılarını aktarırken diğer taraftan konuyla ilgili gelişmeleri takip etmek.

h. "Dünya Hristiyanlık Eğitim Konseyi" (WCCE) adı altında örgütlenerek, eğitim alanında yapılan çalışmaları koordine etmek.

ı. Bulundukları ülkelerde özel hastaneler ve klinikler kurarak tıbbi hizmeti ön plana çıkarmak (İnandı, 1996, s.37).

Bir süre Türkiye'de de bulunmuş bir misyoner olan James E. Dittes'in ortaya koyduğu metotlar da günümüzde halen, özellikle de Türkiye üzerinde uygulanmaktadır. Bunlar:

- a. Hristiyanlığı doğrudan doğruya bildirmek.
- b. Açık dini iştirak.
- c. Zımni dini öğretim (gizli, kapalı dini öğretim).

Dini ve ahlaki faaliyetlerin gizli-kapaklı bir şekilde öğretilmesi tekniği Türkiye'de uygulanan en etkili metottur. Bu son metodu uygulayan grupların başında Yeni Mesihi hareketler ile yeni din iddiasında bulunan misyonerlik teşkilatları gelmektedir. Bu hareketlerin bir kısmı, Hristiyanlık, bir kısmı İslami temel üzerine oturtulmaktadır. Bunlar Yahova Şahitleri, Yedinci Gün Adventisleri, Bahailer ve Mooncular'dır. Hint kökenli dinleri, Reinkarnasyoncuları, Meditasyoncuları, Ramakrişnacıları ve Yogacıları bu tür misyonerlik gruplarına dahil edebiliriz.

1991 yılında Avustralya'nın Canberra kentinde yapılan toplantıda, Dünya Kiliseler Konseyi'ne tam entegrasyonu gerçekleştiren kiliselerin ortak çalışma alanları tespit edilmiştir:

a. Kilise adalet için savaşmalı, barışı ve evangelizasyonu (Hıristiyanlaştırmak) gerçekleştirebilmek için "özgürlük hareketleri" desteklenmelidir. Bu çerçevede daha sonra "Özgürleştirme Teolojisi" adı altında çalışan bir misyonerlik alt birimi oluşturulmuştur.

b. Mezhep problemleri gündeme getirilmeden Protestan, Katolik ve Ortodoks kiliseleri arasında sürdürülen diyalog ve ortak çalışma ile elde edilen somut faydalar göz önünde bulundurularak, ilişki aralıksız olarak devam etmelidir.

c. Gelecek on yıl içinde çoğulculuk, sosyokültürel hareketler, diyalog konuları işlenerek kilisenin direkt olarak ulaşamadığı yerlere girebilmesi sağlanmalıdır (Erol, 2000, s.5-9).

Fransa Katolik Enstitüsü profesörlerinden J.Danielou, misyonerliğin başarısı için yapılması gerekenleri sıralarken;

“Misyonerliğin birinci amacı Hıristiyanlığı yaymak ve yeryüzünde Hz. İsa'ya imanı gerçekleştirmektir.

O ülkede tanınan aydınlarla yakın bir diyaloga girilerek, onların düşüncelerine, eserlerine ve kültürlerine Hıristiyanlık unsurları sokulmalıdır.

Gelişmiş batı uygarlığı ile Hıristiyanlık aynı gösterilmelidir. Öyle ki batının gelişimi Hıristiyanlığın bir zaferi olarak sunulmalıdır.” ifadelerini sıraladıktan sonra belki de günümüzde Misyonerliğin en etkin çalışma şeklini şu sözleriyle açıklamaktadır;

“Hristiyanlığın yayılması için bir yere kilise yapmak kalıcı ve isabetli bir yol değildir. Orada asıl kalıcı olan Hristiyanlığın, o toplumun kültürü içerisine nüfuz etmesidir. Yoksa Müslümanları vaftiz etmek için boş yere çalışıp durmayın. Onlara Hristiyan adetlerini, bayramlarını, kültürünü ve ahlakını aşılamaaya çalışmak en avantajlı yoldur.”

Misyoner Rahip Samuel Zwemer de aynı paralelde; “Müslümanları vaftiz etmek için boş yere çabalayıp durmayalım .. Başka yollar deneyelim. İslam ülkelerinde girişeceğimiz faaliyetlerde onlara, Hristiyan adetlerini, Hristiyan bayramlarını, Hristiyan kültürünü, Hristiyan ahlakını aşılalım” ifadesini kullanmaktadır.

Konuyla ilgili olarak, araştırmacı yazar Aytunç Altındal'ın dikkat çektiği “Göze Gözükmeyen Kilise” kavramı da yeni misyoner stratejisi hakkında iyi bir fikir vermektedir. Altındal, “Hristiyan aleminde iki önemli kilise kavramı vardır. Bir tanesi bildiğimiz kiliseler, ikincisi ‘Invisible Church’ dediğimiz göze gözükmeyen kilisedir. Yani somut ve mevcut bir dünya olara göremediğimiz bir türden kilise var. Protestanlar tarafından kurulmuş olan bu kilise der ki; “Şahısların Müslümanlıktan Hristiyanlığı geçmesi gerekmez. Oldukları yerde oldukları gibi kalsınlar. Ama bizim istediğimiz gibi düşünsünler. Yani Müslüman gibi düşünemesin, Hristiyan gibi düşünsün. Müslüman gibi yaşadığına inansın.” İfadesini kullanıyor.

Bu sözlerden de anlaşıldığı gibi, çalışmaların sonunda kaç tane Türk'ün Hristiyan olduğu da önemli değil. Mesele “karakter İnşası”dır. Bir sürü insan farkına varmadan, o dünya görüşünü benimsemektedir. Ve farkına varmadan onların gözüyle meselelere bakmaya başlamaktadır. (Turan,2002,s.22)

Bugün ülkemizde yapılmaya çalışılan da tamı tamına budur. Dünyaya Hristiyan gözüyle bakan, o kültürü benimsemiş bir yaşam tarzı süren ve kendini Müslüman olarak kabul eden bir toplum yaratmaktır.

Son dönemde özellikle medyada da bu konu gündeme getirilerek “Protestan İslam adı altında” bir din yaratılmaya çalışılmaktadır. Bunun İslamiyetle örtüşmediği gibi tam anlamıyla bir Hristiyan yaşam tarzı olduğu da açıkça ortadadır. Bu nedenle misyonerlik faaliyetlerini masumane bir din tebliği ile sınırlamak ve o kapsamda değerlendirmek son derece hatalıdır. Bu Türkiye’yi ve Avrasya’daki Türk Cumhuriyetlerini hedef alan ve yurtdışı uzantıları olan siyasi bir harekettir ki, elbette ulusal güvenliğimizi ilgilendirmektedir.

5. DÜNYADA MİSYONERLİK FAALİYETLERİ

Araştırmacılar misyonerlik tarihini yedi döneme ayırmaktadırlar:

-Havariler Dönemi (M.S.33-100),

-Kiliselerin Kurulma Dönemi (100-800),

-Ortaçağ Dönemi (M.S. 800-1500),

-Reform Dönemi (1500-1650),

-Reform Sonrası Dönem (1650-1793),

-Modern Dönem (1800-1965)

-Diyalog Dönemi (1965’ten sonra) (Erol, 2000., s.6).

Misyoner teşkilatı 13. yy.da Mayorkalı Ramon De Lull adlı bir İspanyol tarafından kurulmuştur. Gerçi bu adamdan evvel o devirde Avrupa’ya hakim olan Fransisken ve Dominiken Tarikatlarına mensup bazı kimseler aynı yolda faaliyet göstermişlerse de başarı kazanamamışlardı.

Mayorkalı, Satın aldığı bir Müslüman esirden dokuz yılda Arapça öğrenmiş, büyük küçük pek çok broşür yazmış, Tunus'a giderek orada İslamiyet aleyhinde konuşup yazdığı broşürleri dağıtırken yakalanmış ve hudut dışına çıkarılmıştır.

Kuruculuğunu Mayorkalı Ramon De Lull'un yaptığı misyonerlik teşkilatı elemanları o günden bugüne hususi bir eğitime tabi tutulmakta ve ekseriye çocuk iken hizmete alınarak yapacakları vazifeye göre yetiştirilmektedirler. Küçük yaşta ele alınan bu çocukların bazen ilerde vazife görecekları memleketlere gönderilerek orada elçilik kanalıyla o memleketin dilini öğrenip, örf ve adetlerine göre tam bir yerli gibi yetiştirildikleri olur.

“Ağaç, sapı kendi dallarından yapılan bir balta ile kesilir” sözü gereğince bulundukları memlekette her sınıftan çeşitli yerli ajanlar temin ederler ve bu satılmışlar marifetiyle melanetlerini yürütürler (Müftüoğlu, 2001.,s.10).

Bundan sonra büyük bir faaliyet merkezi olarak İngiliz Hristiyan Misyon Cemiyeti (CMS) görülmektedir. Cemiyet 19. asrın başlarında faaliyetini bilhassa İran'a ve Ortadoğu'da Arapça'nın konuşulduğu memleketler üzerinde yoğunlaştırmıştır.

En eski ve kuvvetli misyon teşkilatı İngilizlerinkidir. Daha 1646' da (İngiltere'de cumhuriyet ilan olunduğu yıl) Londra'da parlamento Hristiyanlığın yayılması için bir cemiyet kurmuştur. Bu cemiyet İngiltere, Almanya, İsviçre, Danimarka, Amerika ve Rusya'da binden fazla merkez tesis etmiştir.

Fransız Katolikleri, misyon faaliyeti bakımından İngiltere ve Amerika'dan sonra gelmektedir. Bilhassa bu iki devletin mali ve iktisadi imkanları ve gittikçe gelişen siyasi nüfuzları dolayısıyla Fransız misyonları Ortadoğu'da etkinliğini yitirmiştir.

Amerikan misyonları 1820'den itibaren bu sahada görülmektedir. İngilizlerin metodunu takiple işe başlayan "American Board" menşei itibariyle Protestan olmakla beraber, çalışmalarında mezhep farkı gözetmemektedir (Güngör,1999.,s.20).

Protestanlığın merkezi Amerika'dadır. Diğer büyük merkezleri Avustralya, İngiltere, Almanya, Kanada, İtalya, Japonya, Brezilya ve Güney Kore'de bulunmaktadır. Tüm dünyaya Protestan misyonierler bu merkezlerden gönderilmektedir. En başarılı oldukları yerler arasında Makedonya, Bulgaristan ve Romanya gibi eski sosyalist Balkan ülkeleri gösterilmektedir. Sosyalizmin çöküşünden sonra bu ülkelere girmeye başlamışlardır.

Protestan misyonierlerin idare edildiği merkezin yayını olan 95 basımlı bir kitapçıkta en önemli görev alanı olarak Arap ülkeleri ve Türkiye belirlenerek açıkça yazılmıştır. Kitapçıkta yeni din, yeni dünya ve yeni ahlak yaratılacağı ifadeleri kullanılmaktadır. Yeni dini, şöyle açıklıyorlar; "İnsan hakları ve demokrasi". Savaşa karşı olduklarını belirtiyorlar. En kolay yayılma şansının, savaş sonrasında yıkıma uğrayan ülkelerde olduğu vurgulanıyor. Örgütlenmek için bir ülkede açlığın ve düşük hayat koşullarının fırsat olarak değerlendiriliyor. Yayılma alanı olarak en ideal merkezlerin varoşlar olduğunu, buradaki insanların gerekirse kiralanabileceğini belirtiyorlar. Merkezden dağıtılan kitapların 81 dile ve lehçeye çevrilmiş olduğu vurgulanıyor.

Hristiyanlar, misyonierliğin dinlerinin bir parçası olduğunu söylüyorlar. İsa'nın fikirlerini yaymak, onlar için kutsal bir amaç. Ancak Protestan misyonierler İsa Mesih'in fikirlerini sadece İncil'deki 200 sayfalık bölümünü yayıyor. Yaptıkları ayinlerde okudukları ilahiler ve okudukları duaların ne Ortodoksluk ne Katoliklik ne de Protestanlıkla ilgisi yok. Yeni Protestan akımın misyonierleri tam anlamıyla kendi siyasi fikirlerini, Batının emperyalist fikirlerini yayıyorlar.

Hristiyanlık propagandası adı altında misyonerlik faaliyetleri yürüten pek çok örgüt kurulmuştur. Bunların bir kısmı bir çok devletten bile daha uzun ömre sahip olmuştur. Ünlü misyon örgütlerinin belli başlıları şunlardır;

a. Hristiyan Birliğini Yayma Topluluğu, 1698'de kurulmuştur.

b. İncil'i Propaganda Topluluğu, 1701'de kurulmuştur.

c. Church Mission Societi, 1799 yılında kurulmuş ve hala önemini korumaktadır.

d. American Board of Commissioners for Foreign Missions (ABCFM ya da BOARD), 1810 yılında kurulmuş ve ülkemizin başına Ermeni çorabını örmüştür. 19. yy. da dünyanın en güçlü Protestan misyonerlik teşkilatı olmuştur. 1960 yılında United Churc Board for World Minsitries ile birleşerek bu kuruluşun ismini almıştır. 19. ve 20. yy.da Anadolu başta olmak üzere Osmanlı topraklarında en etkili olan misyonerlik teşkilatı budur.

Amerika'da en çok misyoner gönderen cemiyetlerin başında Southern Baptist Convention İnternational Mission Board gelmektedir. Yine Amerikan merkezli Yahova Şahitleri ve Moon Örgütü de bu kapsamda değerlendirilmektedir.

Bugün dünyadaki Katolik misyonerlerin sayısı 138 bindir. Amerika dışında faaliyet gösteren ABD'li misyonerlerin toplam sayısı ise 106 bindir. Ayrıca Amerikalı olmadığı halde desteklenen 30 bin misyoner vardır. Söz konusu misyoner kuruluşların merkezinde ise 81.500 kişi çalışmaktadır. Sadece Mormonların 75 ülkedeki misyonerlerinin sayısı 30 bindir. ABD'li misyonerlerin toplam bütçeleri 2.3 milyar dolardır. (Bayzan, 2001, s.21).

6. TÜRKİYE'DE MİSYONERLİK FAALİYETLERİ

6.1. Şark Meselesi

19. yüzyılda ülkemizde görülmeye başlayan misyonerlik faaliyetlerinin bu zaman dilimi içerisinde Şark Meselesi ile çok yakından ilintili olduğu dikkat çekicidir. Şark Meselesi tabiri siyaset adamları ve tarihçiler tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Terimin ilk defa 1815 yılında Viyana Kongresinde Rus delegesi tarafından kullanıldığı bilinmektedir. Terim daha sonra çeşitli manalarda olmak üzere diplomatlar tarafından kullanılmaya başlanmıştır.

Şarkiyatçı (Doğu Bilimci) Eduard Driaul'ta göre “şark meselesinin anlamı ve mahiyeti ehl-i İslam ve gayrimüslimlerin kavgasıdır.

Fransız şarkiyatçı Elbert Sorel de Şark Meselesi adlı kitabının önsözünde “Türkler Avrupa'ya ayak bastığından itibaren bir şark meselesi meydana gelmiş oldu. Rusya ve Avrupa devleti olur olmaz bu meseleyi kendi menfaatine en uygun şekilde halletme yoluna girdi” demektedir.

Rus tarihçisi Soloviyef ise “Şark meselesi, Hristiyan Avrupa milletlerinin Müslüman şark milletlerini iktisadi ve siyasi nüfuz ve hükmü altına almak maksadından meydana gelen tarihi meselelerin hepsidir” şeklinde açıklama getirmektedir.

Şark meselesini sadece bir din meselesi olarak nitelemek oldukça zordur. Meselenin İslamiyet'i de temsil eden Türk devletleri ile Batı devletlerinin meselesi olduğunu söylemek daha yerinde olacaktır.

Türklerin Batı'yla olan ilişkileri, 1600 yıllık çatışmalarla dolu bir geçmişe sahiptir ve sürekli hale getirilen savaşlar üzerine kuruludur. Orta Asya'dan gelen kuzeyli Hun akıncılar, Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasına neden

olarak köle egemenliğine dayalı olan İlkçağ'ı sona erdirdiler ve Ortaçağ dönemini başlattılar. Fatih Sultan Mehmet, Doğu Roma İmparatorluğu'nun varlığına son vererek çözülmeye başlayan ve serf egemenliğine dayanan Ortaçağ'ın çöküşünü hazırlamış ve Yeniçağ dönemini başlatmıştır. Türkler Batı'ya karşı, Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden 1699 Karlofça Anlaşmasına dek tam 1300 yıl kesin bir üstünlük sağlamışlardır. Avrupalıların, Hristiyanlığı kullanarak Doğu Akdeniz havzasını ve Doğu ticaret yollarını ele geçirmek için düzenlediği tam 8 Haçlı Seferini Türkler göğüslemiş ve onları yenilgiye uğratmıştır. Avrupalılar, 2.Viyana Kuşatması'ndan kurtuldukları gün olan 12 Eylül'ü; "Türk Günü" adı vererek ve Türk düşmanlığını işleyerek, hala kutlamaktadırlar(Aydoğan, 2002, s.141-142).

İngilizlerin çok saygı duydukları yaşlı Başbakanları Gladstone 19. yüzyıl sonlarında Türkler için şunları söylüyordu: "İnsanlığın tek insanlık dışı tipi Türklerdir " (Tunaya, 1983, s.141).

1919 yılında İngiltere Başbakanı Lloyd George'un görüşleri şöyleydi: " Türkler, ulus olmak bir yana, bir sürüdür. Devlet kurmalarının ihtimali bile yoktur... Yağmacı bir topluluk olan Türkler, bir insanlık kanseri, kötü yönettikleri toprakların etine işlemiş bir yaradır. " (Walder, 1971, s.287) .

ABD Başkanı Wilson'un isteği üzerine, 10 Ocak 1917'de bir araya gelen ABD, İngiltere, Fransa ve İtalya, savaş amaçlarını açıklarken Türkiye için şunları söylüyorlardı: "Uygar dünya bilmelidir ki, Müttefiklerin savaş amaçları, her şeyden önce ve zorunlu olarak Türklerin kanlı yönetimine düşmüş halkların kurtarılmasını ve Avrupa uygarlığına kesinlikle yabancı olan Türklerin Avrupa dışına atılmasını içerir " (Avcioğlu, 1974, s.34).

Bu açıklamadan altı ay sonra İngiltere Başbakanı şunları söylüyordu: "Türkiye, cennet Mezopotamya'yı çöle, Ermenistan'ı, mezbahaya çevirmiştir. Mezopotamya Türk değildir, hiçbir zaman Türk olmamıştır. Mezopotamya' da bir Türk bir Alman kadar yabancıdır. " (Avcıoğlu, 1974, s.36)

Osmanlı İmparatorluğu'nda 19. yüzyılın ikinci yarısında açıkça ortaya çıkan şark meselesinde Avrupa'nın maddi, stratejik ve psikolojik sebeplere dayalı kolonist yayılma politikasının etkisinin de olduğu bilinmelidir.

Bu politika ise; Sanayi için ham maddeye, üretim için pazarlara, sermaye için ucuz emeğe ihtiyaç duyan Avrupa'nın bu ihtiyaçları elde etmek için gerekli stratejik mevkileri ele geçirme isteği, böylece ulaşacağı büyük Avrupa ve Avrupalılık kültürünün verdiği psikolojik tatmin şeklinde ifade edilmektedir.

Bu şekliyle şark meselesinin iki önemli safhaya ayrıldığını belirtmek yerinde olacaktır.

Bunlardan ilki 1071-1683 yıllarını kapsayan dönemdir. Bu dönem batı için şark meselesi;

- a. Türkleri Anadolu'ya sokmamak,
- b. Türkleri Anadolu'da durdurmak,
- c. Türklerin Rumeli'ye geçişini önlemek,
- d. İstanbul'un Türkler tarafından fethini engellemek,

e. Türklerin Balkanlar üzerinden Avrupa içine ilerleyişine mani olmak şeklinde algılanmıştır.

1683-1920 yılları ise Türklerin savunmada Avrupa'nın taarruzda olduğu ikinci dönemdir. Bu dönemde;

a. Balkanlardaki Hristiyan milletlerini Osmanlı hakimiyetinden kurtarmak. Bunun için Hristiyan toplumları isyana teşvik etmek ve daha sonra istiklallerini temin etmek,

b. Yukarıda belirtilen hususla gerçekleştirilemezse Hristiyanlar için reform istemek ve onların lehine Bab-ı Ali nezdinde müdahalelerde bulunmak,

c. Türkleri ve diğer Müslümanları Balkanlardan tamamen atmak,

d. İstanbul'u Türklerin elinden almak,

e. Osmanlı Devleti'nin toprakları üzerinde yaşayan Hristiyan azınlıklar lehine reformlar yaptırmak, muhtariyet elde etmek veya mümkün olursa istiklallerine kavuşturmak, paylaşmak, Türkleri Anadolu'dan çıkarmak şeklinde algılanmıştır (Korkmaz, 1999, s.87-90).

Batılı büyük devletlerin Türkiye üzerinde kararlılıkla birleştikleri bir nokta da, Lozan'a karşıtlıktır. Çünkü Lozan, egemen kılınan bugünkü dünya sistemine ve buna bağlı olarak büyük devlet çıkarlarına ters düşen bir mücadelenin ürünüdür. Emperyalizmin yenilgi belgesidir. Lozan'ı bu nedenle bir türlü kabullenememişlerdir. 78 yıldır birçok yöntem denemişler ve bu yönde oldukça yol almışlar ama Lozan'ı tam olarak ortadan kaldıramamışlardır. ABD bu anlaşmayı hala imzalamamıştır. Bugün okullarında Türkiye'yi Sevr haritalarıyla okutmaktadırlar. Türkiye içinde kendilerine "Sevr'ci müttefikler" yaratmaya çalışmaktadırlar. Türkler yalnızca 1920 Sevr'ini yırtmakla kalmamış, sonraki bütün Sevr'lere karşı çıkan bir devrimi gerçekleştirmişlerdir. Bu nedenle batı tarafından hiç affedilmemişlerdir.

Amerikalı Senatör Upshow 1927 yılında Senato'da yaptığı konuşmada şunları söylüyordu: "Lozan Antlaşması, Timurlenk kadar hunhar, müthiş İvan kadar sefil ve kafatasları piramidi üzerine oturan Cengiz Han kadar kepaze olan bir diktatör'ün zekice yürüttüğü politikasının bir toplamıdır. Bu canavar, savaştan bıkmış bir dünyaya, bütün uygar uluslara onursuzluk getiren bir diplomatik anlaşmayı kabul ettirmiştir. Buna her yerde Türk zaferi dediler..." (Ataöv, 1999, s.172).

Amerikalı senatörün çarpık görüşleri kendisiyle sınırlı değildir. Bu gün olduğu gibi o günlerde de Batı devletleri, Türkiye ve Türkler'e karşı ırkçılığa dayalı görüş ve davranışları resmi politika haline getirmişlerdi. Bir başka Amerikalı parlamenter senatör King aynı yıl senatoda yaptığı konuşmada, Türkiye'de kapitülasyonların kaldırılmış olmasının diğer uluslararası anlaşmalara aykırı olduğunu söyleyerek; "Türkler cahil, fanatik ve nefret dolu insanlardır" diyordu (Ataöv, 1999, s.172).

Son dönemde Türkiye'nin en büyük gündemi olan AB konusu da bu kapsamda değerlendirildiğinde Batı ülkelerinin Türkiye'ye bakış tarzını ortaya koymaktadır. Nitekim Roma Anlaşmasıyla Katolik Birliği olarak kurulan AB, diğer mezhepleri de alarak bir Hristiyan kulübü haline gelmiştir. Aslında Almanya ve Fransa'nın imparatorluk hayallerinin bir ifadesidir. AB çağdaş ve yeni bir kuruluş olmakla beraber, düşünce ve eylem olarak oldukça eski bir tarihe sahip bulunmaktadır. AB'de bütün tasarımlarda, projelerde, yaptırımlarda, barışta ve savaşta, her türlü planlamada ve organizasyonda hakim olan ortak düşünce ve mantık Avrupa merkezlidir. Yani merkezinde Avrupa olan düşüncedir. Şarlman İmparatorluğu'nda, Roma İmparatorluğu'nda, Napolyon ve Hitler'in yeni düzenlerinde asıl Avrupa Elbe Hattında bitmektedir. Andre Siegfried, "Milletlerin Karakteri" adlı eserinde "Tam anlamıyla Batı, Avrupa ile Orta Avrupa'dadır... Batı aleminin Hristiyan ve Roma zeminli birliği belki de Avrupa'nın en gerçek birliğidir. Elbe Hattı; bu hat öylesine kesindir ki bambaşka uygarlıkları birbirinden ayırmaktadır.

Batı tam bu hatta bitmektedir.” İfadesiyle Batının sınırlarını belirlerken diğer kültürlerle mesafesini de dile getirmektedir.

Dikkat çekici olan şu dur ki, 1945 Mayısında 2. Dünya Savaşının bitiminde Merkezi Avrupa'ya doğru ilerleyen Sovyet Orduları ile Batılı Müttefik Orduların karşılaştıkları, yüz yüze geldikleri hat tamı tamına Elbe hattıydı.

Almanya'nın eski başbakanı Helmut Schmidt, “Avrupa'nın Sürdürülmesi/21.yy İçin Perspektifler” adlı kitabında Türkiye'nin AB'ye üyeliğine karşı çıkma gerekçelerini; Türkiye'nin nüfusunun fazla olması, sınır komşuları ile sürtüşmeleri, Rusya ile Orta Asya ve Kafkasya'daki çıkar çatışmaları şeklinde sıralarken “Türkiye ile Avrupa arasındaki kültürel farklar Rusya ile Ukrayna ile aramızdaki farklardan çok derindir. Türkiye'yi AB'ye almak isteyenlerin ileride AB'ye girmek isteyebilecek Mısır, Fas ve Cezayir gibi ülkelere nasıl bir argümanla karşı koyacağını açıklaması gerekir.” İfadesiyle aradaki din ayrılığını ortaya koymaktadır.

Türk düşmanlığının Batı'da hala sürdüğünü gösteren en açık belge, Katolik Kilisesine bağlı İtalyan piskoposlarının yayın organı olan L'Avvanire Gazetesi'nde, yazılanlardır. Bu gazete, 3 Ocak 2000 günlü sayısında, Türkiye'nin AB'ne üyeliği konusunda görüşlerini açıklarken şunları söylemektedir : "Müslüman Türkiye'nin AB'ne girmesi kimliğimize gölge düşürür. Bu üyelik, yan yana büyüyen Hristiyan gelenekleri ile şekillenen Avrupa medeniyetlerinin temelindeki ittifakları sarsar. Unutmamalı ki 'Avrupalı Fikri', başlı başına 'Düşman Türklere' ve Türkiye'nin başını çektiği İslam dünyasına karşı gelişti. Ankara ile yakın ilişkiler geliştirmeye evet. Ama farklı tarihi ve kültürel gerçekler farklı kalmalıdır " (Cerrahoğlu, 2000).

Avrupa Parlamentosu seçimleri öncesinde (Haziran 1999) Avrupa Birliği üyesi 15 ülkenin 11'inde iktidarda olan ve ikisinde koalisyon hükümetlerine katılan Sosyalist ve Sosyal Demokrat Parti liderleri, 27 Mayıs 1999 günü Paris'te yapılan "Avrupa Solu" zirvesinde bir araya geldiler.

"Avrupalılık" kavramının tartışıldığı zirvede, toplantının "mimarı" ve eski Fransa Kültür Bakanı Jack Lang, şunları söylemiştir: "Avrupa Birliği yalnızca ekonomik çıkarlar ve düzenlemelerden ibaret değildir. Demokrasi ve insanlığa verdiğimiz değerleri yalnız sınırlarımız içinde değil, sınırlarımız dışında da savunacağız. Gelecekte ve gerekirse bugün, Kosova'da yaptığımız gibi Kürt halkını da savunup koruyacağız. AB'nin ne stratejik ve ne de ekonomik çıkarları, diktatörlerle mücadelemizi önleyemez. " (Kırıkkanat, 1999).

Konrad Adenauer Vakfı'nın Türkiye danışmanı, Alman Dışişleri Bakanlığı'nın finanse ettiği Alman Doğu Enstitüsü'nün Müdürü Udo Steinbach, 15 Eylül 1998 günü Lingen Akademisinde verdiği konferansta şunları söylemiştir:

"Sorun, Atatürk'ün bir paşa fermanıyla yarattığı yapay ürün Türk Devleti ve Türk Ulusudur. Sorun, Kemalizm ve Kemalizmin ulusçuluk ve laiklik ilkeleridir. Sorun, uyduruk, zorlama ve yapay Türk Ulusu'dur. Böyle bir ulus yoktur. Olmadığını Türkiye'de yaşayan Türk-Kürt, Müslüman-laik, Alevi-devlet çatışmalarında görmekteyiz. Bu uyduruk ulusu Atatürk nasıl kurdu? Önce Ermenileri yok ettiler, sonra da Rumları. Kürtleri bu güne dek neden yok etmediler bilinmez " (Bacioğlu, 1999).

Udo Steinbach'ın, olaylara "insanları yok etme" anlayışıyla bakması doğal olarak yetiştiği toplumun değer yargılarıyla ilgili bir sorundur. Gelişkinlikle ikelliği en uç noktalarda birlikte yaşatmayı "başaran" Almanya, dünya siyasetine Hitler'i, "toplama kamplarını" ve "gaz odaları"nı armağan etmiş bir ülkedir. Alman devlet politikası, kökleri eskiye giden ve Udo Steinbach'ın "insan yok etme" mantığıyla örtüşen geleneklere sahiptir. Almanlar bu geleneklerini şimdi farklı söylemlerle dile getirmektedirler. Hitler gibi dünya pazarları için mücadele ederlerken ona sahip çıkmamaktadırlar. Ayrıca Hitler'in işlediği suçların sorumluluğunu, Türklerin üzerine yıkmaya çalışmaktadırlar. "İnsanları yok etmeyi" ve "Gaz odalarını" Hitler'in, Türklerden öğrendiğini söylemektedirler.

Alman Parlamentosu Bilimsel Çalışma Servisi adlı örgütün, 3 Nisan, 2000 günlü raporunda şunlar yazmaktadır:

"1915 yılındaki soykırımda Alman Nasyonal Sosyalistlerinin 25 yıl sonra gerçekleştirdikleri toplu yok etme metotları önceden uygulandı; 'çalıştırarak yok etme' kurbanların hayvan vagonlarında taşınması ve insafsız tıbbi deneyler yapıldı. Ermeni askerlere ve sivillere tifo virüsü aşılandı, Trabzon 'da Ermeni çocuklar hamam süsü verilmiş odalarda zehirli gaz ile öldürüldü. Görünen o ki, Adolf Hitler, Türklerin soykırımı hakkında çok iyi bilgi sahibi olmakla kalmamış, bunu bir örnek olarak da almış. " (Aydınlik, 2001.).

Benzer söylemler bugün, üslupta değişiklik yapılarak yoğun bir biçimde tekrar edilmeye başlanmıştır. Almanya'da yayınlanan 390 bin tirajlı Frankfurter Allgemeine Zeitung gazetesinin 6 Ocak 1998 tarihli baskısında yer alan Wolfgang Günter Lerch imzalı yorumda şunlar söylenmektedir: " Kürt sorununun kökeninde, Birinci Dünya Savaşı bitiminde çizilen Ortadoğu haritasının adaletsizliği vardır. Kriz ve çatışmaların kökü, Osmanlı İmparatorluğunun parçalanması ardından oluşturulan yeni hukuki statüde yatıyor... Kürtler arzularını Lozan 'da Türk milliyetçiliği önünde gerçekleştiremediler." (Aydoğan, 2002, s.145).

Almanya Dışişleri Bakanı Hans Dietrich Genscher, Almanya'nın önemli gazetelerinden Süddeutsche Zeitung'a 1992 yılında verdiği demeçte "Biz Yugoslavya'da yeni bir model oluşturduk, Türkler de Kürtlerle, buna benzer bir model üzerinde anlaşmalıdırlar" diyordu (Adsız, 1997, s.161).

Aynı gazete altı yıl sonra 19 Ocak 1998 günü Wolfgang Koydl imzasıyla yayınladığı başyazıda Türkiye hakkında şunları yazmıştır: "On yıl içinde, Türklerin komşusu olan üç güçlü politik sistem battı ve sessiz sedasız yok oldu. Bu sistemler, en az Türklerin kendi Kemalist modelleri kadar dayanıklı inşa edilmiş görünüyorlardı. İran'da Şah monarşisi, Sovyetler Birliği'nin Politbüro Komünizmi ve Yugoslavya'daki federatif Balkan deneyimi.

Rahatsız edici olan, her üç devlet de Türkiye Cumhuriyeti ile paralellikler gösteriyor. Hepsi de dinsel veya etnik çelişmeler yüzünden yıkıldılar. Üstelik Türkiye'de her ikisi de var: Politik İslam ve Güneydoğu'daki Kürtlerin ayaklanması...Lenin'in devleti 73 yaşına basmıştı; Güney Slavlarınkı 74 yaşındaydı. Atatürk'ün Cumhuriyet'i bu yıl hayli kritik 75. yaşına geldi. " (Aydınlik, 1998).

400 bin tirajlı Stuttgart gazetesi Stuttgarter Zeitung yazarı Adrian Zielcke, gazetenin 9 Ocak 1998 günlü baskısında Türkiye'ye akıl verip adeta tehdit etmektedir: "Türkiye, Kürtlerin azınlık haklarını kabul etmeli ve sorunu politik olarak çözmelidir... Ankara bunu kendisi yapmazsa Birinci Dünya Savaşı sonunda Türkiye, Irak ve Suriye arasında paylaştırılan Kürt sorununa çözüm bulmak için uluslararası baskı artacaktır." (Aydoğan, 2002, s.85).

Baskılar gerçekten artmaktadır. Baskıcı anlayışın en çarpıcı ve kaba örneğini Amerikalı bir milletvekilinin sözlerinde buluyoruz. ABD Temsilciler Meclisi'nde, Şubat 1999'da bir konuşma yapan California eyaleti milletvekili Brad Sherman, şunları söylemektedir : "Türk Devleti'nin kürdistana (Güney ve Güneydoğu Ana- dolu Bölgeleri kastediliyor.) gönderdiği askeri güç Slobodan Miloseviç'in Kosova'ya gönderdiği güçten daha fazladır. Kürdistan'da Kosova'dan daha çok insan öldürülüyor. Umuyorum ki ABD, Kürtlerin korunması için daha açık ve daha katı bir tutum izler. Baskıcı rejimlere karşı olan tutumumuz, bu ülkelerin NATO müttefiki olması ya da olmaması ile değiştirilmemelidir. Türkiye'deki Kürtlerin korunması için ABD, askeri güç kullanarak devreye girmelidir. " (Cumhuriyet,1999).

CIA eski Ortadoğu Direktörü ve Ulusal istihbarat Konseyi Başkan Yardımcısı Graham Fuller şöyle söylemektedir: "Kemalizm bitti; Dünyadaki bütün liderler gibi o da sonsuza dek yaşayacak bir ürün veremedi. Oysa İncil ve Kur'an hala veriyor. Bu nedenle, kendisine entellektüel güven duyan Türkiye, İslam'ın günlük yaşamdaki yerini almasını yeniden düşünmelidir (Cumhuriyet, 1990).

Fuller'in, "İslam'ın günlük yaşamdaki yerini alması" olarak ifade ettiği anlayışın, İslam'la bir ilgisinin olmadığı ve olamayacağı açıktır. CIA ajanının amacı, dini siyasete alet etmek ve bu yolla lojistik destek verilerek oluşturulan gurupları Türkiye Cumhuriyeti karşıtlığında kullanmaktır.

Batının Türk düşmanlığına en iyi yanıtı, başardığı anti-emperyalist eylemle Mustafa Kemal vermiştir. 18 Haziran 1922'de söyledikleri Batı devletlerinin ne olduğunu açıkça ortaya koyar. Mustafa Kemal şunları söylüyordu:

"Ulusumuz, bağımsızlığına vurulan darbeler ve varlığında açılan yaralar karşısında gözyaşları döküyordu. Dostla düşmanı ayırt edemeyecek bir hale getirilmişti... Karar verildi, hareket başladı, artık maskeler atıldı. Türkiye parçalanacak, Türk halkı köle, aşağılık, sefil ve perişan edilecekti.

Amaç bu idi. Bu acımasız amaca ulaşmak için akla ve hayale gelmeyen her türlü yola başvuruldu. Özellikle Batı'nın kimi hükümetleri, kimi politika adamları bunun böyle olmasında direliyorlardı. Hala da diretıyorlar. Bu biçimdeki davranışlarını dünyaya hoş göstermek ve hatta kendi uluslarının gözünden gizlemek için başvurmadıkları yöntem kalmadı. Her türlü yalan dolanı kullandılar. Türkler vahşidir, acımasızdır, uygarlığın gereklerini benimsemeye yatkın değildirler dediler. Asıl vahşi, acımasız ve saldırgan olan, ortaya attıkları iddiaları dillerine dolayarak dünya kamuoyunu aldatmaya çalışan kendileriydi. Başaracaklarını sandılar. Çünkü, Türkiye'nin yaşama gücünü tümünden yitirdiği kanısındaydılar. Ama tam anlamıyla aldandılar. Gerçek şudur; Kafalarında bir takım hırslı duyguları kaynaştıranların, gerçek dışı zanlarla gerçeği değiştirebilmeleri mümkün değildir. Bugüne kadar yeryüzünde bunu yapabilen olmamıştır. " (İnan,1991, s.225).

Emperyalizmin gerçek niteliğini her yönüyle kavramış olan Mustafa Kemal, Büyük Taarruz'un hazırlıklarının sürdüğü günlerde 3 Mart 1922'de, Batı'nın saldırgan devletleri için şunları söylüyordu:

"İstilacı ve saldırgan devletler, yerküresini kendilerinin malikanesi ve insanlığı kendi hırslarını tatmin için çalışmaya mahkum esirler saymaktadırlar. Sonuç, olarak Dünya iki guruba ayrılmaktadır. Birincisi Doğu ki, kendi varlığını, bağımsızlığını artık kavramıştır, bu bilinçle el ele vermiştir. Diğer bir gurup daha var ki, bunlar sırf kendi hırslarını tatmin için çalışmaktadır. Bunların amacı zulüm ve baskı olduğu için, onları lanetle anmakta kendimizi haklı görüyoruz " (Borak, 1998, s.144).

Aynı yıl, askeri savaşı kazandıktan hemen sonra 24 Ekim 1922'de Amerikan "United Press" gazetesine verdiği demeç Batıya hem bir uyarı hem bir "meydan okumadır":

"Amerika, Avrupa ve Bütün Batı dünyası bilmelidir ki, Türkiye halkı her uygar ve yetenekli ulus gibi, kayıtsız şartsız özgür ve bağımsız yaşamaya kesin karar vermiştir.

Bu meşru kararı ihlale yönelik her kuvvet, Türkiye'nin ebedi düşmanı kalır" (Kocatürk, 1984, s.217). Bu açıklamadan beş gün önce, 19 Ekim 1922'de Türkler hakkında ağzına geleni söyleyen ve Atatürk'e daha önce "asi ve maceracı General" diyen İngiltere Başbakanı Lloyd George, Anadolu'daki başarısızlığı gerekçe gösterilerek verilen bir gensoru ile Başbakanlıktan düşürülür. Lloyd George parlamentoda kendisini savunurken şunları söylüyordu: "Arkadaşlar, yüzyıllar nadir olarak dahi yetiştirir. Şu talihsizliğe bakın ki bu dahi çağımızda Türklere nasip oldu ve benim karşıma o çıktı " (Uluğ, 1975, s.217).

Lloyd George haklıydı. Mustafa Kemal yalnızca sıra dışı yeteneklere sahip bir komutan değil, aynı zamanda Emperyalist sistemi özünden kavramış ve tüm yönleriyle incelemiş ve buna karşı mücadelede kararlı bir savaşçıydı. Bu mücadelede de Türk ulusunun yaşattığı öz değerlere, halkın direnme gücüne ve bu gücün somut ifadesi olan Türk Ordusu'na güveniyordu. 12 Eylül 1922 günü İzmir' in kurtuluşu nedeniyle Türk Ulusu'na şöyle sesleniyordu: "Akdeniz, askerlerimizin zafer nidalarıyla dalgalanıyor.

Ordularımızın güç ve yeteneği düşmanlarımıza dehşet, dostlarımıza güven verecek bir mükemmellikte kendisini gösterdi. Büyük ve soylu Türk Ulusu, bu büyük zafer özellikle senin eserindir. Anadolu'nun kurtuluş zaferini kutlarken size İzmir'den, Bursa'dan, Akdeniz ufuklarından ordularımızın selamını sunuyorum “ (Kocatürk, 1984, s.206).

İzmir'e girilmiş ve zafer kazanılmıştı ama başta İngiltere olmak üzere Batılılar, Türk Ulusu'nun Çanakkale'ye ulaşmasını ve Trakya'ya geçmesini önlemeye çalışıyor, bunun için birliklerini savaş durumuna getiriyor ve dominyonlarından asker toplamaya çalışıyordu. İngiliz Hükümeti, İstanbul'daki General Harington'a, Türk Ordusu'nun Çanakkale'deki "tarafsız bölgeye" girmesi halinde, "iki tümeni daha seferber ederek" karşı koyma emrini vermiş ve 23 Eylül 1922 günü İtilaf Devletleri Mustafa Kemal' e askeri harekatin durdurulması yönünde bir nota göndermişti. Ancak, Mustafa Kemal, bunlara aldırmaz ve Türk Ordusu aynı gün, İngiltere, Fransa ve İtalya'nın "tarafsız bölge" ilan ettiği bölgeye giriyordu. Askeri harekatin sürdüğü o kritik günlerde Mustafa Kemal, Chicago Tribün gazetesi muhabiri John Cloyton'a İzmir'de şu açıklamayı yapıyordu: "Misakı Milli sınırlarımızı gerçekleştirmeye kesin kararlıyız. Bütün Türk toprağında gerçek bağımsızlık istiyoruz. Bizim için kapitülasyonlar artık mevcut değildir.. "(Kocatürk, 1984, s.210).

Atatürk, Türk Milletine düşman unsurlara karşı öç duygusunun canlı tutulması gerektiğini hatırlatırken bunun önemini 16 Mart 1923'te Adana Türk Ocağı'nda yaptığı konuşmada şöyle belirtiyordu; "Ulusların kalbinde öç duygusu olmalı. Bu gelişigüzel bir öç değil, yaşamına, rahatına, zenginliğine düşman olanların yapabilecekleri zararları yok etmeye yönelik bir öçtür. Bütün dünya bilmelidir ki, karşımızda böyle bir düşman oldukça, onu bağışlamak elimizden gelmez ve gelmeyecektir. Düşmana acıma; acizlik ve zayıflıktır. Bu insanlık göstermek değil, insanlık özelliklerinin sona erişini ilan etmektir " (Avcioğlu, 1974, c.III, s.1732).

Aynı yıl 31 Ocak'ta ekliyordu;"Bizim öcümüz zalimlerin zulmüne karşıdır. Onlarda zulüm duygusu ölmedikçe, bizde de öç duygusu sürecektir. " (Avcioğlu, 1974, c.III, s.1732).

Mustafa Kemal Batı'nın ne olduğunu iyi bilmekte ve onunla, ölene dek bağımlılık doğuracak herhangi bir ilişki kurmaktan kaçınmaktadır.Batı'nın eriştiği toplumsal düzeyi, ekonomik ve kültürel gelişkinliği hedeflemiş ama taklitçi bir bağımlılığı asla kastetmemiştir. Türk toplumunun özgün yapısını, tarihsel özelliklerini iyi bilmektedir. Aralık 1921' de Batı ile ilgili sözleri, anlayışının en özlü ifadesidir; "İlkbahara dek üç ay içinde bu silahları elde edemezsek diplomasi kanallarıyla bir çözüm yolu aramak zorunda kalacağız. Bunu arzu etmiyorum. Biliyorum ki Batı ile uyuşma Türkiye'nin kaçınılmaz olarak köleleştirilmesi anlamına gelecektir. " (Avcioğlu, 1974, c.II, s.846).

Atatürk'ün o dönemde işaret ettiği batı tehdidi bugün de aynı şekilde devam etmektedir. Kısaca Batı için Şark Meselesi halen güncelliğini korumaktadır. Türkiye Cumhuriyeti var olduğu sürece de devam edecektir.

Bugünkü duruma göre şark meselesi; Balkanlar'da, Ortadoğu'da, Kafkasya'da ve Orta Asya'da Türklerin hakimiyetinin kırılması ve bu bölgelerde etkinliklerinin azaltılması, Anadolu'da ise Türk-Kürt, Alevi-Sünni, Laik-Anti laik, İslamcı-Atatürkçü, Demokrat-Anti demokrat gibi tartışma konuları yaratarak Türkiye'nin bunalımlı ve problemlı bir ülke halinde tutulmasıdır (Korkmaz,1999,s.87-90).

6.2.Medeniyetler Çatışması

Ahmet Cevdet Paşa 1880'lerde iflas eden Hristiyan Batı Medeniyetine karşı batının üç alternatifi olduğunu söylüyordu. Sosyalizm, İslam ve Budizm.

Sosyalizmin kendi hataları ve çelişkileri sonucu alternatif dışında kalması sebebi ile Huntington bugün İslam ve Konfüçyusçuluğu en yakın tehlike olarak görmektedir (Fettahoğlu,2001,s.19).

Gerçekten Samuel P. Huntington “Medeniyetler Çatışması” makalesinde sekiz medeniyetten bahsetmektedir;

a.Hristiyan Batı

b.Konfüçyus

c.Japon

d.İslam

e.Hint

f. Ortodoks-Slav

g.Latin Amerika

h.Afrika

Ona göre dünya, ideolojik yapılara göre değil, kültürel yapılara ve ait oldukları medeniyetlere göre bölünüp şekillenecekti. Yeni dünya düzeninde mücadele, ekonomik ve ideolojik değil kültürel olacaktı. Bunun nedenini şu şekilde açıklamaktadır;

Medeniyetler, tarih, kültür, dil, gelenek ve din açısından çok önemli farklılıklara sahiptirler. Dünyada iletişimin artmasıyla medeniyetler arasındaki bu farklılıklar da artacaktır.

Dünya çapındaki sosyal değişme ve ekonomik modernleşme süreçleri, insanları mahalli kimlik ve milli devletten uzaklaştırmıştır. Bu da onların dine ilgi duymasına sebep olmakta, Hristiyanlık, İslam, Musevilik, Budizm ve Hinduizme ilgi giderek artmaktadır.

Batının kudretinin zirvesinde olması, batılı olmayan medeniyetlerin “Ecdat fenomenine” dönüşüne neden olmaktadır. Bu da Japonya’da Asyalılaşıma, Hindistan’da Hindulaşıma ve Ortadoğu’da yeniden İslam’a dönme duygularını canlandırmaktadır.

Kültürel kimlik, siyasi ve ekonomik kimliğe göre daha az değişime uğramaktadır. Kültürel etkilerle bölgesel ekonomik işbirlikleri oluşturulurken, dünyanın çeşitli yerlerindeki çatışmalarda “akraba ülke sendromu” yaşanmaktadır. Körfez Savaşı’nda Saddam’ı çoğu Arap halklarının desteklemesi, Kafkasya’da Ermenileri Rusya, Azerbaycan’ı Türkiye’nin desteklemesi, Yugoslavya’nın bölünmesinin ardından, Avrupa Topluluğunun Slovenya ve Hırvatistan’ı hemen tanıması, daha sonra yapılan savaşlarda Rusya’nın Sırp’lara, İslam Dünyasının Bosna-Hersek’lilere destek vermesi “akraba ülke sendromunun” yansımalarıdır (Huntington,2000,s.275).

Huntington’a göre bu çatışma, dünyanın zirvesindeki Hristiyan Batı ile Batılı olmayan medeniyetler, yani “ötekiler” arasında olacaktı. Batı ile çatışması kaçınılmaz olan öteki medeniyetler üç tercihten birini yapmak zorundaydılar;

a. Batıya tamamen kapılarını kapatmak ve ona karışmayarak kendi halklarını kültürel izolasyondan kurtarmak. Ancak, bu imkansız derecede başarılması zor bir tercihtir.

b. Batıya katılarak Hristiyanlık da dahil olmak üzere onun değer yargıları ve kültürel müesseselerini tam olarak almak, bir başka deyişle “Batı kervanına” katılmak.

c. Batıya karşı çıkan öteki medeniyetlerin ekonomik ve askeri güç birliği yaparak batı medeniyetiyle savaşmak.

Huntington'a göre bu durumda Batı için tek tehlike "İslam ve Konfüçyus" medeniyetlerinin birlikte Batı medeniyetiyle savaşmasıdır. Bunun için de bu iki medeniyetin başının ezilmesi ve işbirliklerinin önlenmesi Batı medeniyetinin öncelikli politik tavrı olmalıdır.

Misyoner Arthur Tappan Pierson ise 1869'ta "Dünyayı Budistlerin tapınağından, Romalı Katoliklerin çarmıhından ve Türklerin hilalinden kurtararak gerçek Hristiyanlık üzerine yeniden inşa etmeye" çağırırken, Huntington'un tezini tam bir asır önce gündeme getirmiştir. ABD Dışişleri, bugün olduğu gibi dün de bu tür tezleri dikkate alarak "Hiçbir büyük devlet artık yalnızlık politikası izleyemez, sanayileşme bunu imkansızlaştırmıştır. Amerika sağlıklı bir ekonomik yapıya sahip olabilmek için dış pazarı eline geçirmeli ve bunun için de kuvvetli bir deniz gücü kurmalı" tezini devlet politikası haline getirmiştir (Fettahoğlu, 2001, s.23).

6.3. Osmanlı Döneminde İlk Misyoner Hareketleri

Misyonerlik faaliyetleri ilk olarak 1500'lü yıllarda Osmanlı İmparatorluğu ile Fransa Krallığı arasında başlayan dostluğun bir sonucu olarak Osmanlı topraklarında görülmeye başlanmıştır. İlk olarak Katolik mezhebinin bir tarikatı olan Cizvitler gelmiştir. Bunlar Galata'da Saint Benoit Kilisesi'ne yerleşmişler ve orada Saint Benoit Okulu'nu kurmuşlardır. İlk planları Müslümanlar üzerinde çalışmalar yapmak olmasına rağmen başarılı olamamaları üzerine gayrimüslimlere yönelmişlerdir. Öncelikle de Ermeniler üzerinde çalışmışlardır. Ermeniler Gregoryandır ve çok eski Hristiyan toplumlar arasında yer almaktadırlar. Bunların bir kısmını Katolik yapmaya çalışınca Ermeniler bundan rahatsız olarak padişah'tan yardım istemişler, o da bir ferman çıkartarak din değiştiren Ermenilerin kürek mahkumu olacaklarını ve ölüm cezasına çarptırılacaklarını bildirmiştir. Fakat bu yeterli

olmamış, bir süre sonra çok fazla Ermeni Katolik olunca padişahlık Ermeni Katolikliğini de bir mezhep olarak kabul etmek zorunda kalmıştır.

1800'lü yıllara geldiğimizde Amerikalı ve İngiliz misyonerler Osmanlı topraklarında görülmeye başlamıştır (Erenerol, 2001, s.16).

Ocak 1820'de Güçlü Güney İmparatorluğu adını verdikleri Osmanlı Devleti'ni yıkmak için İzmir rıhtımında karaya ayak basan ve Boston'daki merkezlerine "Güçlü Güney İmparatorluğunu yıkma arzularının bir kat daha arttığını" yazan American Board üyeleri Müslümanları ve Yahudileri Hristiyanlaştırmanın adeta imkansız olduğunu gördükten sonra Osmanlı'yı yıkmak için "Müslüman denizi içinde yok olmak üzere olan bir adaya" benzettikleri eski doğu kilisesine mensup Ermenileri, Nasturileri, Rumları, Bulgarları ve Hristiyan Arapları kışkırtma yolunu tercih etmişlerdi.

1829'da Ortadoğu'ya (Osmanlı Ülkesine) misyonun geleceği ile ilgili tetkik gezisine çıkan Amerikanın en büyük misyonerlik örgütü American Board'un Başkanı Rufus Anderson'a verilen 24 Kasım tarihli yetki mektubunda, şöyle deniliyordu;

"Çok ciddi ve sorumluluk isteyen bir hizmeti yerine getirmeye davet edildiğinizin ve bu işin gerçekleştirilmesi ile yalnızca bugünkü nesiller için değil henüz çok uzaktaki günler için de hayati önemi olacak sonuçların ortaya çıkabileceğinin bilincinde olmalısınız."

1 Aralık 1833'te Anadolu'ya gönderilen American Board üyesi misyonerler Pling Fish ve Levi Parsons'a "Halkın coğrafi durumunu da araştırın ki, kişilik ve davranışlarının etkileyen fiziki nedenleri belirleyebilmeli ve bunun bizim operasyonlarımızı kolaylaştırıp kolaylaştırmayacağını tayin edebilmelisiniz... İnsanları, sosyal ilişkileri içinde inceleyebilmelisiniz ki, onları bir arada tutan bağların niteliğini anlayabilelim. Bir fetih savaşına girmiş askerler olduğumuzu unutmayalım ve her ne kadar mücadele manevi alanda, kafanın

kafayla, kalbin kalple mücadelesi ise de ve sizin silahınız Tanrının inayeti ile güçlendirilmiş manevi bir silaha da Napolyon'un askeri girişimlerdeki kadar araştırma, bilgi ve düşünmeye ihtiyaç gösterir. Bu mukaddes ve vaat edilmiş topraklar silahsız bir Haçlı Seferi ile geri alınacaktır." denmiştir (Fettahoğlu, 2001, s.30).

Büyük ölçüde İngiltere tarafından desteklenen daha sonra ABD ve Almanya'nın da destek verdiği Protestan misyonerler de azınlıklar üzerinde özellikle kurdukları okullar yoluyla dini, kültürel propaganda ve ajitasyon çalışmalarında bulunarak ileriki yıllarda Osmanlı topraklarında boy gösterecek isyan ve ihtilallerin kadrolarını oluşturmuşlardır.

Batılı devletler, misyonerlik faaliyetlerini sürdürmek için Ermenileri farklı mezheplere ayırmışlar ve her biri bir mezhebin koruyucusu olarak ortaya çıkmıştır. Öteden beri Rusya, Osmanlı idaresi altındaki Ortodoks Hristiyanları, Fransa Katolikleri, İngiltere ve daha sonra sahneye çıkacak olan A.B.D.'de Protestan mezhebinin haklarını savunmuşlar ve onlar adına dini ve siyasi icraatta bulunmuşlardır. Bu mezheplerin gelişme ve halk nazarında söz sahibi olması da koruyucuları olan devletlerin siyasî ve ekonomik güçleri ile yakından ilgilidir. Nitekim en son kurulan ve ilk zamanlarda taraftarı çok az olan Protestanlar, Amerika'nın devreye girmesinden sonra en güçlü misyon teşkilatına sahip olacaklardır. Misyonerler en büyük desteği konsoloslar ve elçilerden alıyorlardı. Önceleri ticari maksatlarla ve bilhassa liman şehirlerinde açılan konsolosluklar, misyoner faaliyetlerinin yoğunluk kazanmasından sonra, Sivas, Harput, Erzurum gibi şehirlerde de açılmıştır. Konsoloslarla misyonerler arasındaki işbirliğini fark eden Osmanlı Devleti, konsolosların faaliyet alanlarına ve konsolosluk açma isteklerine bazı sınırlandırmalar getirmiş ise de, A.B.D. ile imzalamış olduğu 1830 tarihli ticaret anlaşması buna engel olmuştur. Osmanlı Devleti konsolosların Osmanlı tebaasına mensup olmaması şartını getirmiştir.

Amerikalılar da bu engeli aşmak için misyonerlik faaliyetlerinin yoğun olduğu merkezlerde "acente" adı altında birimler açarak, buralarda gayrimüslim Osmanlı vatandaşlarını görevlendirme yoluna gitmiştir. Öyle ki A.B.D.'nin konsolosluk açma isteğinde bulunduğu bazı yerleşim merkezlerinde hemen hiç vatandaşı yoktu. Amerikalılar, bu isteklerine gerekçe olarak da konsolosluk açmak istedikleri yerlerde Rusya ve İngiltere'nin de konsolosluklarının bulunduğu, ayrıca kendilerinin Osmanlı Devleti nazarında "en ziyade müsaadeye mazhar devlet" olmalarını ileri sürmüşlerdir. Osmanlı Devleti ise, Amerikan konsoloslarının misyoner okulları aracılığıyla isyanlara destek olduklarından dolayı, bu konsolosların faaliyetlerini yakından takip etme, çeşitli bahaneler ileri sürerek, atamalarını geciktirme yoluna gitmiştir. Osmanlı Devleti, Harput konsolosu olarak atanmış olan William D. Hunter'i, İngiliz konsolosu olarak görev yaptığı sırada Harput'daki bazı olaylara karışmış olmasından dolayı kabul etmemiş, Amerika'nın ısrarı karşısında 1900 yılında Herbert Norton'u konsolos olarak tanımak mecburiyetinde kalmıştır. Bu tarihlerde Harput şehrinde 16 Amerikan vatandaşı, 260 tane de Amerikan vatandaşlığına geçmiş olan Ermeni asıllı vatandaşı vardı (INAF,2000).

1871 yılında Anadolu'daki misyonerlik teşkilâtı üç bölgeye ayrılmıştı;

a. Birinci Bölge, merkezi İstanbul olan "Batı Türkiye Misyonu", bu misyona bağlı yerleşim merkezleri arasında, İzmit, Kayseri, Bursa, Manisa, Sivas ve Merzifon bulunuyordu. Bu misyon merkezlerine bağlı Amasya, Tokat, Çarşamba, Samsun, Ünye, Yozgat, Niğde, Aksaray, Sungurlu, Talas, Bandırma, Bilecik, Kütahya, İzmir, Aydın, Akhisar, Afyon, Zara ve Gürün gibi uç istasyonlar vardı.

b. İkinci Bölge, merkezi Antep şehrinde bulunan "Merkezi Türkiye Misyonu" na bağlı, Halep, Adana, Antakya, Maraş ile bunlara bağlı Urfa, Kilis, Elbistan, Adıyaman ve Siverek uç istasyonları bulunuyordu.

c. Üçüncü Bölge, merkezi Harput şehri olan "Doğu Türkiye Misyonu" na bağlı istasyonlar, Bitlis, Erzurum ve Mardin ile bunlara bağlı Arapgir, Eğin, Muş, Diyarbakır ve Trabzon uç istasyonları faaliyet göstermekteydi. Bu istasyon ve uç istasyonlar ile bunlarla irtibatı olan insanların sayıları süratle artmıştır. 1893 yılında sadece Amerikan misyonierlerinin kontrolü altında 463 kilise ile 1317 misyonier görev yapmaktaydı. Amerikan misyon teşkilâtına bağlı 21 okulda 2740 öğrenci vardı (Kocabaşoğlu, 1989, s.106-110).

Osmanlı İmparatorluğu'nda devlet kademelerine sızan ve hatta yüksek makamlara kadar ulaşan misyonierler mevcuttur. Bu gayeye yönelik olarak seçilen bu ajan-misyonierler küçük yaşlarda Osmanlı topraklarına gönderilmişler ve burada îfâ edecekleri vazifeye göre özel olarak yetiştirilmişlerdir. İngiliz misyonierlerinin hepsi Londra'da Protestan Misyonier Merkezi tarafından yönetiliyordu. Sultan Abdülhamid zamanında bahriye kaymakamı olan Kaptan Mustafa Bey "Sergüzeşt" isimli romanında bu konuya ayrıntılı olarak yer vermektedir. Mustafa Bey bir İngiliz ajan-misyonier olan Mr John'la tanışmış ve bu zât kendisine şunları nakletmiştir:

"Misyonierler çocuk iken hizmete alınırlar ve îfâ edecekleri vazifeye göre ilmen, ahlâken, fikren yetiştirilirler. Misyon Cemiyeti her sene bütün Rüştîye Mektepleri çocuklarının zekilerinden 30-40 talebe ayırarak himayesine alır; onları kâbiliyetlerine göre üçere-beşere ayırarak dünya ülkelerinin kendilerince lüzum hissedilen mıntıkalarına gönderirler. Mesela ikisini Türkiye'ye, üçünü Tibet'e, beşini Rusya'ya serpiştirirler. Bu çocuklar o memleketlerdeki sefaret ve konsolosluklara tevdi edilirler. Bilumum İngiliz sefaretlerinde Misyon Cemiyeti'nin mükemmel talimatı vardır. Bu talimata göre bu çocuklar büyütülür, yetiştirilir, okutulur ve öğretilirler.

Ben ve arkadaşım Herbert on yaşındayken Misyon Cemiyeti tarafından İstanbul'a gönderilmiştik. Doğruca sefarethanemize gittik. Sefir beni sefaret kavvası Cihangir'de sakın Ali Ağa'ya teslim etti. Ve şu tenbihatta bulundu: "Ali Ağa bu çocuğun ismi İbrahim'dir. Ve senin oğlundur.

Herkese öyle söyleyeceksin. Aylık olarak sana on lira vereceğiz. Bu para ile çocuğu mahallenin mektebinde okutacaksın. Ve tıpkı kendi soyundan olmuş çocuğun gibi yedirecek, içirecek ve giydireceksin. Adetiniz nasılsa öyle terbiye edeceksin. Ayda bir kere geceleyin sefarethaneye getirip bana göstereceksin” dedi. Kavvas Ali Ağa da kolumdan tutarak beni hanesine götürdü ve zevcesi Gülsüm hanıma teslim ederek: “İşte sana evlat getirdim, bunu büyüteceksin” dedi. Don, gömlek ve entari yapıp giydirdiler. İki takunya alarak ayağıma geçirdiler. Ve bir gün elime on paralık kağıt helvası sıkıştırarak mahalle çocukları arasına salıverdiler. Birkaç ay kadar sıkıntı çektim, Türkçe bilmediğim için kimse bana ehemmiyet vermiyor, dilsiz diyorlardı. Evde daima Türkçe görüşüldüğü gibi devam ettiğim dilde konuşan olamadığından yavaş yavaş kulak dolgunluğuyla Türkçe’yi öğrenmeye başladım. Akşam üzeri evimizin önünde toplanan çocuklarla top oynamaya başladım. Bir sene sonra çocukların elebaşı olmuştum. Mektepte de hoca efendi teveccüh göstermeye başladı. Sesim iyi ve gür olduğundan Amme cüzünü güzelce okuyordum. Hatta ezberledim.

Elhasıl bu şekilde İptidai ve Rüştî derslerini gördükten sonra Beyazıt Camii Şerifinde müderris Pala Bıyık Ali Efendi’nin ders halkasına dahil oldum. Cübbem, pabuçlarım, sarığım pek hoş, muntazam ve temizdi. Yolda tesadüf edenlerin hiç biri bir kere olsun bana yobaz demedi. Daima çelebi çocuk derlerdi. Tespihim elimde, kitabım koltuğumda evden medreseye ve camii şerife ve dershaneden eve gider gelir, geceleri derslerime çalışırdım. Küçük ve sarı sakalımı taramak için şimşir tarağım ve pak dişlerim için küçük misvakım cebimde ve divitim belimden eksik değildi. Validem Gülsüm hanım beni yatırıncaya kadar uyumaz, daima zihin açıklığı için dua ederdi. Ali Ağa’nın çocuğu olmadığından ben Gülsüm hanımın öz evladı daha doğrusu gözünün nuru idim. Sarf, Nahiv, Ayamil, Kafiye, Mantık, Tasavvurat, Tasdikat, Kelam, Fıkıh, Tefsir ve İla ahire gibi bir çok kitapları sırası ile okudum ve öğrendim. Arkadaşlarımdan okuyanlar pek çoktu. Ancak öğrenenler birkaç kişiden ibaretti. Fransızca öğrenme hevesine düştüm.

Bir müddet aradıktan sonra Dellâl oğlu Dikrar isimli bir Ermeni buldum. Bu zat iyi Türkçe ve Fransızca biliyordu.

Bu zâtın evine gitmeye ve ders almaya başladım. Ders veriş i o kadar mükemmeldi ki az bir zaman zarfında Fransızca konuşmaya da muvaffak oldum. Arapça dersinde arkadaşlarım içinde birinciydim. Hocama öyle sualler yöneltiyordum ki bazen onu bile düşündürüyordum. Sonunda ismime bir de zekilik ilavesiyle çalışmalarım takdir edildi. Ve bu isim ile ödüllendirildim. Cami dersini ikmal ederek icazet aldım yani Sünni bir müderris oldum. Yaşım da otuzu buldu. Dersaadet'e (yani İstanbul'a) gelişimden icazet alıncaya kadar her ay bir kere geceleyin sefarethaneye gider ve sefirin iltifatına mazhar olurdum. İngilizce, Fransızca, Türkçe ve Arapça okur yazar olduğumdan Bâb-ı Âli'ye devam a başladım. Hariciye Nezareti Tercüme Kalemi'ne memur edildim. Maaşım 500 kuruş oldu. Bir gün İngiltere Sefiri, Sadrazam Reşit Paşa'yı ziyarete gelir. Söz arasında "sefaret kavvası Ali Ağa'nın mahdumu İbrahim Zeki Efendi'nin 500 kuruş maaşla Bâb-ı Âli'ye çırağ buyrulduğunu tebriş ettiler memnun oldum, teşekkür ederim" der. Sadrazam da: "Tercüme odasına birkaç katip almışlar hangisi olduğunu bilemiyorum çağır alım da bir görelim" buyurur. Beni huzurlarına çıkardılar. Reşit Paşa iltifat etti ve o günden itibaren siyasi ve harici işlerde beni çalıştırdı. İngiltere sefarethanesine ben gönderilirdim. Az zamanda maaşım 2000 kuruş oldu. Ve hariciyede tercüme odası baş halifesi oldum. Misyon Cemiyeti'nden gelen bir emir üzerine Londra'ya gelişim lazım geldiğinden sakal ve bıyıklarımı tıraş ettirdikten sonra tam bir Avrupalı kıyafetine bürünüp değerli arkadaşlarıma veda ederek İngiltere'ye döndüm. Yeni şeklim beni tanıyanları hayrete düşürdü."

Buradan da anlaşılacağı üzere misyoner ajanlar pek büyük bir titizlikle yetiştirilmekte ve yapacakları vazifeler istikametinde eğitilmektedirler. Mr. John'un çocuk yaşta bir Türk'ün himayesine verilip tamamen bir Osmanlı Türk'ü olarak yetiştirilmesi, Türkçe'yi, Arapça'yı, Kur'an-ı ve bütün İslamî ilimleri inceliklerine varıncaya kadar öğrenmesi, kendisinin hadis, sünnet ve

İslam'ın diğer pek çok temel esası üzerinde ihtilaf, fitne çıkartma, şüphe uyandırma ve tefrika yaratma vazifesini mükemmel bir şekilde îfâ edebilmesi içindir.

6.3.1. Osmanlı Devletinde Eğitim Sistemi

Osmanlı döneminden günümüze kadar faaliyet gösteren eğitim kurumlarını, üç kategoride ele almak mümkündür. Bunlar, Türk Okulları, Azınlık Okulları. ve Yabancı Okullardır. Selçuklu Devletinin mirası üzerine kurulan Osmanlı İmparatorluğu, birçok kurumlarını da, Selçuklu örneğine göre yapılandırmıştır. Bunlardan birisi de, eğitim kurumlarıdır. Osmanlı Döneminde Türk okulları iki başlık altında ele alınabilir. Birincisi; geleneksel okullar, ikincisi de; Osmanlının son döneminde açılan devlete bağlı okullardır.

Geleneksel okul. sistemi, iki ayrı eğitim kurumundan oluşmaktadır. Bunlardan birincisi, halkın vakıflar yoluyla kurup işlettikleri kurumlardır. Diğeri ise, devletin gözetim ve denetimde olan askeri eğitim kurumları ve yöneticilere eğitim veren kurumlardır. Geleneksel okul sistemi; örgün eğitim kurumları ve yaygın eğitim kurumları olarak, iki ana gruba ayrılabilir. Örgün. eğitim kurumlarının ilköğretim kısmını, Mekteb-i Sıbyanlar ve Darü'l-Huffazlar oluşturmaktadır. Darü'l-Huffazlar, ilköğretim seviyesinde dini öğretim kurumlarıdır. Bu kuruluşlarda Hafız yetiştirildiği için, Kur-'an-ı Kerim'in ezberletilmesi amaçlanmıştır. Ortaöğretim kurumlarını ise, Medreseler, Askeri Eğitim Mektepleri ve Enderun Mektebi teşkil etmiştir. Yüksek Öğretim Kurumlarını da, ihtisas Medreseleri takip etmiştir. Medreseler kendi içinde, Ortaöğretim Kurumları olarak "Genel Medreseler" ve Yüksek Öğretim Kurumları olarak da, "ihtisas Medreseleri" olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Genel medreseler daha çok ilk ve ortaöğretim kurumu niteliğinde olup, genel islami bilgilerin ve tabiat bilimleriyle diğer bilimlerin birlikte verildiği kurumlardır. ihtisas medreseleri ise; yüksek öğretim kurumları olup edebiyat, ilahiyat, hukuk, tıp, matematik, tabiat bilimleri gibi dallarda eğitim veren kurumlardır.

İhtisas alanları itibariyle "Darül-Hadisler", "Tıplar", "Darü't-Darü'l-Kurralar" olmak üzere üç ana grupta toplanmaktadırlar.

Örgün eğitim kurumları arasında yer alan Askeri Eğitim Okulları, kendi aralarında; "Acemi Oğlanlar Ocağı" ve "Yeniçeri Ocağı" olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Acemi Oğlanlar Ocağı, yeniçerilerin kaynağını teşkil etmektedirler. Pençik ve Devşirme usullerine göre toplanan çocukların, Türk ailelerinin yanında yetiştikten sonra, geldikleri örgün öğretim kurumlarıdır. Bu okullar, Yeniçeri Ocağının kaldırılmasıyla fonksiyonlarını yitirmişler ve kapatılmışlardır. Ayrıca, Örgün eğitim kurumları olarak, Osmanlı imparatorluğunda yönetici yetiştirmek üzere kurulup, teşkilatlandırılmış iki kurum mevcuttur. Bunlardan birincisi, Şehzade Mektepleridir. Bunlar, şehzadelerin eğitimi için saray içinde ve taşrada özel eğitimciler tarafından yürütülen kurumlardır. Çocuğun ana sütünden kesildikten sonra, özel öğretmenler nezaretinde başlayan eğitimi, sancaklarda, devlet işlerinin teorik ve pratik esaslarla nasıl yapılacağının öğretilmesi şeklinde devam ettirilmiştir. İkincisi ise, Enderun mektebidir. Enderun Mektebi, Kapıkulu askerlerini ve devletin yönetici sınıfını yetiştirmek için kurulmuş ve eğitim sistemi itibariyle benzerlerinden farklılık arz eden bir kurumdur (Akkutay, 1984, s.25). Enderun Mektebinde' yöneticilik, pozitif ilimler ve askeri konular, eğitim konusunun temelini teşkil etmiştir. Saray içinde ve belirli bir döneme kadar bizzat padişahın denetiminde olan bir kurumdur. Bu okulun öğrenci kaynağını, Acemi Oğlanlar Ocağından yetişmiş, zeki, bedeni kabiliyetlere sahip ve fiziki yapı itibariyle düzgün çocuklar oluşturmuşlardır. Acemi oğlanlar ocağından seçilen öğrenciler, hazırlık saraylarında (Edirne Sarayı, Galata Sarayı, İbrahim Paşa Sarayı, İskender Çelebi Sarayı) gerçekleştirilen bir ön eğitimden sonra; ikinci bir elemeye tabi tutularak uygun görülenler, Enderun Mektebine alınmışlardı (Akkutay, 1984, s.86). Enderuna kabul edilen öğrenciler sırasıyla; "Büyük ve Küçük Oda", "Doğancı Koğuşu", "Şerefli Koğuşu", "Kiler Koğuşu" ve en son "Hazine Odası" ve "Has Oda"da aldıkları eğitimle tahsillerini tamamlamışlardır. Ordu ve devlet teşkilatında en önemli görevleri üstlenmiş kişileri yetiştiren bu kurum, 1909 tarihinde kapatılmıştır.

19. Yüzyıla kadar, Osmanlı Devletinde mesleki eğitim veren örgün eğitim kurumu yoktur. Bu görevi "Ahi Birlikleri" yerine getirmiştir. Ahi Birliğine girenler, hem Ahi, hem de o meslek dalında çırak olmuşlardır. Zamanla mesleki gelişim .ve ehliyet derecelerine göre "kalfa" ve daha sonra da "usta" olabilmışlardır (Akkutay, 1984, s.21).

Mesleki ve teknik öğretim alanında ve modern özellikte ilk okul, Mithat Paşa tarafından Tuna valiliği döneminde açılan "Islahane"lerdir. Daha sonraki yıllarda; idadiler, genel bilgiler, ticaret, ziraat, san'at şubesi şeklinde teşkilatlanmışlardır (Koçer, 1974, s.212). Ayrıca Meşrutiyet yılları içinde, çeşitli nezaretler (bakanlıklar), kendi bünyelerinde ihtiyaç duyulan elemanı yetiştirmek üzere, mesleki ve teknik eğitim veren okullar açmışlardır.

Osmanlı Devletinde açılan yaygın eğitim kurumlarının ise, halk eğitimi üzerinde oldukça önemli yeri vardır. Hemen hemen halkın büyük bir çoğunluğu bu kurumlardan geçmiştir. Yaygın eğitim kurumları da, diğer eğitim kurumları gibi vakıflar yoluyla kurulmuşlardır. Bunlar, sırasıyla camiler, tekkeler, zaviyeler ve kütüphanelerdir.

Osmanlı Döneminde devlete bağlı olarak açılan okullar ise, 19. yüzyıldan itibaren faaliyete geçmiş olan askeri okullar ve yönetici yetiştiren okullardır. Tanzimatla başlayan gelişmeler sonucunda, yeni bir anlayışla okullar açılmıştır.

1869 yılında çıkarılan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile, Osmanlı eğitim sistemine yeni bir görünüm kazandırılmıştır. Nizamname ile öğretim kademeleri üç ana kategoride toplanmıştır. Bunlar, ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretimdir.

İlköğretim, iki okul kademesinden oluşmaktadır. Bunlar "Mekteb-i İptidai" ve "Mekteb-i Rüştîye"dir. İlköğretimin birinci kademesini teşkil eden Mekteb-i İptidailer üç yıl süreli ve mecburi olan okullardır.

Bu okullarda, okuma yazma, hesap ile din bilgisi ve diğer bilgiler verilmiştir. Mekteb-i Rüştîyeler de üç yıl süreli olup, Mekteb-i İptidainin devamı niteliğindedir. Ortaokul kademesini teşkil eden bu okullarda, Kur'an-ı Kerim okuma, din bilgisi, Türkçe, Arapça, hesap, coğrafya, Türk ve İslam tarihi, güzel yazı, tarım gibi dersler okutulmuştur.

Ortaöğretim kademesinde Mekteb-i İdadi ve Mekteb-i Sultani bulunmaktadır. Mekteb-i İdadi, Mekteb-i Rüştîye üzerine kurulu ve beş yıl öğretim sürelidir. Mezunları, Mekteb-i Sultaniye gitme ve Mekteb-i İptidailerde öğretmenlik yapma hakkına sahip olmaktadır.

Tanzimat'la birlikte açılan mesleki ve teknik öğretim kurumları, genellikle bazı teşkilatların kendi iç bünyelerindeki eleman ihtiyacını karşılamak amacıyla açılmışlardır. Bunlar genel olarak, Memur Okulları, Erkek Teknik Öğretim Okulları, Kız Teknik Öğretim Okulları, Ticaret Okulları, Ziraat ve Orman Okullarıdır.

Ortaöğretim düzeyinde bulunan okullara, öğretmen yetiştirmek amacıyla açılan öğretmen okulları da vardır. Bunlar, Darü'l-Muallimin (Erkek Öğretmen Okulları) ve- Darü'l-Muallimattır (Kız Öğretmen Okulları). Askeri okullara öğretmen yetiştirmek için açılan okullara ise, Menşe-i Muallimin denmektedir.

Yüksek öğretim alanındaki geleneksel nitelikli medreselerin yanında modern anlayışla açılan ilk yüksek öğretim kurumları, askeri ihtisas okullarıdır (Koçer, 1974, s.199). Batılı anlamda bir yüksek öğretim kurumu olarak ilk defa 1846 yılında "Darü'l-Fünun" açılmıştır. Kısa ömürlü, üç denemeden (1863-1870 ve 1874) sonra, "Darü'l-Fünun'u Şahane" adı altında, dördüncü defa 1900 tarihinde yeniden açılmıştır. 1924 yılında idari ve mali özerkliğe kavuşturulan Darü'l-Fünun, 1933 tarihinde kapatılarak, yerine "İstanbul Üniversitesi" kurulmuştur.

Cumhuriyetin ilanından sonra, devletin bütün kurumları gibi, eğitim kurumları da, yeni bir düzenlemeye tabi tutulmuştur. Ortaya çıkan yeni yapılanmaya göre okullar; ilköğretim, ortaöğretim, teknik öğretim ve yüksek öğretim olarak dört başlık altında toplanmıştır.

1926 yılında, 789 sayılı "Maarif Teşkilatına Dair Kanun"la ilkokullar, köy ve şehir ilkokulları olarak ikiye ayrılmıştır. Şehir ilkokullarının süresi beş, köy ilkokullarının süresi ise üç yıl olarak tespit edilmiştir. Bu durum 1939 yılına kadar devam etmiş, 1939 yılında köy ilkokullarının da öğretim süreleri beş yıla çıkarılmasıyla, köy ve şehir ilkokulları arasındaki süre farkı da kaldırılmıştır.

1961 yılında yürürlüğe giren, 222 sayılı "İlköğretim ve Eğitim Kanunu"yla, İlköğretim kurumlarına yeni bir düzenleme getirilmiştir. Bu düzenlemeyle belirlenen ilköğretim yapısı, günümüze kadar durumunu koruyarak gelmiştir. 1973 yılında kabul edilen "Millî Eğitim Temel Kanunu" ile de, tüm okul kuruluş sistemi yeni baştan ele alınmıştır.

Bu kanunla ilkokulun süresi, ortaöğretimin birinci devresi ile birleştirilerek, beş-artı-üç şeklinde düzenlenmiştir. Bu sekiz yıllık süre, zorunlu "Temel Eğitim" olarak kabul edilmiştir.

Ortaöğretim kurumları ise, 1924 yılında, ortaokul ve lise olarak iki kısma ayrılmıştır. Ortaöğretim süresi ise, ortaokul için üç, lise için de üç olmak üzere altı yıl olarak kabul edilmiştir. 1962 yılından itibaren de, genel ve mesleki teknik eğitim okullarında, programlar yönüyle birlik sağlama yoluna gidilmiştir.

Mesleki ve teknik eğitim kurumları ise; Ortaokula dayalı, öğretim süresi üç ve dört yıl olan, hayata veya iş alanlarına hazırlayıcı programların uygulandığı meslek okullarıdır. Bu okullarda, yüksek öğretime devam etmeyerek, kısa yoldan hayata atılmak isteyen gençleri, belirli alanlarda meslek sahibi yapmayı amaçlayan programlar uygulanmaktadır.

Cumhuriyet döneminde yüksek öğretim kurumları da bazı düzenlemelerle yeniden yapılandırılmışlardır. 1927 yılından itibaren Ankara ve İstanbul'da çeşitli üniversiteler açılmaya başlamıştır. 1945 yılında üniversitelerde bir bütünlük sağlamak için, bir dizi çalışmalar yapılmıştır. 1960 yılından sonra da, üniversiteler yeniden teşkilatlandırılıp özerklik verilmiştir. Buna göre üniversiteler, fakülte, enstitü, yüksek okul ve araştırma kuruluşlarından oluşan bir yapıya kavuşmuştur.

1982 yılından sonra yapılan çalışmalarla, üniversiteler yeni baştan düzenlenmiştir. Üniversiteler arasında birlik ve organizasyonu sağlamak için, Yüksek Öğretim Kurulu oluşturularak, merkezi bir yönetime bağlanmak istenmiştir

6.3.2. Osmanlı Devletinde Azınlık ve Yabancıların Durumu

Sosyolojik olarak "azınlık" kelimesi; içinde yaşadığı toplumun genel yapısından, ırk, dil, din, kültür ve millet olarak ayrılan ve genel nüfusa oranla daha küçük toplulukları ifade etmektedir (Kızılcı, 1994, s.46). Başka bir uzmana göre azınlık ise; bir kültür içinde fizyonomi, dil, örf ve adetler veya kültürel örnekler açısından farklılaşma nedeniyle hakim gruptan ayırt edilebilen alt gruplardır (Türkdoğan, 1973, s.22). Ayrıca Osmanlı anlayışında azınlık; kimliği ve adı azınlık olsa da yaşantısı ve hakları bakımından Müslüman halktan çok farklı olmayan toplulukları ifade etmektedir (Öztuna, 1983, s.266).

Osmanlı döneminde milliyet esasına dayanan azınlıkların büyük çoğunluğunu Rum, Ermeni ve Yahudi toplumları teşkil etmiştir. Bunun için, Osmanlı'da azınlık okulları dendiğinde hep, Rum, Ermeni ve Yahudi toplumlarının okulları kastedilmiştir. Ancak, Nesturiler, Melkitler, Yakubi Süryaniler, Mandeiler, Samiriler gibi küçük gruplar da yer almıştır. Din esasına dayanan azınlığı ise, Hristiyanlar ve Museviler oluşturmuştur (Koçu,1934,s.410-413).

Milliyet esasına göre azınlık statüsünde bulunan, Ermeni ve Rumların dini Hristiyanlık, Yahudilerin dini ise Musevilihtir. Ancak, Türk toplumunda yaşayan her Hristiyan, Ermeni veya Rum değildir. Bu şekilde Hristiyanların Türk toplumunda azınlık statüsüne dahil olan kısmı, Ermeni ve Rum toplumu dışında kalan, yerli Hristiyanlardır. Osmanlı toplumunda yaşayan Ermeni, Rum ve Yahudiler ise toplumsal faaliyetlerde, misyoner Hristiyanlarla birlikte hareket etmişlerdir (Koçu, 1934,s.415,418).

Önceleri müstakil veya birleşik birer devlet durumunda iken, çeşitli nedenlerle Osmanlı idaresini kabul etmiş olan Bulgarlar, Sırlar, Romenler, Slavlar ve Gürcüler gibi bazı milletler ise, birer azınlık değil, Osmanlı yönetimi altında müstakil bir toplum olarak kabul edilmişlerdir.

Osmanlılarda azınlık anlayışı; bir nüfus veya bir insan ayrımı olmayıp, azınlıkların kimlikleri, tanınmaları ve bilinmeleri açısından kullanılmıştır. Bu sebeple azınlıkların tespitinde fert sayısı veya toplulukların birbirine oranı diye bir kural mevcut olmamıştır. Bundan dolayı, azınlıklar kendilerine "Osmanlı" denilmesini istemişlerdir (Öztuna, 1983, s.277). Azınlıklar İslam Hukukunun kendilerine tanıdığı haklar çerçevesinde cemaat işlerinde, kamu düzenini ilgilendiren konularda, aile, miras ve benzeri özel hususlarda çok geniş haklara sahip olmuşlardır. Yani, Müslüman halkın sahip olduğu birçok hak kendilerine de verilmiştir. (Şener, 1983,s.42,53) İçinde yaşadığı toplumun genel yapısında ırk, dil, din, kültür ve millet olarak ayrılan ve genel nüfusa oranla daha küçük toplulukları ifade eden azınlıkların, bu haliyle Osmanlı içindeki durumlarının bir azınlık olduğunu söylemek de çok zordur (Öztuna, 1983,s.266).

Kavram olarak "Yabancı"; toplumun bütününe yabancı, onun dilini bilmeyen ve o toplumun dışında kalan kimsedir (Ülken, 1969,s.319). Osmanlılarda yabancı kavramı ise; topluma yabancı insanlar olmayıp, misafir ve emanet edilmiş insanlar olarak, görülmüştür (Yıldız, 1992,s.71).

Yabancılar, Osmanlı Devletine, ya turist olarak, ya bir iş için, ya da bir misyonu sağlamak amacıyla gelmişlerdir. Bilhassa liman şehirlerinde birçok Avrupalı bulunmuştur. Devlet bunların can ve mal güvenliğini korumakla görevlidir. Avrupalılar, Osmanlı Devletinin neresinde olursa olsun, asla yargılanmamışlar ve saygısızlık görmemişlerdir (Öztuna, 1983, s.217).

Bilindiği gibi yabancılar hukuku, bir ülke içinde yabancıların o ülkede tabi olacağı hukuki çerçeveyi çizmektedir. Yabancıların sahip oldukları hukuki durumları, devlet tarafından özel sözleşmeler çerçevesinde tayin edilmektedir. Osmanlılarda bu durum ilk defa kapitülasyonlarla gündeme gelmiştir. Kapitülasyonlarla verilen mali, idari ve ekonomik imtiyazlar uzun süre, yabancılarla ilgili düzenlemelerin temelini oluşturmuştur. Ancak, yabancılar lehine yapılan bu düzenlemelerin sakıncalarını azaltmak amacıyla, 23 Şubat 1330 tarihli Osmanlı topraklarında bulunan yabancıların hukuku ve vazifeleri hakkında kanun çıkarılmıştır (Küçüköğlu, 1976,s.39).

6.3.2.1 En Çok İstismar Edilen Azınlık; Ermeniler

Çeşitli devlet ve mezheplere mensup misyonerler Müslümanları Hristiyanlaştırmaktan ümidi kesince Yakubiler, Nasturiler, Keldaniler, ama nüfusları bu azınlıklardan daha fazla olduğu için genellikle Ermenileri hedef seçmişlerdir.

1630 yılına kadar İstanbul Ermeni toplumu içinde bir mezhep farkı yoktu. Bu tarihten sonradır ki, Roma'ya bağlı papazların çalışmalarıyla Ermeniler arasında Katoliklik yayılmaya başladı (Eryılmaz, 1990, s.59).

Bu halkı Osmanlı Devleti'ne karşı uyguladıkları siyasetin malzemesi olarak kullanmak isteyen Ruslar, Ermenileri Ortodoks, Fransızlar Katolik " İngiliz ve Amerikalılar da Protestan olmaya zorluyordu. Sultan 2. Mahmut, 1830'da Fransız elçisinin tavassutu ile, Katolik Ermenileri bir cemaat olarak kabul etti.

Amerikan misyonerleri Osmanlı ülkesine girdikten sonra fakir Ermeni çocuklarına bedava okullar açarak Protestanlık telkinine başlamışlar, bedava İnciller ve diğer dini kitaplar dağıtmışlardı. Amerikan misyonerleri Ermenileri, asırlarca bir arada yaşadıkları Türklere karşı çeteler kurmaya ve Osmanlı Devleti'nin zaafiyetinden dolayı gücünün ulaşamadığı bölgelerde savunmasız kalmış Türkleri katletmeye teşvik etmişlerdir (Eroğlu, 1997, s.74).

Misyoner okullarında Ermenilerin bilinçlenmesi için tüm imkanlar kullanılmaya çalışılıyordu. Bu okullarda Ermenilerin dinlerinin ve geleneklerinin üstün olduğu adeta şartlandırılarak öğretiliyordu. Müstakil Ermeni okulları dışında Almanya, Avusturya, Fransa, İngiltere, Rusya, Amerika ve İtalya, Osmanlı topraklarındaki okullarında Ermeni çocuk ve gençlerine özel kontenjanlar ayırıyorlardı (Aytekin, 1996, s.34). Bilhassa kolejler dini mahiyetteki okullar veya hayır cemiyetleri, masum görünüşlerine rağmen Ermeni komitecilerine eleman yetiştiren, cephane ve silah temin eden birer fesat yuvalarıydı.

Misyonerlerin okul ve kiliselerini birer kızgın fırına benzeten Ermeni patriği Horen Aşıkyan şöyle yazıyordu:

"Türkiye'nin her yerine dağılmış birçok Protestan misyoneri Ermeniler arasında faaliyet gösteriyor. İngilizlerin kudretini ve insani duygularını mübalağalarla anlatıyorlardı. İngiliz yardımı ile Ermenilerin kalkınmalarını ve bir Ermenistan kurulmasının pek yakın olduğunu vaat ediyorlardı. Türlü yerlerde kurdukları okul ve kiliseler için gizlice yaptıkları müfsit projeler, tüten kızgın fırınlardan başka bir şey değildir (Banoğlu, 1976, s.86).

Ermeni okullarında ders veren Amerikalı, İngiliz ve Fransız öğretmenler, millet-i sadıkanın bütün okullarını yangın yerine çevirmişlerdi. Onların ektiği tohumlar, Ermenilerin isyankar olmalarında başlıca etkenlerden birisi olmuştur (Akçora, 1985, s.21).

Türkiye'de uzun yıllar çalışan George White;

“Sorun Ermenilerin iyiliği için mümkün olan en yararlı işi hangi yoldan yapacağımızdır. Onlarla ilgili olarak işe doğru uçtan başlamak için ilkokullar açmalıyız. Bir çocuğun kafasında, yetişkininkinden daha kolay iz bırakılabilir.’ İfadesiyle Ermenilerin nasıl kullanılacağı hakkında fikir vermektedir (White, 1995, s.107).

1839'da Erzurum'da 36 mahalle vardı. Dört mahallede azınlıklar yaşıyorlardı. Sekiz mahalle de karışıktı. Şehirde Sanasaryan Yüksek Okulu'ndan başka, altı Ermeni okulu bulunduğu halde, Amerikalılar her mahallede bir okul açarak Ermeni ihtilalcilerinin emrine verdiler (Tozlu, 1991, s.115).

1858'de Amerikan misyonerlerinin telkin ve tesiriyle Bitlis yöresinde Ermeni okullarının sayısı 50'ye yükseldi. Amerikalıların organize ettiği Harput Ermeni Protestan Kiliseler Birliği, 1865 yılında kurulmuştu. 1877'de birliğin 22 kilisesi, 83 ilkokulu vardı (Kocabaşoğlu, 1991, s.189). İngiliz arşivlerinde bulunan Amerikalı misyonerlerle ilgili bir belgede "misyonerlerin Ermenileri Müslümanlara karşı hazırladıkları ve onlara dinamit yapmayı öğrettikleri, Ermenileri her fırsatta Müslümanlara karşı kullandıkları" ifade edilmektedir (Ulubelen, 1967, s.170).

Ermeni meselesi, gerçekte Ermenilerin meselesi değil, Osmanlı İmparatorluğu'nda menfaatleri çarpışan İngiltere ile Rusya'nın davası olarak meydana gelmiştir (Karal, 1970, s.131). Ermeni meselesi Osmanlı topraklarında yaşayan Ermenilerin sosyal, kültürel, ekonomik, idari veya siyasi şart ve statülerinden kaynaklanmaz, bu mesele başta İngiltere olmak üzere Batılı devletlerle Rusya tarafından ihdas edilmiştir. Ermenileri kullanarak Osmanlı'yı parçalamak isteyen Ruslar el atıncaya kadar, Türkiye'de hiçbir Ermeni hareketi olmamıştır.

İngiliz büyükelçisi Sir Eliot, 1876'da kendisini ziyaret eden Ermeni patriğinin "Eğer Avrupa'nın bu işe müdahalesi ve dikkatlerinin çekilmesi için ihtilal ve isyan çıkarmak lazımsa bunu yapmak hiç de zor değildir" dediğini nakletmektedir (Kocaş, 1967, s.74). Aynı patrik Narses Varjebetyan 5 Mayıs 1879'da Ermeni kiliselerine bir beyanname göndererek "Okullardaki çocukların fikirlerini Ermenistan meselesiyle doldurun" talimatını vermiştir (Karabıyık, 1984,s.74).

Eski patrik Hımyan'la Berlin Kongresi'ne gönderilmiş olan Nurias Çeras, 1879'da yayınlanan broşürde sözü geçen kongrede Ermeni devletinin temellerinin atıldığından şöyle bahsediyordu;

"Avrupa elimize silahları verdi, bu silahları paslanmadan kullanalım" (Şimşir, 1986,s.29).

Ermenilerin çeşitli desteklerle ayaklanmaya teşvik edildiğini bilen II. Abdülhamit, bu ayaklanmaların bastırılmasıyla ilgili çalışmalar esnasında "Daha ne kadar Ermeni öldüreceksiniz?" diyen İngiliz elçisine şu cevabı verir;

"Şu gün, şu saatte Karadeniz'in filan limanına yaklaşıp, Ermenileri Türklere karşı silahlandırmak için karaya şu kadar sandık malzeme çıkaran ve komitecilere teslim eden İngiliz gemisinde Türk başına ne kadar silah bulunuyorsa, tam o kadar Ermeni öldüreceğiz sefir cenapları (Deliorman, 1973,s.52)

17 Aralık 1908 Perşembe günü açılan Meclis'e Ermeniler 12 milletvekili sokmuşlardı. Bunlardan Erzurum Milletvekili Hovhannes Serangilyan Taşnak örgütüne mensup bir teröristti. Bu terörist İstanbul'da düzenlenen Osmanlı Bankası baskınında görev almıştı. Bir diğer Erzurum Milletvekili olan Karakin Pastırmacıyan da Osmanlı Bankası baskınının elebaşılardanındı. Sivas Milletvekili Dr. Nazaret Dagabaryan ayrılıkçı Ramgavar terör örgütünün kurucularındandı. İstanbul Milletvekili Kirkor Zohrap, Taşnak terör örgütünün

mensubuydu. Kozan Milletvekili Hamparsun Boyacıyan 1894 ve 95 yıllarındaki Sason İsyanı'nı yönetmiş, birçok Müslüman'ı katletmiş bir katildi.

Rusya'nın Batı Avrupa'nın ve Amerika'nın kışkırttığı Ermeniler, bu devletlerin arkalarında olduğuna inanarak Birinci Dünya Savaşı'nda Türk Ordusu'nu arkadan vurmuşlardır. Köy ve kasabaları yakıp yıkmışlar, erkekleri savaşta olan köyleri, kasabaları boşaltarak silahsız halkı vahşice boğazlamışlardır.

Okullarda öğretmenler, kilise ve manastırlarda papazlar tarafından yönlendirilen Ermeniler biraz daha gayret ederlerse kısa zamanda bir Ermeni devletinin kurulabileceğine inandırılmışlardı. Artık her meslekten herkes bu hedefin peşinde koşuyordu. Başta Rus Ermenisi Ayvazovski olduğu halde Ermeni ressamlar gençlerin psikolojik hazırlıklarının tamamlanması için çeşitli tablolar hazırlıyor, milli şairleri sayılan Beşiktaşlıyan Ermeni savaşçılığını öven ve Ermeni çocuklarını daha beşikten itibaren Türk düşmanı olarak yetiştirmeyi amaçlayan şiirler yazıyordu (Deliorman, 1973,s.37).

Türk İmparatorluğu'nda yaşayan Ermeniler, Türklere karşı düşman safında çarpışanları birer kahraman olarak kabul etmekle kalmadılar. Sason'da yüzlerce Türk askerini boğazlayan ve boğazlatan Hapet Tevekkeriyan ile Talost Antrasyan'ın büyük boy resimleriyle süslenmiş flamaları, duvar halılarını bütün okullara astılar (Deliorman, 1973, s.37).

Artık okullar komitacı yetiştirmek için kuruluyor, silah deposu olarak kullanılıyordu. "Bitlis ve Van vilayetleri Askeri İstatistiği" kitabının yazarı Rus general Mayevski, Ermeni papazlarının okulları birer kin ve düşmanlık aracı olarak kullandıklarını şöyle ifade etmiştir;

“Ermeni ruhani reislerine gelince, onların din hakkında hiçbir çalışmaları yoktur. Buna karşılık milli fikirlerin gelişmesinde büyük hizmetleri geçmiştir.

Düşüncelerini yüzlerce seneden beri manastırların sessiz duvarları arasında geliştirmişlerdir, Buralarda ruhani ayin yerine Hıristiyan-Müslüman düşmanlığı yerleştirmişlerdir. Okullar ve kilise okulları bu hususta ruhanilere çok yardım etmiştir “ (Hocaoğlu, 1976, s.35).

Okullarda Ermeni çocuklarına 9 asır koynunda yaşadıkları halkın nasıl öldürüleceği öğretilmiştir. Yıllar boyunca halkın pek dikkatini çekmeyen bu ihanet planı Erzurum olayıyla ortaya çıkmıştır.

Türkiye'deki Ermeni okullarına öğretmen yetiştirmek için, 1881'de Rusya Ermenilerinden Matadian tarafından Erzurum'da kurulan Sanasaryan Okulu'yla şehirdeki bazı kiliselerde silah depolarının bulunduğu dair ihbarlar alınınca Erzurum Valisi Semih Paşa buraların derhal aranmasını emreder. Ermeniler arama yapmak için gelen zabıta kuvvetlerinin üzerine ateş açarlar. Bir subay, iki er ve bir polis şehit olur. Fakat Sanasaryan Okulu'yla ihbar edilen kiliseler aranır. Ele geçirilen çok sayıda tabanca, kılıç ve satıra el konur, ayrıca mermi imalinde kullanılan bir de makine bulunur.

Aynı dönemde, Ermeni komitelerince alınan ve Hanzarlı Murat'la Kolordu Kumandanı Bünyamin imzasıyla yayınlanan kararda, Türk çocuklarının katledileceği açıkça ifade edilmektedir.

“Karar: 1

Türk Milleti vahşetinin ortadan kaldırılması, Avrupa düvel-i muazzamasınca karargir olmuştur. Bu emele ulaşılması için alınan karar aşağıdaki şekilde icra edilecektir;

İlk önce Rus devlet-i muazzaması Erzurum'a doğru taarruza geçince Türkler karşılarındaki kuvvetle mücadeleye mecbur olacaklardır.

Geride teşekkül etmiş olan kahraman Ermeni çeteleri Türk Ordusu'nu arkadan vurmak suretiyle iki taraf arasında kalan düşmanın hepsinin 5 yaşına kadar olanları ile birlikte imha ve katledilmeleri karargir olmuştur.

İmzalar Reis: Hanzarlı Murat

Kolordu Kumandanı: Bünyamin

Karar: 2

Karar-ı sabıkta her ne kadar 5 yaşına kadar olanların kesilmelerine karar verilmiş ise de, bu 5 yaşındaki çocuklar nüfus itibariyle ehemmiyetlidir. Onlar ileride mensup oldukları milletî hatırlayarak Ermeni milleti için tehlike teşkil edeceklerinden 2 yaşına kadar olanların kesilmesine müttefikan karar verildi.

İmzalar Reis: Hanzarlı Murat

Kolordu Kumandanı: Bünyamin" (Zeve, 1963, s.5).

Ermeni azınlığın Türk toplumuna bu derece düşman hale gelmesinde misyoner çalışmalarının özellikle okullar aracılığıyla ne derece etkili olabildikleri apaçık ortadadır. Bugün dahi sözde soykırım bahaneleriyle Türkiye'nin zor durumda bırakılmaya çalışma gayretlerinin arkasında batı dünyasının durduğu aşıkardır.

6.3.3. Eğitim Kurumlarının Misyonerlik Faaliyetlerindeki Önemi

Misyoner okulları, Batılı devletlerin emellerini gerçekleştirme yolunda kullandıkları en güçlü silah olmuş ve Osmanlı devletini yıkma yolunda en verimli şekilde kullanılmıştır. Bu devletler köylere kadar yayılan okulları ile bu bölgelerde nüfuz sahibi oldukları gibi bu okullarda gerçekleştirilen Müslüman Türk düşmanlığı fikrinin benimsetilmesi ile yıllarca bir arada yaşamış kültürel

yönden bir çok değer geliştirmiş ve hatta akraba Türk toplulukları bile birbirine düşman yapılmış, ülke bağımsızlık mücadelelerinin verildiği kamplar diyarına dönüştürülmüştür (Korkmaz,1999, s.91).

Osmanlı'da bütün dinlere ve misyonerlik faaliyetlerine büyük özgürlük verilmişti. O kadar ki, bir misyoner "Gönül isterdi ki Katolikler, Osmanlı padişahının ülkesinde olduğu gibi İngiltere'de ya da Hollanda'da da rahat ve serbest olsunlar" demiştir.

İngiltere'nin Mısır Büyükelçisi Lord L'loyd, 1936'da İskenderiye'de iken Victoria Koleji'nde yaptığı konuşmada bu seçkinlerin "Tam İngiliz gibi düşünen insanlar" olduğunu açıklarken şöyle diyor;

"Çok geçmeden öğretmenlerle öğrenciler arasında kaynaşmanın sağlayacağı rahatlıkla bütün öğrenciler İngiliz düşüncesini benimseyecek, örf ve adetlerimizi anlayacak ve onları seveceklerdir. Halk bu koleji çok daha iyi anladığı zaman, babalar çocuklarına orada eğitim yaptırmak için yarışacaklardır. Böylece onlar, Doğu'yla Batı'nın yavaş yavaş birbirlerini anlamalarında, tam anlamıyla İngiliz gibi düşünen insanlar olarak yetişeceklerdir" (Miroğlu, 1995, s.13).

Bu konuşmadan da anlaşılacağı gibi Hristiyanlık artık resmen kapitalizmin emrine girince sömürge düzenlerinin kurulmasında ve yürütülmesinde tek geçer akçe olmuştur. Ayrıca kapitalizmin ve emperyalizmin şirin gösterilmesinde de maske olarak kullanılmıştır. Misyoner teşkilatların arasındaki sermaye çevreleri görülmediğinden sorun bir metafizik olayı olarak ele alınmış ve soyut bir Müslümanlık - Hristiyanlık savaşı olarak irdelenmiştir (Ceyhun, 1967, s. 7).

Oysa sadece Batı'nın emperyalist politikalarını yönlendirenler için değil, Batı kamuoyunu oluşturanlar için de sorun siyasidir.

Din veya mezhep propagandasının altında Osmanlı topraklarının ele geçirilmesi gibi bir gizli niyet yatmaktadır. "London Times" Gazetesi editörü 17 Ocak 1880'de Amerikalı misyoner Tillman Trowbridge'ye gönderdiği mektupta "Küçük Asya ve Suriye Hristiyan devletler tarafından, bu ülkeleri kötü yönetenlerin elinden alınmadan hiçbir zaman ıslah edilemez" (Kocabaşoğlu 1991,. s. 119) Demek suretiyle nihai hedefi ifade ediyordu.

İlk misyoner okullarının açılması da 19. yüzyıl içinde olmuştur. Türkiye'de ilk misyoner okulu Miss Mary Reynold tarafından açılmıştır. Bu kadın diğer American Board misyonerleriyle 1826'da İzmir'e gelmiş ve burada kurduğu okul son derece başarılı olmuştur. Ancak bu okul dört yıl sonra İstanbul'a nakledilmiştir. İzmir'den sonra Antep, Harput, Arapkir ve Mazgirt'te Amerikan-Ermeni misyon okulları açılmıştır (Güngör,1999, s.24).

O dönemde misyoner faaliyetinin nihai hedefi şu şekilde ifade edilmiştir; "Türkleri egemen konumdan çıkarmak."

Amerikalı misyonerlere göre Türkler egemen konumdan çıkarılmadıkça ve Hristiyan azınlıklar özgürlüklerine kavuşturulmadıkça Osmanlı imparatorluğu için kurtuluş umudu yoktur. Aynı tarihlerde önde gelen Amerikan misyonerlerinden Tillman C. Trowbridge, "Ermenistan'da Bir Turdan Notlar" isimli eserinde "Türklerin gerek insan olarak kendilerinin, gerekse tüm toplumsal kurumlarının ilkel olduğunu iddia ettikten sonra kurtuluş yolunu şöyle gösteriyordu;

Bunun bir nedeni ırksal, bir nedeni de dinseldir. Türkler Hristiyanlaştırılmadıkça kurtuluş yoktur" (Kocabaşoğlu,1991, s.74).

Robert Kolej misyonerlerin okuludur ve Bulgaristan kurulduktan sonra Bulgar Başbakanı, Bulgar Meclis Başkanı, Bulgaristan'ın bütün ileri gelenleri Robert Kolej mezunları arasından çıkmıştır.

Başlangıçta burada okuyan öğrencilerin büyük çoğunluğu Bulgar iken Bulgaristan bağımsızlığını kazandıktan sonra bu sefer büyük çoğunluğunu Ermeni çocukları oluşturmuştur. Buna bir manada modern devşirmecilik hareketi denilirse yanlış olmaz.

Üç önemli misyoner okulu o dönemde, üç önemli misyonu üstlenmiştir; Robert kolej, Bulgar ayrılıkçılığının bütün liderlerinin yetiştirildiği okuldur. Harput'taki Fırat Koleji, Ermeni ayrılıkçılığının liderlerini yetiştirmiştir. Üçüncü okul, Merzifon Amerikan Koleji'dir. Bu da Pontus bozgunculuğunun esas merkezi durumundadır. (Erenerol,2001,s.16)

19. yüzyılın ortalarından itibaren Amerikalı misyonerler devletlerinin Osmanlı ile yapmış olduğu ticari anlaşmalardan da istifade ile Osmanlı tebaası Hristiyanlar arasında Protestanlığı yaymağa çalışmışlardır. Nitekim 1852 yılında Amerikalı misyoner George W. Dunmore, bağlı olduğu misyoner teşkilatınca Doğu Anadolu gezisine memur edilmiştir. Dunmore'nin bu gezi sonunda düzenlemiş olduğu rapor, misyon merkezinin Harput şehrinde kurulmasında etkili olmuştur. Dunmore, raporunda Harput için "Harput ovası Anadolu'da gördüğüm en zengin ve en çok umut vaat eden bir mevkide"e ifadesini kullanmaktadır. Bu rapor üzerine burada bir misyon merkezi kurulmuş ve aynı yıl içinde bir de okul açılmıştır. Kısa zamanda gelişen misyon merkezi Amerika'nın doğu misyonunun merkezi hâline gelmiştir. Daha sonra Amerikalıların Ermenistan Koleji (Armenia Collége), Ermenilerin ise "Yeprad Kolej" diye adlandırdıkları yüksekokul açılmıştır. Bâb - ı Ali'nin Ermenistan Koleji adına karşı çıkması üzerine okulun adı "Fırat Koleji" olarak değiştirilmiştir (Sungurluoğlu,1950, s.90). Bu okulun on kişiden oluşan mütevelli heyetinin tamamı Boston ve civarında oturan Amerikan vatandaşları, okulun Türkiye'deki yönetim kurulu üyeleri de Harput'daki Amerikalı misyonerlerce seçilmişti. Fırat Koleji, ilkokuldan yüksekokula kadar uzanan geniş bir alanda eğitim veriyordu. Osmanlı Devleti bu okulu açılışından uzun bir zaman sonra 1891 yılında resmen tasdik etmiştir. Okulda öğretim dili Ermenice, yardımcı dil olarak da Türkçe ve İngilizce öğretiliyordu.

Okulun ğretim kadrosu misyonerler ve yerli Ermeniler olup, çok az sayıda Türk okulun harici işlerinde görevlendirilmişti. Okul, yan kuruluşları ile yaşlı, genç, kadın-erkek hemen her meslek dalında eğitim veren bir özelliğe sahipti (INAF,2000).

Fırat Koleji'nin açılmasından bir müddet sonra, uç istasyonlarda ve daha sonra da Harput'da olaylar çıkmıştır. Ermeni isyanları bir bütün hlinde ele alındığı zaman, metot ve malzemenin aynı olduğu anlaşılmaktadır. Harput'da başlatılan Ermeni isyanı sırasında misyonerler de kendilerini isyanın içinde bulmuşlar, kendileri ve okulları bundan zarar görmüştür. Ancak her zaman olduğu gibi Amerika araya girerek, isyanlara yataklık eden bu merkezlerin mal bakımdan uğradıkları zararı Osmanlı Devleti'ne ödetme yoluna gitmiştir.

Fırat Koleji'nin yöredeki Ermeni isyanları ile doğrudan bağlantısı olduğunu ve bu doğrultuda eğitim – ğretim verdiğini ortaya koyan bir diğer belge de bahsi geçen dönemde misyoner merkezlerini gezerek, onların faaliyetlerini yerinde gören ve zaman zaman bir müfettiş gibi ifadeler kullanan Henry Tozer'in htiratıdır. Nitekim H. Tozer, Fırat Koleji'nin açılış ve işleyişi ile ilgili olarak "değişik meslek dallarında Hristiyanları yetiştirmek, Anadolu'da Hristiyan medeniyetini yeniden kurmak gayesiyle Amerika'dan gönderilen paralarla hizmetin yürütüldüğünü" ifade etmektedir. Okul Müdürü Wheeler de bir konuşmasında, "bugün veya yarın İngilizlerin Ermenistan idaresini stleneceklerini, şimdi konsolos olarak görev alacaklarını, bunun da nihi kontrol olacağını, Ermenilerin henüz memleketi kendi kendilerine idare edemeyeceklerini" söylemek suretiyle gerçek niyetini ortaya koymuştur (Sungurluoğlu,1950, s.91).

Misyoner okulları arasında faaliyet sahası ve etkinliği yönüyle Merzifon'da açılmış olan "Anadolu Koleji", Fırat ve Robert Kolejlerinden sonra gelmektedir. İstanbul Hasköy'de bulunan yatılı okul, misyoner faaliyetleri için daha emin ve verimli olması dşncesiyle 1865 yılında Merzifon'a taşınmıştır.

1883 yılında Amasya, Tokat, Sivas, Yozgat ve Kayseri'de bulunan orta dereceli misyoner okullarına öğretmen yetiştirmek maksadıyla Merzifon'daki bu okul "Anadolu Koleji" adı altında yüksekokula dönüştürülmüştür. Bir emrivaki sonucu açılan bu okulda diğer misyoner okulları gibi uzun bir süre gayr-i resmi olarak faaliyette bulunmuştur. Osmanlı Devleti'nin misyoner okullarının açılışını şuurulu olarak geciktirdiği bilinmektedir. Artık devlet, bu okulların fesat ocağı olduğu, tebaayı bölmek için çalıştıklarından haberdardı. Misyoner teşkilâtları, batılı devletler veya Amerika aracılığıyla siyasî veya ekonomik baskılar sonucu okullarını tasdik ettiriyorlardı. Nitekim Merzifon Anadolu Koleji de 1883 yılında öğretime açılmasına rağmen, Bâb-ı Ali 1889'da "Amerikan Mektebi" olarak onaylamıştır (Kocabaşoğlu,1991, s.194).

American Board'ı uzun süre yönetenlerden Başkan James L. Borton 1908'de ikinci meşrutiyetin ilan edildiği yıl yayınlanan "Türkiye'de Tan Vakti" kitabında şunları yazıyordu;

"Türkiye'deki bu modern eğitim kurumları, bu ülkenin insanlarını yaşam, düşünce, adet ve alışkanlıklarını yerinden biçimlendirmede önemli bir güçtür. Bu okullardan mezun erkek ve kadınlar bilgi isteyen mesleklerde olduğu gibi iş ve ticaretle de ön sıralarda yer almaktadırlar. Misyoner okullarının eski öğrencilerinin büyük bir kısmı şimdi Avrupa ve Amerika'nın varlıklı tüccar ve işadamlarıdır. Modern düşünceli bu adamlar aracılığıyla fabrikalarımızın ürünleri ve batının makineleri doğunun bu bölümüne artan oranda girebiliyor, bunun karşılığında Türkiye'nin ürünleri de bize ulaşabiliyor. Sık sık ifade edilmiş olduğu gibi Türkiye'deki Amerikan kolejlerini kurmak ve desteklemek için Amerika'dan gönderilen paranın, bu ülkeyle artan ticaret sayesinde yüklü faiziyle birlikte fazlasıyla geri alındığını söylemek doğru olacaktır (Fettahoğlu,2001,s.30).

Bunlar, 1830'larda Ermeni araştırmaları adıyla Amerika'ya raporlar göndermiş, Misyoner King eliyle Mora Ayaklanmasının Yunanistan'ın bağımsızlığı ile sona ermesinde rol oynamıştır.

Nasturileri kışkırtarak 1. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Ordusu'nun arkadan vurulmasını sağlamış ve Nisan Ayaklanması ile 1876'da Bulgaristan'da bağımsızlık ateşini yakmışlardır.

Amerikalı misyonerler Türk-Amerikan ilişkilerinde oldukça belirleyici olmuşlardır. Özellikle 1830 sonrası ABD'nin Türkiye'ye gönderdiği diplomatların seçimi ve Türkiye'deki faaliyetlerinde veya görevden alınmalarında rol oynamışlardır.

1859'da Türkiye'deki Amerikalı misyonerlerin faaliyetlerinin kapitülasyonların kapsamına alınması, Osmanlı ülkesindeki yıkıcı faaliyetleri daha da arttırmış, 1877'de Anadolu'da sadece bir Amerikan misyoner örgütü (American Board) 30 misyon merkezi kurmuştu.

1820-1893 yılları arası American Board, Osmanlı ülkesinde 3 milyonu İncil 10 milyon adet dini kitap dağıtmış; 550 misyoner göndermiş ve 10 milyon dolar harcamıştı. Buna karşılık çoğu Ermeni 60.000 kişiyi Protestanlaştırmıştı. Örgüt başkanı Smith bu faaliyetlerin sonuçlarını değerlendirirken "Hamdolsun, Çanakkale ve Akdeniz kıyılarından Rus sınırına, Karadeniz'den Suriye'ye kadar Türkiye'nin hemen hemen bütün şehir ve köylerine erişebildik." diyordu (Fettahoğlu, 2001, s.29).

Osmanlı Devleti içerisinde azınlıkları kullanmayı düşünen Batılıların aynı zamanda Türk unsurlar içerisinde de kendi amaçları doğrultusunda kullanabilecekleri kişilere yönelik çalışmaları olduğu da bir gerçektir. Fransız Maliye Bakanlığı Müşaviri ve 1889 yılında Osmanlı Devleti'nden alacağı olana devletlerin Hesap Komisyonları Başkanı Daniel Ducoste, alacaklılara şöyle bir öneride bulunmaktadır;

"Türkiye, ekonomik bakımdan tam bir perişanlık manzarası arz etmektedir. Türklerin öz varlıkları iki asırdan bu tarafa, sürekli şekilde imparatorluğun Türk olmayan unsurlarla meskun bölgelerine akmaktadır.

Bu büyük bir avantaj teşkil eder. Zira imparatorluğun çekirdeği olan Anadolu, bu suretle her gün daha gayrı iktisadi şartlara mahkum olmaktadır. Şimdi, Türklerin borçlarının hızla gelişmekte olduğu bir dönem yaşanmaktadır. Ancak ortalama 25 yıl sonra bu borçlanmaların Osmanlı bünyesinde muhalifleri çıkacak ve gerek alacaklar, gerekse borçlar ve faizleri tehlike içine düşmüş olacaktır.

O halde, Osmanlı maliyesi, ekonomisi ve servetleri hakkındaki kararlılığımızı müdafaa edebilecek Türk yöneticilere ihtiyacımız olacaktır. Ben bu yerli misyonerlerin, bizlerden ve siyasi ve benzeri baskılardan çok daha müspet sonuçlar vereceği kanaatindeyim!..

Bunlar onlara (Osmanlılara) kendi dilleri, kendi ikna metotları ile hitap etmek imkanı bulacaklardır ki hiç değilse alacaklarımızın bir veya iki yüzyıllık teminat unsurlarından birisi meydana gelebilmiş olsun..." (Zileli, 2002, s.15).

Misyonerler tarafından açılan ve finansmanları karşılanan bu okullar, Millî Mücadele sırasında işgalcilere karargâh olmuştur. Ulu önder Atatürk, misyoner okulları için "Bunlar mektep değil, memleketimizde düşmanın işgali altındaki kaleler"dir (Nutuk, 1952, s.557) ifadesini kullanmıştır.

Misyonerlik faaliyetleri kapsamında eğitim kurumlarında yürütülen faaliyetler azınlık okulları ve yabancı okullar olarak iki merkezde yürütülmüştür. Bunları daha detaylı olarak incelemek gerekirse;

6.3.3.1 Azınlık Okulları

Azınlık okulları, Osmanlı toplumunda yaşayan azınlıkların, kendi cemaatlerine bağlı olarak açtıkları okullardır.

Fatih Sultan Mehmet, Osmanlının din ve vicdan serbestiyeti geleneğine uyarak, gayr-i müslimlere geniş haklar vermiş ve kendi dinlerinde ve kendi dillerinde eğitim ve öğretim yapabilmelerine de imkan hazırlamıştır. Bunu yapmasının temelinde, Osmanlının din ve vicdan serbestiyeti geleneği olduğu kadar, Türk toplumunda yaşayan azınlıkların Avrupa ile bağlarını kesmek ve onları kontrol altına almak düşüncesi de yatmaktadır. Çünkü, azınlıklara bağımsız kiliselerini kurabilme izni vermesinin ve kendi toplumlarının içişlerini kendilerinin tanzim etmesinin temel esprisi budur (Şakiroğlu, 1982, s.211). İşte, azınlık okulları verilen bu imtiyazlardan sonra açılmaya başlanmıştır.

Genellikle, kilise ve hahamhanelerin yanında açılan azınlık okulları, başlangıçta İlkokul seviyesinde eğitim kurumları olarak açılmıştır. Daha sonra ise, orta dereceli okullar faaliyete geçmiştir. Bunlar arasında nadiren de olsa, yüksek derecede okullar da kurulmuştur (Kansu, 1932, s.89). Ayrıca, azınlıklara ait bütün okullar, mensup olduğu cemaatler tarafından, devletin hiçbir müdahalesi olmadan açılmış ve yönetilmiştir (Tonguç, 1946, s.157).

Azınlık okullarının ilki, 1454 yılında açılan, Fener Rum Okuludur. Bundan sonra azınlık okulları, Osmanlının birçok bölgelerine yayılarak, sayılarını arttırmışlardır.

Azınlık okullarının bir kısmı ruhani liderlere bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmüş, bir kısmı da, ruhani liderlere bağlı olmadan şahıslar tarafından yürütülmüştür. Ancak, kontrol yine ruhani liderin elinde bulunmuştur. Özellikle Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nden sonra. "Mayoc Mihaçyan", "Ankoviver İngerutyan" ve "Tibraceser Dignonçyan" gibi teşkilatlar Anadolu' da bu yönde çok sayıda okullar açarak, kendileri yönetmişlerdir. Bu okulların masrafları ve yönetimi, bölgede yaşayan Ermenilerce organize edilmiştir (Ergin, 1977, s.762-768). Rum ve Yahudiler de benzer şekilde; gerek cemaatleri, gerekse de şahıslar adına okul açmışlardır.

Azınlık okullarının hızla çoğalmalarının ve toplumda zararlı faaliyetler yapmalarının önüne geçmek ve bu okulları denetim altına almak için, birtakım çalışmalar yapılmıştır. Bunların ilki, 1856 yılında çıkarılan Islahat Fermanıdır. Islahat Fermanıyla, açılacak okulların mülki esaslar çerçevesinde incelendikten sonra açılmasına izin verileceği esası getirilmiştir. Bir başka çalışma da, 1869 yılında çıkarılan Maarif-i Umumiye Nizamnamesidir. Maarif-i Umumiye Nizamnamesi, azınlık okullarının açılmasını cemaatlere bırakıp, yönetimini de Ruhani liderlerine vermiştir. Ancak, bu kanun devlete, denetim ve müdahale yetkisi vermiştir. Buna rağmen devlet, çok zaman bu yetkisini, çeşitli nedenlerden dolayı kullanamamıştır (Koçer, 1974, s.158).

1908 yılında Meşrutiyetin ilanından sonra, azınlık okullarının bu başıboşluğuna nihayet el atılabilmiştir. Bir türlü dokunulamayan, denetleme, ders programları, öğretmen tayinleri ve Türkçe derslerin okutulması gibi konular ele alınmıştır. Ancak, Osmanlının karşısına yalnızca azınlıklar değil, onların gerisindeki yabancı devletler de çıkınca, istenilen netice elde edilememiştir (Vahapoğlu, 1990, s.109).

1915 yılına gelindiğinde, Osmanlı Devleti bu konuya çok ciddi el atarak, Mekatib-i Hususiye Talimatnamesi'ni çıkarmıştır. Bu talimatname ile Türkçe'nin, Türk tarihi ve coğrafyasının Türkçe olarak, Türk öğretmenlerce okutulması mecburiyeti ile, azınlık okullarının sayı olarak sınırlandırılması ve okullarda yabancı personel çalıştırılması izne bağlanmıştır. Bu ve benzeri tedbirlerle, azınlık okullarını denetim altına almaya yönelik çabalar, Osmanlı Devletinin Birinci Dünya Savaşından yenik çıkmasıyla sonuca ulaşamamıştır (Koçer, 1974,s.211).

Azınlık okulları kuruluş amaçlarındaki, kendi dinlerinde ve dillerinde eğitim yapmak, kiliselerine din adamı yetiştirmek ve toplumlarının birlik ve bütünlüğünü sağlamak gibi şartlara sadık kalmayarak, devlete karşı birtakım zararlı faaliyetlerin içinde olmuşlardır.

Özellikle, azınlık okulları, Osmanlı Devletinin gerileme dönemi ile birlikte, devlet aleyhine yaptıkları faaliyetlerini, İmparatorluğun işgaliyle birlikte daha da arttırmışlardır.

Osmanlı Devletinde en ücra yerlere kadar yayılan azınlık okullarının, faaliyet gösterdikleri bölgelerde azınlıkları eğitip, devletin savaş halinde bulunduğu zor günlerde de işgal kuvvetleriyle işbirliği yapmaları, halk üzerinde menfi bir kanaatin uyanmasına neden olmuştur (Atalay, 1925, s.154). Hatta, azınlık ve yabancı okullarının Osmanlı aleyhine yaptıkları bu faaliyetler nedeniyle, Enver Paşa; Doğu'da faaliyet gösteren bu okulların kapatılmasını istemiş, bu kararına sebep olarak da, Ermenilerin Doğudaki yıkıcı faaliyetlerini göstermiştir (Gürün, 1983,s.228). Ama bu karar uygulanamamıştır.

İstiklal Savaşı başlayınca da, azınlık ve yabancı okulları gerçek yüzlerini göstererek Osmanlı topraklarını işgal eden yabancı kuvvetlere her türlü yardımı yapmaya başlamışlardır. Bu okullar, işgal kuvvetlerine karargah olmuş ve düşman kuvvetleri savaş sonunda ellerinde kalan tek siper olarak, en son buralardan çekilmişlerdir (Öztürk, 1981, s.181). Türk toplumu, istiklal mücadelesi verirken, bu okulların düşmanın yanında yer alması, halkta son derece olumsuz kanaatlerin oluşmasına neden olmuştur.

Azınlık okulları; kendi toplumlarının eğitim ihtiyacını karşılamak, okullarının öğretmen ihtiyacını temin etmek ve din adamı yetiştirmek gibi bazı amaçlar için okul açmışlardır. Ancak, yaptıkları faaliyetlere bakıldığında, bu amaçlarla sınırlı kalmadıkları, devletin bütünlüğüne yönelik birtakım çalışmalarda bulundukları görülmektedir (Karabekir, 1939, s.16).

Azınlık okullarının Osmanlı toplumuna yönelik amaçlarını, genel anlamda şu şekilde ifade etmek mümkündür;

- a. Hristiyanlık inancını yaymak.

- b. Kendi toplumlarını organize edecek olan, siyasi liderler yetiştirmek.
- c. Devletin sanayi ve ekonomisini güdümlerine almak.
- d. Yetiştirdikleri elit bir grupla, devletin politikalarını kendi amaçları doğrultusunda yönlendirmek.
- e. Kendilerini destekleyen yabancı ülkelerin, Osmanlı üzerindeki emellerinin takipçisi olmak.
- f. Azınlıkları teşkilatlandırıp, Osmanlıyı bölmek (Tozlu, 1991, s.228).

6.3.3.2 Yabancı Okulları

Türk toplumunda, yabancı okullar adı ile bilinen, bir dizi okullar açılmıştır. Bu okullar, yabancı devletlerin himayesinde, misyonerlerce açılıp, yürütülen okullardır.

Osmanlı Devleti, çeşitli nedenlerle Osmanlı topraklarına gelerek iskan eden yabancılara, geçici bir süre hayatlarını devam ettirebilmelerini temin etmek için, bazı hak ve imtiyazlar tanımıştır. Ancak, tanınan bu hak ve imtiyazlar, daha sonra resmi bir hakka dönüştürülmüştür. Başka bir ifadeyle, yabancı devlet mensupları, Osmanlı topraklarında ticaretini yaparken, kendi dillerinde de ayin yapabilme ve kendi gelenek ve görenekleri yönünde hayatlarını devam ettirme izni almışlar, daha sonra bu izni, bir hak şeklinde okul açmaya kadar götürmüşlerdir. Kendilerine tanınan hakları fırsat bilen yabancılar, verilen bu imtiyazlarla küçük ibadet mekanlarını, kilise ve elçilik okulları haline getirmişlerdir (Vahapoğlu, 1990, s.68).

Osmanlı Devletinde okul açan yabancı devletler, Amerika, Fransa, İngiltere, İtalya, Avusturya, Almanya, Rusya, Bulgaristan ve İran' dır.

İlk yabancı okulu, Amerikan misyonerlerince 1824 yılında Beyrut'ta açılmıştır (Vahapoğlu, 1990, s.73). Bu tarihten sonra da, yabancı devletler tarafından Osmanlının birçok bölgelerinde okul açma yarışı başlatılmıştır. Her devlet, kendi siyasi amaçları doğrultusunda eğitim ve öğretim faaliyetlerini yürütmeye başlamışlardır. Bu da, yabancı okulların, Osmanlı topraklarındaki varlığının, kendi vatandaşlarına yönelik masumane bir eğitim faaliyeti olmadığını göstermiştir.

Yabancı okullarının, bu yöndeki çalışmalarında, iki önemli strateji uyguladıkları görülmektedir.;

Bunlardan birincisi; azınlık okullarını kendi himaye ve güdümlerine alma,

ikincisi de; kendi devlet okullarını, Osmanlı topraklarında hızla yaygınlaştırmaktır.

Bu amaçla, 17. yüzyıldan itibaren Fransa, İngiltere ve Amerika'nın, Osmanlı topraklarında okul açma çalışmalarına hız verdiği görülmektedir. Amerikalı misyonerlerin yoğun faaliyetleriyle 17. yüzyılın ortalarına doğru, Osmanlı topraklarındaki yabancı okullarının en önemlileri olan, Robert Koleji, İstanbul Kız Koleji, Amerikan Beyrut Üniversitesi, Amerikan Kahire Üniversitesi, Tarsus Koleji gibi okullar süratle çoğalmıştır. Öyle ki, 1886 yılına kadar 400 civarında Amerikan okulu açılmıştır (Ortaylı, 1982, s.88).

Amerikan misyoner okullarına 18. yüzyılın sonuna kadar, daha çok Ermeni ve Yahudiler devam etmiştir (Kocabaşoğlu, 1989, s.171). Başta Maraş, Antep ve Elazığ olmak üzere, 1853 yılından 1900 yılına kadar bu vilayetlerde açılan okullar hem büyük bir artış göstermiş, hem de Amerika veya bu ülkenin desteklediği teşkilatlardan çok büyük yardımlar almıştır (Uğuroğlu, 1971, s.45-48). 1. Dünya Savaşından sonra bu okulların kapanmasında Amerikan desteğinin kesilmesinin büyük rolü olmuştur.

İngiltere, Almanya, Rusya ve Fransa'nın özellikle İstanbul, İzmir, Adana, Hatay, Şam ve Beyrut civarında okul açma faaliyetleri gözlenmiştir. Diğer yabancı devletlerin okulları ise daha çok İstanbul ve civarında toplanmıştır. Yabancı devletlerin, ülkenin her yanına dağılan okullarıyla ulaşmak istedikleri hedef; dini nitelik yanında, bu bölgelerde söz sahibi olmak ve ileride bu bölgelerde hakimiyet kurmak idealidir.

Okulları himaye eden misyoner teşkilatlar, okulla ilgili her türlü faaliyeti de bizzat organize etmişlerdir. Bu nedenle okullara kendi seçtikleri yöneticileri atamışlardır (Vahapoğlu, 1990, s.122). Okulun. yönetimi misyonerler tarafından yürütülmüş, yerli halk ise yalnızca danışman olarak kullanılmıştır. Ancak, zamanla yerli halkın misyoner teşkilatın belirlediği niteliklere kavuşması durumunda, okul yönetiminde görev aldığı da görülmüştür (Kocabaşoğlu, 1989,s.165).

Yabancı okullar büyük ölçüde, ruhsatsız olarak açılmıştır. 2. Abdülhamit'e verilen raporda 392 tane Protestan okulunun sadece 51 tanesinin ruhsatlı olduğu ifade edilmiştir (Akyüz, 1989, s.266-267).

Cumhuriyet döneminde, kapatılan okulların durumları yeniden ele alınarak 30.08.1922 tarih ve 1718 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile faaliyetlerine izin verilmiştir (Vahapoğlu, 1990, s.163). Ancak, ek tesis, ilave ve yeni okul açılmaması kararlaştırılmıştır.

Azınlık ve Yabancı okullarla ilgili faaliyetler, 18 Haziran 1965'te çıkarılan 625 Sayılı Özel Öğretim Kurumları kanunu ile düzenlenmiştir. Bu kanun "Yabancı uyruklu gerçek ve tüzel kişiler adına, ne suretle olursa olsun, Türkiye' de yeniden öğretim kurumu açılmaz" hükmünü getirmiştir. Ancak bu kanunda 11.7.1984 tarih ve 3035 sayılı kanunla, eğitim ve öğretim ihtiyacını karşılamak için değişiklik yapılarak milletlerarası okulların açılması Bakanlar Kurulunun iznine bırakılmıştır. Bunun için de önceden bir vakfın açılması hükmü getirilmiştir.

5.11.1985 tarih ve 3236 sayılı kanunla ise, vakıf kurma şartı kaldırılmıştır. Bu şekilde, okul açmak isteyen yabancı bir devletin talebi, Bakanlar Kurulunun izniyle gerçekleşmektedir. Bugün Türkiye' de yabancı okullar, daha çok İstanbul ve İzmir'de faaliyet göstermektedir.

Amerikan misyon teşkilatının en aktif elemanlarından Thomas Christe yabancı okulların gerçek amacını bu şekilde açıklamaktadır. "Bir misyoner kolejnin gerçek ülküsü, yalnızca gençlerin entelektüel ve kültürel düzeylerini yükseltmek değil, en önemlisi onları sadık, istekli ve fedakar Hristiyanlar olarak yetiştirmektir" (Kocabaşoğlu, 1991, s.181).

Peder Milligan daha açık konuşarak "Okul, nesillerin Hristiyan eğitimi altında yetiştirilmesi için bütün diğer faktörlerden çok daha kuvvetlidir." İfadesini kullanmıştır (Ferruh, 1968, s.79-80).

Bir başka din adamı bunu, şöyle ifade etmektedir;

"Misyonerliğin başarısı için temel şart okuldur. Misyonerliğin yahut İncil'in başka yollarla sokulmaya imkan bulunmadığı birçok yere İncil, okul vasıtasıyla sokulabilmiştir" (Ferruh, 1968, s. 79).

Misyonerler Türkiye'nin en küçük illerine, ilçelerine ve hatta bucaklarına kadar yaygınlaştırdıkları okullarla, çoğu zaman da İncil'in arkasına gizlenerek çeşitli hedeflere ulaşmak istemişlerdir ama onların asıl amacı toplumun seçkinlerini zihnen ele geçirmektir. Yazarları, ressamaları, sinema ve tiyatro sanatçıları, gazetecileri, fikir ve siyaset adamlarını, iş adamlarını, eğitim yoluyla elde ederek, onlar vasıtasıyla halkı istedikleri gibi biçimlendirip, ülkeyi diledikleri gibi yönetmek, bütün misyoner teşkilatlarının hiçbir zaman vazgeçemedikleri en tehlikeli hedefleri olmuştur. İstanbul'daki Fransız Saint Joseph Koleji'ne devam eden öğrencilerin aileleri ile ilgili bilgiler toplumun tercih edilen veya hedef alınan kesimi hakkında dikkat çekici bir tablo oluşturmaktadır.

1914 yılı kayıtlarına göre 740 öğrenciden 300'ünün babası yüksek gelir sahibi, 80'i üst düzey sivil memurdur. Ötekiler şöyle sıralanmaktadır:

Prensler 8, mareşal ve generaller 22, yüksek şahsiyetler 90, banka müdürleri 30, bankacı ve komisyoncular 80, Tıp doktorları 90, Avukatlar 20, Mühendisler 20.

Peder Jessup 5 Ekim. 1870'de Stuart Dodge'ye şöyle yazıyordu: "Hristiyan misyonerleri okulunda eğitim yalnızca gaye için vardır. Bu gaye de insanları İsa'ya götürmek, fertleri ve milletleri Hristiyan oluncaya kadar eğitmektir. Aslında eğitimin gayesinin böyle olması gerekirken, şayet eğitim bu sınırların dışına çıkar ve önümüze ilim yönünden iftihar. edilebilecek tecrübeli astronomlar, jeologlar, biyologlar, operatörler ve doktorlar çıkarırsa, o zaman tereddütsüzce söyleyebiliriz ki, bu durumda Hristiyan misyonerleri gayelerinden uzaklaşmış, yalnız laik ve dünyalık ilimler amacı içine girmiştir. Bu gibi meslekleri Haidelberg, Kambriç gibi üniversitelerin yapması mümkündür. Yalnız ruhi hayatın gayesi uğruna mücadele eden misyoner üniversiteleri bu gibi şeylerle uğraşmaz (Ferruh,1968, s.79).

Yabancı okulların hedeflerinden biri Hristiyanlık propagandası yapmaktır. Fakat uzun çalışmalardan sonra misyonerler Müslümanları etkilemenin hemen hemen imkansız olduğunu anlayınca Osmanlı azınlıklarıyla ilgilenmeye başlamışlardır. Yani misyonerler, bu okullar vasıtasıyla Müslüman çocuklarını Hristiyanlaştırmak amacıyla faaliyet göstermeye devam etmekle beraber, 4. asırdan beri Hristiyanlıktan sapmış bir millet olarak kabul ettikleri Ermenilerle Ortodoksları, Katolik ve Protestan yapabilmek için ayrı bir program uygulamışlardır (Yaman, 1973, s.32).

Misyonerler, Osmanlı ülkesinde asırlarca çalışmış olmalarına rağmen pek az Müslüman'ı Hristiyan yapabilmişlerdir ki, onların da çoğu ruhi depresyon geçiren sorunlu kimselerdir.

Öyleyse pek büyük bütçelerle mensup oldukları devletler ve bu devletlerin diplomatik misyon şefleri tarafından desteklenen misyonerlerin Osmanlı topraklarına yönelmesinin, Hıristiyanlaştırma programından çok daha önemli sebeplerinin olması gerekir. Bu da emperyalist yayılmaları için kendilerine engel olarak gördükleri Osmanlı Devleti'ni, eğitip, örgütledikleri ve tabii himaye ettikleri azınlıklar vasıtasıyla parçalamaktır.

Çeşitli misyon teşkilatları, kendi ülkelerinin siyasi hedeflerine ulaşabilmek için asırlar boyunca huzur içinde yaşayan Osmanlı halklarını Türk Milleti'ne karşı kıskırtmış, böylece varlıkları için büyük tehdit saydıkları Türk Devleti'nin egemenlik sahasını küçültürken dökülen kanların da bir numaralı sorumluları olmuşlardır.

Dolayısıyla misyonerleri kiliselerden yönetilen basit birer propagandacı olarak değil, emperyalizmin keşif kolu olarak kabul etmek gerekir. Öyleyse misyonerlik dini bir mücadele olmaktan ziyade, kültürel, iktisadi ve siyasi hegemonya yolunda yapılan ve asla uhrevi olmayan bir mücadele demektir! Bu amansız mücadelede bankalar, çocuk yuvaları, spor kulüpleri, gençlik teşkilatları, okullar, sinema, tiyatro, edebiyat eserleri gazeteler ve televizyonlar kullanılmıştır.

Misyonerlerden kurulu birer silahsız orduya sahip bulunan Amerikan, İngiliz, Fransız, Alman, İtalyan hükümetleri, yerleşip sömürmek istedikleri ülkelere silahlı kuvvetlerinden önce misyoner örgütlerini yollamış, işgal etmeyi veya herhangi bir şekilde elde etmeyi planladıkları memleketlerde kendi kültürleriyle özdeş birer kültür dairesinin teşekkül etmesini sağlamışlardır. Bu sebeple yabancı okullarda Ermeni Edebiyat Cemiyeti, Yunan Edebiyat Cemiyeti, Shakespear Kulübü vesaire gibi kültürel tuzaklar kurulmuştur. Bu cemiyetlerin çalışmalarıyla öğrenciler kendi kültüründen uzaklaştırılır ve Yunan mitolojisi, yabancı edebiyat ve Hıristiyan kültür değerleri öğrencilere adeta ezberletilir.

Elde edilen ülkeyi sürekli denetim altında bulundurmak maksadıyla bünyesinde özel görevler için ajanlar, tahrikçiler, ihtilalciler ve teröristler bile barındıran misyoner teşkilatları kendi başkentleri tarafından da madden desteklenmişlerdir.

18. yüzyılın ilk çeyreğinde Papa'nın temsilcisi olarak İstanbul'a gelen Dominik tarikatına mensup Gallani, Papalık Propaganda Dairesi ve Fransa kralı tarafından finanse ediliyordu. Gallani, Papalık'tan 200 altın ekü, Fransa kralından da 10 bin lira aylık alıyordu. Katolik misyoner faaliyetlerini İzmir'de organize eden David de Saint Charne de kraldan aylık alanlar arasındaydı. Ayrıca 7 Katolik tarikatına mensup misyonerler Fransız elçisinin himayesinde çalışıyordu (Ayni, 1943, s.326).

Sadece Beyrut'ta bulunan yabancı okullar için Fransa, İngiltere, Amerika, Almanya ve Rusya gibi devletlerin yıllık toplam yardımı 700 bin frank civarındadır.

Katolik eğitiminde neredeyse tekel kurmuş olan Fransa, 19. asrın son çeyreğinde Anglo-Sakson ve Alman misyoner faaliyetlerinin tehdidi altına girince, Osmanlı topraklarındaki Fransız okullarına yaptığı yardımı arttırmıştır. 1880'lerde yılda 600 bin Frank olan yardımlar, 1900 yılında 800 bin Franka yükseldi. Fransızların, okullara yaptıkları yardım 1910' da 1 milyon daha sonra 1 milyon 200 bin Franka çıkmıştır (Çavdar, 1970, s.93). Rusya da bu rakama yakın bir parayı Osmanlı topraklarındaki kendi okulları için sarf ederken, İtalya'nın ayırdığı tahsisat 1 milyon frank kadardı. Fransızların Alliance Française kurumu ise Fransız dil ve kültürünün yayılması için 300'den fazla okula yardımcı oluyordu. 1886'da Amerikan Board, Amerika Dış Okullar İdare Komisyonu'na, Türkiye'deki eğitim kurumları için harcanmak amacıyla 200 bin dolar vermiştir (Ertuğrul, 1998, s.197).

1914'te Fransa'nın Osmanlı topraklarındaki okulları için ayırdığı tahsisat, 1 milyon 270 bin franka çıkmıştır. Aynı yıl yabancı kültürel kuruluşlar, Amerikan misyoner okullarına 39 milyon 524 bin dolar yardım yapmışlardır (Kocabaşoğlu, 1991, s.176).

Hristiyan kiliselerinin, Hristiyan olmayan ülkelerde bu dini yaymak için kurdukları örgüte misyon, bunları idare eden ve faaliyet gösteren din adamlarına da misyoner denilmektedir. Hristiyanlar esas itibarıyla diğer bütün milletleri dinsiz ve kafir olarak gördükleri için, birer insanlık fedaisi olarak kabul ettikleri misyonerlere hem saygı duymuş, hem de destek olmuşlardır. Kamuoyunun ve hatta kral ve imparatorlarının desteğini alan misyonerlerin öncelikle el attıkları faaliyet sahaları okullar, yabancı dil kursları, hastaneler, yetimhaneler, yayın evleri ve geniş maksatlı yardım teşkilatlarıdır (Vahapoğlu, 1997,s.32). Kutsal bir amaç için çalıştıklarını iddia ede gelmelerine rağmen, siyasetçilerin, tüccarların ve hatta teröristlerin bile aleti olmaktan tarih boyunca kurtulamayan misyonerler, hastane, yetimhane, okul vesaire gibi masum kurumlara sahip oldukça da Osmanlı Devleti için oluşturdukları tehdit artmıştır.

Katolik misyonerler 16. yüzyıla kadar ciddiye alınacak hiçbir engelle karşılaşmadan Osmanlı Devleti'nin de akıllara durgunluk veren müsamahasından faydalanarak çalışmışlardır. Anadolu'nun en ücra köşelerine kadar sızan Papa'lığın misyonerleri özellikle 3. Jül zamanında (1550-1555) Diyarbakır-Siirt yöresindeki Keldani ve Asurilere, Katolik mezhebini kabul ettirmişlerdir.

Benjamin Disraeli, Tancred adlı romanında Doğunun başlı başına meslek dalı olduğun yazmıştı. Bu meslek, Batı kültürünün Türkiye'ye ikame edilmesi için kurulmuş ileri karakollar olan yabancı okullarda hem öğrenilmiş, hem öğretilmiştir. Amerikan, İngiliz ve Fransız misyonerleri Osmanlı topraklarını sömürge haline getirecek kültürel ortamı okullar vasıtasıyla oluşturmuşlardır.

Okul, misyonerlerin yönetiminde eğitim değil, araştırma kurumu olarak kullanılmıştır. Yabancı okullar, aynı zamanda yabancı kültür muhiti oldukları için bu müesseselere devam eden öğrenciler bir süre sonra birer ihtilalci olmasalar bile Osmanlı kültür dairesinden de çıkmışlardır. Bu okullar bağlı oldukları devletin Osmanlı İmparatorluğu'nda nüfuz kazanmasını sağladığı için genellikle konsolosluklarca desteklenmiş, konsolosluklar ayrıca okulların siyasi ve kültürel faaliyetlerine de omuz vermişlerdir (Haydaroğlu,1993, s.122).

Türkiye, siyasi baskılar sebebiyle 1740'da imzaladığı bir ahitname ile Fransa'ya verilen hak ve imtiyazları umumileştirdi. Böylece 30'a yakın devlet Osmanlı'dan ayrı ayrı kapütilyasyon elde ettiler. 1867 yılına kadar yabancıların Osmanlı memleketlerinde gayrimenkul satın almaları yasaktı. Siyasetçi-misyoner dayanışmasıyla 9 Haziran 1867'de ecnebilere arazi ve emlak satımına dair yasak kaldırılınca yabancı okul sayısında adeta bir patlama yaşanmıştır.

Misyonerler ve konsolosluklar Tanzimat'ın ve onu tamamlayan Islahat Fermanları'nın getirdiği özgürlüklerden de Türkiye aleyhinde kullanılmak üzere geniş ölçüde yararlandılar. Avrupa'nın sömürgeci devletleri İstanbul'dan ıslahat yapılmasını isterken, kendi müesseselerini Osmanlı toplumuna yerleştirerek, kendileri için güvenilir köprüler kurmayı planlıyorlardı. Tanzimat'ın başlangıcında Türkiye'de 40 dolayında yabancı okul varken bu sayı 1850'ye doğru iki katına çıkmıştır (Mülayim, 1994, s.395).

Avrupalılar, büyük parçayı bir diğerinin koparmasını önlemek için yaşamasında fayda gördükleri Osmanlı İmparatorluğu'na 1870'lerden sonra artık paylaşılacak bir miras olarak bakmaya başladılar. Okullar tam anlamıyla sömürgecilerin emrine girdi. Osmanlı topraklarında yeni siyasi etki alanları oluşturmak ya da varolan etki alanlarını genişletmek isteyen emperyalist devletler, imparatorluğun çeşitli bölgelerindeki kültürel kurumlarının sayısını arttırdılar.

Böylece hem kendi etkinliklerini yaymayı kolaylaştıran bir kültürel çevre oluşturmayı amaçlıyorlar, hem de nüfuzlarının yayılmasında aracı olacak kişileri yetiştiriyorlardı.

Bu okullarda kültürel etkilenme iki boyutluydu. Birinci boyut, her yabancı gücün kendi dilini yaymasıydı. Bu aracı grupları oluşturmak için gerekiyordu. İkinci boyut dinsel idi. Bu okullar ve kültürel kurumlar genellikle misyonerlerin eliyle yaygınlaştığı için, dini boyut da çok önem kazanıyordu. Batı bilgisi Osmanlı İmparatorluğu'na bu okulların süzgecinden geçtikten sonra sokulmak isteniyordu (Tekeli,1985, s. 653). Yabancı okullar ilk bakışta soyut bir din propagandası yapmak için kurulmuş gözüksüklerinden, kültürel sömürgeleştirme hareketi zamanında gereği gibi kavranamadı. Aslında bu okullar sömürgeci devletlere yerli işbirlikçiler yetiştiriyordu (Ceyhun, 1967,s.108). Dini propaganda yanında temsil ettikleri ülkelerin kültürünü, ticari ve siyasi nüfuzunu yerleştirerek bir seçkinler grubu oluşturma gayesi de taşıyorlardı. Bu seçkinler grubunu kültürel ve siyasi hedefleri uğruna kullandıkları gibi, ticari amaçlarına da alet ediyorlardı.

Osmanlı Devletinde faaliyetlerini sürdüren yabancı okulları, kendi vatandaşlarının eğitim ihtiyacını karşılamak, onları kültürel yönden desteklemek ve geliştirmek gibi, gayet masumane amaçlarla açılmalarına izin verilmiştir (Atlı, 1996, s.54). Ancak, yürüttükleri faaliyetlere bakıldığında, birtakım siyasi amaçlarının da olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca, yabancı okulları 17. asırdan itibaren, azınlık okullarıyla bir amaç birliği içine de girmişlerdir.

Yabancı okulların amaçlarını, genel olarak şöyle sıralamak mümkündür;

a. Faaliyet gösterdikler bölge halkına, Hristiyanlık inancını yaymak (Karabekir, 1939, s.16).

b. Mensubu bulundukları yabancı ülkelerin, Osmanlı Devleti üzerindeki emellerinin takipçisi olmak ve Osmanlıyı bölmek (Tozlu, 1991, s.228).

c. Avrupa ve Amerika sanayinin ihtiyaç duyduğu hammadde için, yeraltı ve yerüstü zenginliklerini araştırmak ve bu yerlerde faaliyet göstermek (Polat, 1968, s.627).

d. Her türlü siyasi ve iktisadi hareketleri desteklemek ve muhtemel bir karışıklığa zemin hazırlamak (Safa, 1964, s.56).

e. Osmanlı topraklarını sömürge haline getirecek fikri yapıyı, okullar kanalıyla gerçekleştirmek (İşçi, 1995, s.148).

f. Azınlık ve yabancı okullarında okuyan öğrencileri, amaçları doğrultusunda yetiştirip bir "seçkinler grubu" oluşturmak (Ortaylı, 1982, s.273). Bunların eliyle de, Türk devlet politikasını etkilemek ve hatta güdümlerine almaktır.

Yabancı okulları bu genel amaçları çerçevesinde siyasi, dini propaganda, basın-yayın ve eğitim alanlarında yaptığı faaliyetlerle son derece etkili olmuşlardır. Yabancı okulları, temsil ettiği devletin ve milletin menfaatini savunan ve sömürge tipi yerli insan yetiştirmek amacını güden bir kurum olarak değerlendirilmiştir (Kodaman, 1980, s.67-68). Özellikle devletin bunalımlı olduğu dönemlerde yabancı okulların etkisi daha da fazlaşmıştır.

Yabancı okullarının, milli kültür ve toplumun değer yargılarını etkileyebilmek için, önce aydınlara tesir ederek yabancılaşıma, beyin göçü ve kimlik krizi gibi bazı sonuçlara neden olmuştur. Bilindiği gibi, yabancılaşıma, milli ve manevi değerlerden, toplumun örf, adet ve geleneklerinden uzaklaşma ve yaşadığı çevreye uzak kalma halidir (Gökberk, 1966, s.450). Başka bir ifadeyle, bir toplumda yüksek değer olarak ifade edilen amaçları ve inançları küçümsemektir.

Yabancı okullarda verilen eğitim, temelde sömürgeci galiplerin nüfuzları altındaki mağluplara uyguladıkları, tam anlamıyla sömürge zihniyetine dayalı bir eğitimidir. Bu da, sömürülen ülke insanlarını, sömürülmeye alışmış bir anlayışla yetiştirmektir. Azınlık okulları ve yabancı okulları gerek imparatorlukta ve gerekse de Türkiye Cumhuriyeti'nde ısrarla bu metodu takip etmişlerdir. Hatta bu temel felsefe doğrultusunda yapılan eğitimle de, o toplumu bölebildikleri kadar parçalara ayırmaya çalışmışlardır. Bu çalışma Osmanlıda aynen yapılmıştır. Ermeni, Yunan, Bulgar, Arap, Acem şeklinde ayırmaları yetmiyormuş gibi, Fransızlar Çerkezler de kendi dillerinde eğitim yapsınlar diye, Suriye'nin Kunaytara bölgesinde böyle bir okul açmıştır (Bilgili, 1939, s.70).

Yabancı okulları, İmparatorluğun Batıya bir pazar olarak açılmasında ve adeta yarı sömürge bir konuma itilmesinde ve yabancı kültürünün oluşmasında önemli rol oynamışlardır. Bu oluşumda Batılı devletlerin bütün güçleriyle desteklediği misyoner, azınlık ve yabancı okulların işbirliği, yeni kurumlarla da desteklenerek, Osmanlı üzerindeki etkileri, arttırılmak istenmiştir. Bu yüzden yabancılar, hemen her sahada, okullardan şirketlere kadar uzanan, birbirine bağlı bir seri kurumlar zinciri teşkil ettirmişlerdir. Bunlar Batı hayatının var edildiği kültür mekanlarıdır. Bu yolla eğitilen öğrenciler, bu hayatın bütün şubelerinde yaşatılarak, benimsetilmeye çalışılan amaçlar, tam anlamıyla onlara sindirilmek istenmiştir. Bu, aynı zamanda bir çeşit yabancı fikrin serbestçe ülkemizde kabulünün şartlarını hazırlamaktır.

Yabancı okulları; Hristiyanlığın dünya görüşünü ve hayat felsefesini eğitim kurumları kanalıyla metodik olarak Türk halkına sunmak istemişlerdir. Böylece, Osmanlı topraklarını sömürge haline getirecek olan, kültür sömürgeciliğini okullar yoluyla gerçekleştirmek arzusunda olmuşlardır (Kırşehirlioğlu, 1963, s.78).

Ayrıca, kendilerini destekleyen ülkelerin Osmanlı üzerindeki emellerinin takipçisi ve öncüsü olma ve azınlıkları bağımsızlık vadiyle teşkilatlandırıp, Osmanlı'yı parçalama ve dünyanın en stratejik bu bölgesinde söz sahibi olma gibi değişmez amaçlar için faaliyetler göstermişlerdir (Tozlu, 1991, s.228).

Yabancı okullar içerisinde belki de en etkili olmuş iki okuldan burada kısaca bahsetmekte fayda vardır. Bunlardan birisi Osmanlı İmparatorluğu üzerindeki Amerikan çıkarlarının takipçisi olmuş olan Robert Koleji, bir diğeri de Fransa'nın kurdurduğu Galatasaray Lisesidir.

6.3.3.2.1. Robert Koleji

Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye'de kurduğu en mühim kültür, siyaset ve eğitim kurumudur. Amerika bu kolej vasıtasıyla yüz yılı aşkın bir süreden beri bizim kültürümüzle savaşırken, birkaç Osmanlı vilayetinden ibaret olan Bulgaristan'ın müstakil bir devlet olarak ortaya çıkmasını temin etmiş, imparatorluğun gayrı Türk gençlerini Türk düşmanı birer ayrılıkçı olarak yetiştirmiş ve hepsinden önemlisi özenle eğittiği idareci sınıfı, yazar, gazeteci, sanat ve bilim adamlarını kullanarak Türkiye'yi denetim altında bulundurmaya çalışmıştır.

Amerikan Board'ın ünlü ajanı Frank Gates'in de itiraf ettiği gibi "İmparatorluktaki yabancı mekteplerin hiçbirisi Robert Kolej ölçüsünde bir sisteme, amaca, belirli bir fikri aşılama ve kültürel bakımdan yoğurmaya muvaffak bir plana sahip değildir!" (Tozlu, 1991, s.160).

Mütevelli heyetinin hazırladığı tüzükte Kolejin bütün dinlere açık olacağı, Hristiyan mezheplerden herhangi birini yeğlemeyeceği, özellikle Doğu'daki tarihi Hristiyan kiliselerini zayıflatmayacağı, yahut ortadan kaldırmayacağı taahhüdünde bulunulmasına rağmen, kadim Ermeni ve Rum kiliseleri Amerikan çalışmalarından fevkalade rahatsız olmuşlardır.

Robert Kolej'in eğitime açılmasıyla birlikte imparatorluğun Ermeni tebaası, Protestan propagandasının inançlarına saldırmasından yakınmaya başlamıştır. Ermeni gazetelerinde kolej idaresine ateş püsküren seri yazılar yayınlanmış, hatta Ermeniler Robert Kolej'i tel'in etmek için yürüyüş bile tertiplemişlerdir. Bu gelişmeler üzerine Ermenileri ikna etmekle görevlendirilen okul yöneticilerinden George Washburn, kadim Ermeni kilisesinin endişe etmemesini söylerken kolejin hedefini de şu cümlelerle açıklamıştır:

“Bu kolej sadece şu hususu gerçekleştirmek için kurulmuştur, o da Türk halkına Hristiyan eğitimi vermektir (Tozlu, 1991, s.207).

Amerikan misyonerlerinin Balkanlar'daki çalışmaları Atina'nın da dikkatinden kaçmamıştı. Amerikan Board ajanlarının Balkanlar'da Rumluğa karşı bir Bulgarlık hortlatmak istediğini tespit eden Yunan başkenti, bu gelişmeyi siyasi hedeflerine aykırı bulduğu için, Protestan misyonerlerini Fener Patrikhanesi aracılığıyla Osmanlı Hükümeti'ne ihbar etti! Ortodoks Rusya da Protestan Amerika'nın Balkanlar'a yerleşmesini istemiyordu. Ama, bu muhalefet cephesine rağmen Robert Kolej 1840 yılında Ermeni Keşiş Okulu'nun bir bölümünde faaliyetine başladı. Çok geçmeden de Bebek sırtlarında Robert Kolej binalarının inşa edilmesi için izin çıktı.

Kurulmasına 1859 - 1860'da, misyoner teşkilatının Amerikan bürosu veznedarlarından Mr. Robert'in New York'taki evinde karar verilen kolej için önce uygun bir arsa aranır. (Tozlu ,1991,s.166) Papazlar kolejin yerini tespit etmek amacıyla İstanbul'daki Hollanda elçiliğinde toplanırlar. Papaz Robert, bütün Hristiyanların gururunu okşayan bir teklif yapar;

“Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethetmek için nasıl Boğazkesen Hisarı'nı yaptırarak işe başladıysa, onlar da şehri manevi-kültürel yönden ele geçirmek için aynı yerden işe başlamalıdır!” (Kırşehirlioğlu, 1963,s.49).

Sonunda bu teklif kabul edilir ve kolejin Boğazkesen Hisarı'nın en yüksek kulesinin üzerindeki geniş alanda inşa edilmesi kararlaştırılır.

Kolejin kuruculardan Cyrus Hamlin'in damadı ve sonraki yıllarda da kolejin müdürü olan George Washburn amaçlarını açıkça ifade eder;

“Bu kolej Türk halkına Hristiyan ruhunu, hayat tarzını ve dünya görüşünü aşılacak için kurulmuştur” (Tozlu,1991, s.207).

1912'de adını Robert Akademisi olarak değiştiren kolej, 1930'da Atatürk'ün müdahalesiyle lise düzeyine indirilmiş, fakat 1958'de Robert Kolej Yüksekokulu olarak çalışmasına Bakanlar Kurulu'nca izin verilmiştir. 1971'de kampüsünün Boğaziçi Üniversitesi'ne devredilmesinden sonra Robert Kolej, Arnavutköy Amerikan Kız Lisesi'yle birleşmiş ve Özel İstanbul Amerikan Robert Lisesi adını almıştır.

Kolej 1864'ten itibaren Bulgar öğrencilere ayırdığı kontenjanı her yıl arttırmış, ihtilalci fikirlerle yetiştirilen gençler Balkan isyanlarının elebaşları olmuşlardır.

Batının destekleri sonucu Batak'ta Bulgarlar isyan çıkarmıştır. İsyan Osmanlı kuvvetleri tarafından bastırılmış, fakat bu defa da bütün Avrupa ve Amerika basını "Barbar Türklerin zavallı Hristiyanları katlettiğini" yazmaya başlamıştı. Sözde masum bir eğitim müessesesinin kendini Allah'a adanmış masum bir yöneticisi olan Robert Kolej müdürü papaz Wasburn da büyük umutlar bağladığı isyanın bastırılmasından duyduğu üzüntüyle, Kentenburg Piskoposluğu'nu araya sokup, İngiltere Hükümeti'nin Osmanlı İmparatorluğu'na müdahalede bulunmasını istemişti!

Amerika'nın İstanbul Büyükelçisi Mr. Maynord ve İngiltere'nin İstanbul Büyükelçisi Mr. Henri Elyot, Washington ve Londra'ya yolladıkları raporlarda Batak'ta bir katliam olmadığını bildiriyorlardı.

Papaz Wasburn, Washington'a "Katliam yoktur" raporunu yollayan Amerikan elçisi Mr. Maynord'a çıkmış ve onu şöyle suçlamıştı:

"Sen bir Hristiyan milletin, Müslümanlar tarafından katil ve imha hareketine karşı hareketsiz kalırsan, seni Amerikan reisicumhuruna şikayet edeceğim. Büyük Amerikan Cumhuriyeti'nin sefiri, Türkiye'de bir Hristiyan millet katledilirken sustu diyeceğim!"

Henry Eliot ile ABD Elçiliği danışmanı Eugene Sechugler bu tehditten sonra silahsız, masum ve günahsız Bulgarların Türkler tarafından acımasızca katledildiğini bütün dünyaya yayınlamışlardır (Tozlu,1991, s.226).

Batak isyanının ilk günlerinde Türkler Hristiyanları kesiyor dediği için işin içyüzünü bilen İngiliz Başbakanı D'izraili tarafından azarlanan Liberal Parti Lideri Lord Gladson eline Kur'an-ı Kerim'i alıp Avam Kamarası'na gelmiş ve "Bu kitap yeryüzünde kaldıkça Batak katliamı gibi vahşetler de dünyadan eksik olmaz" demişti.

Böylece Robert Kolej'de, misyoner papazların eğitiminden geçen ve gene ihtilalci misyoner papazların yol göstermeleri ile başlayan Batak isyanı, kolej müdürü Wasburn'un çalışmaları sonunda bir dünya meselesi yapılmış, Amerika, Rusya, İngiltere ve Fransa gibi dört büyük devlet, Bulgar meselesine angaje edilmişti.

Wasburn memleketine dönünce Türkiye'de 50 yıl isimli bir kitap yayınlıyacak ve bu konuda şu itirafta bulunacaktır:

"Bulgarlar elli sene öncesine kadar Avrupa tarihlerinde kaybolmuştu. Biz onları meydana çıkardık. Batı dünyasına tanıttık. Bulgar milletin rehberleri olsun diye Bulgar gençlerini terbiye ettik.Bu okula Bulgar Koleji ismi verilmişti.

Bu okul gerek Türkiye'de gerek Bulgaristan'da Bulgarlığa ait bütün olayları idare etmiştir. Bulgarlar bizim sayemizde İngilizleri, Amerikalıları elde etmeye muvaffak oldular" (Ertuğrul, 1988, s.228).

Kolejin, Bulgar milletini var eden, ona hayat veren bir kurum olduğunu, konuyu inceleyen bütün batılı araştırmacılar ve tarihçiler itiraf etmişlerdir. Pears "Tarihte Robert Kolej'in Bulgaristan'ın hayatını etkilediği kadar başka hiç bir enstitü tanımıyorum ki bir başka milletin hayatını bu derece etkilemiş olsun" (Tozlu,1991,s.227) derken, Gold, kesin ve özlü bir şekilde "Robert Kolej olmasaydı Bulgaristan olmazdı" (Ertuğrul,1988,s.229) ifadelerini kullanmışlardır. Dr. Wasburn'un "Türkiye'de 50 Sene" isimli kitabındaki itirafı ise çok daha nettir:

"Robert Kolej, Bulgaristan Devleti'ni kurmak için hazırlanan Bulgar talebelerini de Hristiyan terbiyesi, Hristiyan maneviyatı ile yetiştirdi. Mekteple Bulgar tarihi arasında tam bir birlik vardı. Türkleri kuşkulandırmamak için okula silik bir isim koymaya karar verdik. Bunun içindir ki teşebbüsümüze yardım eden ve bize para bulan Dr. Robert'in adını verdik... Benim mektebi terk ettiğim 1904 tarihine kadar Bulgar meselesiyle uğraşıldı. Bulgarları yetiştirdik. Benden sonrakiler de mektebin ananesine riayet edeceklerdir (Tozlu, 1991, s.221).

Bütün bu hizmetlerinden dolayı Bulgar hükümeti daha sonraki yıllarda kolejin bütün müdürlerini şeref payesiyle ödüllendirmiştir (Ertuğrul, 1988,s.229).

Robert Kolej, 1863-64 yılında eğitime açılmasına rağmen 1901-1902 yılına kadar okula bir tek Türk öğrenci dahi kaydedilmemiştir. Bir yıl sonra 1902-1903 yılında 17 Türk çocuğu kaydedilmiştir. Aynı öğretim döneminde bir Türk çocuğu da okuldan mezun olmuştur. Okula ne zaman kaydolduğu bilinmeyen bu Türk çocuğunun Tefik Fikret'in daha sonra papaz olan oğlu Haluk olabileceğine dair tahminler vardır (Merdivenci, 1987, s.25).

Açılışından 1905-1906 yılı sonuna kadar Robert Kolej'e kaydolan 8544 öğrencinin 2 bin 729'u Ermeni, 1971'i Bulgar, 2437'si Rum, 17'si Türk, gerisi de Avrupalı ve Amerikalıdır.Yalnız bu rakamlar bile Robert Kolej'in ülkemizdeki azınlıklarla ilgilenmek ve onları Türk Devleti'ne karşı kıskırtmak için açıldığını göstermeye kafidir.

İlk Bulgar başbakanı olan Stephan Panaretoff kolejin 1871 yılı mezunudur. 1871 mezunlarından ayrıca 2 belediye başkanı, 3 büyükelçi, 4 milletvekili ve 2 de bakan vardır.

Bulgar ordusunun en tanınmış istihbarat elemanlarından M. Combourof ve başbakanın yakını olduğu anlaşılan Bulgar Dini Yayınlar Başkanı Ivan Panaretoff da 1871 yılı mezunudur.Türk Devleti'ne karşı Bulgar ayaklanmasını örgütleyen önemli elebaşılardan biri olan ve 1876 isyanına da bizzat katılan Peter Dimitrov, 1892'de Beyrut'ta Bulgar diplomasi ajanı olarak görev yapmış, aynı yıl İstanbul'a alınmış, 1896'da da bu görevle Atina 'ya tayin edilmiştir.

Nisan 1876 ayaklanmasının bir diğer elebaşısı ve Filibe İhtilal Komitesi'nin de bir numaralı üyesi olan Konstantin Kolçev, Robert Kolej'de yetiştirilen Bulgarlardandır. Kolejden 1873 - 74 döneminde mezun edilen 5 Bulgarın 5'i de kurucu meclise milletvekili seçilmişlerdir: Hristo Bojilov, İvan Bradinov, Dosi İkonomov, Petar Gorbanov ve Petar Çernel. Kolejden 1874 - 75 mezunlarından Todor İvançev, 1886-1887 ve 1889'da eğitim bakanı, 1899 - 1901'de başbakandır (Merdivenci, 1988, s.2-9).

Robert Kolejde okuyan Müfide Ferit Tek, Wasburn gibi papazların yönettiği bu Amerikan karargahında nasıl bir beyin yıkama propagandasının yapıldığını "Pervaneler" isimli romanında şu veciz cümleyle özetlemiştir:

"Gerçekte buraya "Türk giremez" demek doğru değildi. Türk girer fakat Türk çıkamaz!"

6.3.3.2.2. Galatasaray Lisesi

Hemen hemen bütün maddelerinde tebaa-i gayrimüslimenin imtiyazatından bahsedilen 1856 Islahat Fermanı .Osmanlı Devleti'ni birçok mükellefiyetin altına sokmuştu. Osmanlı Hristiyanlarının eğitim seviyesi Müslümanlarla mukayese dahi edilemeyecek kadar üstün olduğu halde, bu mükellefiyetlerin başında Müslim, gayrimüslim bütün Osmanlı tebaasının eşit şartlar altında eğitim hizmetlerinden yararlandırılması geliyordu.

Bu ferman, Müslüman olmayan Osmanlı halklarının, ehliyet ve durumlarına göre devlet hizmetine alınacağını taahhüt etmişti. Fransızlar bu taahhütten faydalanarak 1867 Ocak ayında Babıali'ye bir nota verip Osmanlı devlet düzeninde yapılmasını istedikleri değişiklikleri özetlediler. 16 paragraftan oluşan bu notada Hristiyanların devletin çeşitli işlevlerine resmen katılmaları, mahkemelerde tanıklık yapmalarının kabul edilmesi, yabancıların mülkiyet haklarından serbestçe yararlanmaları istendikten sonra eğitim sisteminde reform yapılması da talep ediliyordu (Engelhart, 1976, s.170).

Fransızlar 15 Mart 1867'de Osmanlı Devleti'ne bir muhtıra vererek taleplerinde ısrarlı olduklarını bildirdiler.

Fransa'nın böylesine ısrarlı ve aceleci olmasının bir önemli sebebi vardı. Amerikalıların boğaz sırtlarında kurduğu Robert Koleji'nin devreye girmesi, Osmanlı Devleti üzerinde hesapları olan Rusya'yı ve Fransa'yı rahatsız etmişti. Robert Kolej mezunlarının Osmanlı Devleti'ni Amerika'nın nüfuzu altına sokacağından endişe eden Fransa, Babıali üzerindeki etkisini muhafaza etmek için bir an evvel Fransız diliyle eğitim yapan bir okulun açılmasını milli siyaseti için vazgeçilmez görüyordu.

Fransa'nın 15 Mart tarihli muhtırası üzerine Fransız Büyükelçisi M. Boure ile Hariciye Nazırı Fuat Paşa Müslümanların da okuyabileceği bir Hristiyan lisesinin açılmasına karar verdiler. Okul Fransızca eğitim yapacak, Fransızca eğitim sistemini esas alacak ve Fransız eğitimcilerin nezaretinde olacaktı.

Sadece Türkçe öğretmeni Türk olan okulun adı önce Mekteb-i Umumi idi. 11 Mayıs 1868'de Takvim-i Vekayi'de yayınlanan bir fermanla okulun adı Mekteb-i Sultani olarak değiştirildi. Daha sonra Galatasaray Lisesi adını alacak okul, 1 Eylül 1868'de öğretime başladı. Programı Fransız Eğitim Bakanı Victor Dury tarafından hazırlanan lisenin, müdür, öğretmen, memur, ders araç ve gereçleriyle diğer bütün eşyaları da Fransız elçisi Bourre tarafından Fransa'dan getirildi. (Engelhart, 1976,s.174)

Fransa'ya döndükten sonra Galatasaray'a tamamen Fransız eğitim ve hayat anlayışının hakim olduğunu yazan lisenin ilk müdürü M. De Salve Osmanlı Devleti'nin başlıca şehirlerinde Galatasaray'a benzer okulların kurulması gerektiğine işaret ettikten sonra, lisenin açılışındaki siyasi hedefi şöyle itiraf edecektir:

"Bu okulda yetişecek Müslüman öğrenciler Fransız eğitimi ve kültürü ile yoğrulmuş olarak yabancıların yerlerini tutacak ve Fransa'nın şarktaki menfaatlerini böylece korumuş olacaklardır." (Sungu, 1943, s.346).

Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarlarından İhsan Sungu'nun bu okulla ilgili değerlendirmesi şöyledir: "Türk toplum hayatının yenileşmesinde, garp kültürünün, garp zihniyetinin memleketimize girmesinde ve yayılmasında bu okul en büyük amillerden biri oldu" (Sungu, 1943, s.315).

Fakat halkın endişesi Ali Suavi'nin Londra'da yayınlanan Muhbir Gazetesi'nin 20 Mayıs 1868 tarihli nüshasındaki yazısında dile getirildi. Suavi şöyle soruyordu: "Babıali bir mektep yaptı, Fransız dilini, eğitimini ve ahlakını şart koştu. Burada okuyan Müslüman çocuklar ne olacak?"

Tanzimat'la birlikte Osmanlı kavramı uluslararası eşitliği anlatan ve bu eşitlik içinde imparatorluğun bütünlüğünü savunan bir ideoloji haline dönüştürülmek istenmişti. İşte Galatasaray bu hayalin okuluydu. Osmanlılık fikrini uygulama sahası olarak açılan bu okul, 1877 yılına kadar Türk ve Müslümanlardan ziyade gayrimüslimlerin işine yaramıştır.

Suni bir Osmanlı milleti yaratmak için uygulama sahası olarak düşünülen bu okul, bırakın azınlıklara Osmanlı Devleti'ni benimsetmeyi, Türkler arasında bile Osmanlı toplumundan kopuk, Fransız kültürünün etkisinde kalmış, Batı'nın dış görünüşüne hayran bir aydınlar zümresinin türemesine sebep olmuştur (Kodaman, 1991, s.36).

Fakat Bulgarlar, Rumlar, Ermeniler ve diğer Osmanlı azınlıklar için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Onlar Fransız programına uygun olarak Galatasaray Lisesi'nden birer Bulgar, Yunan, Ermeni milliyetçisi olarak yetişmişlerdir.

1868'de 147 Türk öğrenciye mukabil, 184 gayrimüslim öğrenci Galatasaray Lisesi'nde eğitim görüyordu. Bunların 67'si Ermeni, 36'sı Rum, 34'ü Yahudi, 24'ü Bulgar, 23'ü de Latin - Katolik'ti. 1869'da Türk öğrenci sayısı 277'ye çıktı. Geri kalan 345 öğrencinin 119'u Ermenilerden, 85'i Rumlardan, 29'u Yahudilerden, 40'ı Bulgarlardan, 65'i Latin - Katoliklerden, 7'si de Protestanlardan oluşuyordu.

Fransız M. De Salve, Osmanlı Hristiyanlarından Vahan, Fotyadi ve Sava Efendiler'den sonra 13.1.1887- 10.12.1887 tarihleri arasında Galatasaray'da müdür olarak görev yapan Ali Suavi, Galatasaray Lisesi ile ilgili raporunda şunları belirtiyor:

"Mekteb-i Sultani'ye tayin olunduğum tarihte 162 Müslüman, 377 gayri müslim öğrenci vardı. 94 Ermeni'den tam ücret veren 1 kişi dahi yoktu. 122 Rum'dan yalnız 1 öğrenci tam ücret veriyordu.

Bunlara karşılık 16 Müslüman tam ücret veriyordu. Okul nizamnamesine göre maddi gücü olmayanlara bir Lütuf olarak verilen paradan, yalnız Osmanlı tebaasının faydalanması gerekirken bu haklardan 4 Moskof, 16 Fransız, 8 İtalyan, 2 İngiliz ve 2 Yunan tebaası faydalanıyordu".

Ali Suavi'nin söz konusu raporuna göre 1876'da Filibe ve İslimye Sancakları'nda çıkan isyanın liderliğini yapan Bulgarlar, Galatasaray talebesi idi. İslam köylerini yakan Kaplışko, Galatasaray öğrencisiydi. Silahlı eşkıyalıktan tutuklanıp mahkum edilen Vançof ve Sayarof, hükümlü iken Babı Ali tarafından meccanen Galatasaray'a alınmış, bunlar Rus askeri Tuna'yı geçtiğinde ayarttıkları diğer Bulgar talebeleriyle birlikte Rus ordusuna iltihak etmişlerdi. Okulun öğretmenlerinden Çakmov, Rus Sefiri İgnatiev tarafından okula sokulmuş, derslerde açıkça Türkiye aleyhinde konuşmuştu. Bir diğer öğretmen olan Tşankof, Rus Devleti tarafından mektebe sokulmuş ve geçen Bulgar vak'asında Londra'ya gidip Türkiye aleyhinde mitingler düzenlemiş, bu hizmetlerinden dolayı Ruslar onu vali yapmışlardı. Fransız asıllı coğrafya öğretmeni Senove'nin, harp ilan olduğu sırada Rus sefareti tercümanı Ganov ile muhbirlik mukavelesi yaptığı Zabtiye Müşiriyeti tarafından tespit edilmişti. Bulgarca öğretmeni Mihalofski ve üç Bulgar yardımcısı sürekli olarak tahrikat yapıyordu" (Şehsuvaroğlu, 1969, s.38).

22.06.2003 günü saat 11.30'da TRT-İNT kanalında turizmcisi Mümtaz TEKER özgeçmişini anlatırken şunları söylüyordu;

"Babam hariciyecisi.İstanbul'da Galatasaray Lisesi'ni yatılı olarak okudum.Okulu bitirince bir grup arkadaş Fransa' ya gittik. Galatasaray Lisesinde Fransız kültürü aldığım için hiç yabancılık çekmedim. Paris'e yerleştim. Bir Fransız bayanla evlendim. Yurtdışından Paris havaalanına geldiğim zaman vatanıma dönmüş olmanın heyecanını yaşamaktayım."

Ayrıca milliyetçiliğin çok ilkel bir duygu olduğunu da ekliyordu. Bu örnek, yabancı okulların, günümüzde bile ait olduğu ülkenin kültürünü, nasıl empoze ettiğinin çarpıcı bir göstergesidir.

Galatasaray Lisesi 1992'de Özel Anadolu Lisesi'ne dönüştürülmüş, 11 Ekim 1993'de Galatasaray Üniversitesi kurulmuş ve 9 bin dönümlük devlet arazisi Fransız kültürünün Türkiye'deki bu en önemli kurumuna tahsis edilmiştir.

6.3.3.3. Azınlık ve Yabancı Okulların Genel Olarak Faaliyetleri

Azınlık ve yabancı okulları Türk toplumunda yürüttükleri faaliyetlerde, bir işbirliği ve amaç birliği içinde olmuşlardır. Bu okullar, özellikle devletin zayıfladığı dönemlerde, "yıkıcı" ve "bölücü" faaliyetlerde bulunmuşlar ve bu faaliyetlerini de, zaman zaman açıkça yapmaktan çekinmemişlerdir.

Azınlık ve yabancı okullarının, Osmanlı devletindeki faaliyet sebebi olarak gösterilen, "kendi toplumlarının eğitilmesi, kendi kültür ve inançlarının yaşatılması, bilim ve teknolojik gelişmelerin Osmanlı imparatorluğu'na transferi ve mensubu bulunanları devlet ile imparatorluk arasında yakınlaşmada bir bağ oluşturmak" gibi olumlu hususlar yanında, Türk toplumuna büyük zararlar vermişlerdir (Ayverdi, 1976, s.41). Özellikle Amerika, İngiliz ve Fransız misyonerleri Osmanlı topraklarını sömürge haline getirecek fikri yapıyı bilhassa okullar yoluyla gerçekleştirmek için çalışmışlardır.

İstanbul'da 1863 yılında kurulan Robert Koleji ile Beyrut'ta kurulan Amerikan Protestan Koleji'nin Osmanlı tarihinde oynadıkları siyasi rol hem aynıdır, hem de çok yıkıcıdır: Robert Koleji, Bulgaristan'ın kurulmasındaki süreçte önemli rol oynarken Beyrut Amerikan Protestan Koleji de Arap milliyetçiliği fikrini geliştiren ve Arap milliyetçilik hareketinin liderliğini yapan kimseleri yetiştirmiştir (Kocabaş, 1986, s.106).

Beyrut Amerikan Üniversitesi, Robert Koleji tarzında kurulmuş ve Osmanlı Birliğinin parçalanmasında etkili bir rol oynamıştır. Arap dünyasını Osmanlıdan koparmak ve Hıristiyanlığı yaymak en büyük hedefi olmuştur. Bu yüzden okulun dili Arapça'dır. Okulda, Arap milliyetçiliğini körüklemek ve Arap dünyasını önce Osmanlıdan ayırmak, sonra da kendi aralarında bölmek amacını gütmüştür (Haydaroğlu, 1990, s.209). Hatta bunlardan önemli bir kısmı bugün de sürüp gitmektedir.

Bu şekilde yabancı ve azınlık okulları, Batılı emperyalistlerin emellerini gerçekleştirme yolunda kullandıkları en güçlü silah olmuş ve bu okullar, Osmanlı Devletini yıkma yolunda en tesirli şekilde kullanılmışlardır.

Tarihi seyri içinde, Osmanlı devletindeki bütün Ermeni olaylarına bakıldığında da, mutlaka bir veya bir kaç yabancı devlet ve bunların karargahı durumundaki azınlık ve yabancı okulları görülecektir (Süslü, 1987, s.30). Bu mesele bir Osmanlı - Ermeni meselesi olmaktan çıkmış, bu dava Osmanlı topraklarında gözü olan Rusya, İngiltere, Fransa ve Amerika gibi devletlerin Ermenileri taşeron olarak kullanma sonucunu doğurmuştur. Bunun en açık ispatı ise, 1896 Van ayaklanmasında, Ermeni isyancıların bazen Amerikan misyonerleriyle, bazen de İngiliz ve Rus konsoloslarıyla toplanarak sıkı bir işbirliği içinde, (Mayewski, 1986,s.34) olayları birlikte yürütmüş olmalarıdır.

Osmanlı Devletinin önemli bir problemi haline gelerek günümüze kadar taşınmış olan Ermeni meselesinin işlenmeye nereden başladığı şu satırlardan çok iyi anlaşılmaktadır;

"Önemli olan Ermeni davasına nereden başlayacağımızı çok iyi tespit etmektir. Bununla ilgili doğru bir faaliyete başlamamız için mutlak bir şekilde okullar açmalıyız. Okullar çocuğun kafasına en iyi iz bırakan yerlerdir. Öyleyse işe okullardan başlamalıyız" (White, 1995, s.107).

Azınlık ve yabancı okullarında devlet aleyhine yapılan çalışmaların buradan yönlendirilmesi için, özellikle okul öğretmenlerinin büyük çabaları olmuştur. Anadolu'nun en ücra köşelerine kadar yayılan bu okullardaki öğretmenler, önce siyasetçi, komiteci ve illegal teşkilatçı, sonra eğitimcidir. Bu okullardaki öğretmenler talebelerini kendi inanç ve idealine göre şartlandıran, Osmanlının parçalanması için hedef gösteren ve rahatça çalışma yaptıkları ülkeye zarar vermekte hiçbir tereddüt göstermeyen insanlardır. Zaten bu dirayeti göze alamayan, bu okullara öğretmen olamamıştır (Uğurel, 1989, s.44-45).

Yunan ve Bulgar ihtilalcileri; Merzifon, Van, Maraş ve Antep Kolejlerinde görülen olayların elebaşları, Ortadoğu'yu karıştıran İngiliz, Fransız ve birçok misyoner ajanları ne acıdır ki, Robert Koleji ve benzeri yabancı okulları mezunlarıdır.

Özellikle Yunan bağımsızlığı için büyük çalışmalar yapan Rumlar ve Rum öğretmenleri Yunanistan'ın kurulmasından sonra, fikirlerini bu ülkenin Osmanlı aleyhindeki düşünceleri ile beslemişlerdir. Bu ideali besleyen yerler ise, hiç şüphesiz Rum okulları ve Rum öğretmenleri olmuştur. Yunanistan siyasi görüşlerini patrikhane yoluyla Metropolitlere, oradan da okullardaki müdür ve öğretmenlere ulaştırmıştır (Işıksaç, 1970, s.16). Ayrıca, "Makedonya'da bulunan okullarda, Rum, Bulgar, Sırp ve Ulah'lara ilimden çok ayrılıkçı tezler telkin edilerek Osmanlı'yı parçalama fikri aşılanmıştır (Akyüz, 1989, s.154).

Osmanlı Devletine bağlılıkları sebebiyle uzun müddet millet-i sadıka olarak vasıflandırılan Ermenilerin çok kısa bir sürede bozulmalarının sebebinin bilhassa yabancıların desteğiyle açılmış okullar ve bu okullardaki öğretmenler olduğu açıkça bilinmektedir (Bolayır, 1946, s.15). Ermeni gençliğinin okullardan bir Türk düşmanı olarak çıkmaları, onları bu tezgahta işleyen öğretmenlerin gayreti sonucudur.

Ayrıca, Ermeni öğretmenler kendi toplumlarını devletin aleyhine kışkırtmakla kalmamışlar, tezgahladıkları oyunların içinde bir fedai gibi baş rolü oynamışlardır (Mayewski, 1986, s.10).

Milli Mücadele döneminde, azınlık ve yabancı okullarının yıkıcı faaliyetleri artarak devam etmiştir. Açıkça, işgal kuvvetlerine destek vermişler ve yerli azınlık gruplarıyla da bu kuvvetlerin yanında yer almışlardır (Akyüz, 1989, s.358). Böylece, azınlık ve yabancı okullarının, kuruluşundan itibaren, Osmanlı toplumu açısından olumlu faaliyetler içinde olmadıkları görüşü, milli mücadelede bilfiil teyit edilmiştir (Vahapoğlu, 1990, s.147).

Yabancı okullarda çalışanlar, bölgedeki işgal kuvvetlerine mümkün olan her türlü yardımı yaparken; okul binaları ve benzer tesisleri de işgal kuvvetlerinin emrine vermekten kaçınmamışlardır. Azınlık ve yabancı okullara yerleşen işgal kuvvetleri, yurdu terk ederken en son bu okullardan çekilmişlerdir (Öztürk, 1981, s.181).

Milli Mücadele döneminin azınlık ve yabancı okullarında görülen ihanetlerden birisi de "Merzifon Olayı"dır. Bu dönemde Merzifon Amerikan Koleji'nde Trabzon ve havalisinde bir devlet kurmak isteyen "Pontus" gizli teşkilatı yöneticileri saklanmış ve Pontus fikrinin gerçekleşmesi için önemli çalışmalar, buradan yürütülmüştür. Faaliyetlerinden şüphelenilmesi sonucu Kolejde yapılan aramada, 1919-1920 yıllarında gerçekleştirilmiş gizli toplantılara ait tutanaklar, Pontus Cemiyeti'ne ait bayrak, bol miktarda silah, mühür bulunmuştur. Ayrıca Rum asker kaçakları da aramalarda ele geçirilmiştir. Yapılan soruşturmalarda işin okul öğretmenlerince organize edildiği tespit edilmiştir. Okulda yürütülen bu yıkıcı faaliyetler, okulun Türkçe öğretmeni Zeki Bey tarafından ihbar edildiği için, bu öğretmen mesai arkadaşları hainler tarafından hunharca öldürülmüştür (Yazıcı, 1989, s.39-41). Bu konuyla ilgili olarak Atatürk de şu bilgileri verir;

"Bütün Rumların, Yunanlılık amal-i milliyesinde her tarafta şımardığı gibi Ethniki Hetaina Cemiyeti propagandacıları ve Merzifon Amerikan müessesatı tarafından manen yetiştirilen ve ecnebi hükümetlerin silahlarıyla maddeten takviye ve teşkil edilen bu havaledeki Rum kütlesi de, müstakil bir Pontus Hükümeti teşkil etmek emeline düştü." (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, 1981,s.559)

Amerikan misyonerleri de, özellikle Ermeni okullarını kullanarak, Kurtuluş Savaşı'nda Osmanlı Devleti aleyhine faaliyetler başlatmışlardır. Bunun en çarpıcı örneği Tarsus'taki Amerikan Koleji'dir. Okul, Kurtuluş Savaşı'nda büyük bir cephanelik haline getirilmiştir. 1914'lerde öğrenciler tamamen silahlandırılmıştır. Nitekim Tarsus, Fransız Kuvvetlerince işgal edildiğinde; işgal kuvvetleri de komutanlık merkezini Kolejin tam karşısına kurmuşlardır. Bu yüzden milli kuvvetler, Kolejin müdürü Nilson'u kaçırmışlardır. Bunun üzerine İşgal Kuvvetleri Komutanlığı derhal harekete geçmiş, Tarsus'ta ileri gelen Müslüman liderlerden dokuzunu Nilson'a karşılık olmak üzere hapsetmişlerdir (Tozlu, 1991, s.101). Neticede her iki taraf takas üzerine anlaşmış ve Nilson'ın serbest bırakılmasıyla dokuz Müslüman lider salıverilmiştir.

Antep'teki Amerikan Kolejinde de aynı faaliyetler yapılmıştır. Fransızların Antep'i işgal etmeleri sırasında, her türlü faaliyet bu okulda planlanıp uygulanmıştır. Okul bu dönemde işgal kuvvetlerinin karargahı haline getirilmiştir (Tozlu, 1991, s.110).

Kolej, öğretim hayatı boyunca altı papaz müdür tarafından yönetilmiştir. Bunlar fırsat buldukça halkı ve öğrencileri, devlet aleyhine organize edip, kışkırtmaktan çekinmemişlerdir. Mesela, meşhur misyoner babalarından papaz Henry Riggs, 1915 yılında meydana gelen Ermeni ayaklanması sırasında, söz konusu olayla yakın ilişkisi tespit edildiğinden ülkeden çıkarılmıştır. Bu ayaklanmada Kolejin bir kısmı yakılmıştır (Tozlu, 1991, s.88).

Milli Mücadele döneminde, Konya, Van, Elazığ, İzmir, İstanbul, Bitlis, Diyarbakır'daki azınlık ve yabancı okulları da unutulmaz ihanetlerle, düşmanın yanında yer alarak, bir eğitim yuvası değil, bir düşman karargahı olduklarını göstermişlerdir (İstiklal Savaşı Ansiklopedisi., 1986, s.141).

19. Asırdaki Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasi ve stratejik haritası ele alındığında, hangi bölgeler stratejik açıdan önemli ise, orada bir misyonerlik faaliyeti başlamış ve dolayısıyla azınlık unsurlarla koordineli olarak okullar açılmış ve çalışmalar yapılmıştır. Hatta stratejik açıdan mühim olan yerlerde bir tek azınlık veya yabancı olmasa da, oraya ya bir okul veya insani bir sosyal kuruluş açarak çalışmalarına bir gerekçe bulunmuştur.

Misyonerlik faaliyeti için İmparatorluğa gelen yabancılar, yerli azınlıklarla yaptıkları işbirliği neticesinde, ülkenin kültürel, siyasi, dini, askeri, ekonomik bütün yönlerini en ince ayrıntısına kadar incelemişlerdir. Bu şekilde kültürel, ekonomik ve stratejik envanterini çıkararak mensubu bulundukları devletlere iletmışlerdir. Özellikle faaliyetlerini kamufle etmek için de, eğitim – öğretim kurumlarını, sosyal ve insani hizmetler için kurulan yardım kuruluşlarını ve konsoloslukları kullanmışlardır. Bu kurumları, ülkenin en önemli noktalarında faaliyete geçirmişlerdir. Bu şekilde hem ülkenin köşe başları tutulmuş olacak, hem de önemli yeraltı zenginliklerine ulaşarak, hesabına çalıştıkları devlete hammadde temin edeceklerdir. Nitekim, Amerika'nın Sivas konsolosu daha o yıllarda ülkenin yeraltı kaynakları hakkında rapor hazırlayıp ülkesine sunmuştur (Polat; 1968, s.627-652).

Osmanlı Devletinde azınlık ve yabancı okulların faaliyetleri tahmin edildiği gibi, hitap ettikleri topluluğun bulunduğu mahallerde olmamıştır. Bu kurumlar, ülkenin en stratejik bölgeleri olan İstanbul, İzmir, Adana, Maraş, Antalya, Diyarbakır, Şam, Bağdat, Beyrut gibi vilayetleri seçmişlerdir. Bunun için azınlıkların stratejik bölgelerde iskan etmeleri ve kendilerine yardımcı olmaları konusunda ikna etmişlerdir (Tepedelenlioğlu, 1978, s.32).

Bunun için de, azınlıklar şuurlandırılmış ve kafalarına ihtilal tohumları ekilmiştir. Bu işi, okullar ve öğretmenler yürütmüştür.

Osmanlı Devletinin stratejik bölgelerinde yürütülen faaliyetlerin ardında Amerika, İngiltere ve Fransa açık ve etkin bir şekilde yer almıştır. Ayrıca, Rusya, Yunanistan, İtalya, Almanya, Avusturya ve İran da, bu faaliyete katılan diğer ülkelerdir (Kocabaşoğlu, 1989, s.157).

Azınlık ve yabancı okulların yer seçimi konusundaki titizliği Robert Koleji arsasının satın alınmasında da görülmüştür. Bütün engellemelere rağmen Rumelihisarı'ndaki bu yeri Amerikalılara satan Ahmet Vefik Paşa'nın, bu işi yurt dışındaki şahsi borçlarına karşı mecburen yaptığı ifade edilirse de, yine de Türk toplumunda çok büyük tepki almıştır. Burası, İstanbul'un fethinde, Anadoluhisarı'nın oynadığı rolü oynayacak ve onun karşısında yer alacak bir okulun yapılması kararından sonra, faaliyete geçildiği belirtilmiştir. Bu anlamda Ahmet Vefik Paşa'nın ölünce devlet adamlarının gömüldüğü mezarlığa değil, Robert Koleji yanındaki Kayalar Mezarlığına defnedilmesi manidardır (Tozlu, 1991, s.166).

Osmanlı Devleti'nin en stratejik bölgelerinden birisi olan Beyrut'ta ise yabancı okullarının faaliyeti oldukça fazla olmuştur. Bu bölge adeta misyonerlerin istilasına uğramıştır. Osmanlı'yı parçalamak için, Amerikan, İngiliz ve Fransız ajanları, sürekli Arap Milliyetçiliğini işlemekte ve Osmanlı düşmanlığını körüklemektedir. 1892 tarihinde Beyrut civarında Amerikalıların 400, Rusların 44, İngilizlerin 26, İtalyanların 5, Almanların 4, Yahudilerin 2, Cizvitlerin 3 tane okulu vardır (Haydaroğlu, 1990, s.37-105). Yabancıların bu faaliyetleri netice vermiş, Osmanlı asırlar boyu himaye ettiği kendi gayr-i müslim tebaasından büyük ihanetler görmüştür. Araplar ise İngiliz propagandasına inanarak Osmanlıyı arkadan vurmuştur.

Yıkıcı ve bölücü faaliyetler, azınlık ve yabancı okullarda planlanıp yürütülmüş, öğretmenler, din adamları, papazlar ve misyonerler bu senaryonun aktörleri olmuşlardır. Bu nedenle, Osmanlı; Bulgaristan, Yunanistan, Filistin, Irak, Mısır, Suudi Arabistan, Yemen ve Suriye'yi kaybetmiştir. Amerikan ve İngilizlerin bir piyonu haline gelen Ermeniler ise, bu okullarda aldıkları ihtilalci fikirlerle Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde önemli problemlerden birisi olmuşlardır. Bugün Güneydoğu problemi olarak bilinen Kürt meselesi ise yine o yıllarda sahneye konan sinsi bir oyunun uzantısıdır.

Bütün bu tespitler de göstermektedir ki, azınlık ve yabancı okulları Osmanlı devleti aleyhine çalışmaların yürütüldüğü, bölücü ve yıkıcı faaliyetlerin yapıldığı ve kurtuluş savaşında da düşmanla işbirliği yapıldığı kurumlar olmuştur.

Azınlık ve yabancı okullarının, Türk toplumuna yönelik olarak sürdürdükleri faaliyetlerini, şu başlıklar altında ele almak mümkündür.

a. Dini Propaganda Yoluyla

Azınlık ve yabancı okulları, özellikle İmparatorluğun zayıflamasına ve gerileme dönemlerine paralel olarak, devletin her köşesine kadar hızla yayılmıştır. Bu okullar Hristiyanlık inancını yaymayı, en önemli amaçları arasında görmüşlerdir. Bunun içindir ki, okullardaki eğitim ve öğretim, tamamen kilise ve papazların ya bizzat, veya uzaktan himayeleriyle, sürdürülmüştür (Sevinç, 1975, s.17).

Fransızların desteklediği Katolik okullarının, İstanbul dışında yürüttükleri eğitim çalışması ve okul açma faaliyetleri gerçekten ürkütücü olmuştur. Çünkü, en hassas bölgelerde ve stratejik önemi olan kısımlarda açılan okul sayısı 900 civarındadır (Tazimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, 1985, s.47).

Özellikle Doğu ve Güneydoğu ile Orta Doğu'da yoğun bir şekilde yabancı destekli Katolik okullarının kuruluşunda tercih faktörünün ne olduğu hususunu, bu bölgelerde bugün dahi devam eden gelişmeler çok iyi göstermektedir. Bu okullarda sıkı ve zorlayıcı bir Hristiyanlık eğitimi ve telkini yapılmıştır. Öyle ki; sadece öğrencileri değil, okullarında Türkçe derslerini veren Müslüman Türk öğretmenleri de Hristiyan olmaları için zorlanmıştır. Ayrıca, okullarda sürekli bağlı olunan ülkenin dini, milli ve kahramanlık günleri kutlanmakta Pazar ve yılbaşı günlerinde Müslüman Türk çocuklarına yeni elbiseler giydirilerek dini merasimlere iştirak ettirilmekte ve çocuklara Hz. İsa'ya dua ederlerse, her türlü isteklerine kavuşabilecekleri telkini yapılmıştır (Tozlu, 1991, s.283).

Azınlık ve yabancı okullarda, İslamiyet, Türk kültürü ve geleneklerine karşı kötülleme ve küçümseme faaliyeti alabildiğince sürmüş ve Türk çocuklarının Hristiyanlaşması için planlı, tertipli ve sessiz bir çalışma yapılmıştır. Nitekim kızını Amerikan Kız Koleji'ne veren velilerden birisinin başına gelenler, buna bir örnektir. Öğrenci velisi, okulun teşkilatı ve malzemeleri itibariyle, eğitim için gerçekten ideal bir okul olduğunu ifade ederek, kızını bu yüzden okula seve seve verdiğini belirtir. Ancak baba, kızının gittikçe çevresinden, adetlerinden ve inancından ayrıldığını fark eder. Duruma müdahale etmek ister. Yapabileceği bir şey yoktur. Bunun için şöyle der; "Kızım mektebe girerken Türk'tü, fakat çıkarken kozmopolit olmuştu. Bütün gayretlere rağmen kızımı kaybetmiştim"(Tozlu, 1991, s.288). Sebebini de, okulda etkili bir Hristiyanlık eğitimi verilmesine bağlar.

Yabancı okullardaki bu din propagandası zaman zaman büyük skandallar meydana getirmiştir; Osmanlı döneminde başlayan bu tip olaylar Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Bunun bir örneği Bursa Amerikan Kız Lisesi'nde görülmektedir. Her nasılsa bu lisede üç Müslüman Türk Kızı, Hristiyan olduklarını açıklamışlardır. Öğrenciler, Kolejin öğretmenleri ile sürekli toplandıklarını, İncil okuduklarını ve tartıştıklarını itiraf etmişlerdir. Ruhi dönüşümleri de bu tür faaliyetler neticesinde oluşmuştur.

Bunun üzerine okul hakkında soruşturma açılır ve ilgililer suçlu bulunur. Bu arada öğretmenlerin ikisi yurtdışına kaçmıştır (Kırşehirlioğlu, 1963, s.41). Konunun daha da ilginç tarafı, bir tek Amerikan ailesinin olmadığı Bursa'da neden bir yabancı okulun kurulmuş olduğudur.

Azınlık ve yabancı okulları, Hristiyanlık inancını ve hayat anlayışını Türk toplumuna yaymaya çalışmışlardır. Ayrıca, temsil ettikleri ülkelerin kültürünü ve ticari nüfusunu yerleştirecek bir şekilde de örgütlenmiş ve çalışmışlardır (Ortaylı, 1982, s.273-274).

b. Basın ve Yayın Yoluyla

Azınlık ve yabancı okulları üstlendikleri misyonlarını yürütmede; teknolojik gelişmeleri yakından takip etmişler, araç ve gereçleri, matbaa, baskı makinesi, kitap, broşür ve el ilanları gibi unsurları da sürekli propaganda aracı olarak kullanmışlardır. Bunun için, birçok okulda baskı makinesi bulundurmuşlardır. Okulları destekleyen misyoner teşkilatları da mutlaka bir matbaaya sahip olarak, okullara bol miktarda kitap, broşür ve propaganda malzemeleri göndermişlerdir. Nitekim, 1866-1887 yılları arasında Amerikan misyoner matbaasında Ermeni harfli Türkçe, Ermenice, Bulgarca, İbranice; Grek harfli Türkçe; Arap harfli Türkçe ve Rumca olmak üzere, çeşitli dillerde 249 değişik kitap ve risale, basılarak dağıtılmıştır (Kocabaşoğlu, 1989, s.45). Burada dikkati çeken husus, hedeflenen ve istismar edilen kitlenin kimler olduğudur. Örnek olarak Amerikan misyoneri Dr. Wheeler tarafından 1868 yılında Amerika'da basılarak getirilen kitaplar, azınlık ve yabancı okullarda okutulmuştur. Ancak, tamamen siyasi propagandaya yönelik bir çalışma olduğu fark edilince kitaplar toplatılmıştır (Tozlu, 1991, s.273).

Yayın faaliyetleri o kadar dikkatli yürütülmüştür ki, Amerikan İncil Cemiyeti 19. asırda beş milyon İncil basarak Yakın Doğu'daki misyoner okulları kanalıyla öğrencilere ve ailelerine dağıtmıştır. Bu İncil, Türkçe, Arapça, Ermenice, Rumca, ve Bulgarca basılarak gönderilmiştir.

İşin dikkate değer tarafı, 1831 yıllarında devletin bir basımevi yokken devrin en modern matbaasını kuran Amerikan Board Teşkilatı'nın, 12 yılda 40 bin adet Türkçe İncil basıp dağıtmış olmasıdır (Sevinç, 1975, s.490).

Amerikan misyonerleri, 1831 yılında Antep Amerikan okulunda bir matbaa kurmuşlar ve İzmir'de de 1839 yılında bir gazete çıkarmışlardır. Basım işini ilerleten misyonerler, İzmir International Kolejin müdürü Van Lennep ve yardımcısı Calhoun'un gayretleriyle 1857 yılına kadar 35.091 adet eser basıp dağıtmışlardır. Bu kitapların çoğu dini ağırlıklı Hristiyan propagandasına yönelik eserlerdir. Bundan sonra, dış devletlerin katkısıyla başlayan yayın faaliyetleri azınlıklar tarafından yürütölmeye başlanılmıştır. Galata'da, Valide Vezir Handaki matbaalarında kitap basarak propagandaya devam etmişlerdir (Tozlu, 1991, s.274).

Anadolu Umum Islahat Müfettişi Şakir Paşa'nın 1898 yılında padişaha sunduğu raporda, Ermeni ayaklanmasında Amerika'nın desteklediği Protestan okullarının büyük katkısı olduğu, bu okul öğretmenlerinin Ermenileri yetiştirdiği ve sürekli olarak zararlı yayınlar dağıttığı ve böylece halkı aldattıkları ifade edilmiştir (Akyüz,1989, s.270-271).

1850 yıllarında İstanbul'da bir İncil Kitapevi kurulmuştur. Burası misyonerlerin basın - yayın merkezi durumundadır. Burada, 1883 yılına kadar 3 milyon İncil dağıtılmış ve 4 milyon adet de diğer propaganda kitapları basılarak gönderilmiştir. Bu kitapevi 1872'de modern bir binaya kavuşmuştur. 1822'den 1900 yılına kadar İstanbul, İzmir ve Malta matbaalarında dini ve siyasi propagandaya yönelik olarak basılan sayfa sayısı 600.000.000 civarındadır (Kocabaşoğlu, 1989, s.144-148). O zaman Osmanlı devletinde yaşayan nüfusun 25 milyon olduğu düşünölürse, her kişiye 25 sayfa dini ve siyasi muhtevalı propaganda yayını düşmektedir. O dönemde bu faaliyetin ne kadar büyük ve önemli olduğu ortadadır. 1920 yılında bile, İstanbul'da yayınlanan 32 gazeteden sadece 6'sı Türkçe'dir.

Diğerlerinin 2'si Arapça, 7'si Rumca, 9'u Ermenice, 7'si Fransızca ve 1 tanesi de Bulgarca'dır (Tozlu, 1991, s.274).

c. Yardım ve Kültür Teşkilatları Yoluyla

Rumlar, milli kültürünü yeniden canlandırmak için 1860 yılında kurulan Rum Silloğu, bu alanda faaliyet baş gösteren önemli teşkilatlardan birisidir (Ergin, 1977,s.794). Bu amaçla kendinden ayrı çalışan ve daha önce kurulmuş olan İzmir, Konya, Kıbrıs, Kahire ve İskenderiye Rum sillogları ile yakın ilişkiye girmiştir. İstanbul dışındaki bu irtibatlanma çabası yanında İstanbul içinde de Beşiktaş'ta Konkord Mahveli, Kadıköy'de Minevra Mahveli, Üsküdar'da Hirisopolu Mahveli, Boğaziçi'nde Yeniköy Mahveli, diye adlandırılan şubeler açılmıştır (Kansu, 1932, s.147-148).

Zamanla Anadolu ve Rumeli'deki okulların tamamına yakın bir bölümünün İstanbul Rum Sillogu'na, kültürel yönden bağlanması sonucunda etki alanını genişletmiştir. Sillog bünyesinde oluşturulan Maarif ve Mektepler Mahveli ile ülke içinde Rum unsurlarının milli ve dini açıdan şuurlandırılma çalışmaları yürütülmüştür.

İstanbul Sillog'u Maarif ve Mektepler Mahveli kanalıyla aynı amaçlara yöneltilmiş olan okullar, mahvele bağlı müfettişler tarafından denetlenmiş, dergiler çıkarılmış, Anadolu'da bulunan eserler incelettirilmiş, toplatılmış, Rum kültürünü ilgilendiren onu yeniden canlandıracak her şeye sahip çıkmaya çalışılmıştır (Ergin, 1977, s.794-795). Bu teşkilat adeta Rum Kültür ve Eğitim Bakanlığı gibi çalışmıştır.

Rumlar için, Rum İstanbul Sillog'unun üstlendiği görev gibi, Yahudiler için de Alliance İsraelite isimli teşkilat bu görevi üstlenmiştir. Alliance İsraelite'yi bir grup Yahudi bir araya gelerek kurmuş ve Yahudilerin değişik ülkelerdeki kendi kültürlerini korumak ve eğitim kurumlarını desteklemek amacıyla faaliyetini sürdürmüştür.

Alliance İsrailite Universelle Teşkilatı ile havralar işbirliğinde açılan okullar arasında kız ve erkek okulları ile erkek çırak ve kız sanat okulları da bulunmaktadır. Edirne, İzmir, Bağdat, Halep, Şam, Selanik, Hamedan, Şiraz, İsfahan, Tahran, Tunus, Cezayir, Trablus, okulların yoğun şekilde açıldığı şehirler ve bölgelerdir (Ergin, 1977, s.805).

Ermenilerin eğitim, kültür ve siyasi beklentilerini destekleyen teşkilatlardan birisi Mihitarist'tir. Kurucusu ise, Sivaslı bir Ermeni olan Mihitar'dır. Bu Ermeni misyoner uzun yıllar Anadolu ve İstanbul' da faaliyet gösterdikten sonra Venedik'e gitmiş ve Venedik hükümetinin kendisine tahsis ettiği Sen Lazar adasını merkez olarak kullanmıştır. 1740 yılında teşkilatlanma tamamlandıktan sonra Venedik Akademisi organizatörlüğünde gerçekleştirilen dini ve milli nitelikli araştırmalar başta Sen Lazar ve Viyana Ermeni Akademisi matbaalarında basılarak İstanbul ve diğer şehirlerinde dağıtılmıştır. Ermeni edebiyatı, tarihi, dini konularda başlatılan çalışmalar ilmi eserlerin çevrilmesi şeklinde sürdürülmüştür. Böylece Ermeni topluluğu, hem milli hem de ilmi yardımları bir arada izleme fırsatı bulmuşlardır. (Ergin, 1977,s.797-802) Bu uygulamanın önemi, Ermeni toplumunun milli uyanışı sağlamaya çalışırken, aynı zamanda ilmi alanda olanlardan haberdar edilmeleridir. Mihitarist teşkilatının da desteği ile, 18. yüzyılda Ermenilerin bağımsız bir devlet kurma idealleri, kilise ve ruhanilerin denetimindeki okullarda gelişip serpilmiştir. Nitekim 1799 yılında Ermeni okulu kurucusu Lazaryan, Ermeni liderlerinden Prens Potemkin (General Savarov)'le Ararat krallığının kurulması yolunda anlaşma yapmışlardır. Yapılan bu anlaşma sonucu kurulacak krallığa gidişte izlenecek yolu açıklayan proje tespit edilip, iki bin adet çoğaltılarak başta okullar olmak üzere önemli yerlere dağıtılmıştır (Uras, 1976, s.757-763).

Azınlık ve yabancı okullara destek veren yardım ve kültür teşkilatlarının sayısı oldukça fazladır. Bu teşkilatlardan bazıları şunlardır:

Türk Misyonerleri Yardım Cemiyeti, Genç Bayanlar Misyoner Cemiyeti, Yakın Doğu Yardım Cemiyeti, Amerikan Board Teşkilatı, Merkezi Amerikan Misyonu Teşkilatı, Mezopotamya Protestan Birliği, Amiral Bristol Teşkilatı, Alliance Israelite vb.'dir.

6.3.3.4. Azınlık ve Yabancı Okulu Mezunlarının Çalışmaları

Azınlık ve yabancı okulu mezunlarının Osmanlı döneminde yaptığı çalışmalar ve üstlendiği roller, Osmanlı devletinin dağılmasında ve yıkılmasında etkili olan nedenlerden birisi olarak gösterilmektedir (Uzunçarşılı, 1976, s.9). Yaptıkları çalışmalar ve üstlendikleri roller, şu başlıklar altında toplanabilir.

a. Azınlıklara Lider Kadro Yetiştirmek

Azınlık ve yabancı okulları ve bu okullardan mezun olan grubun, Osmanlı toplumunu oluşturan bazı azınlıkların çocuklarını eğiterek, yetişen bu lider kadro kanalıyla da, Osmanlı birliğinin parçalanmasında etkili olmuşlardır. Osmanlı döneminde, azınlık ve yabancı okulu mezunlarının, azınlık toplumlarına yönelik çalışmaları ele alındığında, özellikle, Amerikan eğitim sistemini esas alarak kurulan Robert Kolejinin çalışmaları dikkat çekmektedir. Bu okul, azınlık çocuklarına önem vermesiyle tanınmıştır. Robert Koleji, Bulgaristan, Yunanistan, Ermeni, Rum ve Yahudi çocuklarını eğiterek, Osmanlı birliğinin bozulmasında etkili olan, Bulgar, Yunan ve Ermeni bağımsızlık hareketlerini destekleyen ve bu hareketi organize eden liderleri yetiştirmiştir. Beyrut Amerikan Üniversitesi de, daha çok Arap milliyetçilik hareketlerinin teşvik edildiği ve Osmanlı aleyhine fikirlerin üretildiği bir çalışma içinde olmuştur (Torun, 1978, s. 46).

Rus ve Alman okulları da bu gayeye hizmet etmişler ve yetiştirdikleri öğrencilerle Osmanlı birliğinin bozulmasında rol oynamışlardır. Bütün bu olayları Arap milliyetçilik hareketinin liderlerinden Refik Rızzık Sellüm'un şu itirafları çok çarpıcı şekilde izah etmektedir:

“Bugün Arap dünyasının eşraf ve ağalarının çocukları misyoner okullarında okumaktadır. Arap diyarında ise İngilizce hakimdir. Onlar ya İngiliz mekteplerinde ya da Amerikan Kolejinde okurlar. Hepsinin gayesi Türkler hakkında benim sahip olduğum fikirleri telkin etmektir. Hepsi için müşterek düşman Türklerdir. Okullarında işlenen en hararetli ders de, Osmanlı düşmanlığı ve azınlıkların bağımsızlık konusudur” (Kocabaş, 1985, s. 172-173).

b. Osmanlı Yönetimini Etkilemek

Azınlık ve yabancı okulu mezunu elit grubun, Osmanlı yönetimine yönelik olarak yaptığı çalışmalara bakıldığında, bu misyonu daha çok Galatasaray Lisesi mezunu olan grubun üstlendiği görülmektedir. Bu grup; gerek bakan, milletvekili ve siyasetçi olarak, gerekse de, yönetim kademesinde görev alan bir bürokrat olarak, Osmanlı Devlet politikaları ve yönetimi üzerinde etkili olmuştur.

Fransızların girişimiyle açılan Galatasaray Lisesi, Osmanlı elit grubundan bir çoğunun çocuklarını eğitmiştir. Bu.. çocuklar, Fransız eğitim anlayışına göre yetiştirilmeleri sonucu, Batılı gibi düşünüp, Batılı gibi yaşamışlar ve Osmanlı yönetiminde aldıkları görevleri sırasında da, İmparatorluğun batılılaşma sürecinde oldukça etkili olmuşlardır. Eğitimci İhsan Sungu'nun ifadesiyle "Batı kültürünün, Batı zihniyetinin Osmanlıya girmesinde ve yayılmasında bu okulun etkisi çok büyük olmuştur" (Sungu, 1943,s.315). Öyle ki, eğitim, ekonomi, askeri ve sağlık kurumları, yetişen bu elit grubun çabalarıyla, Batılı modeller esas alınarak yeniden düzenlenmiştir (Uzunçarşılı, 1976, s.9).

Bunun içindir ki, okulun ilk müdürü 'Salve'nin, Galatasaray Lisesinin Osmanlı toplumunda yükleneceği misyonu konusunda "Bu lise, Fransız eğitiminin ve hayat anlayışının Osmanlı' da ki temsilcisi" (Sungu, 1943, s. 325-326) olarak ifade etmiştir.

Azınlık ve yabancı okullarını bitirerek Osmanlı idaresinde görev almış çok sayıda, azınlık milletvekili ve bakan vardır. 1877 Osmanlı Meclisinde toplam 115 kişi olan milletvekilinin, 69'u Müslüman, 46'sı da Rum, Ermeni ve Yahudidir. 1808 yılındaki Meclis-i Mebusan' da ise toplam 270 milletvekili görev almıştır. Bunların, 142'si Türk ,60'ı Arap, 25'i Arnavut, 23'ü Rum, 12'si Ermeni, 5'i Yahudi, 4'ü Bulgar 3'ü Sırp ve 1'i de Romen'dir. Azınlık milletvekili Boşo Efendinin, "Osmanlılığın, Osmanlı Bankası'ndaki Osmanlıdan başka bir şey ifade etmediğini" (Bolayır, 1946, s.108) söyleyecek kadar küstahlaşması, bu milletvekili tablosunun, Osmanlı Devleti için ne anlam ifade ettiğini ve azınlıkların ne kadar pervasızlaşıp, açıkça Osmanlı düşmanlığı yaptıklarını ortaya koymaktadır. Ayrıca, azınlık ve yabancı okulu mezunu azınlıkların, Osmanlı devletinde bakanlık ve üst düzey görevlerde bulunmaları da, İmparatorluğun politikalarını etkilemiştir. Buna örnek olarak, Osmanlının dış politikasını yürütmekle görevli, Dışişleri Bakanlığına Serkis Efendi, Artin Dadian Efendi, Krikor Agotan ve Ohannes Çamiç Efendi (Bozkurt, 1989, s.155) gibi azınlık mensuplarının getirilmesidir.

1844 yılında Dışişleri Bakanlığında görev yapanların % 71'i müslim, % 29'u gayrimüslim iken, bu oran 1897'de Müslümanlarda %55'e düşerken, gayr-i Müslimlerde % 45'e yükselmiştir (Bozkurt, 1989, s.156). Müslümanlar arasında ise, Batıda tahsil yapmış veya azınlık ve yabancı okulu mezunu olmuş olanların oranı bir hayli yüksek olmuştur. Ayrıca, Dışişleri Bakanlığının, Dış ilişkiler Dairesi genellikle azınlık mensuplarının görev yaptığı bir birim olmuştur. Ermeni asıllı Sabak Abro Efendi'nin kurduğu ve teşkilatlandığı bu daire sürekli olarak azınlıkların elinde kalmıştır.

Osmanlının diğerk devletler nezdindeki en gizli bilgilerine sahip ve önemli politikalarının oluşturulduğu ve görüşmelerinin yürütüldüğü bu önemli dairenin azınlıkların elinde bulunması, devletin dış politikasının ne durumda bulunduğunu göstermesi bakımından önemli bir ipucudur (Bozkurt, 1989, s. 153).

Tazimattan sonra, birçok azınlık mensubu elit, yabancı ülkelere Osmanlıyı temsilen elçi olarak gönderilmişlerdir. Devletini en yüksek düzeyde temsil edip, İmparatorluğun haklarını koruyacak olan bu kişiler arasında, şu isimler yer almaktadır; Londra' da Musurus Paşa, Viyana'da Aleko Paşa, Atina' da Fetyades Bey, Washington'da Aristarchi Bey (Bozkurt, 1989, s.156).

Görüldüğü gibi, Osmanlı ile ilişki içinde olan en önemli merkezlerde azınlık mensupları görevlendirilmiştir. Azınlık mensubu elitin, devletinde bu derece etkili olmasının sebeplerinden birisi de, azınlık ve yabancı okullarının, Osmanlı toplumunda oldukça etkili ve geniş bir sosyal çevreye sahip olmasında yatmaktadır.

Azınlık ve yabancı okulu yöneticileri devletin ve toplumun en üst seviyesindeki idarecilerle irtibatlıdır. Onları eğitmişler ve dolayısıyla onlarla içli-dışlıdır, Bu yüzden gerçekten devlet ricalinin çocuklarını cezbetmede, oldukça başarılı olmuşlardır.

c. Osmanlı Ekonomisini Etkilemek

Azınlık ve yabancı okulu mezunu - elitin ilgi duyduğu alanlardan birisi de, ticarettir. Tanzimatla birlikte önemli haklar elde eden azınlık ve yabancılar, Osmanlı ekonomisi ve ticareti üstünde bir baskı kurarak, kontrolü ellerine almışlardır. Bu azınlık mensubu elit grup, başarılı bir dayanışma içine girerek, yabancı devletlerin ve şirketlerin de desteğiyle, toptancılık, imalat, ihracat ve ithalat işlerinde söz sahibi olmaya başlamışlardır.

1912 yılında İstanbul'da bankerlik faaliyetinde 40 özel kuruluşun hepsi de azınlık mensuplarına aittir. Bunların, 12'si Rum, 12'si Ermeni ve 16'sı da Yahudi'dir. Osmanlı maden yataklarının büyük kısmının işletilmesini de azınlık mensupları almıştır. 19. yüzyılda İstanbul tahvil ve hisse senetleri borsası da azınlıkların elindedir. Ayrıca, kuyumculuk, sarraflık, bankacılık, mimarlık, kumaş ticareti, halı toptancılığı ve makine sanayi de azınlık mensubu olanların hakim olduğu alanlardır (Bozkurt, 1989, s.153).

Osmanlı ekonomisinin azınlıklar eliyle yürütülmesine dayanamayan Namık Kemal'in şu sözleri, konuyu özet olarak gözler önüne sermektedir: "Biz memurluk yaptık, Hristiyanlar ise, sanat ve ticaretle uğraştılar. Biz fakir düştük, onlar zenginlediler. Daha da acısı, biz kul olduk, onlar efendi oldular" (Safa, 1964, s.93).

d. Devlet Tercümanlığını Ele Almak:

Osmanlı Devletinde, dış ilişkilerin yürütülmesinde bir tercümanlık müessesesi oluşmuştur. Müslüman nüfusun, gayr-i müslimlerin dili olarak gördükleri yabancı dili öğrenme isteğinde olmamaları nedeniyle, dış ilişkilerde azınlıkların rolü artmıştır. Özellikle, Rumlar bu konuda istekli olmuşlardır (Vahapoğlu, 1990, s.33).

Kuruçeşme Üniversitesi adı verilen Rum Okulu, Patrikhane'nin himayesiyle dil alanında eleman yetiştirme işini en üst seviyede ele alarak eğitim yapmıştır. Fener Rum Patrikhanesj'nin himayesi altında çoğalan ve Fenerli Rum Beyleri diye anılan ve dil bilen bu grup, dış ilişkilerde ve mali konularda görevlendirilmişler ve bunların sayısı her geçen gün artmıştır. Osmanlı Devleti'nin dış ilişkilerinde ve mali konularında önemli yer tutarak, bu kudret ve nüfuzlarını bazen Osmanlı aleyhine kullanmaya başlamaları, devleti oldukça sarsmıştır. Çünkü, zaman zaman Rus asıllı Divan-i Hümayun tercümanları ikili oynamışlar ve devleti, ileride telafisi mümkün olmayan zararlara sokmuşlardır.

Yunanistan'ın bağımsızlığından sonra, bu görevi daha çok Ermeni ve Yahudiler yürütmeye başlamışlardır (Vahapoğlu, 1990, s.33). Bu görev sanıldığı gibi yalnızca basit bir tercümanlık olayı değildir. Devletin bazı sırlarına da vakıf olunulduğu için, sık sık devlet aleyhine bilgiler sızdırılmıştır.

e. Basın ve Yayım Vasıtasıyla, Dünya Gözünde Osmanlı İmajını Etkilemek

Azınlık ve yabancı okulu mezunu elit grubun, basım-yayım ve kültür alanında da önemli çalışmaları olmuştur. Batı dillerini bilmeleri nedeniyle, tercüme ettikleri ve yayınladıkları kitaplar ve yazılarla, Osmanlı aleyhine birtakım görüşlerin oluşmasına zemin hazırlamışlardır. Bazı azınlık mensupları da, yabancı basının Osmanlı temsilciliğini üstlenerek, Osmanlı toplumu hakkında asılsız ve abartılı haberlerle, dünya milletlerini yanlış bilgilendirmişler ve Osmanlı düşmanlığının artmasına vesile olmuşlardır (Atlı, 1996, s.51). Özellikle de, Ermeniler hakkında ileri sürülen sözde soykırım meselesi hakkında, aslı olmayan iddialarla dünya toplumlarını yanıltmışlardır.

Azınlık mensubu bu kişilerin sık sık gündeme getirerek, bir gelenek halinde devam ettirdikleri bir konu da, 'insan hakları' olmuştur. Sürekli ve kasıtlı olarak ortaya attıkları asılsız birtakım fikirlerle, Osmanlı toplumunu barbar ve hak-hukuk tanımayan bir millet olarak lanse etmeye çalışmışlardır. Bunu yapmakta asıl amaçları ise, Osmanlı toplumunu dünya milletleri nezdinde dışlamak, yalnız ve desteksiz bırakmaktır. Bu ve benzeri çalışmalar, dünya gözündeki Osmanlı imajını zedelemiştir.

Bütün bunlar, azınlık ve yabancı okulu mezunu elit grubun, Türk toplumu ve Türk devletini nasıl ve hangi yönlerde etkilemek istediklerini ortaya koyması bakımından önemli bir tespittir.

Bu durumu daha açık bir şekilde anlamak için, Osmanlının ilim, öğretim, idare, siyaset, sanat ve ticaret alanında ün yapmış kişilerine, bürokratlarına ve ticaret erbabına göz gezdirmek kafidir. Özellikle, Batı kültürünün, Batı zihniyetinin memlekete girmesinde ve yayılmasında bu okulların ve yetiştirdiği elit grubun etkisi çok büyük olmuştur.

1900'lü yıllara gelindiğinde, 1. Dünya Savaşı'na girerken Osmanlı coğrafyasındaki yabancı okulların sayısı iki bine yaklaşmıştır. Bu okullarda gayrimüslim çocuklara liberal fikirleri aşılamışlardır. Onları Batı değerleri ile Osmanlı düşmanlığıyla yetiştirmişlerdir. Daha sonra bu insanlar silaha sarılıp isyan hareketine giriştiğinde, bu eylemler misyonerlik hareketlerinin arkasındaki büyük elçilikçilerce, konsoloslarca kollanmışlardır (Turan, 2002, s.20-22).

1.Dünya Savaşı'nda savaştığımız milletlere ait okullar kapatılmış, bilahare Alman ve Avusturya okullarına müdahale kararı da alınmıştı. Bununla beraber devlet savaştan mağlup çıkınca bu okullar yeniden açılmış ve eski durum tekrar başlamıştır (Güngör, 1999, s.29-30).

Atilla İlhan, "Hangi Batı?" isimli kitabında, Batının Osmanlı'yı Hristiyanlaştırma projesini şöyle anlatıyor; "Gülhane Hatt-ı Hümayunu'nu okudunuz mu? Bu aslında bir yandan ülkenin tam bir açık pazar olmasının koşullarını sağlamak, bir yandan Müslümanlığa karşı Hristiyanlığın ağır baskısı için elverişli koşulları gerçekleştirmek anlamına gelir."

Tanzimat fermanı ilan edilirken İngiliz elçisi Canning, Sultanın Müslümanların din değiştirme hakkını ilan etmesini istemiştir.

Demirtaş CEYHUN "Haçlı Emperyalizmi" adlı eserinde şunları yazmaktadır;

“Hatt-ı Hümayunun okunmasından Birinci Dünya Savaşına kadar geçen yarım yüzyıllık sürede, tam 69 adet yabancı (misyoner) okulu açılması, batılı kapitalist devletlerin ne denli bir kültürel sömürgeleştirme hareketine giriştiklerini göstermektedir. 1869 yılında meğerse yalnız İstanbul’da 306 rahip, 354 rahibe varmış. Osmanlı mülkünün taşrasında durum elbette çok daha vahim.”

6.4. Cumhuriyet Döneminde Misyonerlik Faaliyetleri

Milli mücadelenin kazanılmasından sonra, Lozan’da Türkiye’de bu şekilde kökü dışarıda kuruluşların faaliyet gösteremeyecekleri açıklığa kavuşturulmuştur ve misyonerlik konusu Türkiye’nin iç hukukuna ait bir mesele haline getirilmiştir. Mesela, Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nda misyonerlik faaliyetlerinin durdurulması çok ağırlıklı bir yere sahiptir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında misyonerlik okullarında dini semboller dini mekanlar ortadan kaldırılmıştır. Müslüman çocukların dini ayinlere katılmaması, derslerin Türkçe yapılması, okulda Türk idareci bulunması zorunluluğu getirilmiştir. Cumhuriyet hükümetleri bir takım mali tedbirler de alarak bunların faaliyetlerini son derece zorlaştırmışlardır.

Mart 1924’te yürürlüğe giren Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile azınlık okulları dahil, bu okulların dini kurumlarla ilişkileri kesildi. Kanunlara göre bütün yabancı ve azınlık okulları Milli Eğitim Bakanlığı’nca yapılacak teftişe açık olacaklardı, ilgili kanun ve yönetmeliklere uyacaklardı. Türkçe, coğrafya, tarih, edebiyat gibi derslerin Türk öğretmenler tarafından verilmesini ve bu derslerin tüm öğrencilere okutulmasını sağlayacaklardı.

Aynı yıl yayınlanan bir genelge ile yabancı ve azınlık okullarından aşağıdaki şartlara uymaları istendi:.

- a. Dini esasa dayalı eğitim ve din propagandası yapılmayacaktır.

b. Okul binalarında dini semboller ve işaretler bulundurulmayacaktır.

c. Okul kitaplarındaki Hıristiyanlıkla ilgili din büyüklerinin resimleri çıkarılacaktır.

d. Okul binalarındaki salipler (haçlar) indirilecektir (Başgöz,.1968 , s.84).

Başta İngiltere olmak üzere Fransa ve İtalya bu genelgeyi milletlerarası mesele haline getirdiler. Alınan kararların uygulanmaması için Ankara'yı baskı altına aldılar. Atatürk bu baskılara bir başka genelge ile cevap verdi. 26 Eylül 1925 tarih ve 3965 sayılı genelge ile yabancı okullar hakkında şu esaslar getiriliyordu.

a. Hiçbir okulda Türk ve Türk Devleti aleyhine, derslerde veya ders dışında bir ifade kullanılmayacaktır.

b. Türklerin bu gününü ve dününü kötüleyen, Türk ve Türk Devleti aleyhine yazılmış kitaplar bulunmayacaktır.

c. Ders kitaplarında ve duvar panolarında Türk tarih ve coğrafyasına ilişkin en ufak bir yanlış bulunmayacaktır.

d. Türk toprakları hiçbir ülkenin parçası olarak gösterilmeyecektir.

e. Ders kitaplarında hiçbir ülkenin propagandası bulunmayacaktır.

f. Bütün yabancı okullarda haftada 5 saat Türk Dili, Türk Tarih ve Coğrafyası okutulacaktır.

g. Türk Dili, Türk Tarihi ve Coğrafyası'nın öğretmenleri Türk olacak ve Milli Eğitim Bakanlığı'nca seçilecektir.

h. Okullarda her türlü dini propagandanın yapılması yasaktır.

ı. Okullarda dini semboller bulundurulmayacaktır (Vahapoğlu,1997, s. 219-220).

Yabancı okulları denetim altına almak için, 7 Şubat 1926' da bir genelge daha yayınlanmıştır. Mekatib-i Hususiye Talimatnamesiyle birlikte, daha önce yayınlanan bazı genelgelerin hükümlerini de ihtiva eden 1926 genelgesi denetim görevini layığıyla yapmayan maarif müdür ve memurlarının meslekten ihraç edileceğine dair esaslar getiriyordu.Bu talimatnamede şu hususlara yer veriliyordu;

a. Yabancı okulların ruhsatnameleri iyice incelendikten sonra ruhsatnamede yer almayan alanda faaliyet göstermelerine izin verilmeyecektir. Sahip oldukları ruhsatnamelerde Mekatib-i Hususiye Talimatnamesi'nin müsaade ettiği çerçevede çalışabilirler. Bunun dışında faaliyet gösterilmesine izin verilmeyecektir.

b. Yabancı okullarında Türkçe, Türk Tarihi ve Coğrafyası derslerini okutacak öğretmenler bakanlıkça tespit edileceğinden bu görevi üstlenecek öğretmenlerin seçiminde bakanlığa isim bildirilecektir. Tavsiye edilenlerin Türk ve milli duygu sahibi olmaları gerekmektedir.

c. Bazı okulların, başta ders araç ve gereçleri olmak üzere gerekli imkanlardan yoksun oldukları görülmektedir. Bu okullar denetlenecek, eksikliklerini tamamlamayan okulların öğretime devam etmelerine izin verilmeyecek, durum bakanlığa bildirilip,' bakanlık emri alındıktan sonra bu emir doğrultusunda hareket edilecektir.

d. Bazı okulların, fakir öğrencilerinin öğrencilikle bağdaşmayacak (sufli) hizmetlerde bulundukları görülmüştür. Bu durum bir an önce engellenecektir.

e. Okul kayıtlarının Türkçe tutulmadığı tespit edilmiştir. Kayıtların Türkçe tutulması sağlanacak, buna uymayan okullar kapatılmak üzere bakanlığa bildirilecektir.

f. Bütün okullarda en seçkin yere 80 x 66 ebatlarında bir Atatürk fotoğrafı asılacaktır.

g. Okulların tertipli ve düzenli olmaları sürekli kontrol edilecektir.

h. Bazı okullarda Mekatib-i Hususiye Talimatnamesi hükümlerinin bilinmediği, bu sebeple yanlışların yapıldığı beyan edilmektedir. Makbuz karşılığı olarak her okula birer adet Mekatib-i Hususiye Talimatnamesi verilecek ve bu talimatname hükümlerinin bilinmemesinin mazeret sayılmayacağı tebliğ edilecektir,

ı. Okul kiliselerine, ibadet etmek için de olsa yabancıların girmesine izin verilmeyecektir. .

i. Şimdiye kadar yayınlanan genelgelere rağmen bazı okulların ders kitapları içinde dini propaganda amacıyla Eizze (azize) resimleri görülmüştür. Bunlar derhal çıkarılacak, kiliselerden başka yerlere salıp takılmasına izin verilmeyecek, aksine harekette bulunan okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin görevlerine son verilecektir..

j. Yabancı okulların tali kısımları genel müfettişler, maarif müdür ve memurları tarafından teftiş edilecektir. Yabancı ilkokulların ise ilköğretim müfettişleri, genel müfettişlikten alacakları program gereğince teftiş edecekler ve programlarını iki nüsha hazırlayarak maarif müdürlüğüne vereceklerdir.

k. Önceden kapatılmış olan yabancı okulların gizli olarak faaliyetlerine devam ettikleri öğrenilmiştir. Bu tür gizli faaliyette bulunan okullar tespit edildiğinde o vilayet in maarif müdür ve memurları meslekten ihraç edilecektir.

l. Azınlık okullarındaki öğretmenlerin kimlikleri, yeterlilikleri, diplomalarının ve diğer gerekli evraklarının inceleme yetkisi maarif idarehanelerine aittir. Bu evraklar üzerinde yapılan incelemelerde uygun olmayanlar kabul edilmeyecektir..

m. Maarif müdür ve memurları azınlık okullarını bizzat teftiş edecekler ve ilköğretim müfettişleriyle denetime tabi tutacaklardır (Vahapoğlu,1997, s. 221-222-223).

Atatürk yabancı okullara giden Türk çocuklarının eğitiminden endişe duyduğu için 23 Mart 1931'de 1778 sayılı kanunu yürürlüğe sokmuştu. Türk çocuklarının milliyetçilik bilinciyle yetiştirilmesi amacını güden (Tozlu, 1991, s.320) kanunun 1. maddesi "Türkiye' de ilk tahsillerini yapmak üzere mektebe gidecek Türk vatandaşı çocuklar, bundan böyle, bu tahsilleri için ancak Türk mekteplerine girebilirler." hükmünü getiriyordu. Kanunun yürürlüğe girmesi üzerine çok sayıda yabancı ilkokul, öğrencisi olmadığı için kapanmak zorunda kaldı. Kanundan en çok Fransa ve İtalya zarar gördü. O tarihte Fransa'nın 34 ilkokulunda 4.275, İtalya'nın 17 ilkokulunda 1.000 Türk öğrenci vardı.

1935'te Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanan Yabancı Okullar Yönergesiyle Türkçe'nin öğretilmesi, yabancı okullara ilişkin öğretim programlarının ve ders kitaplarının bir komisyonca incelenmesi, Türkçe kitaplarının Türk okulları için bastırılanlarla aynı olması, Türkçe derslerini Türk öğretmenlerinin vermesi, tarih ve coğrafya derslerinin de Türkçe olarak ve Türk öğretmenlerce okutulması gibi çok önemli esaslar getirildi (Mülayim, 1993, s.396).

Atatürk 1 Mart 1922' de Meclis'te yaptığı konuşmada diyordu ki:

“Efendiler, yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekleri tahsilin hududu ne olursa olsun en evvel ve herşeyden evvel Türkiye'nin istiklaline, kendi benliğine, an'anat-ı milliyesine düşman olan bütün anasırla mücadele etmek lüzumu öğretilmelidir” (Sançar , 1965, s.2).

Atatürk önce Tehvid-i Tedrisat Kanunu'nun hükümlerine riayet etmeyen pek çok okulu kapattı. Söz konusu kanunun; "yabancı okullarda mabetler dışında dersane ve salonlarda bulunan dini semboller, salip, heykel, dini tasvirler vs. kaldırılacaktır. Müslümanların ve başka mezhepten öğrencilerin okullardaki dini ayinlere katılmaları yasaktır." gibi hükümlerini ihlal eden pek çok okulu faaliyetten menetti. Cumhuriyetin temel yasalarından olan Tehvid-i Tedrisat Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden iki yıl sonra ve sadece 1924'ün Nisan ayında İstanbul'da 40'a yakın Fransız okulu ile 4 İtalyan okulu kapatıldı. Fransız ve İtalyan hükümetlerinin ve okul idarecisi papazların tepkilerine rağmen karardan dönülmedi (Sezer, 1999, s. 23). Fransız notasına verilen cevapta “konu bir iç mesele olduğu için yabancı hükümetlerin protestoları dikkate alınmayacaktır” deniyordu.

1926'da da beden eğitimi derslerinde Fransız bayraklarıyla hareket yaptırıldığı ve Türk öğretmenlere gereken saygı gösterilmediği için Saint Michel ve Saint Pulcherie okullarıyla, Milli Eğitim Bakanlığı'nın tayin ettiği öğretmeni kabul etmediği için İngiliz Kız Okulu (High School for Girls) kapatıldı (Sezer, 1999, s. 50). Fakat alınan bütün tedbirlere ve Gazi'nin kararlılığına rağmen bu okullar Hristiyanlık propagandasına da son vermediler. Amerikan Board 1924 yılı raporunda asla pes etmeyeceğini şu cümlelerle ifade ediyordu.

"Hristiyan öğretmenler, Hristiyan düşünce ve hayat temelinde yatan prensipleri öğrencilere aktaracaklardır. Böylece misyonerlik Türk öğrencilerinin hayatına Hristiyan karakterlerini sokma fırsatına kavuşacaktır.

Bir ortaokul veya hastane açılarak Hristiyanlık yayılabilir, Türkiye'de bulunan Hristiyanlar, Hristiyanlığa yakışır iş ve Hristiyanlığa yakışır ruh ile çalışıyorlar."

Bu çalışmadan İstanbul' daki okulun Alman müdürü Richard Proyer bile şikayetçiydi. Suçları olduğunda Türk çocuklarına salibin öptürüldüğünü anlatan Proyer çocukların Hristiyan dua ve ibadetleriyle Hristiyan dini merasimlerine iştirak ettirildiklerinden yakınıyordu (Ergin, 1977, s. 1046).

Kızını, mükemmel bulduğu Amerikan Kız Koleji'ne kaydettiren bir baba ise şöyle feryat ediyordu;

"Evvela çocuk evdeki şeyleri beğenmez oldu. Kızımda bu değişikliği görünce mektep hakkında tahkikata başladım. Mektebe gidip hocalarla temasa geldim. Bütün bu tetkikat bana şu neticeyi verdi: Amerikan Kız Koleji denen bu yer muhteşem binalar içine gizlenmiş bir manastırdan başka bir şey değildi. Muallimler ali (yüksek) tahsil görmemiş, pedagoji nedir anlamamış, cahil ve zavallı birtakım rahiplerdi. Bütün emelleri çocuklara Hristiyan telkini yapmak, onlara Protestanlığı sevdirmektir. Bunun için her hafta Hristiyan ahlakına ait konferanslar verirler. (...) Çocuk kozmopolit arkadaşları arasında yavaş yavaş kendi benliğini kaybediyor."

Kızım mektebe girerken Türk'tü. Fakat çıkarken kozmopolit olmuştu. Amerikan kolejlerinde okuyan Türk çocuklarından Hristiyan olanlar bile vardır. Hatta bazen çocuklar imtihanlarda sınıfı geçmek için kendilerini Hristiyanlığı kabul ediyor gibi gösterirlerdi (Resimli Ay Mecmuası, 1929, s. 18-40).

Bu konuda ürpertici bir hadise de Fransızların Türkiye'deki en eski okulları olan Saint Benoit Lisesi'nde yaşanmıştır.

Dimitri Elefteryadis isminde 35 yaşlarındaki bir adam 29 Mart 1953 günü Saint Benoit Lisesi'ne gelerek müdire Anna Hüber'in odasına girmiş ve onu kız kardeşi Anastasia Elefteryadis' in dinini değiştirmek istemekle suçlamıştır, Kızgınlığından Anna Hüber ve onu korumak isteyen Mari Sofikamen'i kurşunlayan Dimitri Elefteryadis olaydan sonra kendisinin de bir başka Fransız mektebinde okuduğundan bahisle buradaki hocaların birer misyonerden farksız olduğunu söylemiştir (Kırşehirlioğlu, 1963, s. 66).

Robert Kolej'de okuyan ünlü Türk şairi Tefik Fikret'in oğlu Haluk papaz olurken, Notre Dame De Sion'da okuyan büyük tarihçi ve devlet adamı Ahmet Cevdet Paşa'nın kızı Fatma Aliye hanımın da Hristiyanlığın Katolik mezhebine girdiğini söylemeliyiz.

1928 yılı başlarında Bursa'daki Amerikan Kız Koleji'nde 3 Türk kızının din değiştirdiğinin duyulması o dönemde büyük bir infial yaratmıştır. Madelet, Nemika ve Seniha Kamran adındaki çocukların günlükleri ele geçirilince din değiştirme olayının gerçek olduğu anlaşılmış ve konu mahkemeye intikal etmiştir. Üç Müslüman Türk çocuğunun, okul müdiresi Wilson ve öğretmenlerden rahibe Lucille Day ile rahibe Edith Sanderson'un telkin ve tesirleriyle din değiştirdikleri öğrenilmiştir. Mahkeme sırasında rahibe öğretmenlerin okuldaki bütün öğrencilere "isteklerinizin yerine gelmesi için Hz. İsa'ya dua edin" dedikleri ortaya çıkmıştır. Basında yer alan haberlere göre birçok Türk kızına Protestan ayinlerine özgü özel kıyafetler yaptırılmıştı. Ayrıca Protestanlığı kabul etmeyen öğrenciler ahlak derslerine kötü not verilmek suretiyle mezun edilmiyordu (Milliyet Gazetesi, 1928). Mahkeme sonunda Amerikalı öğretmenler üçer gün hapis, üçer lira da para cezasına çarptırılmış, Milli Eğitim Bakanlığı da okulu kapatmıştır.

Atatürk, 4 Mayıs 1924 tarihinde de, New York Herald Gazetesi'nin muhabirine verdiği demeçte, Yabancı Okullar hakkında şunları açıklıyordu: "...İmparatorluk hududu dâhilinde her millet kendi lisanını ve dinini talim ederdi. Fakat bu okullar ihanet projelerine hizmet ettiler.

Ermeniler, Türk hâkimiyeti altında, açıkça müstakil bir kraliyet lehinde çalışıyor, ecnebî anasırın fiilî muavenetiyle hayallerini hîz-i fiili isale için mütemadiyen entrikalarda bulunuyorlardı... Türkiye'de (yabancı) okullar ve kiliseler tahrikâtın ocağı idi."

Yine Atatürk, TBMM'de yaptığı bir konuşmada "misyonerler tarafından açılan ve finansmanları karşılanan bu okullar, Millî Mücadele sırasında işgalcilere karargâh olmuştur" (Öztürk,1981, s.180-182) ifadelerini kullanmıştır.

Cumhuriyet yıllarında doğrudan Hristiyanlık propagandası yapmanın yasaklanması üzerine misyonerler şöyle bir sav geliştirmişlerdir

"Bütün bu insanları Hristiyan yapabilirsek iyi olur. Yapamazsak da o kadar önemli değil. En önemlisi bu insanları Hristiyan'ca yaşatmak. Hristiyan felsefesini, yaşam tarzını, düşünce tarzını benimsetirsek mesele hallolmuştur. Bunu 'Unname Christianity' olarak isimlendirmişlerdir. Buna göre " insanlara öyle bir eğitim vereceğiz ki, nüfus cüzdanlarında Müslüman da yazsa Hristiyan gibi hareket edecekler" tezini kabul etmişlerdir (Turan, 2000, s.).

6.4.1. Cumhuriyet Döneminde Yabancı Okullar

6.4.1.1. Amerikan Okulları

1915'de kapütilyasyonların ilgasıyla birlikte çok sayıda yabancı okulla beraber birçok Amerikan okulu da kapatıldı. Maraş Amerikan Okulu, Maraş'ın işgal günlerinde Fransızlar'la işbirliği yaptığı için faaliyetten men edildi (Ertuğrul, 1988, s.172). 1923'te benzeri sebeplerle Tarsus Amerikan Okulu'nun kapısına kilit vuruldu. Antep Amerikan Koleji İstiklal Harbi yıllarında Fevzi Çakmak Paşa'nın gönderdiği bir müfreze tarafından topa tutulduktan sonra halk tarafından yerle bir edildi.

Hemen hemen bütün Amerikan okulları, bulundukları yörelerde işgal kuvvetleriyle işbirliği yapmışlardır. Mütareke yıllarında işgal kuvvetlerinin Amerikan okulları vasıtasıyla bazı ilginç araştırmalar yaptıkları tespit edildiği için, milliyetçi kuvvetler bu okullara karşı çok dikkatli davranıyorlardı (Çavdar, 1973, s.103).

Lozan'a gözlemci bir heyetle katılan Amerika, kapütilyasyonların kaldırılmasına karşı çıkarken kendi din, eğitim ve sağlık kurumlarının da yeni Türk Devleti tarafından tanınmasını istiyordu. İki devlet 1917'de kesilen ilişkileri yeniden tesis etmek amacıyla, 6 Ağustos 1923'te bir antlaşma imzaladılar. Antlaşmaya göre Türkiye, Amerika'nın ülkemizdeki kültürel ve dini kurumlarını tanıyor, Amerika'da kapütilyasyonların ilgasını kabul ediyordu (Sezer, 1999, s.49). Fakat Amerika Senatosu Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş senedi olan Lozan Antlaşması'nı tanımadığı gibi, Ermeni meselesinden dolayı bu mutabakatı da reddetti.

Savaş sırasında (1922) Amerikalılar İstanbul'da bir din okulunu faaliyete geçirmişlerdi. Okulun her mezhebe açık olduğu iddia ediliyordu ama aslında bölge ülkelerinden gelecek çocuklarla azınlıklara mensup öğrencilerin Protestanlaştırılması planlanmıştı. Milli devletin baskıları nedeniyle bu okul 1925'te Atina'ya taşındı. İşgalci askerlerin tedavileri için yaptırılan Amiral Bristol Hastanesi'ne ait Ebe Okulu 20 Ağustos 1920'de açılmıştı. Aynı yıl Amerikan Misyon Başkanı Fred Field Goodsell'in eşi tarafından bir de dil okulu faaliyete geçirilmişti. Dil dersleriyle birlikte Protestanlık propagandası yapan bu okul 1932'de kapatıldı.

1875'te İzmit civarında kurulduğunu bildiğimiz, 1921'de, İzmit'te barınamayıp İstanbul Erenköy'e taşınan Bithnia Lisesi 1931'de faaliyetine son vermek zorunda kaldı. 1931-1932 yıllarında Türkiye'de 11 Amerikan okulu kalmıştı.

İstanbul'da: Robert Kolej, Arnavutköy Amerikan Kız Koleji, Gedikpaşa Karma Okulu, Üsküdar Amerikan Kız Koleji,

İzmir'de: Göztepe Amerikan Kız Koleji, İzmir Uluslararası Koleji,

Mersin'de: Tarsus Amerikan Erkek Koleji, Tarsus Amerikan Erkek Okulu

Adana'da: Adana Kız Okulu,

Kayseri'de: Talas Amerikan Koleji,

Amasya'da: Merzifon Kız Hayat Okulu

Bunlardan ilk ikisi hariç diğerleri Amerikan Board'ın okullarıydı. Gedikpaşa, Adana, Merzifon ve İzmir'deki Uluslararası Kolej kapandı. Atatürk'ü kaybettiğimiz 1938 yılı sonu itibarıyla Türkiye'de faal durumda 6 Amerikan okulu vardı. 1966'da Talas'taki Amerikan okulu da kapılarını kapattı. Bugün Türkiye'de 4 Amerikan okulu bulunmaktadır.

- a. Özel Robert Koleji: (Arnavutköy-İstanbul)
- b. Üsküdar Amerikan Lisesi: (Üsküdar-İstanbul)
- c. Tarsus Amerikan Lisesi: (Tarsus-İçel)
- d. İzmir Amerikan Lisesi: (Göztepe-İzmir) (Sevinç, 2002, s.353).

6.4.1.2. Fransız Okulları

Çeşitli Katolik tarikatları tarafından yönetilen bazı Fransız okulları Türkiye laikliği benimseyince devre dışı kaldı.

Hükümetin Hristiyanlık propagandasına karşı duyarlı hareket edişi, genel anti emperyalist tavır, İstiklal Savaşı'ndan sonra azınlıkların ihanet ettikleri Türkiye'den kaçışları gibi sebeplerle yabancı okullara devam eden öğrenci sayısının büyük oranda azalmasına sebep olmuştu. Bu nedenle bazı okullar kendiliklerinden kapandı.

İstatistiklere göre 1932-1933 yılında Türkiye'de toplam 25 Fransız İlkokulu vardı. Bunların 16'sı İstanbul'da, 7'si İzmir'de, 2'si de Zonguldak'taydı. İstanbul Moda'da bir de Fransız Ana Okulu bulunuyordu. 1937-38 yılına gelindiğinde bu rakam 4'e düştü. 1931-1933 ders yılında 6'sı İstanbul'da, 1'i İzmir'de olmak üzere toplam 7 Fransız ortaokulu vardı. 1937-1938 ders yılında sadece Beyoğlu'ndaki Saint Pulcherie, Galata'daki Saint Benoit ve İzmir'deki Saint Joseph ortaokulları ayakta kalabildi. 1932-1933 ders yılında ayrıca İstanbul'da 6 Fransız lisesi bulunmaktaydı:

- a. Beyoğlu Saint Louis Erkek Lisesi,
- b. Galata Saint Benoit Erkek Lisesi,
- c. Galatasaray Saint Michel Erkek Okulu,
- d. Kadıköy Saint Joseph Erkek Lisesi,
- e. Kadıköy Notre Dame de Sion Kız Lisesi,
- f. Pangaltı Notre Dame de Sion Kız Lisesi (Sezer, 1999, s.89).

Bugün Türkiye'deki Fransız okulları şunlardır:

- a. Saint Benoit Lisesi, İstanbul.
- b. Notre Dame de Sion Lisesi, Kadıköy;

- c. Notre Dame de Sion Lisesi, Pangaltı.
- d. Saint Joseph Erkek Lisesi, Kadıköy.
- e. Saint Pulcherie Kız Orta Okulu, İstanbul.
- f. Saint Joseph Ortaokulu, İzmir.
- g. Saint Joseph Lisesi, İzmir (MEB 1995 yılı verileri).

6.4.1.3. İngiliz Okulları

Cumhuriyet'in ilk yıllarında yalnız iki İngiliz okulu faaliyetine devam ediyordu. Bunlardan biri İstanbul Nişantaşı'ndaki İngiliz Erkek Lisesi, diğeri de Beyoğlu'ndaki İngiliz Kız Orta Okulu'ydu. İngiltere 1962'de bu iki okulunu da 2843 sayılı kanun uyarınca Milli Eğitim Bakanlığı'na 19 milyon 700 bin lira karşılığında sattı (Vahapoğlu, 1997, s.238). Bugün ülkemizde İngilizlere ait okul bulunmamaktadır.

6.4.1.4. İtalyan Okulları

1932-33 yılında Türkiye'de 8'i İstanbul'da, 5'i İzmir'de, 1'i Edirne'de olmak üzere toplam 14 İtalyan okulu vardı (Sezer,1999, s.97). Bu sayı 1937-1938'de 6'ya düştü. Bugün ülkemizde 3 İtalyan okulu bulunmaktadır:

- a.Beyoğlu İtalyan Lisesi İstanbul.
- b.İtalyan Lisesi İstanbul.
- c.İtalyan İlkokulu İzmir.

6.4.1.5. Alman Okulları

İstanbul'daki Alman ve Avusturya okulları İstanbul'da bulunan Alman sermaye guruplarınca da madden desteklenmiştir. 1927 - 1938 yıllarında Galatasaray'daki Sankta George 'Avusturya Lisesi'nin birinci başkanı Johannes Porth, aynı zamanda Dresdner Bank'ın İstanbul şubesi olan Deutsch Orient Bank'ın da müdürüdür. Yine Deutsch Bank'ın müdürlerinden Paul Burghaid gibi bazı banka ve şirketlerin ileri gelenleri de okulun yöneticileri arasındadır. Bugün Türkiye'de, İstanbul, Tünel Şahkulu Bostan Sokak'taki liseden başka Alman eğitim kurumu yoktur (Koçak, 1991, s.180). Ancak İstanbul Lisesi Almanca eğitim ve öğretim vermektedir.

6.4.1.6. Avusturya Okulları

Günümüz Türkiye'sinde ikisi de İstanbul Galata Kartçmar Sokağı'nda bulunan iki Avusturya okulu vardır:

- a. Sankt George Avusturya Lisesi ve Ticaret Okulu,
- b. Sankt George Avusturya Kız Lisesi.

1919' da kapanan her iki lise de 1923 'te yeniden faaliyete başlamıştır.

6.4.1.7. Bulgar Okulları

1927-32 yıllarında Türkiye'de 5 Bulgar okulu vardı. Bunlardan üçü İstanbul'da diğer ikisi de Edirne ve Kırklareli'nde faaliyet gösteriyordu. 1933 yılında Edirne'deki Bulgar okulunda 32, İstanbul Fener'deki Balat Okulu'nda 8, Kumkapı'daki okulda 67, Kırklareli'ndeki okulda 9 öğrenci vardı. Osmanlı döneminde sayıları kesin olarak bilinmeyen Bulgar okulları Atatürk döneminde azaltılmış ve bir ilkokul bir de ortaokul olmak üzere toplam 2 okulun. faaliyetine izin verilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Krallığı arasında 18 Ekim 1925'te imzalanan Dostluk Antlaşması'na ekli protokolün A Bölümü'nde "Ana dili Bulgarca olan Hristiyan dininden Türk uyrukları Bulgar azınlığı sayılacaktır" (Soysal, 1983,s.256) denmesine rağmen biz Bulgar okullarını yabancı okullar kategorisinde mütalaa ediyoruz. Türkiye' deki son Bulgar okulu 1972-1973 öğretim yılında öğrenci bulunmadığı için kapanmıştır.

6.4.1.8. İran Okulu

Cumhuriyet Dönemi'nde imparatorluk devrindeki İran okullarından yalnız biri faaliyetine devam edebilmiştir. 1884'te Eghbul Deghan tarafından kurulan ve Farsça eğitim yapan bu okul Sultanahmet Binbirdirek semtinde bulunmaktaydı. İran İslam devriminden sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin yasalarına aykırı hareket ettiği için kapatıldı.

6.4.1.9. Yugoslav Okulu

Cumhuriyetin ilk yıllarına alt Maarif istatistiklerinde rastlanan bir Yugoslav okulu 1932-33 yılında kapanmıştır.

6.4.2. Cumhuriyet Döneminde Azınlık Okulları

Genç Türkiye Cumhuriyeti Lozan'da Osmanlı azınlıklarını kullanan veya ihanete azmettiren devletlerle masaya oturunca çetin müzakereler başladı. Nitekim İngiliz Delegasyonu Başkanı Lord Curzon "Müttefikler Türkiye ile harbe sürüklendikleri zaman gayelerinden biri de Anadolu'daki Hristiyan azınlıkları himaye etmek, mümkünse kurtarmaktır." (Karacan, 1971,s.188.) demiştir. Hatta Doğu Anadolu vilayetlerinde veya Kikya bölgesinde Ermeniler için bir de yurt talep ediyordu. İngilizler, yalnız Ermeniler için değil, Rumlar, Yahudiler, Asuriler, Keldaniler, Nasturiler için de Türkiye'nin imtiyaz diyebileceğimiz haklar vermesini isteyebilmiş ve bütün bu istemler Fransa, Yunanistan ve Amerika tarafından desteklenmişti.

Uzun ve zorlu müzakarelerden sonra 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması'yla azınlıklar bazı haklar elde etmişlerdir. Antlaşmanın okullarla ilgili maddeleri şunlardır:

Madde-40: Gayri müslim ekalliyete mensup olan Türk te- baası hukuken ve fiilen diğer Türk tebaaya tatbik edilen aynı muamele ve teminattan müstefid olacaklardır. Bunlar, bilhassa masrafları kendilerine ait olmak üzere her türlü müessesat-ı hayriye, diniye veya içtimaiyeyi, her türlü mektep vesair müessesat-ı talim ve terbiyeyi tesis, idare ve murakabe etmek ve buralarda kendi lisanlarını serbestçe istimal ve ayin-i dinilerini serbestçe icra eylemek hususlarında musavi hukuka malik olacaklardır.

Madde 41: Tedrisat-ı umumiye hususunda Türk Hükümeti gayrimüslim tebaanın mühim bir nispet dahilinde mütemekkin oldukları şehirler ve kazalarda bu Türk tebaasının çocuklarının iptidai mekteplerde kendi lisanlarıyla tahsil etmelerini temin zımında teshilat-ı münasebe ibraz edecektir. Bu hüküm Türk hükümetinin mezkur mekteplerde Türk lisanının tedrisini mecburi kılmasına mani olmayacaktır.

Gayri müslim ekalliyetlere mensup Türk tebaasının mühim nispette mevcut oldukları şehirlerde veya kazalarda devlet bütçesi, belediye veya sair bütçeler tarafından terbiye, din veya emr-i hayır maksadıyla tahsis edilen mebaliğden bu ekalliyetlere de muhik bir hisse temin olunacaktır. Mebaliği mezkure, alakadar müessesatın sahib-i selahiyet mümessillerine ita edilecektir.

Azınlıkların mühim nispette mevcut oldukları şehir ve ka- zalarda, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'ni, devlet, belediye ve özel idare bütçelerinden azınlık okullarına yardım etmeye zorunlu kılan 41. madde çok istismar edilmiştir.

Gerçi bu okullara yardım edildiğine. dair herhangi bir kayıt, bilgi hatta iddia ve söylenti bile yoktur ama "mühim nispetten" anlaşılması gereken oran ayrıca izaha muhtaçtır. Çünkü sadece 5 öğrencisi bulunan azınlık okulları bile vardır (Sevinç, 2002, s.361).

Lozan Antlaşması'ndan sonra çıkarılan çeşitli kanunlarla azınlık okulları bugünkü statülerini kazanmışlardır. Lozan'dan hemen sonra 1 Mart 1924'te yürürlüğe giren Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile bütün azınlık okullarında dini faaliyetler yasaklandığı gibi, bu okullar doğrudan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı konuma getirilmişlerdir.

1935'te yürürlüğe giren 2762 sayılı Vakıflar Kanunu ile azınlık okulları vakıflarının başka bir amaç için kullanılması yasaklanmış, 1955'te çıkarılan 6581 sayılı Azınlık Okulları Türkçe ve Türkçe Kültür Dersleri Öğretmenleri Hakkında Kanun ile bu okullardaki Türkçe ve genel kültür derslerinin Milli Eğitim Bakanlığı'nca tayin edilen öğretmenler tarafından okutulması hukuki güvenceye alınmıştır. Mevcut mevzuata göre azınlık ve yabancılar tarafından yeni bir okulun açılması mümkün değildir.

Azınlıkların açtıkları okullara sırasıyla baktığımızda;

6.4.2.1. Ermeni Okulları

Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Ermeni okulu sayısının 2.500 civarında olduğu belirtilmektedir. Bunlardan bir kısmı savaş sebebiyle kapanmış, bir kısmı da Cumhuriyet Türkiye'si'nin sınırları dışında kalmıştır.

1928'de İstanbul Gedikpaşa'da açılan Ermeni Protestan Okulu ile birlikte 1930'lu yıllarda, tamamına yakını İstanbul'da olmak üzere Türkiye'de 38 Ermeni okulu bulunuyordu. Bunlardan 34'ü ilk, 1'i ortaokul, 3'ü de liseydi (Mülayim, 1993,s.503).

Mevcut hukuki mevzuata göre yeni bir azınlık veya yabancı okul açılması mümkün olmadığı halde, 1954'te Surp Haç Tıbrevank, 1956'da Yeşilköy Ermeni Okulu faaliyete geçirilmiş, 1948'den 1973'e kadar Eseyan Ermeni Lisesi müdürü olan Hermine Kalustyan'ın kurucu meclis üyesi olduğu 1961 yılında da Sahakyan Nunyan Okulu Ermeni çocuklarının hizmetine sunulmuştur (Kuyumcuyan, 1993,s.199).

İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü'nün kurduğu bir komisyon tarafından hazırlanan Özel Okullar Rehberi'ne göre 1962-63 öğretim yılında İstanbul'daki Ermeni okulları şunlardır:

1) Aramyan Uncuyan Okulu: (Leylek Sok. No:3 Kadıköy / İstanbul) 1873'te Dr.Jirayr Kaynar tarafından açılmıştır. Ortaokuldur. Daimi kadrosunda 23 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. Akademik öğretim yapar. İngilizce, Fransızca okutur.

2) Balat Horenyan Okulu: (Dürriye Sokak No: 17 İstanbul) 1876'da Oskian Vatanesyan tarafından kurulmuştur. İlkokuldur. Daimi kadroda 5 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. Fransızca okutur.

3) Surp Anna Okulu: (Tavla Sokak No: 26 Beyoğlu / İstanbul) 1895'de Adel Gabatyan tarafından kurulmuştur. Anaokuludur. Daimi kadrosunda 2 öğretmen vardır.

4) Anarathigutyun Okulu: (Sakızağacı Cad. Eski Çeşme Sokak No: 12 Beyoğlu / İstanbul) 1843'de Katrin Hamparyan tarafından kurulmuştur. Ortaokuldur. Daimi kadrosunda 24 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. İngilizce ve Fransızca okutur.

5) Dadyan Okulu: (Ebuziya Cad. No: 48 Bakırköy / İstanbul) 1884'te Ohannes Dadyan tarafından kurulmuştur. Ortaokuldur. Daimi kadrosunda 27 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. İngilizce, Fransızca okutur.

6) Bezazyan Okulu: (Altınbakkal, Çayır Sok. No: 103 İstanbul) 1908'de Dr. Nubar Vartan Özpeştemalcıyan tarafından kurulmuştur. Ana ve ilkokuldur. Daimi kadroda iki öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. Fransızca okutur.

7) Eseyan Okulu: (Meşelik Sokak No: 34 Taksim / İstanbul) 1895'de kurulmuştur. Ana, ilk, orta, lise seviyesindedir. Daimi kadroda 10, geçici kadroda 53 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. Fransızca okutur. Okula kaydolmak için Ermeni ilkokulundan mezun olmak şarttır.

8) Bogosyan, Varvoryan Okulu: (Behram Çavuş Mah. Kürkçü Mektebi Sokak No: 1 İstanbul) 1832'de Kazaz Artin tarafından kurulmuştur. İlkokuldur. Daimi kadroda 9 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. Fransız- ca okutur.

9) Bezciyan Okulu: (Şarapnel Sokak No: 1 Kumkapı / İstanbul) 1830'da Bezciyan Artin Amira tarafından kurulmuştur. Ana, ilk, ortaokuldur. Daimi kadroda 26 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. Fransızca, İngilizce okutur. Orta kısmına kaydolmak için bir Ermeni ilkokulundan mezun olmak şarttır.

10) Feriköy Ermeni Okulu: (Çobanoğlu Sokak No: 14-16 Feriköy / İstanbul) 1912'de Agop Sivaslıyan tarafından kurulmuştur. Ana, ilk, ortaokuldur. Orta kısmı 1952 ekiminde eğitime açılmıştır. Anadil Ermenicedir. Fransızca, İngilizce okutur.

11) Getronagan Okulu: (Kapiıcı, Sakızcılar Sokak No: 19 Galata / İstanbul) 1876'da Patrik Nerses Varjebetyan tarafından kurulmuştur. Orta lise seviyesindedir. Daimi kadroda 3, geçici kadroda 26 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. İngilizce, Fransızca okutur.

12) Anarat Higutyen Okulu: (Osmanağa Nihal Sokak No: 4 Kadıköy / İstanbul) 1902'de Anna Sogome Bardakçıyan tarafından kurulmuştur.

Ana, ilk, ortaokuldur. Daimi kadroda 9 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. Fransızca okutur.

13)Kalfayan Okulu: (Boncuk Sokak No: 10 HalıcıOğlu / İstanbul) 1866'da Meryem Köseyan tarafından kurulmuştur. İlkokuldur. Daimi kadroda 7 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. Fransızca okutur. Akademik öğretim yapar. Ermeni yetimleri için açılan bu okul, Ermeni yetimleri ve fakir Ermeni çocukları ile meşgul olmaktadır.

14)Karagözyan Yetimhanesi: (Abide-i Hürriyet Cad. No: 228 Şişli / İstanbul) 1913 'te Dr. Ardavat Sivascıyan tarafından kurulmuştur. İlkokul ve yetimhanedir. Daimi kadroda 2, geçici kadroda 12 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. Fransızca okutur.

15)Gedikpaşa Protestan Okulu: (Şakir Efendi Çeşmesi Sok. No: 1-3 Gedikpaşa / İstanbul) 1928'de Zührap Eylencanyan tarafından kurulmuştur. Ana ve ilkokuldur. Daimi kadroda 7 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. İngilizce okutur. Gedikpaşa Ermeni Protestan Kilisesi Vakfı'na bağlıdır.

16)Surp Mesropyan Okulu: (Sarayıçi Sokak No: 3-5 Gedikpaşa / İstanbul) 1835'te Kiğork Özoğlu tarafından kurulmuştur. Ana, ilk, ortaokuldur. Daimi kadroda 16, geçici kadroda 4 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. Fransızca okutur, Gedikpaşa Surp Hovhannes Kilisesi Vakfı'na bağlıdır.

17)Makruhyan Okulu: (Abbasağa İlhan Sokak No: 37-39 Beşiktaş / İstanbul) Serkis Aycan tarafından kurulmuştur. Ana ve ilkokuldur. Daimi kadroda 8 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. Fransızca okutur.

18)Nersesyan Okulu: (Boncuk Sokak: No: 5-7 Halıcıoğlu / İstanbul) 1832'de Sarkis Badalyan tarafından kurulmuştur. Ana ve ilkokuldur. Daimi kadroda 8 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. Fransızca okutur. Halıcıoğlu Surp İstebanos Ermeni Kilisesi'ne bağlıdır.

19)Notibros Okulu: (Bomonti, Kırağı Sokak Şişli / İstanbul) 1909'da Vahe Hintliyan tarafından kurulmuştur. Ana ve ilkokuldur. Daimi kadroda 12 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. Fransızca okutur.

20)Surp Haç Tıbrevank Okulu: (Görümce Sokak No: 14 Selamsız / İstanbul) 1954 'te Patrik Şnork Kalustyan tarafından kurulmuştur. Ortaokul, lise seviyesindedir. Daimi kadroda 20, geçici kadroda 3 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. İngilizce okutur. Akademik öğretim yapar.

21)Yeşilköy Ermeni Okulu: (Koyiçi Huban Sokak Yeşilköy / İstanbul) 1956'da Parsih Gevrekyan tarafından kurulmuştur. Ana ve ilkokul seviyesindedir. Daimi kadroda 3 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. İngilizce okutur.

22)Leon Vartuhyan Okulu: (Fatma Sultan Mah. Emin Molla Sokak No: 21 Topkapı / İstanbul) 1820'de kurulmuştur. Ana ve ilkokuldur. Daimi kadrada 7, geçici kadroda 3 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. Fransızca okutur. Topkapı, Surp Nigoğos Ermeni Kilisesi Vakfı'na bağlıdır.

23)Nersesyan Yermoneyan Okulu: (Kuzguncuk, Hacı Bakkal Sokak No: 43 Üsküdar / İstanbul) 1871'de Harvart Mezburyan tarafından kurulmuştur. Ana ve ilkokuldur. Daimi kadroda 8 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. Fransızca okutur. Üsküdar Surp Haç Ermeni Kilisesi Vakfı'na bağlıdır.

24)Semerciyan Cemeran Okulu: (Yeni Mah. Dersane Sokak No: 48 Üsküdar / İstanbul) 1838'de Levon Semerciyan tarafından kurulmuştur. Ana ve ilkokuldur. Daimi kadroda 7 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. Fransızca okutur.

25)Sakızağacı Ermeni Okulu: (Sakızağacı Cad. No: 30 Beyoğlu/İstanbul) 1830'da Agopos Posbıyık tarafından kurulmuştur. Katalik erkek ilkokuludur. Daimi kadroda 8 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. Fransızca okutur.

26)Anarat Hiğutyun Okulu: (Işkırlak Sokak No: 20/1 Kocamustafapaşa / İstanbul) 1868'de Katerin Hamparyan tarafından kurulmuştur. Ana ve ilkokuldur. Daimi kadroda 15, geçici kadroda 2 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. Fransızca, İngilizce okutur. Anarat Hiğutyun Rahibeleri Kurumu'na bağlıdır.

27)Sahak Mesrop Okulu: (Yeni Mahalle, Dalyan Sok. No:4 Sarıyer / İstanbul) 1887'de Toros Pehlivanyan tarafından kurulmuştur. İlkokuldur. Daimi kadroda 3, geçici kadroda 7 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. Fransızca okutur. Büyükdere Ermeni Kilisesi'ne bağlı olarak öğretime devam ederken kapanmış, 1952'de yeniden devreye sokulmuştur.

28)Sahakyan Nunyan Okulu: (Milli Müdafaa Cad. No: 55 Kocamustafapaşa / İstanbul) 1461'de İspeten Aratan tarafından kurulmuştur. Ana ve ilkokuldur. Daimi kadroda 12, geçici kadroda 25 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. İngilizce, Fransızca okutur. Okula kaydolmak için Ermeni olmak şarttır.

29)Lusavorçyan Okulu: (Altınbakkal, Ölçek Sok. No: 76 Pangaltı / İstanbul) 1895'de Berç-Garo Şigaher tarafından kurulmuştur. Ana ve ilkokuldur. Daimi kadroda 2, geçici kadroda 8 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. Fransızca okutur.

30)Anarat Higutyun Okulu: (Ölçek Sok. No: 198 Harbiye / İstanbul) 1903'de Susi Bedros tarafından kurulmuştur. Ana ve ilkokuldur. Daimi kadroda 8, geçici kadroda 4 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. Fransızca okutur. Anarat Higutyun Rahibelerine bağlıdır.

31)Tarkmanças Okulu: (Taşbasamak Sok. No: 52 Ortaköy / İstanbul) 1785'de Kevork Dayıoğlu tarafından kurulmuştur. Ana ve ilkokuldur. Daimi kadroda 9 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. Fransızca okutur.

32)Gentronagen Okulu: (Süleyman Nazif Sok. No: 9 Şişli / İstanbul) 1825'de Serkis Baroyan tarafından kurulmuştur. Ana, ilk, orta, lise seviyesindedir. Daimi kadroda 15, geçici kadroda 29 öğretmen vardır. Anadil Ermenicedir. İngilizce, Fransızca okutur. Akademik öğretim yapar. Okula kaydolmak için Ermeni olmak şarttır (Özel Okullar Rehberi, s. 173-207).

İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından hazırlanan Okullar Rehberi'ne göre 1999-2000 yılında İstanbul'daki Ermeni okulları şunlardır:

1. Bakırköy Ermeni İlköğretim Okulu
2. Yeşilköy Ermeni İlköğretim Okulu
3. Beşiktaş Tarkmancos Ermeni İlköğretim Okulu
4. Beyoğlu Ermeni İlköğretim Okulu
5. Eminönü Bezciyan Ermeni İlköğretim Okulu
6. Kocamustafapaşa Anarat Hıgutyun, Ermeni İlköğretim Okulu
7. Kocamustafapaşa Sahakyan Nunyan Ermeni İlköğretim Okulu
8. Topkapı Levon Vartuhyan Ermeni İlköğretim Okulu
9. Kadıköy Asamyan Uncuyan Ermeni İlköğretim Okulu
10. Şişli Bomonti Ermeni Katolik İlköğretim Okulu
11. Feriköy Ermeni İlköğretim Okulu
12. Şişli Karagözyan Ermeni İlköğretim Okulu

13. Pangaltı Anarathıġutyun Ermeni ilköğretim Okulu
14. Pangaltı Ermeni İlköğretim Okulu
15. Üsküdar Kalfayan Ermeni İlköğretim Okulu
16. Üsküdar Nersesyan Yermonyan Ermeni İlköğretim Okulu
17. Üsküdar Semerciyan Cemeran Ermeni İlköğretim Okulu
18. Beyoğlu Esayan Ermeni Kız Lisesi
19. Beyoğlu Gestronagan Ermeni Lisesi
20. Kocamustafapaşa Sahakyan Nunyan Ermeni Lisesi
21. Pangaltı Ermeni Lisesi
22. Üsküdar Surp Haç Ermeni Lisesi

6.4.2.2. Rum Okulları :

1. Dünya Savaşı öncesinde 3.500 civarında olan Rum okullarının sayısı 1920'den itibaren şöyle bir seyir takip etmiştir:

Öğretim yılı	Okul sayısı	Öğrenci sayısı
1920/21	88	?
1923/24	73	14.862
1927/28	57	9.006
1933/34	48	7.635
1948/49	?	4.256
1958/59	56	?
1978/79	26	957

(Güler, 1998, s.34).

İstanbul Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından oluşturulan komisyonun hazırladığı Özel Okullar Rehberi'ne göre 1962/63 yılı itibarıyla Türkiye'deki 53 Rum okulunun 46'sı İstanbul'da, 7'si Çanakkale'de bulunmaktadır. Bu okullar şunlardır:

1) Bakırköy Rum İlkokulu: (İstanbul Caddesi No: 143 Bakırköy / İstanbul) 1829'da Mihael Simenidis tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 7 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

2) Balat Rum ilkokulu: (Ayan Caddesi No: 25 Balat / İstanbul) 1862'de Aleksandros Hacopulos tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 7 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

3) Beşiktaş Rum ilkokulu: (Köyiçi No: 33 Beşiktaş / İstanbul) 1903'de Hristo Yoanidi tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 4 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

4) Bebek Rum ilkokulu: (İnşirah Sokak. No: 24 Bebek / İstanbul) 1950'de Aristo Yorgiyadis tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 4 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur. Bu okul 1852'de açılmış, 1935'de yeni ilaveler yapılmıştır. 1950'de iki sınıflı olarak tekrar Rumluğun hizmetine sokulmuş, daha sonra 3,4,5'nci sınıflar ilave edilmiştir.

5) Ayakostantin Rum ilkokulu: (Kalyoncukulluk, Kadın çıkmazı No: 16 Beyoğlu / İstanbul) 1875'de Terpandros Marinos tarafından açılmıştır. Daimi kadroda 12 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

6) Beyoğlu 3. Rum ilkokulu: (Sakızağacı Caddesi Nane Sokak No: 20 Beyoğlu / İstanbul) 1907'de Beyoğlu Rum Ortodoks cemaati adına Anastas Kuçupidis tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 9 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

7) Beyoğlu Merkez Rum Lisesi: (Ağahamam, Maç Sokak No: 40 Beyoğlu / İstanbul) 1903'de Terpandros Marinos tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 35 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. İngilizce, Fransızca okutur.

8) Aynalıçeşme Rum ilkokulu: (Aynalıçeşme, Çekiç Sokak No: 11 Beyoğlu/İstanbul) 1891'de Terpandros Marinos tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 8, geçici kadroda 12 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

9) Arnavutköy Rum ilkokulu: (Abdullah Molla Sokak No: 19 Arnavutköy / İstanbul) 1902'de Yorgi Zavrakis tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 8, geçici kadroda 2 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır.

10)Boyacıköy Rum ilkokulu: (Boyacıköy, Hurşit Efendi Sokak No: 1 Boğaziçi / İstanbul) 1886'da Kosti Vavakos tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 5 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

11)Kalamış Rum ilkokulu: (Fener Cad. No: 52 Kalamış / İstanbul) 1880'de Yorgi Kalafatis tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 3 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Okula kaydolmak için Rum olmak şarttır.

12)Kadıköy Rum ilkokulu: (Sivastopol Cad. No: 11 Kadıköy / İstanbul) 1924'de Yani Drasos tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 2 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

13)Hasköy Rum ilkokulu: (Baçtar Sokak No: 1 Hasköy / İstanbul) 1891'de Argiro Keşişoğlu tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 2 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır.

14)Galata Rum İlkokulu: (Kemeraltı Cad. No: 49 Galata / İstanbul) 1895'de Yerasimos Evgenidis tarafından kurulmuştur. Anaokulu ve ilkokuldur. Daimi kadroda 10 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

15)Feriköy Rum İlkokulu: (Abide-i Hürriyet Cad. No:5/7 Şişli / İstanbul) 1901'de Hristaki Angelidis tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 16 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur. 1953'de dev bir okul binası inşa edilmiştir.

16)Edirnekapı Rum İlkokulu: (Salmatoprak, Mester Sokak No: 74/2 Edirnekapı / İstanbul) 1897'de Vasil Evangelidis tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 5 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

17)Yoakimyon Rum Kız Lisesi: (Mektep Sokak No: 16 Fener / İstanbul) 1879'da Patrik Yoakim tarafından kurulmuştur. Ortaokul ve lisedir. Daimi kadroda 25 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca, İngilizce okutur.

18)Çengelköy Rum İlkokulu: (Meserret Sokak No: 3 Çengelköy / İstanbul) 1875'de Zinovios Tamer tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 6 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır, Fransızca okutur.

19)Cibali Rum İlkokulu: (Abdülezel Paşa Cad. No: 196 Cibali / İstanbul) 1896'da Kostantinos Amaksapulos tarafından kurulmuştur. Daimi kadrada 3 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

20)Büyükdere Rum İlkokulu: (Büyükdere Kuyu Sokak No:2 Sarıyer / İstanbul) 1871'de Dimitri Papaskostantino tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 4 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

21)Kurtuluş Rum İlkokulu: (Sefa Meydanı, Kurtuluş / İstanbul) 1886'da Hristos Yoanidis tarafından kurulmuştur. Anaokulu ve İlkokuldur. Daimi kadroda 3, geçici kadroda 6 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

22)Kumkapı Rum İlkokulu: (Çadırcı Cami Sokak No: 12-14 Kumkapı / İstanbul) 1888'de Niko Zumbulidis tarafından kurulmuştur. Anaokulu ve ilkokuldur. Daimi kadroda 3 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

23)Kandilli Rum İlkokulu: (Derman Sokak No:21 Kandilli / İstanbul) Konstantin Moshopulos tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 3 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur. Akademik öğretim yapar.

24)Langa Rum İlkokulu: (Katip Kasım Mahallesi Alaca Camii Sokak No: 10 Aksaray / İstanbul) 1850'de Lazari Hacetoğlu tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 9 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

25)Maraşlı Rum İlkokulu: (Sadrazam Ali Paşa Yokuşu No: 35 Fener / İstanbul) 1900'de Vasil Çürükoğlu tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 9 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

26)Ortaköy Rum İlkokulu: (Muallim Naci Caddesi No: 94 Ortaköy / İstanbul) 1881'de Kostantin Moshopulos tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 4 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

27)Samatya Rum İlkokulu: (İmrahor Cad. No: 72 Yedikule / İstanbul) 1874'de Yordan Faraşoğlu tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 9 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

28)Kuzguncuk Rum İlkokulu: (Bereketli Sokak No: 23 Kuzguncuk / İstanbul) 1926'da Efstatios Linos tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 6 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

29)Lonca Rum İlkokulu: (Mollaaşkı Mahallesi, Kırkambar Sokak No: 10 Ayvansaray / İstanbul) 26 Mart 1889'da Yerogios Papadopoulos tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 3 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

30)Odigitriya Rum İlkokulu: Hamalbaşı Caddesi, Beyoğlu / İstanbul) 1880'de Ermilos Konstantinidis tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 12 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur. Okula kaydolmak için Hristiyan Ortodoks veya Katolik olmak şarttır.

31)Taksim Ayatriyada Rum İlkokulu: (Meşelik Sokak No: 11-2 Taksim / İstanbul) 1895'de Ptodrimos Franko tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 10 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

32)Yeşilköy Rum İlkokulu: (Çekmece Caddesi No:1 Yeşilköy / İstanbul) 1904'de İstefanos Evangelidis tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 7 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

33)Zapyon Rum Kız Lisesi: (Meşelik Sokak No: 17 Taksim / İstanbul) Zapyon Konstantin Zappas tarafından kurulmuştur. Ana, ilk, orta, lise seviyesindedir. Daimi kadroda 52 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

34)Zoğrafyon Lisesi: (Suterazisi Sokak No: 271 Beyoğlu / İstanbul) 1893'de Menelaos Konstantinidis tarafından kurulmuştur. İlk, orta, lise, ticaret lisesi seviyesindedir. Daimi kadroda 55 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. İngilizce, Fransızca okutur.

35)Yenişehir Rum İlkokulu: (Hacılbey Sokak No: 19 Beyoğlu / İstanbul) 1853'de Stefanos Tasselaridis tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 9 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

36)Yeniköy Rum İlkokulu: (Sait Halim Paşa Sokak No: 10 Yeniköy / İstanbul) 1870'de Hristaki Zoğrafos tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 8 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

37)Üsküdar Rum İlkokulu: (Yenimahalle Hacı Murat Sokak No: 9 Üsküdar / İstanbul) 1901'de Rum cemaati tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 9 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

38)Yeldeğirmeni Rum İlkokulu: (Karakolhane Sokak No: 92 Yel değirmeni / İstanbul) 1914'de Haralambis Papadopoulos tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 3 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

39)Tarabya Rum İlkokulu: (Ahi Sokak No:27 Tarabya / İstanbul) 1880'de Aspasya Zanidu tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 6 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

40)Fener Rum Erkek Lisesi: (Sancaktar Yokuşu No: 36 Fener / İstanbul) 1454'de Hristaki Angelidis tarafından kurulmuştur. ilk, orta, lise seviyesindedir. Daimi kadroda 32 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Latince, ingilizce, Fransızca okutur.

41)Burgazada Rum İlkokulu: (Takımağası aralığı No: 11-13 Burgazada / İstanbul) 1891'de Simeon Sinisoğlu tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 3 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

42)Büyükkada Rum İlkokulu: (Alaçam Sokak No: 13 Büyükkada / İstanbul) 1850'de Nikola Küçüknikalosidi tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 9 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

43)Büyükkada Rum Yetimler Okulu: (İsatepesi, Büyükkada / İstanbul) 1903'de Hristo Yuanidis tarafından kimsesiz Rumlar için kurulmuştur. Daimi kadroda 8 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur. Bütün öğrenciler yatılıdır.

44)Kınalıada Rum İlkokulu: (Hamam Sokak No: 4 Kınalıada / İstanbul) 1955'de Ligor Bahçivanis tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 3 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

45)Heybeliada Rum İlkokulu: (Heybeli Meydanı No:3 Heybeliada / İstanbul) 1849'da Vasil Anoĝnostopulos tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 7 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca okutur.

46)Heybeliada Rum Rahipler Okulu: Kuruluş tarihi 9. asra kadar uzanır. Bugünkü şekliyle 1884'de Lefter Yakovos Stefanidis tarafından kurulmuştur. Daimi kadroda 25 öğretmen vardır. Anadil Rumca'dır. Fransızca, Latince okutur. Parasız yatılıdır. Suriye, Mısır, Amerika Birleşik Devletleri ve Yugoslavya'dan gelen papaz adayları bu okulda eğitim yapar. Patriğin yazlık köşkü de bu okulun bünyesinde.

47)Gökçeada Merkez Rum İlkokulu: (Gökçeada / Çanakkale)

48)Gökçeada Merkez 2. Rum İlkokulu: (Gökçeada / Çanakkale)

49)Bademliköy Rum İlkokulu: (Gökçeada / Çanakkale)

50)Dereköy Rum İlkokulu: (Gökçeada / Çanakkale)

51)Kaleköy Rum İlkokulu: (Gökçeada / Çanakkale)

52)Tepeköy Rum İlkokulu: (Gökçeada / Çanakkale)

53)Zeytinliköy Rum İlkokulu: (Gökçeada / Çanakkale) Bu duruma göre 1960'ların başında Türkiye'de 53 Rum okulunun 46'sı İstanbul'da 7'si Çanakkale ilimize bağlı Gökçeada'da bulunmaktadır.

6.4.3. Devlet Okullarında Yabancı Dil Eğitimi

Bahsi geçen yabancı ve azınlık okullarının, tüm zararlı faaliyetlerinin yanında hiç şüphesiz ki en önemli fonksiyonları ait oldukları ülkenin kültürünü kendi mensuplarına ve ulaştıkları hedef kitlelere aktarmadaki etkinlikleridir.

Bu anlamda günümüzde mevcut yasalarla kontrol altına alınmış olan bu okulların yanında devletin resmi okullarında yabancı dil öğretimi verilmeye çalışılırken olay öğretim safhasından çıkmış yabancı dil eğitimi şekline dönüşmüştür. Öyle ki günümüze Türkiye çapında açılmış olan 442 Anadolu Lisesinde bir yıllık yabancı dil eğitiminden sonra fen derslerinin eğitimi yabancı dille sürdürülmektedir. Bu anlamda öğrenci o dersi tam anlamıyla anlayabilmek ve yabancı dilde ifadesini kavramak ikilemine düşmektedir. Neticede hem fen bilimlerini öğrenmede ve hem de yabancı dili kullanmada sıkıntı ortaya çıkmaktadır. Günümüzün çağdaş dil eğitiminde de böyle bir uygulama hiçbir ülkede mevcut değildir. Üç-dört aylık yoğun bir kurs dömemiyle en zor dillerin bile iyi şekilde öğretilmesi mümkün olabilmektedir. Diğer türlü eğitimin asıl amacı sanki yabancı dil öğretmek gibi oluşturulan bir sistemde bir yandan yabancı bir kültür empoze edilirken diğer yandan da kendi dilimize yabancılaşan bir neslin yetişmesi tehlikesiyle karşı karşıya kalmak ihtimali ortaya çıkmaktadır. Bir milleti oluşturan en önemli değer dil olduğu düşünülürse dilde ortaya çıkacak böyle bir hassasiyetin toplumun birlik ve bütünlüğüne, kendi kültürünü korumada ve gelecek nesillere aktarmadaki etkinliğine ne büyük zararlar verebileceği ortadadır.

Tarihte Romalıların kendileri için tehdit oluşturan Keltlere karşı böyle bir kültürel asimilasyona gittiği bilinmektedir. Julius Sezar'a kadar Keltler Romalılara büyük zararlar vermiş olan bir kavimdi. Bu yabancı kavimler, yüzlerine mor boyalar sürülü, sarı saçları kireç sürülerek havaya . dikleştirilmiş halde, vahşi çılgınlarla saldırarak, başlangıçta Romalıları çok ürkütmüşler, Romalılar bunlarla karşı çeşitli askeri yöntemler geliştirmişlerdir. Gene de birkaç yüzyıl sonra Sezar'a gelindiğinde Keltlerle devamlı uğraşmak zorundalarmış. Bunun üzerine bu kavme karşı ne yapılabileceği konusunda çeşitli çözüm yolları geliştirmişlerdir;

a.Hepsini katliamdan geçirmek,

b.Tüm ülkelerini istila ederek devamlı askeri baskı altında tutmak,

c.Bu kavmi Latinleştirmek, yani kültürlerini, törelerini, bunun için de dillerini unutturmak. Öyle yapmışlar ve bu tehdidi ortadan kaldırmışlardır (Sinanoğlu, 2002, s.23).

İngiltere'nin batısındaki Erin adasına sığınıp yaşamını kimlikleri içinde sürdürebilen son Keltler İrlandalılar olmuştu. (Bir de kuzeyde İskoçlar, yanda Velşler.) Roma bittikten sonra Erin Keltleri 500 yıllarından itibaren 1000 yıl kadar büyük bir medeniyet kurdular. İrlanda'nın batısındaki Atlas okyanusu ile devamlı çarpışan sarp kayalıklar üzerinde kurdukları manastırlarda Erin keşişleri yazdılar, çizdiler, eski el yazması kitapları yenileyerek Roma öncesi bilgileri de yaşattılar. Bu ara Roma sonrası Avrupa tam bir karanlığa, Orta çağ'ın vebalı, kara cadılı hurafelerine bürünmüştü. Erin keşişleri Latince bildikleri gibi, toplumda büyük itibarla önemli bir yer tutan Erin şairleriyle birlikte anadilleri Gaelik'i (Keltçe) geliştiriyorlardı. Toplumdaki eğitimden, çeşitli okullardan şair sınıfı sorumluydu Tüm okullarındaki eğitim dili Gaelik idi. 15. yüzyıldan itibaren İngilizler defalarca Erine girdiler. Sonunda İrlanda'yı kendi eyaletleri yaptılar. İlk işlerinden biri şair sınıfını toplayıp katletmek oldu. Daha sonra bütün coğrafi isimleri Gealik dilinden İngilizce'ye çevirdiler. Bütün bu uğraşlarına rağmen İngilizler, 1890' a gelindiğinde İrlandalıları bir türlü kendi kimliklerinde kültürlerinden, bağımsızlık özelemlerinden vazgeçirememişlerdi; Onun üzerine İngilizler Romalılar gibi düşündüler. "Bunların Gaelik dillerini unutturalım o zaman sorun çözülür." dediler. Derhal bir "Milli Eğitim Kurulu" oluşturdular. Kurul "İlk, orta, lise, Üniversite, tüm okullarda (ki hepsinde dersler Gaelik dilinde olmakta idi) eğitim dili bundan böyle İngilizce olacaktır." şeklinde bir kara aldı. Bir nesil sonra, o zamana dek İrlanda halkının %90' dan fazlası Gaelik konuşurken, Gaelik bilenlerin sayısı %30'a düştü. Bu %30'un da çoğunluğu eğitimsiz kişilerdi.

Fakat daha sonra bir takım eğitimciler, doktorlar, yazar çizerler bir araya gelerek, Gealik Birliği (Konrath na Gaelge) diye bir demek kurdular. Şehrin çeşitli semtlerinde yetişkinlere ana dilleri Gaelik'i yeniden öğretmek için dershaneler açtılar.

İnsanlar yorgun argın işinden çıkıp bu kurslara gidederek dillerini öğrenmeye başladılar. Bu etkinliklerin oluşturduğu bilinçlenme ile bugün bile bitmemiş çatışmalardan sonra bağımsız İrlanda Cumhuriyeti kurulmuştur. Yeni devletin resmi dili de Gaelik olmuştur (Sinanoğlu, 2002, s.29-30).

Tariteki bu örneklerin benzer uygulamaları bugün ülkemizde görülmektedir. Bu konuyla ilgili olarak da, kamu oyunda üzerinde fazla düşünülmemiş bazı izlenimler yaratılmış bulunmaktadır. Bu izlenimleri şu şekilde ifade edebiliriz;

a.Bilim uluslararasıdır. Uluslararası bilim dili de İngilizce 'dir. O halde eğitimi İngilizce yapalım yanılığı

Bilimin uluslararası olan yanı yöntemleridir. Ama hangi konuda araştırma yapılacağı, ne üzerinde çalışılacağı, yani bilimin amaçları, ulusaldır, toplumsaldır, kişiseldir. Bilim, kişinin doğa ile etkileşiminden ortaya çıkar. Doğa sınırsız kişiler ve toplumlar ise sınırlı olduğundan, her ülkede bilimin o dönemdeki sınırları, o ülke bilimcilerinin düşün, istem ve kültür yapısını da, o ülkenin kendine en çok gereken konu ve uygulamalarına göre genişler. Onun için bugün fen dallarında bile bir Fransız moleküler diril bilimini (Biyoloji), bir Amerikan fiziğini, bir Alman kimyasını, başka ülkelerin diril bilimi, fiziği kimyası yanında ayırdetmek, bir üslup ve yön ayrıcalığını sezmek mümkündür. Bu üslup ve erek farklarını yaratan o ülkelerin kültürleridir. Bu ülkeler arasında yoğun bir bilim özgeliği yarışması da vardır. Bir bilimci kendisi tanımlayıp çıkardığı bilimsel sonuçları -ki bilimsel yaratıcılık bu yorum bulma ve tanımlama ile belli olur- üzerinde araştırma yapar. Başkalarının amaç, ve düşünceleri arkasından yürüyerek, başka bir ülkenin bilim ve araştırma çarkının bir dişi haline gelmek, taklitçilik, modacılık, kopyacılıktan ibaret kalır.

Bir ülkenin sanatında olduğu gibi, etkinlik türü olarak ona çok benzeyen temel biliminde de uluslararası bir varlık gösterebilmesi için, seçtiği araştırma dalları, geliştirdiği kuram ve düşün dizgeleri ile kendine özgü bilim okulları (ekolleri) kurması gerekmektedir. O bilim dalında, o ulusal kültürün izi bulunur. Bu da, bütün bilimcileri sadece dış ülkelerde yetişmesi, öğrencilerin orada doktora yapması, yalnız yabancılarla yabancı dilde etkileşimde bulunması ile olmaz. Yaratıcılık kişinin, ulusun ve toplumun en derinliklerinde gelen bir güçtür. Bu gücün geliş mesindeki en önemli bir etken ise, kişiliğin ve kültürün derinliklerinden gelen serbest çağrışımı sağlayacak olan ana dildir.

Ayrıca fen bilimlerinde bile bugün değişik ulusal dillerin önemi, harp sonu yıllarına nazaran artmaktadır. II. Dünya Savaşı 'ndan hemen sonra on yıl kadar kısa bir süre, İngilizce, Amerika 'nın harp sonu dünyasında edindiği özel durum dolayısıyla önem kazanmıştır. Ancak 1960'lardan sonra iktisadi güçle birlikte bilim üstünlüğü de gene Almanya,Fransa, Çin, Japonya, Rusya gibi çeşitli ülkelere kaymaya başlamıştır. Bugün Almanca, Fransızca, İtalyanca,İspanyolca, Japonca, Rusça, Çince, İbranice çıkan bilimsel dergilerin sayısı gitgide artmaktadır. Eylül 1974'te Meksika'da, konuşmaların yalnız İspanyolca ve Fransızca olarak yapıldığı, bir uluslararası kuramsal kimya kurultayı toplanmıştır.

Uluslararası Kimya Birliği 'nin yakınlarda yayınladığı bir İngilizce, Japonca, Almanca, Fransızca, Rusça kimya sözlüğüne bakılacak olursa, birçok bilim terimlerinin bütün dillerde (dördü aynı Hint-Avrupa temel dil kümesinden olduğu halde). ayrı ayrı olduğu görülür. Bu gün belki de en çok ülkemizde telaffuz edilen, "Dünya dili İngilizce olacak " sözünün harp sonrası bir Anglo-Sakson propaganda ve efsanesi olması kuvvetle muhtemeldir.

Bilimci, başka ülkelerle karşılıklı fikir alışverişi yapabilmek için birkaç yabancı dili o bilime yetecek kadar elbette bilmelidir. Ama öncelikle, yaratıcılığının temel aracı olan kendi dilinde düşünebilme yeteneğine sahip olmalıdır.

b.Çocuğumuz yabancı dil öğrensin. Onun için yabancı okula gitsin yanılığı:

Bu, özellikle son yirmi yılda kamuoyunda yayılmakta olan bir yanılığı eseridir. Yabancı dilin, başlı başına yabancı dil derslerinde, özel yöntemli, görsel-işitsel dil kurslarında öğretilmesi gerekirken, Türkiye'de' yeni ve çok verimli yabancı dil öğretme yöntemleri uygulanmamış, onun yerine gittikçe sayısı artan okullarda, birçok dersler Türkçe yerine İngilizce olarak verilmeğe başlanmıştır.

Bu, Osmanlı devletinin son döneminde misyoner okullarında uygulanmakta olan yoldu. Bilimsel ve eğitsel bir temeli olmadığı gibi, bugün sömürgelerde bile benzeri hemen hemen kalmamıştır. Hindistan Hindu diline dönmek çabası içindedir.

Son yıllarda ABD ve diğer ülkelerde bir yabancı dilin, birkaç ayda öğrenilmesini sağlayan, yoğun doyurma yöntemleri geliştirilmiştir. Böyle ,birkaç ayda yabancı dil öğretme olanağı varken, kendi ulusal ve resmi dilimizin bir yana atılması, ancak dış güçlerin destekleyeceği bir kültür yıkma ve uzun vadeli dışa bağlama siyaseti sonucu olabilir.

c.Uluslararası Üniversite olacak, OrtaDoğu 'nun çeşitli ülkelerinden yabancı öğrenciler gelecek" inancı

İleri ülkelerin okullarına dışardan yabancı öğrenciler gelir. Bunların birazı belirli yeni uzmanlık dallarını öğrenmeye, pek çoğu da (özellikle geri ülkelerden gelenler) bir özenti havası içinde belirli bir ereği olmadan gelmiş veya gönderilmişlerdir. Fakat her ülke yabancı öğrencilere kendi kültürünü tanıtmaya ve hatta aşılama, kendisine hayranlık besleyen o ülkede ilerde önderlik durumuna gelecek kişiler yetiştirmeye "çalışır. Bunun için kendi öğrencilerinden kıstı ğı imkanları, yabancı öğrencilere ayırma fedakarlığında bulunur.

Ancak, kendi öğrencilerinden 300.000 kişi üniversitelere girecek yer bulamazken,. Türkiye'de yabancı öğrencilere Anglo-Sakson dil ve kültürünü vermek için bir fedakarlık yapılması, hele bunun için ulusal dil ve kültürde eğitimin kaldırılması, yanlış bir uygulama olarak ortaya çıkmaktadır.

Gerçekte, kurulmuş olan böyle bir Üniversite Orta-Doğu ülkelerinde Türkiye 'ye, yirmi yıldır hiçbir önderlik kazandırmamış yalnızca ulusal dil ve kültürde eğitim yerine, yabancı eğitimin Türk kaynakları ile Türkiye'de yapılmasına bir bahane teşkil etmiştir.

Uluslararası bir Üniversite fikri ve ülküsü çok asıl ve ileri bir fikirdir. Ama uluslararası nitelik ancak çeşitli uluslar ve kültürlerle sağlanacak karşılıklı ve çok yönlü ilişkilerle olur. Bir tek, Türkçe yerine her şeyin İngilizce yapılması, Almanya'da, Fransa'da, Türkiye'de iyi yetişmiş bilimcilerin, "İngilizce olarak okumamışlar" diye öğretim üyeliğine alınmaması ile, uluslararasılık olamaz.

Bugün, yalnız adı ve bütçesinin büyük kısmı Türkleşmiş olan Robert Kolej'in (Boğaziçi Üniversitesi) bir İngiliz Dili ve Edebiyatı Şubesi vardır, fakat bir Fransız, Alman, Çin, Arap, Fars, -Rus, Türk, İspanyol Dili ve Edebiyatı Şubeleri yoktur. Yönetim bilimleri, toplumsal bilimler, beşeri bilimler, yalnız İngilizce olarak verilmektedir. Osmanlı Taribi bile, o devletin baş düşmanı İngilizlerin ağzından, İngiliz kitaplarından ve İngilizce olarak okutulmaktadır.

d.Kendi dilini kullanmak, geliştirmek istemeyi şoveniik; İngilizceyle eğitimi insancılık, ilericilik sayma" yanılgısı:

Bugün özellikle dış ülkelerde bir çevre sorunu dikkatleri çekmektedir. Teknik tek yönlü gelişirse doğanın zarar gördüğü, çevre kirlenmesi ile hem insanın, hem diğer canlı türlerinin zarara uğradığı anlaşılmıştır. Bu arada bazı canlı türler nesillerinin tükenmeğe başladığı görülmüş, bu türleri korumak, doğaya kaybettirmemek için tedbirler alınmaya başlanmıştır. Doğadaki her canlı türün, doğaya, dolayısıyla insana bir zenginlik kattığı bilinci uyanmıştır.

İnsanlığın, insanlık kültürünün zenginliği de, onun. içindeki çeşitli toplumların, ulusların değişik kültürleriyle oluşur. Her dil, her değişik kültür ve düşünce tarzı insanlığa ayrı bir katkıda bulunur. Batı kültüründe bir düşünce tarzı insanlığa ayrı bir katkıda bulunur. Batı kültüründe bir teknik dal gelişmiş olabilir, doğuda insancılık üstün çıkabilir. Gerçek insancılık, insan Kültürlerinin her birine yer vermek, her birini korumak, bağımsız gelişmesini, serpilmesini sağlamaktır. Gerçek insancılık, bir kültürün öbürünü ezmesi, onu boğup yok etmeye çalışması ve bunu ilerleme, kalkındırma maskesi altında yapması değildir. Kişinin, öbür kültürlerin iyi yanlarını takdir ettiği gibi, kendi kültürü ile de ilgilenmesi en temel hakkıdır.

Şövenlik, kişisel, toplumsal ve ulusal bağımsızlık ve onuru korumak değil, şövenlik başka bir kültürü ezip yok etmeğe çalışmak, hele anlamadığı bir kültürü hor görmektir. Anglo-Sakson Dünyası bu anlamda şövendir.

Asya'da, Amerika kıtasında birçok kültürleri yok etmeye, ezmeye çalışmıştır. Türk Dilini yok etmeye çalışanlar yaban şövenleridir. Dünya kültürleri arasında Türk kültürünün de kendine yaraşır şekilde yaşamasını istemek, gerçek insancılıktır (Sinanoğlu, 2002, s.94-100).

Nitekim Atatürk Kurtuluş Savaşı'ndan hemen sonra Türk Dilinin yabancı boyunduruktan kurtulması ve kendini bu tür etkenlerden koruyabilmesi konusunda çalışmalar yapmıştır. Özellikle 1928 -1938 arası on yılda en büyük enerjisini bu işe vermiştir.

Atatürk dilin önemini kendi sözleriyle bunu defalarca ifade ediyordu; "Türk demek dil demektir. Milliyetin en bariz vasıflarından biri dildir. Türk her şeyden önce ve mutlaka Türkçe konuşmalıdır.

2 Eylül 1930 da kendi el yazısı ile; "Milli his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin milli ve zengin olması, milli hissin gelişmesinde başlıca müessirdir.

Türk dili, dillerin en zenginlerindendir, yeter ki bu dil şuurla işlensin. Ülkelerini, yüksek istiklalini korumasını bilen Türk Milleti dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır" diye yazıyordu.

Atatürk, Dili milli kurumların en başta geleni sayıyor, milli duygu, düşünce ve yönelişin, milli benlik ve şuurun milli dile bağlı olduğu üzerinde önemle duruyor, uzun vadeli düşünülürse milli bağımsızlığın ancak Türk dili varoldukça sağlanacağını biliyordu.

Gene 1933 'te Atatürk diyordu ki: "Kati olarak bilinmelidir ki Türk milletinin milli dili ve milli benliği bütün hayatında hakim ve esas olacaktır." Bütün hayattan kasıt siyaset, hukuk, din, teknik, bilim, eğitim, sanat, kültür ve edebiyattır, hayatın her yüzüdür.

1000 yıl önce, bilim dili Arapça olsun diye başlanmış, fakat Arapça Farsça oradan başlayıp dilin her tarafına yayılmış, onu içinden sarmış, 1920'lere varıncaya dek yazı dilinde birkaç takıdan başka Türkçe bırakılmamıştı. Öte yandan 1000 yıl önce uygarlığa büyük katkıda bulunan birçok Büyük Türk Bilgini 'ni, Arapça ve Farsca yazdıkları için, Batı Dünyası kolayca Araplığa, Farslığa atfetmek cüretini gösterebilmiştir. Türk dili, Arapça ve Farsça ile Türk'ün kendi eliyle ezilmiş, nefes alamaz hale gelmiştir. O halde Türk dili önce Osmanlıca'dan ayıklanacak, uygarlık peşinde iyi fakat sakat niyetle Türk'ün diline 1000 yıl önce yaptığı hata düzeltilecek, Türk dili temiz güzellik ve kudretine, kendinde var olan kesinlik ve açıklığına kavuşacaktı (Sinanoğlu, 2002, s.49).

6.4.4. Ülkemizde Yürütülen Misyonerlik Faaliyetlerinin Kaynakları

6.4.4.1. Vatikan

1962-1965 yılları arasında Roma Katolik Kilisesi'nin davetiyle toplanan ikinci Vatikan Konsili'nde Hristiyan Birliğinin sağlanması ve kilisenin misyonu olan Tanrının kelamının hem Hristiyanlara hem de Hristiyan olmayanlara bildirilmemesi kararı alınır. Ayrıca Hristiyan olmayan dinlerle ilişki kurulması kabul edilir ve ilk defa Yahudilik, İslamiyet, Budizm ve Hinduizm ismen zikredilerek bu dinlerin bazı inançları hakkında bilgi verilir.

Ayrıca 20. yüzyılın sonunda Protestan Kiliselerinin (Almanya'da Luther Kilisesi, İsviçre'de Kakvinist Kilisesi, İngiltere'de Anglikan Kilisesi ve doğu kiliseleri) kurdukları mezhepler arası farklılıkları mahfuz tutarak Hristiyanlığı yayma amacına yönelik kiliseler arası birliğe bu konsilde Vatikan Kilisesi de katıldı. Bu ekümenik hareketin merkezi İsviçre'de Cenevre şehridir. Amaçları Hristiyanlığı özellikle gençler arasında yaymaktır. Bu hareketin Ortodoks temsilciliğini de Fener Rum Patrikhanesi üstlendi. Çünkü Dünya Kiliseler Birliği'nin 1920'lerde başkanı Fener' di.

2000 yılı Vatikan ve Papa II. John Paul için çok önemli bir yıl oldu. İlk kez tam metin halinde 1996 yılında yayınlanan Katolik "Kateşizm" (Bir anlamda ilmi hal gibi bir düstur kitabı) Papa'ya ve tüm ruhban sınıfına 3. bin yılda neler yapmalarını ve Hristiyanlığı hangi yöntemlerle yaygınlaştırmaları gerektiğini gösteren bir rehber olmuştu. Bu rehber gereğince 3. bin yılda Vatikan, başta Türkiye olmak üzere Ortadoğu'da ve Türk Cumhuriyetlerindeki Hristiyanlaştırma faaliyetlerine hız verecekti. Nitekim öyle de oldu. Vatikan kendi yayın organlarında "Müslüman Kürtleri" savunur pozlarında Türk Silahlı Kuvvetlerine ağır hakaretler yağdırmaya başladı. Katolik aleminin resmi yayın organlarında ilk Türkiye aleyhtarı yazılar 1995'te başlamıştı. Vatikan daha sonra İtalyan hükümetinden de benzer çalışmalarda bulunmasını istedi.

İtalyan hükümetinin özellikle Abdullah Öcalan'ın tutuklanmasından sonra yaptıklarında Vatikan'ın etkisi bulunmaktadır (Altındal, 2002, s.38).

“Aziz Peder. Hristiyanlığa çok yakınım. Sizin şahsınıza ve dininize duyduğum saygı benim savaşımın ve düşüncelerimin merkezindedir.

Suriye’de bulunduğum sırada Suriye Ortodoks Kilisesinin başpiskoposu Yohanna İbrahim Mar Gregorius ile bir çok kez görüştüm. Türkiye’deki rejim sadece Kürtleri değil, Ermenileri, Süryanileri ve Rumları da inha etmiştir.

Ben Kürdistan topraklarında yaşayan Hristiyan azınlıkları da Türk vahşetlerinden korumak için savaşıyorum. Beni bu savaşta yalnız bırakmayacağınıza eminim.”

Bu sözler bölücü terör örgütü PKK’nın başı A. Öcalan’ın Papa II. John Paul’a yazdığı mektupta yer almaktadır. Kiliseler A. Öcalan’ı gerçekten de yalnız bırakmadılar. Papalığın Doğu Kiliseli Birliği komisyonunun başı Achille Silvestrini A. Öcalan’ın mektubundan iki gün sonra bir açıklama yaparak Vatikan’ın PKK’yı ve onun başını desteklediğini açıkladı (Altındal, 2002, s.127-129).

Bu gelişmelere şaşmamak gerekiyordu. Çünkü kiliseler 1965’ten bu yana Ortadoğu’daki Kürtçülük hareketleriyle ve 1983’ten sonra da PKK ile çok yakından ilgilenmekteydiler. Güneydoğu Anadolu’daki ilk gizli ve örgütlü etnik ve dinsel ayrımcılığı esas alan istihbarat faaliyetlerini 1962’de Barış Gönüllüleri adıyla bölgeye gönderilen çoğunluğu Katolik ve Anglikan Kiliselerine kayıtlı Amerikalı uzmanlar başlatmışlardı.

Bunlar üç yıl süreyle yoğun misyonerlik faaliyetlerinde bulundular, birçok vatandaşıma din değiştirme telkinleri yaptılar.

Papa, Aralık 1999'da verdiği demeçte “İlk bin yılda Avrupa'yı, İkinci bin yılda Amerika ve Afrika'yı, üçüncü bin yılda da Asya'yı Hristiyanlaştıracakız” ifadesini kullanmıştır. Türkiye, Asya'nın anahtarı durumundadır.

Vatikan bu faaliyetleri için üç teşkilat kurmuştur;

a.Foccolare: 1943 yılında İtalya'nın Toronto şehrinde kuruldu. 1500 kilisesi, 180 ülkede örgütü, 80.000 paralı yöneticisi vardır. Bu gruba verilen görev “Sizler bütün dünyada diyalog kavramının yaygınlaştıracaksınız” idi. Yani dinler arası diyalog çerçevesinde Hristiyanlığı yaymak görevi verildi. Foccolare'nin 4400 Müslüman üyesinin 130'unun Türk olduğu biliniyor.

b.Neo-Catecumenta: İspanya'nın başkenti Madrid'de kuruldu. Bunlara da “Siz karizma kavramının geliştireceksiniz” görevi verildi. Bu doğrudan doğruya Hz. İsa'ya ayrılmış bir kavramdır. Hz. İsa, karizması olduğu için insanlar ondaki Tanrısal gücü gördüler. Aynı şekilde gizli vaftiz gündeme getirildi. Roma İmparatorluğu'nda Hristiyanlığın yasak olduğu dönemlerde insanlar gizlice vaftiz edilmekteydi. Yani bir insan dinini değıştirse de çevresindekiler bunu bilmeyecek, değıştirmemiş sayılacak.

c.Communion-Liberty : Bu teşkilat 1970'lerde Milano'da kuruldu. O da aynı şekilde çalışmaktadır. Türkiye ile ilgili ayrı bir bölümü vardır.

Papalığa göre dinler arası diyalogdan amaç, insanları kiliseye döndürmektir. Şimdiki Papa II. Jean Paul'a göre “Dinler arası diyalog, kilisenin insanları kiliseye döndürme amaçlı misyonunun bir parçasıdır”. Papaya göre bu durum, Hristiyanlığın doğasından kaynaklanır. Diyalog 1 ve 3 olan Tanrının kendi hayatına dayanır. Gerçekten bu bir kurtuluş diyalogudur Çünkü böyle hakiki bir diyalog bir Hristiyan için inandığını pratiğe dökmektir, saygı göstermek ve dinlemek suretiyle başkalarına İncil'in mesajını öğretmektir.

Diyalog kavramını II. Vatikan Konsiline öneren Papa VI. Paul de bu yönde düşünmektedir; “Biz her ne kadar Hristiyan olmayan dinlerin manevi ve ahlaki değerlerini tanıyor, saygı gösteriyor, onlarla diyaloga hazırlanıyor ve din hürriyetini savunmak, insanlık kardeşliğini tesis etmek, kültür, toplumsal refah ve sivil iradeyi oluşturmak gibi hususlarda diyaloga girmek istiyorsak da dürüstlük bizi gerçek kanaatimizi açıkça ilan etmeye mecbur etmektedir; Yegane gerçek din vardır, o da Hristiyanlıktır”.

Kardinal Joseph Ratzinger’e göre Papalığın üç esaslı misyonu vardır. İlk önce kilise ve Katoliklerin birliğini sağlamak, daha açık deyişle Hristiyanlığı Papalığın çevresinde birleştirmek. İkincisi, diyalog süreciyle diğer dinleri Papalığın etki alanına almak, daha açıkçası diğer dinleri Hristiyanlığın potasında eritmek. Ve nihayet modern dünyada dinin yegane sesi olmak (Bayzan, 2001, s.16).

6.4.4.2. Fener Rum Patrikhanesi

Ortodoks Kilisesi denildiğinde, onunla birlikte hemen akıllara Bizans İmparatorluğu gelir. Ortodoksluk, Bizans’la özdeşleşmiş bir dinsel akımdır. Bu nedenledir ki, Ortodoks Kilisesinin tarihi Bizans’ın tarihinden ayrı olarak ele alınamaz. Çünkü dünyaya Ortodoksluğu armağan eden de, onu koruyup, geliştirmiş olan da Bizans devleti ve onu yönetmiş olan hanedanlardır.

Patrikhanenin kuruluşunun başlangıcı piskoposluk halindedir ve sadece dini ihtiyaçları karşılayan bir kurum durumundadır. MS 300 yılında İstanbul’u kuran İmparator Konstantin bu şehri Doğu Roma İmparatorluğu’nun merkezi ilan ettiği gibi (MS 330), papalık makamına karşılık olacak bir dini merkez kurmak istemiş ve bu gayeyle piskoposluğu patriklik yapmıştır. I. Konstantin’in 325 yılında Hristiyanlık dininin diğer resmi devlet dinleri ve tanrıları arasına katılmasına izin vermesi ve ilk ekümenik konsil olan İznik Konsilini toplaması, tamamen imparatorlukta siyasi ve askeri birliği dini birlikle takviye etmek maksadıyla yapılmış olsa da

Hristiyanlarca ölümünden sonra aziz ilan edilmişti (Altındal, 1995, s.19-21). O dönemde batı ile doğu Hristiyanlığı arasında mezhep farkı bulunmamaktaydı. Mezhep farkı, siyasi bölünmeden (Roma İmparatorluğunun doğu ve batı adlarıyla ikiye ayrılmasından) sonra MS 9. yy'da patrik ünlü Fotiyus (Photius) zamanında meydana gelmiştir. Asıl gaye siyaset ve saltanat düşüncesinden doğmakla beraber bağların kopması için baş vurulan yollardan biri de, İsa tarafından Aziz Petrus'a verilmiş olan hakların papalara miras kalmamış olmasıdır. Yani Ortodokslar papanın "Layuhti"liğini (Dini kurallar koymadaki yanılmazlığını) kabul etmezler. Bundan dolayı da iki kilise ayrıldıktan sonra papanın koyduğu kuralların hiçbirine uymamışlardır. Nihayet Fotiyus'un ilişkisini kesmesinden 200 yıl sonra (16 Temmuz 1054) Romalıların Ayasofya Kilisesi'nde takdim ettikleri bir vesika ile kesin ayrılık vaki olmuştur (Şahin, 1996, s.28).

1453 yılında İstanbul'un fethiyle Roma en büyük ezeli rakibinden kurtulmuş olur. Artık Avrupa'da Hristiyanlığın tek temsilcisi Roma ve Papadır.

Fatih Sultan Mehmet, Ortodoksluğu sona erdirmek elinde olduğu halde, bunu kendi siyasetinin bir gereği olarak yapmamış, galiplerle mağlupların bir arada yaşamalarını temin gayesiyle Ortodoks Kilisesi'ni himayesine almış ve yeni bir patrik seçilmesini emretmiştir. Seçimden sonra yeni Patrik saraya davet edilmiş ve kendisine Millet Başı (Etnark) ünvanı verilmiştir. Böylece sadece Ortodoks Rumların Ruhani Başkanı değil, aynı zamanda bu cemaatin sivil-dünyevi başkanı da ilan edilmiştir (Çelik, 2000, s.114).

Yavuz Sultan Selim'in Suriye ve Mısır'ı zapt ettikten sonra İstanbul Patrikhanesine Ekümenik ünvanını vererek Antakya ve İskenderiye patrikhaneleri üzerinde nüfus ve üstünlük sağlaması, papalık gibi göstermesinden sonra, artık Megalo İdea'nın da bir hükümeti olmuştur.

Bu dönemden itibaren Ortodoks cemaat ve Patrikhane Osmanlı'nın yıkılışına kadar çeşitli alanlarda (dini, adli, eğitim, gümrük) imtiyazlarla faaliyetlerine devam etmiş ve İmparatorluğun duraklama döneminden sonra özellikle devlet aleyhine çalışmalara başlamıştır. Bu yöndeki çalışmalara baktığımızda;

Megalo İdea'nın gerçekleştirilmesi yönünde çalışmaları; "Büyük fikir", "Büyük Ülkü" anlamına gelen Megalo İdea'nın gayesi; İstanbul başkent olmak üzere, Bizans İmparatorluğunu en geniş sınırlarıyla dirilterek yakın Doğuda büyük bir Yunanistan kurmak idi. Patrikhane makamı Bizansın dini ve dünyevi olan iki yönlü iktidarının ayakta kalan tek taraflı devamıydı. Yani Bizans ölmemiş ve onun makamında yaşamaya devam etmiştir. Bu düşünceyle patrikhane din perdesi altında Yunanistan'ın bağımsızlığı, Osmanlı Devleti'nden ayrılması, Anadolu'da Büyük Yunanistan'ın kurulması yönünde büyük çabalara girişmişti (Şahin , 1996, s.166).

Mora isyanına katkıları; Mora İsyanı Patrikhanece planlanmış ve uygulamaya konulmuştur. Bu ayaklanmanın asıl çıban ve fesat başı Patrik Gregorius'tur. Etnik-i Eterya'nın Mora Teşkilatı Başkanı olan Patras Piskoposu Germanos üstünde Meryem Ananın resmi olan bir bayrağı eline alarak "Ey Yunan Milleti! Artık uyanın, Türkleri öldürün" diyerek bütün Rumları Türklere karşı savaşa çağırarak isyanı başlatmış ve bu ayaklanma hızla gelişip yayılmıştır (Şahin, 1999, s.190).

1821 Mora isyanı olayları sırasında Osmanlı Devletine ihanetle suçlanan Fener patrikhanesi ve patriği V. Gregorios, kendi ile birlikte üç metropolitle patrikhanenin orta kapısında asılmadan önce son arzusu olarak ayin kıyafetlerini giyip şöyle dua ediyordu; "Türkler İstanbul'dan kovulacak. Salip'çe geri alınacak. Bizans kartalı yine semalara hakim olacak. Yarıda kalan ayin tamamlanacak. Yarıda kalan ayin tamamlanıncaya kadar bu kapı kapalı kalsın!.. Ey Ruh-ül Kudüs!...Sesimi duy!.."

V.Gregorios'un vasiyetinde Fener Patrikhanesi'nin kapalı tutulmasını istediği orta kapısı bugün hala kapalıdır. Patrikhane günümüzde de geçmiş dönemlerde olduğu gibi ülkemize yönelik hasmane tutumlarının bir işareti olarak bu kapıyı açmamakta ısrar etmektedir.

Mora isyanı öncesi de Osmanlı topraklarındaki Yunan kiliselerinin tümünde yapılan ayinlerde; "Ey Ruh-ül Kudüs! Bana ceddimin büyük gayesi Bizans'ı ihya, Kutsal Ayasofya'yı Salib'e iade, yarıda kalmış ayinini tamamlama, Rum-Yunan devletini kurma, Türkleri geldikleri yerlere gönderme kudret ve imkanını lütfet!..." diye dua edildiği bilinmektedir (Yaz, 1999, s.109).

Burada bahsi geçen yarım kalan ayin ; Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethi esnasında Ortodoks din adamlarının Ayasofya'da korku ile beklerken Türklerden korunmak adına yaptıkları ayindir. Fethin gerçekleşmesiyle birlikte bu ayin yarıda kalmıştır.

V. Gregorios'un yargılanmasında en büyük etkenlerden birisi Patrikhaneye yapılan baskın neticesinde ele geçen belgelerde, patriğin açık ve kesin olarak Mora isyanını tertipleyen Etnik-i Eterya ajanlarıyla işbirliği içinde olduğunu kanıtlar belgelerin bulunmasıdır. Bulunan belgeler arasında yine patriğin dönemin Rus Çarı ile ilişki içinde olduğunu gösterir bir belge de son derece dikkat çekicidir. Rus Çarı Aleksandr'a hitaben yazdığı mektupta V. Gregorios, Türkleri dünya siyasi ve askeri hayatında korkulacak bir varlık olmaktan çıkaracak, hatta bağımsız bir millet olabilmekten mahrum edecek çok dikkate değer tavsiyelerde bulunuyordu. Günümüzde ülkemize yönelik bir takım uygulamaları anlamak açısından çarpıcı bir örnek olan bu mektubun içeriğine bakmakta fayda var. V. Gregorios Türkler hakkında şu tespitlerini bildiriyor ;

“Türkleri, maddeten ezmek ve yenmek mümkün değildir. Çünkü Türkler çok sabırlı ve mukâvemetli insanlardır. Gâyet mağrurdurlar ve izzet-i nefis sahibidirler. Bu hasletleri de, dinlerine bağlılıklarından, kadere rızâ göstermelerinden, ananelerinin kuvvetinden; pâdişahlarına, kumandanlarına, büyüklerine olan itâatlerinden gelmektedir.

Türkler zekîdirler ve kendilerini müspet yolda sevk ve idâre edecek reislere sâhip oldukları müddetçe de çalışkandırılar. Gayet kanâatkârdırlar. Onların bütün meziyetleri, hattâ kahramanlık ve şecâat duyguları da ananelerine olan bağlılıklarından, ahlâklarının salabetinden gelmektedir. Türkler’ de evvelâ itâat duygusunu kırmak ve mânevi bağlarını yok etmek, dini metânelerini zaafa uğratmak icap eder. Bunun da en kısa yolu, milli ve mânevi ananelerine uymayan hârici fikirler ve davranışlara onları alıştırmaktır. Türkler, dış yardımı reddederler; haysiyet duyguları, buna mânîdir. Veleve ki, geçici bir süre için zâhirî kuvvet verse de, Türkler’ i dış yardıma alıştırmalıdır.

Mâneviyâtları sarsıldığı gün, Türkleri kendilerinden şeklen çok kudretli, kalabalık ve zâhiren hâkim kudretler önünde zafere götüren asıl kudretleri sarsılacak ve maddî vasıtaların üstünlüğü ile yıkmak mümkün olabilecektir. Bu sebeple Osmanlı Devleti’ni tasfiye için mücerret olarak harp meydanındaki zaferleri kafî değildir ve hattâ sadece bu yolda yürümek, Türkler’ in haysiyet ve vekârını tahrik edeceğinden hakîkatlere nüfûz edebilmelerine sebep olabilir. Yapılacak olan, Türklere bir şey hissettirmeden bünyelerindeki bu tahrîbi tamamlamaktır” (Şahin, 1999, s.200).

Fenerli Rum beylerinin devlete ihanetleri; Patrikhanenin Ruhani merkezi etrafında toplanan Egeli ve İstanbullu Rum ailelerine Fenerli Beyler denilmiştir. Kendi dillerinden başka Türkçe, Arapça ve Farsça’yı mükemmel bir şekilde öğrendikleri gibi İtalyan’ca ve Fransızca’yı da öğrenmişlerdir. Bu nedenle devletin iç, dış ve askeri işlerinin içerisinde özellikle tercüman olarak kullanılmışlardır.

Birçoğu belgelerde tadil ve tahrifat yapmışlar ve asıl amaçları olan Osmanlı Devletinin yıkılmasına yönelik çalışmalar içerisinde olmuşlardır. Bu konuda patrikhaneye işbirliği içinde, hatta bu kurumun hizmetinde olduklarını patrikhaneye yapılan baskında ele geçirilen belgeler arasında Fenerli Rum Beylerinden alınan devletin gizli hazırlıklarını ihtiva eden evrakın bulunması ispatlar durumdadır (Tarih Konuşuyor Dergisi C.I, s.69).

Voyvoda olarak görevlendirilen Rum beyleri; Balkan ülkelerinde Türklük aleyhinde kışkırtmalarda bulunmuşlardır. Bunların çoğu Etnik-i Eterya Cemiyetine üyeydiler (Şahin , 1999, s.173).

Etnik-i Eterya'nın faaliyetlerine verdiği destek; Patrikhane, derneğin kuruluşundan (1814), 1919'a kadar bu cemiyetin merkezi halinde çalışmıştır. Eterya dini imtiyazları ve nüfuzu sebebiyle metropolithanelere el atmış, onlarda adeta kucak açmışlar, buralarda teşkilat meydana getirilmiş ve sonra da bu kuruluşlar genişletilmiştir. Böylece yalnız Patrikhane değil, kiliseler Eterya'nın bir şubesi halinde çalışmışlardır. Hatta Patrik Eterya işlerini düzenleyen bir şahıstı (Salışık ,1968, s.286).

Girit isyanı ve Yunanistan'a katılması; Girit Adası'nda da Eterya üyeleri ile Patrikhane sıkı bir işbirliği içinde çalışmış, buraya çok sayıda silah çıkarmışlardır. Öyle ki 1897 yılına girerken Girit, hemen hemen genel bir ayaklanma durumuna gelmiştir. Atina ve Patrikhanenin aralıksız tahrikleri sonucu patlak Hanya'da olmuştur. İsyan böylece uzayıp giderken yabancı devletlerin işe karışmasıyla adalı Müslüman ve Hristiyanlardan karma bir meclis kurulmuştur. Bu adanın bir nevi bağımsızlığıdır. Uzun süre devam eden Girit buhranı nihayet 29 Eylül 1913'te hukuken de Yunanistan'a teslim edilerek son bulmuştur. Özellikle Balkan Savaşı'na son veren 30 Mayıs 1913 Londra Anlaşmasına göre Osmanlı Devleti Girit üzerindeki bütün haklarından vazgeçmiştir (Osmanlı Tarihi, C.VI., s. 3507).

Ayasofya'nın kilise yapılması gayretleri; İstanbul'un işgali sırasında Patrikhane ve Rumlar Ayasofya'yı ele geçirmek gayesiyle ani bir gece baskını planlamışlardı. Bu düşünceyle iki buçuk metre genişliğinde bir Yunan bayrağı ve büyük bir çan hazırlanmıştı. Patrikhane de orada ayin yapmak üzere çalışmalara başlamıştı. Fakat hükümet bu faaliyeti öğrenmiş ve Ayasofya'yı koruma görevi verilen Hücüm Tabur Komutanı Binbaşı Şükrü Oğuz Bey' e şu emri vermiştir;

“Ayasofya Camii'ne herhangi bir tecavüz silahla karşılanacaktır. Üstün kuvvetlerle hücum karşısında mukavemet kırılacak olursa, minarelerine çan ve kubbesine haç takmalarına fırsat vermeden Ayasofya Cami dinamitle havaya uçurulacaktır.” Nitekim, camii teslim almaya gelen Fransız tabur komutanına bu karar bildirilince sonuç alamayacaklarını anlayıp çekilmişlerdir.

Pontus devletinin canlandırılması; Gerek Patrikhane ve gerek Yunan temsilcileri tarafından yönetilen dernek ve kuruluşlar içinde en önemlilerinden birisi de “Pontus Cemiyeti ve Teşkilatıdır. Merzifon'daki Amerikan Koleji'nde 1904 tarihinde gizlice kurulan cemiyet, 1908'te genişletilerek Batum'dan İnebolu'ya kadar olan Karadeniz sahasında bir çok şubeler açmıştır. Cemiyet kurulur kurulmaz Batum'da “Serbest Pontus” adında bir gazete yayınlanmaya başlanmış ve yayın işini Yunan Konsolosu Kozis İstanbul'dan aldığı talimat çerçevesinde idare etmiştir. Cemiyet on bin kadar Kafkasya'daki Rumun Karadeniz kıyılarına göçünü sağlamıştır. Dernekte bir taraftan yurt dışında propaganda yaparken bir yandan da çeteler Türk topraklarında en feci suikast ve zulümlere başlamışlardı. Bu faaliyetlere yönelik dışardan çok büyük maddi destek almasını göstermesi açısından Venizelos'un şu ifadeleri çarpıcıdır; “Fener Patrikhanesi'nden bir heyet gelerek beni gördü; Karadeniz sahillerinde müstakil bir Rum Devleti kurmak için derhal harekete geçmek için sadece Yunan zabitlerini beklemekte olduklarını bana iblağ etti. Hey'etin sahip oldukları serveti öğrenince, miktarı beni hayrette bıraktı.

Kendilerinin sahip oldukları altının mevcudu, o anda Yunan Hükümeti' nin sahip olduğu altın yekününden fazla idi. Bir taraftan da bilhassa Amerika'dan ve dünyanın her tarafındaki Rumlar'dan mühim miktarlarda yardım görüyorlardı" (Şahin, 1999, s.184-238).

Patrikhane Meclisi 16 Mart 1919 işgal İstanbul'unda aldığı kararla Osmanlı tabiiyetindeki Rumların ;

- a. Osmanlı Devleti ile bütün ilişkilerinin yasaklanmasını,
- b. Osmanlı seçimlerinde oy kullanmamalarını,
- c. Türkçe öğrenmemelerini,
- d. Devlet dairelerindeki görevlerinden istifa etmelerini,

İstemiş ve bu tarihi izleyen üç yıl boyunca Rum ve Ermeni Patriklerinin tebaalarına, Osmanlı pasaportu yerine Patrikhane pasaportu vermiştir (Mümtaz, 2001, s.9).

Patrikhane 1919 yılı ortalarına gelindiğinde bağımsızlığını ilan ederek Temmuz 1919'da kapısının üzerine çifte kartallı Bizans bayrağını asmış ve tüm işlerini birinci derecede Yunan siyasi temsilciliği, ikinci derecede ise müttefiki temsilcileri ile görmeye başlamıştı.

Patrikhanede planlanan programların Ege Bölgesi'ndeki baş elemanı olan İzmir Metropoliti Hirisostomos Yunan askerlerini kordon boyunda dualarla karşılamış ve takdis etmiştir. Takdisten sonra askerlere şöyle seslenmiştir;

"Asker evlatlarım, Helen çocukları, bugün ata topraklarını yeniden fethetmekle İsa'nın en büyük mucizesini göstermiş oluyorsunuz. Bu uğurda ne kadar Türk kanı döküp içerseniz o kadar sevaba girmiş olacaksınız. Ben de bir bardak Türk kanı içmekle onlara olan kin ve nefretimi teskin etmiş olacağım. Haydi buyurunuz, bütün azizler sizin arkanızda olacak. Atalarınızın toprakları sizleri bekliyor!."

Fener Rum Patrikhanesine bağlı papazlar, Kurtuluş Savaşı'nın başından sonuna dek Yunan Ordusu'nu desteklemişlerdir. Batı ve Orta Anadolu ile Doğu Karadeniz bölgelerindeki hemen tüm Rum ayaklanmalarında aktif olarak yer almışlardır. Aynı işi, Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinde Ermeni papazlar yapmışlardır. Rum papazları, İzmir'in işgalinden bir gün sonra, bir araya gelerek bir bildiri hazırlarlar ve bu bildiriği 16 Mayıs 1919' da tüm kiliselerde okurlar. Bildiride şunlar söyleniyordu:

"İstanbul ve civar Rumları, kiliselerde toplanarak anavatan Yunanistan ile birleşme kararını ittifakla kabul etmişlerdir. Türkiye Rumları, 25 yüzyıldır kendilerine ait olan bu topraklarda, her bakımdan üstün durumdaki barbar Türklerin yönetimi altında olmak istemediklerinden, Türkler ve onların yönetimiyle bağlarını koparma kararı almışlardır. Beş yüz yıldır sürekli bir biçimde Türkler tarafından barbarca imha edilmiş, sürgünlere yollanmış Rum milleti, Dünya Savaşı'nın daha ilk günlerinden itibaren müttefik devletlerin hizmetine girmiş ve bu nedenle de ayrıca zulme uğramıştır. Türkiye Rumları, üzerinde 25 yüzyıllık hakları bulunan topraklarla birlikte anavatanları Yunanistan'a bağlanmayı ve bu uğurda bütün güçleriyle mücadeleye girişeceğini tüm dünyaya bildirir. " (Eftim, 1995, s.438).

İstanbul işgal edildikten sonra, Yunan vatandaşı Meletios adında bir papaz, 8 Aralık 1921'de yasalara ve kilise geleneklerine aykırı bir biçimde Fener Rum Patriği yapılmıştı. Meletios, Sen-Sinod Meclisi adıyla yeni bir örgütlenmeye gitmiş ve bu örgüt aracılığıyla ülke çapında siyasi çalışmalara girişmiştir. Londra'da "İstanbul Yunanistan'a" adlı bir kampanya'yı yürüten Patrik Vekili Metropolit Nikola şunları söylüyordu:

"Rum Patrikhanesi, Başkan Wilson tarafından milletlerin kendi kaderlerine hakim olmaları prensibine dayanarak, Türk boyunduruğundan kurtulduğunu ve anavatanı Yunanistan'a iltihak ettiğini ilan etmektedir. " (Eftim, 1995, s.7).

Mustafa Kemal, din görünümlü emperyalist kışkırtmaya ve bu kışkırtmanın araçlarından biri olan Patrikhane'ye karşı da önlem almakta gecikmemiştir. Yalnızca ırk olarak Türk olduğu için değil, ülkenin işgaline ve Patrikhane'nin ihanetlerine karşı çıktığı için Papa Eftim desteklenir ve onun Rum ayaklanmalarına karşı propaganda çalışmaları ilgi ile karşılanır. Yalnızca Hristiyan Türkler içinde değil, Müslüman Türkler ve Hristiyan Rumlar içinde de saygınlığı olan Papa Eftim, bu üç kesim arasında meydana gelebilecek olumsuz olayları önleme ve Ortodoks cemaatinin Milli mücadeleye kazanma ya da tarafsızlaştırma yönünde başarılı çalışmalar yapar: Türk Ortodoks Patrikhanesi'ni kurar ve Fener Rum Patrikhanesi'ni etkisizleştirir; Meclis önünde yapılan mitinglerde ve Anadolu'nun pek çok yerinde halkı Milli Mücadele'ye çağıran konuşmalar yapar.

Osmanlı Devletinin yıkılışında, gerek dış devletlerle yaptığı işbirliği ve gerekse içeride çıkardığı isyanlarla Patrikhane Türk milletinin kalbine saplanan paslı bir hançer gibidir. Nitekim Lozan Konferansının ilk dönem görüşmelerinin yapıldığı sırada 25 Aralık 1922'de Le Journal Gazetesi muhabiri Paul Herriot'ya Çankaya'da verdiği demeçte Atatürk, bu kurumdan bahsederken,

"Bir fesat ve ihanet ocağı olan, ülkede ayrılık ve uyuşmazlık tohumları saçan, Hristiyan vatandaşlarımızın huzur ve refahı için de uğursuzluk ve felaket simgesi olan Rum Patrikhanesi'ni artık topraklarımızda barındırmayız. Bu tehlikeli örgütü ülkemizde tutmamız için ne gibi vesile ve nedenler ileri sürülebilir? Türkiye'nin Rum Patrikhanesi için topraklarında bir sığınak göstermeye ne zorunluluğu vardır? Bu fesat yuvasının gerçek yeri Yunanistan değil midir?..."

Şeklinde ifadede bulunmuş ve Patrikhanenin yurt dışına çıkarılmasını istemiştir (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt 3, (1918-1937), s.57).

Ancak İngiliz heyeti başkanı Lord Curzon başta olmak üzere, Venizelos ve diğer batılı ülkelerin temsilcilerinin ve ABD'nin baskısıyla batılı ülkelerin "Patrikhane artık kesinlikle siyasetle uğraşmayacak, sadece Türkiye Cumhuriyeti Devletinin vatandaşları olan Rum ahalinin dini (nikah, boşanma, vaftiz vb.) vecibelerini yerine getirecek bir kurum olarak kalacaktır" garantisiyle Patrikhanenin topraklarımızda kalması kabul edilmiştir.

Böylece Fener Patrikhanesi tarihindeki en pasif duruma düşmüştür. 1930'lu yıllara kadar resmi yazışmalarda ve basında, kilisenin başında bulunan ruhaniye 'Başpapaz' denilmeye başlanmış, Patrik tabiri dahi kesinlikle kullanılmamıştır.

1990'lı yıllara kadar Fener Patrikhanesi, sadece sınırlarımız içerisinde yaşayan ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan Rumların dini kurumudur. Azınlık statüsündedir. Gerek Patrik ve gerekse kendisine bağlı metropolitler, ancak Türk vatandaşı olan Rum ruhaniler arasından atanabilir. Hatta yetkili kurullar (Ruhani ve seküler sinod üyeleri), hükümetin tasvip etmediği kişileri Patrik olarak seçemeyecekleri gibi, seçtikleri üç aday arasından da Türkiye Cumhuriyeti hükümeti istediğini Patrik olarak atama hakkına sahiptir (Çelik, 2000, s.124).

1990'lı yıllardan sonra Patrikhanenin iddiaları ve faaliyetleri Lozan Antlaşmasının açıkça ihlali şeklindedir.

Patrikhanenin hareket alanının önündeki en büyük engel Lozan Antlaşmasının ilgili maddeleri ile bunlara dayanılarak hazırlanan Türkiye Cumhuriyeti'nin kanun maddeleridir. Ancak 1986 yılından itibaren Lozan Antlaşmasının ilgili maddeleri ihlal edilmeye başlandı. Özellikle ABD'nin baskılarıyla bu kurallar Patrikhane lehine delinmiştir.

Patrik I.Bartholomeos son dönemde ekümeniklik iddialarını aleni olarak dile getirmekte ve bu yönde tavırlar sergilemektedir. Ekümene eski Grekçe’de sürekli yerleşim alanı anlamına gelmektedir. Aynı zamanda üstün kültür anlamında da kullanılmaktadır. Dolayısıyla çevre kültürlerinin yarı bağımlı oldukları üstün kültür alanı, şehir ya da bölge anlamına gelmektedir. Ekümenik cihanşümul, evrensel, dünya çapında anlamında kullanılmaktadır. 20. yüzyılda ise Protestan ve Doğu Ortodoks Kiliselerinin kurdukları ve mezhepler arası farklılıkları mahfuz tutarak Hristiyanlığı yaymak amacına yönelik olan kiliseler arası birliği ifade eder (Altındal, 2001, s.158).

Fener Patrikhanesine Vatikan statüsünün kazandırma yolunda yapılan çalışmaları şu başlıklar altında toplamak mümkündür ;

a. Dünya kamuoyunun dikkatlerini konuya çekmek için günümüz insanlığının en duyarlı olduğu konular tespit edilerek, (din, bilim, çevre) Fener Patrikhanesinin önderliğinde uluslar arası sempozyumlar düzenlemek,

b. Bu sempozyumlarla çeşitli ülkelerden, din, bilim, siyaset, sanat ve iş dünyasından uluslar arası şöhrete sahip kişilerin katılımını sağlayarak basın yoluyla dünya kamuoyunun ilgisini Fener Patrikhanesi üzerine yoğunlaştırmak,

c. Bu faaliyetlerin her safhasında, Fener patrikhanesini öne çıkarmak suretiyle, o makama Ekümenik bir mahiyet atfederek, bunu dünya kamuoyunun şuuru altına yerleştirmek,

Bu yönde çalışmalar maksadıyla 1994’te İstanbul’da Dünya Barışına Katkı Toplantısı yapılmış ve dünya kamuoyunda yankı uyandırmıştır. Sonuç bildirgesinde İstanbul kelimesi kullanılmamış, Boğaziçi Deklarasyonu ismiyle yayımlanmıştır. Bartholomeos için Ekümenik Patrik ünvanı kullanılmıştır.

Yine 1995 yılında Yunanistan'ın Patnos adasında Vahiy ve Çevre Sempozyumu düzenlenmiş ve toplantıya ABD Başkanı, çevreden sorumlu yardımcısı ile İngiltere Prensi başta olmak üzere birçok devlet ve siyaset adamı katılmışlardır. Sonuç bildirgesi, Ekümenik Konstantinopole Patriği imza ve ünvanıyla yayımlanmıştır.

1997 yılında Trabzon Selanik hattında Din-Bilim ve Çevre Sempozyumu düzenlenmiş, Bu sempozyuma da ABD Başkan yardımcısı ve Çevre bakanı siyasi destek vermişlerdir. Mali desteğini ise Dünya Bankası, BM Çevre Programı ve Yunan Ticaret Bankası üstlenmişlerdir. Ayrıca Giritli bir armatör, Elefterios Venizelos adlı gemisini bu işe tahsis etmiştir. Sempozyumun açılış konuşmasında ilk dikkat çeken şey, Fener Patriğinin Ekümenik Konstantinopole Patriği olarak takdim edilmesi idi. Kapanış bildirgesinde de aynı konu tekrar edilmiştir. Venizelos Geminde Karadeniz Bölgesinden Pontus diye bahseden tarihi bir harita dağıtılmıştır. Geminin Pontuslu Rumların göç ettiği Batum, Yalta, Odessa, Köstence, Varna ve Selanik'e gitmesi de dikkat çekicidir. O dönemde Trabzon halkı, geminin karaya yanaşmasını ve yolcuların şehre çıkmasını engellemiştir (Çelik, 2000, s.136).

Avrupa parlamentosu da patriğin ekümeniklik iddialarını desteklemektedir. Nitekim, 24 Ekim 1996 tarihli bir kararlarında şu ifadelerle yer vermişlerdir.

“Avrupa Parlamentosu, dünyanın her tarafındaki milyonlarca Ortodoks Hristiyan için Konstantinopolis'teki Patrikhanenin önemini göz önünde bulundurarak, Türk yetkililerin Ekümenik Patrikhanenin, korunması konusundaki yükümlülüklerinin farkında olarak, Ekümenik patrikhanenin ve diğer dinsel yerlerin binalarının korunması için gerekli önlemleri alması için Türk yetkililerine çağrıda bulunur” (Türk-İş AB Dosyası).

Bu bağlamda Lozan Antlaşmasına, anayasamıza, 3335 sayı ve 26.03.1987 tarihli yasaya göre, ayrıca 2908 sayılı dernekler kanunu ve Türk Medeni kanununa göre kurulan, vakıfların faaliyetlerini düzenleyen 25.07.1970 tarih ve 1066 sayılı tüzüğe göre Bakanlar kurulunun izni olmadan uluslar arası faaliyet göstermemesi gereken Patrik, son yıllarda bunların tümünü çiğnemiştir (Çelik, 2000, s.134).

AGİT zirvesinde Fener Patriği'ni ABD Başkanı ve eşi de ziyaret etmiştir. Patrik, Clinton'un eşine bir nişan vermiştir. Türkiye'de ancak devlet başkanı, konuk devlet başkanlarına nişan verebilir.

Nisan 2000 tarihinde Alman Cumhurbaşkanı Johannes Rau'nun Fener Patrikhanesini ziyaretinde, Patrik Alman Cumhurbaşkanı'na Aziz Andreas nişanı vermiştir (Aziz Andreas, Hz. İsa'nın ilk havarisidir ve İstanbul ve Anadolu'ya gönderilerek buraların Hristiyanlaştırılması görevini üstlenmiştir).

10 Ekim 2001'de Yunan Dışişleri Bakanı Yorgo Papandreu, Türkiye ziyaretinde Fener Patriği ile görüşmüştür (Aydınlık, 2001, s.19)

Bartholomeos'un 10 Ocak 2002 tarihinde İran'a yaptığı ziyarette, İran Kültür Bakanı ile İran ve Yunanistan arasında kültürel ilişkilerin geliştirilmesini öngören bir antlaşma imzalamıştır (Umar, 2002, s.8).

04 Mart 2002 tarihinde Fener Rum Patriği ABD'deki Ortodoks Başpiskoposluğunun 80. yıldönümü kutlamalarına katılmak maksadıyla ABD'ye gitmiş ve bir gün sonra ABD başkanı ile görüşmüştür. Heybeliada Ruhban Okulunun açılmasıyla ilgili Türkiye'yi ABD Başkanı'na şikayet ettiğini gazetelerden okuyoruz (Türkiye, 2002, s.11).

Patrik 3,5 yılda tam 23 ülkeyi ziyaret ederek bir dünya turu gerçekleştirmiştir. Patriğin bu seyahatleri Türk Hava Yolları'nın değil de, Yunan Olimpik Hava Yolları'na ait ve üzerinde "Çift başlı kartallı Bizans Bayrağı" bulunan bir uçakla yapmış olması da dikkat çekicidir (Adsız , 1995,s.7).

Arka arkaya çeşitli yörelerde restore edilip Patrik tarafından ayinler düzenlenmektedir. Hatta bazen açık alanlarda da bu ayinler yapılmaktadır ve kimse laikliğe zarar verildiğinden bahsetmemektedir. Anadolu'da Hristiyan cemaat olmadığı için otobüslerle İstanbul'dan ve Yunanistan'dan bu ayinlere cemaat taşınmaktadır. (Gittiği yerler Fethiye, Ayvalık, Altınoluk, İznik, Kayseri, Ürgüp, İzmit) Patrik Yunan gazetesi Etnos'a verdiği bir demeçte "Hristiyanlar Anadolu'ya yerleşebilir" diyor ve ekliyor "Türkiye'nin AB üyeliği çerçevesinde Anadolu'da önceden var olmuş Hristiyan toplumları eskiden yaşadıkları bölgelere yerleştirilirse o zaman patrikhane de o bölgelerde bulunan kiliselerin yeniden ayine açılmasını düşünebilir..." (Erenerol, 2002, s.4).

Uzun zamandan beri Patrikhane çevresinde Türk ve Rum iş adamlarınca alınan gayri menkuller önce hibe yoluyla azınlık vakıflarına, daha sonra da Patrikhane'ye devredilmektedir. Bu kapsamda Fatih belediyesi, AB ve UNESCO işbirliği ile hazırlanan "Balat-Fener Rehabilitasyon Projesi" dikkat çekicidir. Sur İçi İstanbul'un Bizantinist ve Hristiyan kimliğini öne çıkarıp, tarihi zemine uygun olarak yeniden düzenlenmesi ve bir dünya metropol kültür ve din merkezi olarak eski Ortodoks Konstantinople'nin yeniden ihyasıdır. Bu projeye göre ABD, yaklaşık 270 milyon Ortodoks dünyasını Fener Patrikhanesine bağlayarak, kontrol altında tutmak istemektedir (Çelik, 2000, s.271).

Patrikhane sur içi Constantinople'in gelecekteki oluşumuna gayrimenkullar olarak zemin hazırlarken bizim açımızdan tehlikeli bir diğer nokta da sur içindeki meskun Türk-İslam nüfusunun yok olmasıdır.

1950'lerden itibaren kademeli olarak buralar iş merkezine dönüştürülmekte, ve meskun nüfus sur dışındaki semtlere taşınmaktadır.

İstanbul'la ilgili en çarpıcı proje, 1995 yılında ortaya atılmıştır. Günlerce bazı medya gruplarınca İstanbul'un sorunları bahane edilerek bu mega köyün kurtarılması için çareler aranmaya başlandı. ABD'li uzmanlarca hazırlanan bu projeye göre İstanbul üçe bölünecekti:

Anadolu yakası; Tamamen yerleşim birimi olacak.

Surlar içindeki İstanbul; Tarihi ve kültürel İstanbul olacak.

Surlar dışındaki İstanbul; Sanayi, yerleşim ve iş merkezlerinden oluşacak.

Bu projeye göre surlar içindeki tarihi İstanbul, yani Constantinople, bir dünya kültür şehri olacaktı. BM ve UNESCO gibi kuruluşlar başta olmak üzere, bir çok kuruluş buranın tarihi zeminine ve kültür mozağine uygun olarak canlandırılmasına maddi ve manevi her türlü katkıyı sağlayacaktı. Bu projeye adeta bir açık hava müzesi haline gelecek olana surlar içindeki tarihi Constantinople'nin en belirgin vasfı Bizans olarak ortaya çıkacaktır. Ekümenik bir patrikhanenin böyle bir dekora ne kadar yakışacağını tahmin etmek hiç de güç olmasa gerek (Çelik, 2000, s.74).

Patrikhanenin Diğer bir üzerinde durduğu konu ise, Heybeliada Ruhban Okulunun yeniden öğretime açılması hususudur. Bu okul, Ortodokslar arasında teolojik konular, kurallar ve ibadet şekli açısından birlik sağlamak amacıyla, Heybeliada'da 01 Ekim 1844 tarihinde Patrikhaneye bağlı olarak öğretime açılmıştır. 1844-1919 tarihleri arasında, 4 yıl ortaokul, 3 yıl teoloji eğitimi, 1919- 1923 tarihleri arasında 5 yıllık teoloji eğitimi yapılmış, 1923-1951 tarihleri arasında, birinci dönemdeki uygulamaya dönülmüş, 1951-1971 tarihleri arasında ise, 4 yıl lise, 3 yıl teoloji eğitimi yapılmıştır.

127 yıl içinde 930 mezun vermiş, bunlardan 343'ü piskoposluğa, 12'si de Patriklik makamına yükselmiştir. Makarios, Yakovas ve Bartholomeos bu okuldan mezun olmuşlardır.

Okul, 1971 yılında "özel üniversiteleri" kapatan kanunun yürürlüğe girmesiyle eğitime ara vermiştir. Daha sonra özel üniversitelerin "devlet denetiminde olma" şartı ile açılmalarına izin verilmesine rağmen Patrikhane bu şartları kabul etmediği için kapalı tutulmaktadır. Patrikhane okulun şu şartlarda açılmasını istemektedir ;

Okul, sadece Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan öğrenci değil, dünyanın her tarafından öğrenci alabilmelidir.

T.C. Devletin bu okul üzerinde hiçbir şekilde denetim hakkı olmamalıdır.

Patrik ve kendine bağlı metropolitlerde, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma şartı kaldırılmalıdır.

Lozan Anlaşmasındaki statüsü, sadece Rum azınlığın dini kurumu olarak belirlenmiş olmasına ve siyasi her hangi bir faaliyette bulunduğu sınır dışı edileceği ilgili devletlerin temsilcilerince de imzalanarak kabul edilmiş olan bu kurum, Türkiye Cumhuriyetinin temelini oluşturan bu anlaşmayı her fırsatta ihlal ederek bildiğini okumaktadır. Lozan'a aykırı olan ve Fener'in gerçek yüzünü ortaya koyan bu talepleri nedeniyle Heybeliada Ruhban Okulu kapalıdır, Türkiye Cumhuriyeti açmak istemediği için değil (Çelik, 2000, s.148).

Avrupa Parlamentosu da bu konuda Patrikhaneyi destekler kararlar almaktadır. 24.10.1996 tarihli parlamento kararı aynen şu şekildedir; "Patrikhaneye doğrudan bağlı olan Heybeliada Ruhban Okulunun derhal yeniden açılması çağrısında bulunulur" (Türk-İş AB Dosyası).

Bunun haricinde, özellikle 1994'den sonra "Barış ve Hoşgörü" toplantıları ile dinler arası diyalog adı altında düzenlenen sempozyumlarda Patrikhane, Vatikan ile birlikte Hristiyanlığın yayılması yönünde çalışma içine girmişlerdir. Bu kapsamda İnanç turizmi adı altında Anadolu'da Hristiyan mabetleri restore edilerek, buralara turist kisvesi altında gelen din adamları aracılığıyla ayinler düzenlenmektedir. Son iki senedir Patrikhane İzmit'te Aziz Barbara gününü (04 Aralık) bahane ederek, oradaki Şehitler Korusunda ayinler düzenlemektedir. 2000 Noel ayinini de bizzat Patrik yurt dışından davet ettiği on üç Patrikle beraber İznik Ayasofya müzesinde düzenlemiştir (Erenerol,2002,s.4).

Yine patrikhanenin koordinatörlüğünde Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin (AKPM) 27 üyesi tarafından bir önerge verilmiştir. Ayasofya'nın kilise yapılarak Ortodoks Patriğine teslim edilmesi istenen önergede ;

AB'nın eski Roma İmparatorluğunun ihya edilmesini hedef aldığı,

Ayasofya'nın Türkler tarafından gasp edildiği,

Katliamlar yapılarak camiye çevrildiği,

Ayasofya'nın Hristiyan dünyasınca vazgeçilmez bir mabet olduğu hususları gerekçe olarak gösterilmektedir (Emre, 2002, s.6).

Önergenin şimdilik AKPM Büro Toplantısında reddedilmesi de bir şey ifade etmemektedir. İleriki zamanda tekrar gündeme gelmesi muhtemeldir. Tıpkı Ermeni Soykırımı iddialarında olduğu gibi.

Bu istekler, elbette ki son yıllarda ortaya atılmış yeni şeyler değildir. Bakınız 2 Ocak 1918 tarihli konuşmasında İngiltere Başkanı Lloyd George, Ayasofya iye ilgili neler söylüyor;

“İstanbul özellikle Doğu dünyasının kozmopolit ve milletler arası bir şehridir. Ayasofya (ki 900 yıl önce bir Hristiyan kilisesi idi) tabiatıyla eski hüviyetine iade edilecektir.”

Tüm bu açıklamaların ışığında, Fener Rum Patrikhanesinin faaliyetleri neticesinde ulaşmak istediği amacı şu şekilde ortaya çıkmaktadır;

Birinci aşamada; Ekümeniklik statüsü ile Patrikhane ve bağlı ruhanilerini Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarının vesayetinden kurtarmak.

İkinci aşamada; sur içi İstanbul'un Patrikhanenin Ekümenik damgası altında eski Kostantinapol olarak yeniden ihyası.

Üçüncü aşamada; Hristiyan Ülkelerin İstanbul'da dini ataşelikler açmaları.

Dördüncü aşamada; BM, AB ve UNESCO gibi uluslararası kuruluşların surlar içindeki tarihi Konstantinapol'un açık şehir haline getirilerek Türkiye'nin hükümrancılık hakkını tartışmaya açmaları.

Beşinci aşamada; Bizans'ın resmen kuruluşu (Çelik, 2000, s.158).

Bu şartlar altında Patrikhanenin ülkemizin güvenliği ve bekası açısından son derece büyük bir tehdit oluşturduğu ve bu tehdidin en önemli yönünün de AB ve ABD'den gördüğü destek olduğu aşikardır.

Oysaki İstiklal savaşı döneminde bizzat Atatürk tarafından kurulan ve Milli mücadeleye bilfiil destek veren Türk Ortodoks Patrikhanesi Fener'in bu çalışmalarına karşı en büyük engeldir.

Ortodoks Türkler, Mart 1919'da Fener Patrikhanesi'nin yayımladığı beyannâmedeki, "Ortodoksların Türk olmadıkları ve Millî Hareketle bir ilgilerinin bulunmadığı; dolayısıyla, Ortodoksların Türkler safında yer almamaları gerektiği"ne ilişkin açıklama ve emirlerine katılmamışlardır. Sivas Kongresi sonunda Heyet-i Temsiliye üyeliğine seçilen Kara Vasıf Bey, 30 Ekim 1919'daki demecinde bu konuya temas ederek, Anadolu Hristiyanlarının (Karamanlılar'ın) Millî Hareketin lehinde olduklarını belirtmiş ve Ortodoks Türkler'in Müslüman ırkdaşları yanında yer aldıklarını ifade etmiştir (Ekincikli, 1998, s.162).

Türk Ortodoks Kilisesinin kurucusu Papa Eftim I Anadolu Hristiyanlarından Yozgat Akdağmadenli Karahisarlıoğlu ailesindendir. Keskin Metropolit iken Fener Rum Patrikhanesi'nin Anadolu'da bir Pontus Devleti kurulması yolundaki çaba ve kışkırtmalarına karşı çıkarak Fener Patrikhanesini tanımadığını ilan etmiştir.

1919'da Wilson Prensipleri Cemiyeti'nin faaliyetlerine katılmak için İstanbul'a gelen Amerikan Generali Harbord'a Papa Eftim, uzun bir telgrafla müracaat etmiştir. bu telgrafında huzursuzluğu Rumlar'ın çıkardığını; Ortodoks Türkler'in ve diğer Hristiyanlar'ın, asırlarca Osmanlı idaresinde huzur içinde yaşadıklarını ancak, bu durumun, Batılı devletlerin Rumlar'ı kışkırtmaları neticesinde bozulduğunu; Amerikan hükümetinin, asılsız propagandalarla Osmanlı Devleti aleyhine faaliyetlerde bulunmaması gerektiğini ifade etmiştir (Kutay, 1979, s.33).

Papa Eftim, Sivas Kongresi'nden hemen önce, Sivas'a Mustafa Kemal Paşa'nın isteğiyle gelmiş ve onunla Millî Mücadele'de Ortodoks Türkler'in yapabilecekleri faaliyetleri uzun uzun görüşmüştür. Fener Patrikhanesi'nin ihanetini protesto ederek, Millî Mücadele yanında yer aldığını Mustafa Kemal Paşa'ya bildirmiştir (Yavuz, 1998, s.28.).

Anadolu'nun çeşitli kentlerinde bulunan 72 Ortodoks ruhban temsilcisini Kayseri'de biraraya getirerek 30 Kasım 1921'de Bağımsız Türk Ortodoks Patrikhanesini kuran Papa Eftim I Kurtuluş Savaşını bütün imkanlarıyla desteklemiştir. Çıkardıkları dergi ve yayınlarla Anadolu'da yaşayan Hristiyan halkın Yunan kökenli olmadıkları tezini ısrarla savunmuştur.

Kuvva-yı Milliye birliklerinin teşkiliyle bizzat ilgilenmiştir. Kırşehir, Keskin, Beypazarı, Bolu, Mudurnu, Ankara ve Konya gibi şehirleri içine alan bölgede kurulan II. Kuvva-yı Seyyâre Birliği için, birlik komutanı Çolak İbrahim Bey'in talep ettiği at, eyer, giyecek gibi ihtiyaçları, Papa Eftim, Ortodoks Türkler'den toplayarak Keskin kaymakamına teslim etmiştir. Papa Eftim, bu malzemeleri, belirlenen onbeş günlük süreden evvel tedarik ettiği için, Kuvva-yı Milliye liderleri tarafından takdir edilmiştir (Ekincikli, 1998, s.182-183).

Papa Eftim, Pontus çetelerini de yola getirmeye çalışmış hatta onlarla bizzat çatışmak için cepheye gitmek istemiştir. Fakat TBMM hükümeti, kendisini muhtemel bir suikattan korumak ve Ortodoks Türkler'i lidersiz bırakmamak için, bu isteği kabul etmemiştir. TBMM hükümetinden Akdağmadeni dağlarındaki Rum çeteleriyle mücadele etme iznini alan Papa Eftim, maiyetindeki iki papaz ve iki sivilden oluşan bir komiteyle bu isyanı da TBMM hükümeti lehine neticelendirmiştir (Ekincikli, 1998, s.183).

Papa Eftim, Fener Patrikhanesinin Avrupalılar'a "Hristiyanları zalim Kemalistlerin zulmünden kurtarması için" yaptığı çağrıya Ortodoks Türkler adına cevap vermiş, TBMM hükümetinin, Hristiyanlara iyi davrandığını belirterek, Avrupalı gazetecileri Anadolu'ya davet etmiştir. Papa Eftim'in çağrısı üzerine, pek çok gazeteci Anadolu'ya gelmiştir. Papa Eftim'le ve Millî Mücadele liderleriyle görüşen gazeteciler, Anadolu'daki Millî Hareket'in bir Hristiyan-Müslüman çatışması olmadığını anlamışlardır (Ekincikli, 1998, s.184).

Atatürk'ün büyük destek ve himayelerini gören İstiklal Madalyası sahibi Papa Eftim I'nın yerine, oğlu Turgut Erenerol Bey 1968 yılında Papa Eftim II ismi ile Patrik olmuştur. 1991 yılında ise Selçuk Erenerol Patriklik görevini devralmıştır. 2002 yılı Aralık ayı içerisinde Selçuk Erenerol Bey de rahmetli olmuştur. Türk patrikhanesinin daha fazla desteklenerek Fener'in yasalara aykırı tavırlarına karşı etkin olarak rol almasının sağlanabileceği değerlendirilmektedir.

6.4.4.3. Protestanlar

Osmanlı topraklarına ayak basan ilk Protestan misyoner İngiliz Church Missionary Society'e bağlı bir papazdır ve 1815 yılında Mısır'a gönderilmiştir. 1820 yılında ABCFM adlı Amerikan Protestan Misyonerlik Kuruluşuna bağlı iki misyonerin İzmir'e geldiklerini biliyoruz. Osmanlı döneminde 1 Aralık 1833'te Anadolu'ya gönderilen American Board üyesi misyonerler Pinkvy Johnston ve Benjamin Schneider ile başlayan Protestan misyoner akımını tarih içinde kesintilere de uğrayarak faaliyetlerini devam ettirmiş 1962 yılından sonra yoğunluğunun arttırmıştır.

İstanbul'daki ilk Protestan Kilisesi 1846 yılında açılmıştır. 1850 yılında ise Sultanın fermanı ile Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Protestanlar bağımsız millet statüsünü almışlardır. Protestanların Osmanlı İmparatorluğu içindeki faaliyetlerinde Amerikan Elçiliği ve konsoloslukları açılana kadar İngiliz Elçiliği lojistik destek sağlamıştır. Osmanlı'da Protestan misyonerlerin, Hristiyan ve Yahudi azınlıkların, etnik temele dayalı yıkıcı, bölücü ve ayrılıkçı milliyetçilik hareketlerinde önemli etkileri olmuştur. Gittikleri yerlerde bulunan azınlıkların dillerini öğrenmişler, o dillerin gramerini tespit edip, o dillerde yayın yapmışlardır. İncil'i onların dillerine çevirmişler, hem onların dilinde, hem de İngilizce eğitim veren okullar açmışlar, okullarında, o toplulukların ayrılıkçı liderlerini yetiştirmişlerdir.

Ünlü Amerikan misyon örgütü ABCFM, Türkiye'ye gönderdiği misyonerlerin görevlerini tanımlarken Rumlara, Ermenilere, Musevilere, Bulgarlara gönderilen misyoner deyimini kullanması dikkat çekicidir. (Bayzan, 2001, s.11).

1962 ve 1972 yılları arasında 1585 Amerikalı misyoner "Barış Gönüllüleri" adı altında Türkiye'de faaliyette bulunmuşlardır. Özellikle Güneydoğu Bölgemizde PKK'nın temelleri bu dönemde atılmıştır. Günümüzde insanların yoksulluğundan istifade edilerek onlara bir takım vaatlerde bulunmaktadır. Yoksullara yardım, hastalar ilaç, gençlere iş ve eğitim imkanları sağlayarak onları avlamaktadırlar. Yani bir çeşit rüşvet karşılığı onları satın almaktadırlar (Erenerol, 2002, s.6).

Bugün Protestanlar, artık pek çok il ve ilçemizde örgütlenmiş durumdadır. Son yıllarda yerden biten mantar gibi Protestan kiliseleri ortaya çıkmaktadır. Beşiktaş Protestan Kilisesi (1991), Güngören Protestan Kilisesi (1992), Antalya İncil Kilisesi (1992), Dirisu Kilisesi (1999), Gaziantep İsa Mesih Sevgi Topluluğu (1990), Keçiören Müjde Kilisesi bunlardan yalnızca bir kaçıdır. Bu kiliseler, Türkiye Bağımsız Protestan Kiliseleri çatısı altında ayrıca örgütlenmişlerdir. Ayrıca Ankara'da Protestanlığın bir kolu olan Presbiteryenler'e ait Çankaya Kurtuluş Kilisesi'ni de burada saymalıyız. 1980'deki ev toplantıları, 1998'de mevcut yapısına ulaşmıştır (Bayzan, 2001, s.11).

Protestanların 4 ayrı teşkilata bağlı 53 cemaat halinde 4.970 üyesi ve 12.564 kayıtsız sempatzanı vardır. Ayrıca 14 Amerikan misyonerlik kuruluşuna bağlı 45'i Amerikan 9'u Türk olmak üzere 54 Protestan misyoneri faaliyet göstermektedir. 1992'de İncil propagandası yapılan 250.000 mektubu postayla yollamışlardır. Ayrıca 5 uluslar arası radyo istasyonunda haftada 12 saat Türkçe Hristiyanlık propagandası yapılmaktadır (Turan, 2002, s.6).

6.5. Günümüzde Yurtiçinde Yürütülen Misyonerlik Faaliyetleri

Misyonerlerin el kitabı hüviyetindeki “Operation World” yani “Hedef Tüm Dünya” adlı kitap, Hristiyanlığın hangi ülkede nasıl yayılabileceği konusunda ipuçları vermektedir. Kitapta misyonerlere yönelik olarak, Türkiye’deki faaliyetlerin hangi çerçevede yürütülmesi gerektiğine dair önemli bilgiler yer alıyor. Misyonerlere özellikle Karadeniz ve Güney Doğu Anadolu Bölgeleri ile ilgilenmeleri salık verilmektedir.

Bu çerçevede Kürtlere yönelik faaliyetlerin arttırılması, her türlü misyonerlik materyalinin Kürtçe hazırlanması gerektiği belirtilirken, bölgedeki çalkantıdan istifade edilmesi gerektiğinin altı çizilerek, Kürtlerin kolayca Hristiyanlaştırılabileceği tezi de öne sürülmektedir.

Misyonerlerin Türkiye’deki ikinci hedef kitlesi ise Karadeniz Bölgesi halkı olarak tanımlanmıştır. Burada etnik olarak kullanılan tanım ise Lazlar’dır. Yalnız bununla Trabzon , Rize ve Artvin bölgesinin kastedildiği metin içinden anlaşılmaktadır. Nitekim hali hazırda bölgede yürütülen misyonerlik faaliyetlerinin merkez üssünün Trabzon olması da bu görüşü doğrular niteliktedir.

Bir başka hedef grup ise 1979 Devriminden sonra kaçan İranlı mültecilerdir. Türkiye’de kalan 500 bin İranlının olduğu belirtilerek bunlara Ankara ve İstanbul’da ulaşılabilmesine işaret edilmiştir.

Kitapta Türkiye’de yaklaşık 800 bin üniversite öğrencisinin olduğuna dikkat çekilerek misyonerlik çalışmalarının öğrenciler nezdinde yürütüldüğüne de işaret ediliyor. Bu çerçevede, kimi özel okullar da verimli misyonerlik tarlaları olarak nitelenmektedir.

Son dönemde had safhaya ulaşan bu faaliyetler, amaçları doğrultusunda akla gelecek her yolu ve yöntemi denemekten çekinmemektedirler.1999 yılı içerisinde büyük bir deprem yaşayan ülkemizde bu felaketten en çok etkilenen illerimizden biri olan Sakarya'da misyoner örgüt mensuplarının yoğun bir çalışma içerisinde oldukları yetkililer tarafından ifade edilmiştir.Öyle ki, Sakarya Müftüsü Ahmet Şark'ın en son yaptığı açıklamada; 15 kişi müftülüğümüzü arayarak özellikle deprem mağdurlarının bulunduğu prefabriklerde bazı kişilerin, içinde 50-100 dolar bulunan İncil kitaplarını dağıtarak Hristiyanlığı yaymaya çalıştığını iletiyor. Bunun üzerine geçen ay müftülük olarak prefabrikleri kapı kapı dolaştık. Deprem zedelerin çoğunun evinde İncil olduğunu ve yaklaşık 100 kişiye dağıttıklarını tespit ettik. Sokaklarda bile İncil dağıtmışlar. Rakam vermek çok güç. Ancak, küçümsenecek bir rakam değil. İçine, 50-100 dolar konularak İncil dağıtıldığını tespit ettik. 100'e yakın kişinin Hristiyan olup evlerini kiliseye dönüştürüldüğünü duyduk. 'Her türlü sorunlarınızı biz hallederiz' deyip gençleri kiliseye davet edip gezdiriyorlarmış. 'ifadeleri olayın vahametini gözler önüne sermektedir. Söylentiler ve prefabrik konutlardaki deprem zedelerin evindeki İncil'i gördükten sonra müftülük olarak çalışma başlattıklarını kaydeden müftü 'Bölgede 7 bin prefabrik var. Buralarda çalışmalar başlattık ve misyonerlere karşı 390 görevlimiz çalışıyor. Vatandaşların boş bırakılmaması için prefabriklerde ücretsiz kurslar açarak, onlara Türk milletinin bütünlüğü bozulmasın diye, misyonerliğe, ateistliğe ve sahte tarikatlara karşı uyarılarda bulunuyoruz. Kuran-ı Kerim ve Hz. Muhammet'in hayatını anlatan kitaplar dağıtıyoruz.'diye ekliyor (Hürriyet, 2002, s.16).

Türklerin seçiminde çeşitli teknikler kullanılmaktadır. İngilizce kursları, İsa Mesih filmi, ev kiliseler, yaz kampları gibi. Mektuplar, internet, İncil dağıtımı, İngilizce kursu genellikle ilk tanışma aracı olarak kullanılmaktadır.

İkinci aşamada bu yolla seçilenler, kilise içinde bir Hristiyanlaştırma kursundan geçirilmekte. Kurslarda küçük gruplar oluşturulmakta ve katılımcılar birebir izlenmektedir.

Üçüncü aşamada bu kursu başarıyla bitirenler ev kiliselere transfer edilmekte. Genellikle altı ay yada bir yıl süren bu süreçten sonra yaz kamplarında vaftiz aşamasına geçilmektedir. Kilisedeki hiyerarşik düzen de örgütlenme tarzına uygun bir biçimde piramit modeline göre kurulmaktadır. Tepede profesyonel misyonerler, ortada aslen Hristiyan olan yabancılar, en altta ise Hristiyanlaştıralar Türkler yer almaktadır.

Hristiyanlaştırılan Türklerin öne geçebilmesinin başlıca koşulu aslen Hristiyan olan eşlerle evlenmeleridir. Bu yolla özel yaşam da denetim altına alınmakta ve misyoner örgütlerin içine sızılması engellenmektedir.

Hristiyan Misyonerler için ama özellikle Katolikler için en önemli üslerden birisi sözde Meryem ana Evi'dir. Kehanete göre Hazreti Meryem, hayatının son günlerini Bülbüldağı'nda geçirmiştir. Güya bu olay zamanla unutulmuştur.

Ortaçağ'dan az sonra evin bulunduğu yer sık sık gündeme gelmiş fakat tartışmalarda bir sonuca varılamamıştır. 1878 yılında Clementi Brentado tarafından "Meryemana'nın Hayatı" adı altında Fransızca olarak yayınlanan, Alman Katherina Emmerich'in kehanetleri evin yeri konusunda yeni tartışmalar başlatmıştır.

1891 yılında İzmir Koleji müdürü de olan Katolik Lazarist rahip Eugene Poulin, bu rahibenin kehanetlerini doğrulatan bir araştırma yaptırmıştır. Zaten kehanetlerin kanıta da ihtiyacı yoktur;

Rahibe Katherina Emmerich'in kehanetine dayanarak Panaya Kapulu'daki bir ev, Meryemana Evi olarak kabul edilmiştir. Zamanın İzmir Katolik Başpiskoposu Timoni, 1892 yılında, burada dini törenler yaptırmaya başlamıştır.

Papa 23. Jean, 1961 yılında Meryem ana Evi üzerine az çok yapılmakta olan tartışmaları durdurdu ve burasını kesin olarak Hac Yeri ilan etti. 1967 yılında Papa 6. Paul ve 1979 yılında Papa 2. Jean Paul, Meryem ana Evi'ni gezerek buraya verdikleri önemi belirttiler.

İlginçtir, Yunanlıların Anadolu'yu işgalinde Meryem ana Evi'nin olduğu bölge özellikle tercih edilmiştir.

Ortodokslar ve Protestanlar başta bu kehanete karşı çıkmışlardır. Ancak zamanla bu sayede Bülbül Dağı'nı üs olarak kullanma fırsatı yakalayacaklarını fark ettikleri için kehaneti kabul eder görünmüşlerdir.

Bugün başta Katolikler olmak üzere Protestan, Ortodoks ve diğer Hristiyanlar Bülbüldağı ve çevresine özel bir kutsiyet atfetmekte ve çalışmaları için üs olarak kullanmaktadırlar.

Son dönemde medyaya da yansıyan faaliyetler Milli Güvenlik Kurulunun 2001 Aralık ayı toplantısı gündemine alınmıştır. MGK için hazırlanan raporda asıl amacın bir din propagandası yapmaktan öte, Türkiye'yi bölmek olduğu, yasaların bu faaliyetleri önlemede yetersiz kaldığı vurgulanmıştır. Ayrıca faaliyetlerin Karadeniz'de Pontus, Güneydoğu'da Yezidilik, Keldanilik ve Hristiyan Kürtler, Doğu Anadolu'da Ermenilik, Ege ve İstanbul'da ise Hristiyanlığın eski toprakları şeklinde gündeme geldiği açıklanmaktadır (Sabah, 2001, s.8).

Aynı raporda Misyonerlik faaliyetleri şu başlıklar altında ifade edilmiştir;

Son üç yılda ücretsiz olarak dağıtılan İncil sayısı 8 milyonu bulmuştur. Bu kadar İncili dağıtmak büyük bir maddi güç gerektirdiği halde, misyonerlik yapan kuruluşların gelir kaynakları ve verdikleri vergi miktarı bilinmemektedir.

Misyonerler İstanbul'da bazı radyo istasyonlarından Türkçe olarak Hristiyanlık propagandası yapmaktadırlar. Bazı kitap evlerinin de bizzat sahibi durumundadırlar. Bu yayın evleri bölücü nitelikli Türkiye haritaları yayınladıkları halde, haklarında herhangi bir işlem yapılmamaktadır.

Kiliseler aracılığıyla gizli olarak dağıtılan yayınlar arasında bulunan "Kapsam" adlı aylık gazetede İslamiyet aleyhinde iddialara yer verilmektedir.

Son bir yıl içinde sadece İstanbul'da 19 kilise açılmıştır. Üstelik bu kiliselerin açıldığı yerlerde Hristiyan vatandaşlar yaşamamaktadır.

Propaganda faaliyetlerini özellikle lise son sınıf ve üniversite öğrencileri üzerinde yoğunlaştırmışlardır. Maddi gücü olmayan vatandaşlar da iş ve para vaadiyle Hristiyan yapılmaktadır.

Misyonerler, Müslüman ülkelerdeki her sorunu da fırsat olarak kullanıp, taraftar kazanmaya çalışmaktadırlar. Örneğin, Kürtler misyonerlerin hedef kitleleri arasında yer almaktadır.

Misyonerlik faaliyetlerinin özellikle yoğunlaştığı bölgelerden birisi de Doğu Karadeniz'dir. Bu bölgeyle ilgili yapılan faaliyetler Doğu Karadeniz'in geçmişte Rum Toprağı olduğu, halen yaşamakta olan nüfusun arasında Rum asıllıların bulunduğu bölgedeki Hristiyan halkın zorla Müslümanlaştırıldığı, mahalli kültür özellikleri içinde Helenik unsurlar bulunduğu temeline dayandırılmaktadır. Bu kapsamda Karadeniz'de misyonerlik, özellikle Rum ve Yunanlıların hülyalarının canlı tutulacağı milli hedeflerine ulaşmaları yolunda en önemli araç haline gelmiştir.

Yunanlar misyoner kılığında Ortodoks dinini bölgede gizli-saklı olduğunu iddia ettikleri Yunanlıları yer altından kıyı bucaktan eşeleyip bulmak için kullanmaktadırlar.

Karadeniz ve havalisi tam 6000 yıldır Türktür. Karadeniz'in en eski çağlardan itibaren bilinen ilk yerli halkı Orta Asya'dan göç ederek yerleşmiş olan Turani kavimlerdir. Bunlardan bazıları Amazonlar, Tibarenler, Muskiler, Halibler, Haldiler, Haltlar, Kohllar, Gutlar ve Mosklar'dır. Değişik devlet ve milletlere mensup topluluklar bölgeyi bazen sadece bir geçiş yolu olarak kullanmışlar, bazen doğal güzellik ve kaynaklarını sömürmek için geçici yerleşim birimleri kurmuşlar, bazen de tamamen ele geçirerek yerleşme amacı gütmüşlerdir.

Trabzon'un ilk ismi bölgenin ilk yerli mahalli halkı olan Turani kavimlerden Tibarenler'e izafeten Tibaren olduğu halde, nispeten yakın tarihli Bizans Rum Devleti zamanında takılan Elenceden bozma, Trapezus yanlış olarak asıl isim ve kaynakmış gibi gösterilmektedir. MÖ 4000. yıldan bu güne kadar geçen 6000 yıllık zaman dilimi içinde 1204-1280 yılları arasında sadece 76 yıl Trabzon'un belli bir bölümünde hükümlan olabilmış Bizans-Rumların bölgenin tümüne sosyal, kültürel ve siyasi mühür basabilmiş olmaları ve bunu iddia edebilmeleri mümkün değildir (Mümtaz ,1998, s.4).

Osmanlı İmparatorluğu'nun I.Dünya Savaşı sonlarına doğru yıkılma sürecine girmesi ve bunun sonucu olarak da merkezi otoritenin zayıflaması, Bölgede Rum ve onlarla işbirliği yapan Ermeni çetelerinin doğmasına yol açmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın ordu müfettişi olarak olağan üstü yetkilerle 19 Mayıs 1919'da Samsun'a gönderilmesinin sebebi "Bölgede iç asayişin devamı ve bu asayişsizliğin sebeplerinin tespiti" idi (Hatipoğlu, 1988, s.96).

İki gün sonra 21 Mayıs 1919 tarihinde Sadrazamlığa gönderdiği şifreli telgraf da durumu şöyle açıklamıştır. "Pontusçu Rumların bölgedeki lideri Samsun Metropolit Termonos'tur.

Bölgedeki Rum nüfusunun artırılması için Rusya'dan göçmen getirilmekte ve deniz yoluyla getirilen çeteler kıyıda içerilere doğru sokulmaktadır. Bölgede 40 kadar Rum çetesi vardır. Türkler de bunların saldırılarından korunmak maksadıyla 13 direniş grubu teşkil etmişlerdir. Bölgedeki asayiş kuvvetleri yetersiz kalmaktadır” (Hatipoğlu, 1988, s.96).

Atatürk'ün kurtuluştan ve Cumhuriyetin ilanından sonra 15 Eylül 1924'te, Trabzon ilini ziyaretinde, vilayetin şeref defterine yazdığı şu satırlar durumu çok güzel özetlemektedir. “Kahraman evlatlara malik olan bu kıymetli memleketimizi, bir Ermenistan mahreci veya muhayyel bir Pontus Krallığı ülkesi yapmak talep ve tehditlerine meşum idi... Şüphesiz o kabuslar ilelebet hayal olmuştur” (Mümtaz, 2000, s.164).

Son yıllarda Pontus amaçlı bu faaliyetlerin koordineli olarak tek merkezden yönetildiği ve daha çok sivil görünümlü organizasyonların arkasına saklandığı fark edilmektedir.

Yunanlı yazar Yorgo Andreadis 1997-98 yılları arasında Karadeniz Bölgesine 46 kez gelmiştir. Neticede bölgenin tarihini anlatan ve özünde bölge insanının zorla Müslümanlaştırılmış Hristiyan Rumlar olduğunu işleyen muhtelif sayıda kitap yazmıştır. Bu kişinin babası Kyriako Andreadis, 1980'lerde göç ettikleri Batum'da kurulmuş bulunan Pontus Ulusal Meclisi üyesidir. Kitaplarının telif geliri ile Tonya Lisesine, Sümela Manastırı ve Foça Müzesi'ne destek sağlamıştır. Adı geçen şahsın yaptığı faaliyetler ülke aleyhinde görüldüğü için 1998 yılından itibaren Türkiye'ye girişi yasaklanmıştır (Mümtaz, 1998, s.14-15).

Prof. Dr. Erol Manisalı bu gelişmelerle ilgili olarak “Bütün bunlar vaat edilmiş topraklara dönüş provasıdır. Medyada ve dünya kamuoyunda bu resimlerin hafızalara kazınmasının provasıdır.” yorumunu yapmaktadır. Bu faaliyetlerde amaç, Anadolu'nun Hristiyan toprağı olduğunun kanıtlanması için bütün kiliselerin ortaya çıkarılmasıdır.

Bugün Anadolu'da üç bine yakın kilise bulunmaktadır. Kiliselerin restorasyonu çalışmalarını farkında olmadan da olsa resmi makamların desteklemesi durumu daha vahim hale getirmektedir. Yakın zamanda Türkiye Tanıtma Vakfı tarafından bastırılan Türkiye haritasında "Kutsal Ülke 2000 (Hollyland 2000)" ibaresi bulunmakta, Türkiye adı geçmemektedir. Aynı haritada İncil'deki kutsal yer isimleri yazılmıştır.

Raporda dikkat çekilen konulardan da anlaşılacağı üzere misyonerlik faaliyetleri tehdit oluşturabilecek bir safhaya ulaşmıştır.

6.5.1 Misyonerlik Faaliyetlerine Karşı Yasal Önlemler

Ülkemizdeki gayrimüslim vatandaşlarımız kendilerine ait mabetlerinde (kilise, havra) Lozan Antlaşması, taraf olduğumuz uluslararası antlaşmalar ve Anayasamızın 24. maddesi ile teminat altına alınan "din ve vicdan özgürlüğü" (T.C.Anayasası,Md.24) çerçevesinde serbestçe dini ayin ve ibadetlerini gerçekleştirmektedirler.

Dini inanç özgürlüğü Anayasamızın 24. Maddesinde; "Herkes Vicdan, Dini İnanç ve Kanaat Hürriyetine sahiptir." şeklinde düzenlenmiştir. Yine aynı maddenin 2. ve son fıkrasında yer alan 14. Maddesindeki yasaklayıcı hükümlere aykırı olmamak kaydıyla ibadet, dini ayin ve törenler düzenlemek serbesttir. Ancak, Anayasanın 14. Maddesi'nin 1. Bendinde yer alan; "Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirisi, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve laik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz." (T.C.Anayasası, Md.14) hükmü ile sınırlandırılmıştır.

Anayasamızın 13. Maddesinde "Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve Laik Cumhuriyetin

gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.” (T.C. Anayasası,Md.13) şeklinde düzenlenen hükmü ile de sınırlandırmanın çerçevesi belirlenmiştir.

Genel olarak mabet 2596 sayılı Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanunun Tatbik Suretini Gösterir Nizamnamenin 3. maddesinde, “Mabetler her din ve mezhebin ibadetine mahsus ve usule muvafık olarak teessüs etmiş olan kapalı mahaller” olarak tanımlanmaktadır.

Bu çerçevede, ülkemizde yerleşik bulunan değişik dinlere mensup kişiler için yapılmış özel kutsiyete haiz mabetler veya ayin icrasına mahsus mahaller haricinde mezhebi merasim icrası, yine umuma açık olan meydanlarda, yollarda dini ve gayri dini işlere müteallik alaylar tertibi TCK’nun 529. Maddesine göre suç teşkil etmektedir.

3194 Sayılı İmar Kanununa göre ibadet yerlerinin gelişi güzel yapılması mümkün olmayıp, imar planında ayrılan ve İmar Kanunu Yönetmeliğinin Ek-1. Maddesine göre “Dini tesis alanları” olarak belirlenen yerlere yapılması gerekmektedir. Ayrıca, ibadet yerlerinin açılmasında bölgenin veya beldenin ihtiyacı ile yerleşik cemaatin bulunması unsurunun aranması önem arz etmektedir. İbadet yapılacak yer Kat Mülkiyeti esasına bağlı bir yapı içerisinde ayrılmak isteniyorsa, o takdirde 634 Sayılı Kat Mülkiyeti Kanununa göre, binada müştereken kullanılan ve bina planında öngörülen yerlerde açılması ve kat maliklerinin noter tasdikli rızalarının alınması ile binanın imar planında değişiklik yapılması gerekmektedir.

Ayrıca, İmar planında mesken vb. olarak ayrılan müstakil yapıların kilise, ibadet yeri olarak kullanılması için İmar planında değişiklik yapılması gerekmektedir.

5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu’nun 11. maddesinin (c) bendinde yer alan “İl sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufa müteallik emniyetin ve önleyici kolluk yetkisi valinin görevlerindendir.

Bunları sağlamak için vali gereken karar ve tedbirleri alır.....” hükmü gereğince, halkın huzur ve güvenliğini sağlamak için yasal işlemlerin yapılması İl Valiliğinin yetkileri dahilindedir.

Misyonerlik faaliyetleri kapsamında herhangi bir dine mensup kişi veya kişilerce dağıtılan kitap, dergi, broşür vb., ayrıca video kaseti, CD, disket, teyp kaseti gibi metaryallerin dağıtılması ile ilgili olarak;

Umuma mahsus yerlerde dinsel içerikli kitap, broşür, İncil vb. dağıtılması konusunda; “yetkili merciden ruhsat almaya bağlı olan ahvalde ruhsat almaksızın umumi mahalde veya umumun görebileceği yerlerde matbu evrak veya resim yahut el ile yazılmış evrak satılması veya dağıtılmasına” ceza öngören TCK’nun 534. maddesine göre işlem yapılmaktadır.

Diğer taraftan, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (AİHS) 9. Maddesine göre, “herkes düşünce din ve vicdan özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak din yada inancını değiştirme özgürlüğünü, din yada inancını tek başına yada topluluk halinde, aleni yada gizli olarak, ibadet, öğretim, uygulama ve yapma biçiminde açığa vurma özgürlüğünü de içerir.” Bu maddede öngörülen, din ve vicdan özgürlüğü de yine AİHS’ne göre, “kişilerin din ve inancını açığa vurma özgürlüğünü ancak kamu güvenliği, kamu düzeninin korunması, genel sağlık ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla, hukukun öngördüğü ve demokratik bir toplumda gerekli sınırlamalara tabi tutulabilir.”

Ayrıca, azınlık veya çoğunluk dini olsun, bir dine inananlar, ilke olarak o dine karşı olanların o dini inkar etmelerine, aleyhinde eleştiri yapmalarına anlayış ve hoşgörü göstermek zorunda olmakla beraber, bu tahammülün de sınırlarının olduğu, dini inanç ve doktrinlere karşı konularak inkar etmenin tarzı, bazı durumlarda devletin sorumluluğunu ve dolayısıyla müdahalesini de gerektirebileceği,

bu nedenle devlet, başkalarının düşünce, din ve vicdan özgürlüklerine saygı ilkesiyle bağdaşmayacak bazı tutum ve davranışları yasaklayabileceği yönünde AİHM'nin görüşleri bulunmaktadır.

Bu çerçevede, Anayasamızla güvence altına alınan din ve vicdan özgürlüğü, kanun önünde eşitlik, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti ilkelerine, taraf olduğumuz Uluslararası Antlaşmalara ve Kanunlarımıza uygunluğunu esas alan kolluk kuvvetlerinin yaptığı işlemlerin; kamu düzenini sağlama, vatandaşın haklarını koruma, suçun önlenmesi ile kanun ve nizamla uygun davranılmasının temin edilmesi temel görevleri içerisinde olduğu ve kolluk kuvvetleri tarafından yapılan bu işlemlerin din, inanç ve ibadet özgürlüğünün kısıtlanması şeklinde yorumlanamayacağı değerlendirilmektedir.

Görüldüğü gibi, söz konusu faaliyetlerin mevzuatın dışına çıkması durumunda kamu düzeninin korunması esas alınarak sınırlandırılmakta veya suç unsuru teşkil etmesi halinde gerekli yasal işlem yapılmaktadır.

Bu kapsamda 1995-2001 tarihleri arasında ülkemizde misyonerlik faaliyetinde bulunan (125) i yabancı uyruklu toplam (287) şahıs gözaltına alınmak suretiyle Cumhuriyet Savcılıklarına suç duyurusunda bulunulmuştur.

Misyonerler ve misyonerlikle mücadelede tek başına polisiye tedbirlerin sorunu çözemeyeceği görülmektedir. Bu konuda mevcut yasalarda değişiklikler ve yeni yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Bunun yanında aşağıda belirtilen sosyal önlemlerin de alınmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

7. DIŞ TÜRKLER VE TÜRK CUMHURİYETLERİNDE MİSYONERLİK FAALİYETLERİ

7.1 Dış Türkler Üzerindeki Misyonerlik Faaliyetleri

Misyonerler başta Almanya olmak üzere diğer Avrupa ülkelerindeki 2,5 milyon Türk'ü Hristiyanlaştırmak için özel çalışmalar başlatmışlardır. Onlara yönelik çalışmalar bilhassa Operation Mobilization (OM), WEC International, Friends of Turkey ve Orientdienst isimli kuruluşlarca yürütülmektedir. Bu çalışmaların sonucu olarak boşlukta kalan Avrupa'daki Türkler arasında da Protestan Hristiyanlığı benimseyenler olmaktadır. Bu bağlamda Almanların Almanya'daki Türklere yönelik projelerine değinmek gerekmektedir. Buna göre, Müslüman Türk'ten iki sıfatından birisini bırakması istenmektedir. Ya Hristiyan Türk ya da Alman Müslüman olmasını istememektedirler (Bayzan, 2001, s.8).

Avrupa'da yaşayan Türklerin Faslıların Tunusluların günün birinde ulusal azınlık talebinde bulunabilecekleri endişesi Avrupa devletlerini rahatsız etmektedir. Avrupa Birliğinin motorları sayılan Almanya ve Fransa, bu tehlikenin önüne geçmek amacıyla son dönemde "Avrupa İslam'ı" (Euro-İslam), projesini geliştirdiler. Avrupa İslam'ı, göçmenlerin ulusal kimliğini Avrupa eksenli bir İslam kimliği ile takas etme projesidir. Amaç, Türkiye ve diğer dış ülkelere gelen göçmenlerin kendilerini Türk, Tunuslu ya da Faslı olarak değil, sadece Avrupalı Müslüman olarak görmelerini sağlamaktır. Bu, üzerinde titizlikle çalışılmış bir kimlik, daha doğrusu kimliksizleştirme operasyonu olarak görülmektedir.

Almanya'da, Avrupa İslamı ya da Alman İslamı silahıyla hem Türkçe'ye hem de Anadolu İslam'ına saldırılmaktadır. Alman devletine göre Anadolu insanını din anlayışı uyum içinde büyük bir tehlike oluşturmaktadır. Anadolu İslamı'nın Alman uzmanları en fazla çileden çıkaran yönü ise Türk ulusal kültürüne bağlı olmasıdır (Bayhan, 2002, s.38.).

Almanya'da bulunan üç milyondan fazla Türk'ü bu çalışmalar sonunda ülkelerinden koparılmış, silik, yozlaşmış ve kendine, toplumuna yabancı; besbelli kimlik bunalımı içinde bulunduğundan ne Türk ne de Alman olabilen kozmopolit bir topluluk haline getirmek hedeflenmektedir. Bu amaçla, Türkçe derslerinin kaldırılmasına yönelik çalışmalar da hız kazanmıştır; Böylece tam entegrasyonun, önündeki en önemli engel olarak anadilimiz Türkçe'yi gördükleri de anlaşılmaktadır.

Dünya Misyonerlik Örgütünün, Hristiyanlaştırma faaliyetleri çerçevesinde örtülü olarak yürüttüğü aile planlaması çalışmaları da unutulmamalıdır. Bu durum demografik faktör olarak nüfusun başlı başına bir tehdit unsuru olarak tanımlanmasından kaynaklanmaktadır.

7.2 Orta Asya ve Kafkaslarda Misyonerlik Faaliyetleri

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte çok yeni ve boş bir alan misyonerlik faaliyetleri için açılmıştır. Aslında bu faaliyetler, daha Gorbaçov döneminde, "Perestroika" (yeniden yapılanma) ve "Glasnost" (açıklık) uygulamaları sonrasında başlamıştı. Bu politikaları bir fırsat bilen misyonerler, SSCB'nin çözülmesinden önce, hangi topluma hangi tür misyonerlik faaliyetinin uygulanacağıyla ilgili planlarını hazırlamışlardı bile.

Katolik Hristiyanlığın lideri Papa'nın 22 Ocak 1991'de yayınladığı bildiride ve nüfusunun büyük çoğunluğu Protestan olan dünyanın en güçlü devleti ABD Başkanı'nın 3 Mart 1992 tarihinde yaptığı konuşmada, Kilise öğretilerinin ve Hristiyanlığın çöken Komünist Bloka, Üçüncü Dünya ve İslam ülkelerine taşınması için misyonerler göreve çağırılmıştır.

Durumu iyi değerlendiren ve daha önceden bu gelişmeye hazırlıklı olan misyoner kuruluşları kendi devletlerinin de desteğini almak suretiyle, ekonomik ve siyasi yönden de hazır bir vaziyette hemen harekete geçmişler ve henüz bağımsız devletler oluşmadan bu bölgeye ulaşmışlardır.

Çok kısa süre içerisinde ilgili dillere tercüme edilen dini yayınlar bir çok vesile ile ilgili ülkelere ulaştırılmaya başlanmıştır.

Bağımsızlığına yeni kavuşmuş olan Türk devletlerinin birçok konuda acemi olmasından istifade eden misyonerler yine başka kimlikler altında faaliyetlerine başlamışlardır, işin dikkat çeken önemli noktası, Türk devletlerine gönderilen misyonerlerin büyük bir bölümünün Türk vatandaşı olması ve İstanbul'dan yayın yapan veya İstanbul'dan yayın yaptığını iddia eden radyolarla Türk dünyasının muhtelif bölgelerine Türkçe Hristiyanlık propagandası yapılmasıdır.

Bir diğer nokta ise misyonerlerin bu coğrafyada evvela kendileriyle etnik ve dini bağları olan insanlara yönelik olarak çalışmalarına başlamış olmalarıdır. Protestan ve Ortodoks Kiliseler, Yehova Şahitleri ve Barış Gönüllüleri'ne bağlı misyonerler öncelikle gittikleri yerlerdeki Hristiyanlar üzerinde çalışmalar yapmışlar, ardından yetiştirdikleri bu elemanlar vasıtasıyla diğer topluluklara yönelmişlerdir (Turan,1999,s.14-15).

Örneğin, Kırgızistan'daki Alman asıllı Hristiyanlar 1988-1990 yılları arasında Almanya'ya götürülüp buradaki Protestan misyoner okullarında yetiştirildikten sonra Kırgızistan'a geri gönderilmişlerdir. Bu stratejideki diğer benzer bir gelişme ise Ortodoks kilisesine mensup olan "Gagavuz Türkleri"nin kullanılmasıdır. Bu anlamda eleman yetiştirme işlemi Krelingen'de faaliyet yapan Ortadoğu uzmanı Prof. Dr. E. Troeger başkanlığında yürütülen seminerler ve pratik kurslar ile yapılmaktadır. Türkiye'den gönderilen misyonerlerin bir kısım masraflarının Türk Hristiyanları tarafından karşılanması da oldukça dikkat çekicidir. Türk devletlerine gönderilen misyonerler Moskova üzerinden gönderilmekte olup, Moskova'da bulunan "Avrupa'da İslam" kurulu üyesi olan üç merkezden talimat aldıkları ve Taşkent'te bulunan bir merkezin denetiminde çalıştıkları da bilinmektedir (İnandı, 1996, s.45).

7.2.1. Orta Asya'da Misyonerlik Faaliyetleri

Bugün Orta Asya'da faaliyet gösteren misyonerlerin ve misyoner teşkilatlarının sayısı ülkeden ülkeye değişiklik arz etmekte olup net bir sayı verebilmek oldukça zordur. Özbekistan'da yedi ayrı misyonerlik teşkilatına bağlı 63 cemaate kayıtlı Protestan üyelerin sayısı 10 bin civarındadır. Bu cemaatlerden sadece 35 tanesi Korelilere aittir. Kazakistan'da 15 Amerikan misyonerlik teşkilatına bağlı 48 Amerikalı, 65 Kazakistan vatandaşı ve 2 yabancı olmak üzere toplam 115 misyoner çalışmaktadır. Ayrıca Alman asıllı misyonerler ve bilhassa Yehova Şahitleri de Kazakistan'da faaliyet göstermektedirler. Kırgızistan'da 9 Amerikan misyonerlik kuruluşuna bağlı 23 Amerikalı, 14 Kırgızistan vatandaşı ve 3 yabancı olmak üzere toplam 40 misyoner çalışmaktadır. Ayrıca, faaliyetlerini ağırlıklı olarak Kazakistan ve Kırgızistan'da yoğunlaştıran ve son senelerde Ortodoks-Katolik-Protestan Kiliselerinin işbirliği altında gelişen "Senim Vakfı", Orta Asya'daki çalışmalarıyla da dikkatleri çekmektedir. Yine bu ülkelerde, bağımsızlık sonrası oldukça önem kazanan İngilizce'den dolayı, Senim Vakfı aracılığı ile gelen bazı firmalar İngilizce eğitim veren okullar açmaktadırlar (Kavuncu, 1996, s.28-29).

Kazakistan etnik yapısı, dinsel farklılıkları, Rusya'ya olan yakınlığı ve halen devam eden eski komünist sistemin etkisi nedenleriyle din olgusunun en zayıf olduğu Orta Asya devletidir. Bu uygun zeminden dolayı misyonerlerin en çok önem verdikleri ülke de Kazakistan'dır. Çeşitli misyonerlik faaliyetleri bu ülkede kiliseler, Yehova Şahitleri ve Barış Gönüllüleri tarafından sistemli bir şekilde yürütülmektedir. Kazakistan'da izlenebilen Rus TV kanallarında da Hristiyanlıkla ilgili propaganda içerikli yayınlara yer verilmektedir.

Benzer şekilde ABD ve bazı Avrupa ülkeleri Kazakistan'da yoğun bir şekilde misyonerlik faaliyetleri sürdürmektedirler.

Özellikle, Almanya tarafından desteklenen faaliyetlerin iki yönü olup bunlardan birincisi, bölgede yaşayan Almanların kendilerine güvenlerini sağlayarak onların Batıya olan göçlerini engellemektir. İkincisi ise, ekonomik güçlükler içinde olan ve İslam'dan uzaklaşmış bulunan Kazakları Hristiyanlaştırmaktır. Misyonerler bu hususta en büyük rakip olarak Türkleri görmekte ve Türkiye'yi de karalamaktan da geri kalmamaktadırlar (Başer 1992, s.8).

Kazakistan'da "Hayır Kuruluşu" adı altında misyonerlik faaliyeti gösteren 25 adet teşkilat, kendilerine taraftar kazanmak amacıyla gençlere, konferanslara davet ettikleri her insan için belli bir yüzde vermekte ve ayrıca "maaş" adı altında 40 ila 60 dolar arasında maddi yardımlarda bulunmakta, propaganda içerikli kitapları dağıtırmak suretiyle bu gençlerle olan çalışmalarını sürdürmektedirler. Söz konusu gençlerin büyük bir kısmı, maddi menfaat temin etmek için bu tür çalışmalarda iştirak etmekte, ancak bunu açıkça ifade etmekten çekinmektedirler.

Benzer şekilde, Kuzey Kırgızistan'ın Çuy, Issık Göl, Narın, Talas bölgeleri ile Güney Kırgızistan'daki Oş ve Cellal Abad bölgelerinde de yoğun misyonerlik faaliyetlerine rastlanılmaktadır. Bu faaliyetler daha çok üniversite gençliği ve işçiler üzerinde yoğun olarak kendini göstermektedir. Ülkedeki özel TV kanallarından biri olan Piramit'te, Misyoner Merlin Hikkin açık bir şekilde misyonerlik faaliyetlerinde bulunabilmektedir.

Kırgızistan'da, Hristiyan Misyonerlik faaliyeti yürüten gruplardan belli başlıları şu şekildedir:

a.Vaskrisenski Sabor: 1944 yılından bugüne kadar faaliyet gösteren en etkili teşkilatlardan birisidir.

b.Babtistler: 1992 yılında 2 bin genç bu gruba katılmışken bu katılım 1993'te 3 bine ulaşmış ve bugün bu rakam çok daha yüksek bir noktaya ulaşmıştır.

c.Yedinci Gün Adventistleri.

d.Hıristiyan Presbiteryanlar: En etkin faaliyet gösteren misyonerlik teşkilatlarından birisi olup, grubun %70'ini Koreliler oluşturmaktadır.

e.Moon Tarikatı.

f.Dünya Yeni Apostol Kilisesi: Çoğunluğunu Alman kökenli şahıslar oluşturmaktadır. Bunların dışındaki dini gruplar ise; Hıristiyan Malakanlar, Hıristiyan Pomortsı Grubu, Literanya Grubu, Los Angaliski Hıristiyan Misyası ve Koreli şahısların oluşturduğu Bothi Buddo Cemiyeti olarak sayılabilir.

Hıristiyan misyonerlerden sonra en faal olanlar; Budistler ve Ateşperestlerdir. Örneğin, Bişkek'te Singapur, Filipinler, Ekvator, Tacikistan ve Rusya'dan gelen Bahailer'in yanı sıra Hindistan'tan gelen bu işi "Krişna" öğretisine mensup rahipler de yoğun propaganda faaliyetlerinde bulunmaktadır. Budistler ve Krişnacılar, ülkenin özellikle dini ve sosyal dejenerasyonun yoğun olduğu Kuzey bölgelerinde ve lüks oteller çevresinde halkı mistik duygularla kendilerine çekmeye çalışmaktadırlar (Erdem, 1999, s.13).

Özbekistan'da faaliyet gösteren başlıca misyoner grupları ise; Evangelist-Luteryan Cemiyeti, Evangelist-Hıristiyan Vaftisler, 7.Gün Adventistler Grubu, Rum Katolik Kilisesi, Yeni Havari Kilisesi, Yehova Şahitleri, Hıristiyan Presbiteryen Kilisesi, Hıristiyan Protestanlar Kilisesi ve Tam İncil Hıristiyanlar Kilisesi olarak sıralanabilir. Ülkede kitap ve parasal yardım faaliyeti şeklinde başlayan çalışmaların, Özbekçe İncil ve Hıristiyanlığı tanıtıcı kitap basımı ile devam etmiştir.

Bunların sonucunda, Özbekler arasında Hıristiyanlığı kabul edenlerin sayısında son yıllarda bir artış gözlemlenmektedir.

Türkmenistan'da Baptist Kilisesi teşkilatı başta olmak üzere toplam üç misyoner teşkilatı faaliyet göstermektedir. İncil'in Türkmence'ye tercümesi 1993 yılında tamamlanarak dağıtılmaya başlanmıştır. Bunun yanı sıra, Aşgabat'ta Aksa Camii'nin bulunduğu Gaja mahallesinde ikisi İngiliz, ikisi Amerikalı olmak üzere dört Hıristiyan misyoner rahibin girişimleri sonucu, girişinde "Mescid-i Hıristiyan" tabelası bulunan bir kilise açılmıştır. Söz konusu misyoner grubu ayrıca Aşgabat hava alanı yakınlarında kilise inşa etmek üzere devletten arazi satın almıştır. Kilisenin üçü Rus, diğerleri Hıristiyanlığı yeni seçen Türkmen olmak üzere, 50 civarında cemaati bulunmaktadır. Aşgabat merkezinde yoğun olarak yaşayan Hıristiyanların devam ettiği Katolik ve Protestan kiliselerinde de Hıristiyanlık propagandası yapılmaktadır.

Yehova Şahitleri Orta Asya'da, özellikle Kazakistan ve Kırgızistan cumhuriyetlerinde ağırlıklı çalışmakta olup, Türkmenistan'da da faaliyetlerine rastlanılmaktadır. Kırgızistan'ın özellikle Bişkek, Narın, Tokmak, Karakol, Balıkçı, Kara Balta, Sokuluk gibi bölgeleri başta olmak üzere, ülkenin genelde tüm eyaletlerinde faaliyetlerini sürdürmekte. İstanbul'da kurulan "Kitab-ı Mukaddes" firmasına Kazakça, Kırgızca ve Türkmence bastırdıkları "İncil, Tevrat ve Zebur'dan Seçmeler" isimli kitap vb. yayınları, halka parasız olarak dağıtmaktadırlar.

İlginç bir nokta da, İstanbul'da bastırılan bu kitapların yine İstanbul'dan gelen Yehova Şahidi Türkler tarafından 1992 yılında dağıtılmaya başlanmış olmasıdır. Şehrin hemen her yerinde açıktan ve ev ev dolaşarak bu kitapları dağıtan Yehova Şahitleri özellikle üniversite ve ortaokul-lise öğrencileri arasında belli bir seviyeye ulaşanları çeşitli şekillerde ödüllendirmektedirler.

Orta Asya cumhuriyetlerindeki mevcut yasalar misyonerlik faaliyetlerine engel olamamaktadır. 1990'lı yıllarda, bağımsızlıklarını müteakip hazırladıkları anayasalara göre devlet, genel olarak bütün dinlere karşı aynı mesafededir, yani diğer bir deyişle tarafsızdır. Yalnız, dini teşkilatlar da siyasete karışamazlar. Herkesin inanç özgürlüğü ve dini tebliğ hakkı vardır. Haliyle misyoner teşkilatları da hukuken geleneksel din mensupları ile aynı hak ve özgürlüklere sahip olarak bu ülkelerde faaliyetlerde bulunabilmektedirler.

Diğer taraftan, misyonerlik faaliyetlerine karşı halk ve çeşitli İslamcı gruplar tarafından değişik tepkiler verilmektedir. Son üç ay içerisinde Tacikistan'da misyoner kiliselerine karşı yapılan bombalama olayları ve tehditler bundan sonra radikal grupların daha da ileri götürecekleri hususunda sinyaller vermektedir. Aynı şekilde Kırgızistan'ın Celal Abad şehrinde son olarak Ocak 2001'de 4 Özbek asıllı Kırgız vatandaşının Hristiyanlık dinine geçmesi ve bu sayının 130'u bulması üzerine halktan tepkiler gelmiş ve Hristiyanlık dinine geçen bu insanların şehri terk etmeleri istenmiştir.

Son zamanlarda benzer tepkiler Resmi makamlardan da gelmeye başlamıştır. En son yine Ocak ayı içerisinde, Türkmenistan'da gayri resmi olarak faaliyette bulunan misyonerler tutuklanarak mahkemeye sevk edilmişlerdir. Kazakistan Milli Güvenlik Komitesi'nin 2000 yılını değerlendiren açıklamasında da, Kazakistan'da din maskesi adı altında, anayasaya aykırı düşünceleri empoze etmeye çalışan ve casusluk faaliyetlerinde bulunduğu tespit edilen yabancı misyonerlerden bir kısmının sınır dışı edildiğine değinilmiştir.

7.2.2. Kafkaslarda Misyonerlik Faaliyetleri

Orta Asya Cumhuriyetleri kadar, Kafkaslar da yoğun bir şekilde misyonerlik faaliyetlerine sahne olmaktadır. Nitekim, merkezi İsveç'te bulunan İncil'i Tercüme Enstitüsü (IBT) Adige, Kabartay, Osetin, Karaçay, Çeçen, Nogay, Avar, Lezgi, Kumruk, Lak, Dargin, Tabasaran, Sakhur, Rutul, Agul, Andi ve Bezthi dillerinin bir kısmına İncil'i tercüme ettirmiş, diğerlerini de ettirmektedir. Bilhassa batı ve orta Kafkasya'da İslamiyet'in çok güçlü olmadığını düşünen misyonerler faaliyetlerini özellikle bu bölgedeki Müslümanlar üzerinde yoğunlaştırmışlardır.

Öte yandan, Azerbaycan'da mevcut maddi ve manevi problemlerden dolayı misyonerlik faaliyetleri için uygun bir zemin bulunduğu ve bu doğrultuda ülkeye 100 bini aşkın kitap ve 175 bin adet gazete (Müjde ve Blagovestie gazeteleri) getirildiği de ifade edilmektedir. Malta ve Lübnan'dan bu ülkeye yönelik Hristiyanlık propagandası yapan radyo yayınları gerçekleştirilmektedir. Yoğun dış ekonomik destekli faaliyetler neticesinde son yıllarda 7-8 bin kişi Hristiyanlık dinine geçiş yapmıştır. Nahcivan'da ise, çalışmalarını yardım faaliyeti şeklinde yapmakta olup, insanlara maddi yardımda bulunurken onlara kendi inançlarını benimsetmeye çalışmaktadırlar. Yine Nahcivan'da faaliyet gösteren ADRA isimli insani yardım örgütü, daha çok genç kuşağa hitap etmekte olup, İngilizce dil kursları ile misyonerlik faaliyeti yürütmektedir. Kuruluş, "İdrak ve Proqnozlar" adlı bir dergi yayınlamaktadır.

Azerbaycan Dini Araştırmalar Merkezi'nden verilen bilgilere göre Bakü'de 15 mescit bulunurken kiliselerin sayısı 7'dir. Resmi faaliyette bulunan dini teşkilatların sayısı 300'den fazla olup, bunların 260'ı Müslüman, diğerleri ise Hristiyan, Yahudi, Krişna ve Bahai teşkilatlarına aittir. Resmi olmayan örgütlerin sayısı ise yaklaşık 900 civarındadır. Nitekim, Bakü'de Hristiyanlık propagandasına yönelik çalışmalarda bulunan Bakü Devlet Üniversitesine

bağlı Bakü İncil Enstitüsü kapatılmış olmasına rağmen faaliyetlerini açıktan açığa sürdürmektedir.

Benzer şekilde, Greater Grace teşkilatı da şehrin muhtelif yerlerinde kiralanmış evlerde dini sohbetler, kurslar ve seminerler düzenlemektedir. Merkezi ABD'de bulunan Hristiyanlık teşkilatı Hayat Verici Lütuf Tarikatı'nın Bakü'de bulunan şubesi de aktif olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Ayrıca, komün yaşayış şekli ve vejeteryan özelliğiyle de dikkatleri çeken ve özellikle gençler arasında yaygın faaliyette bulunan Krişnacılar da Azerbaycan'da önde gelen misyonerlik teşkilatlarından biridir.

Yehova Şahitleri, Azerbaycan'ın Zagatala bölgesinde çalışmalarını yürütmektedir. Ayrıca kuruluş tarafından Sebayil ve Nesimi rayonlarında ev ev dolaşarak, basımı yurtdışında gerçekleştirilen "Storojevaya Basriya" dergisi ile metro ve otobüs duraklarında çeşitli broşürler dağıtılmaktadır. Buradan Gürcistan'a da zaman zaman propaganda amaçlı kitap ve broşürler göndermektedir.

Misyonerler söz konusu çalışmalarını aşağıdaki kesimler üzerinde yoğunlaştırmıştır:

a.Azerbaycan'da etkinliği olan varlıklı, Rusça eğitim almış ve dini eğitimde de Rusça'yı tercih eden aileler,

b.Azerbaycan halkının %15'ini oluşturan insani yardıma muhtaç ve suistimale elverişli olan muhacirler,

c.Anaokulu ve kreşlerde okuyan çocuklar ile üniversitelerde burslu okuyan öğrenciler.

d.Hristiyan misyonerlerin ulaşmak istedikleri hedefler arasında ordu mensupları da yer almaktadır. Böylece, Azerbaycan ordusunu müritleri aracılığıyla kontrol altına almak istemektedirler. Bu amaca yönelik olarak Şuşa ve Laçın'da TV kanallarında Rusça ve Azerice dini propagandaya yer veren programlar yayınlanmaktadır.

İkinci bir hedefleri ise, Ermenistan tarafından işgal edilen toprakların geri alınması konusunda halkın inancını yıkmaktır. Kafkasya'daki stratejik konumu ve Orta Asya'ya açılan bir kapı olması dolayısıyla Azerbaycan'ı üs konumuna getirmek onların bir diğer hedefidir. Nitekim, birçok misyoner teşkilatı Orta Asya'dan bir çok genci çeşitli programlar adı altında Azerbaycan'a getirmekte ve yoğun Hristiyanlık propagandasına ve eğitimine tabi tutmaktadır. Yürütülen çalışmalar esas olarak; ülkenin kuzeyinde yaşayan Lezgi ve Avarlar, güneydeki Talışlar, doğudaki Tatlar ve batıdaki Kürtlere yöneliktir. Ayrıca, Ermenistan'ın işgal ettiği Azerbaycan topraklarından muhacir olarak gelen Azerbaycanlılara, insani yardım adıyla dini propaganda yapmakta, hatta göçmen çocuklarını ülkelerine götürüp, kendi dinlerine uygun olarak eğitmektedirler.

Azerbaycan'da yürütülen "Hristiyanlaştırma" çalışmaları sonucu, çok sayıda Müslümanın din değiştirmesi üzerine faaliyete geçen, Allah'ın Askerleri adlı gizli bir örgüt, İran İslam Cumhuriyeti'nden maddi destek almaktadır. Ayrıca, Azerbaycan'da faaliyet gösteren çeşitli eğilimlere mensup gençlik teşkilatları da ortak bir açıklama yaparak, Azerbaycan'ın bağımsızlığını kazanmasından sonra toplumda meydana gelen boşluktan yararlanıp ülkeye yayılan ve propaganda çalışması yapan misyonerleri şiddetli bir şekilde eleştirmiştir. Çok sayıda misyonerin Azerbaycan'a akın etmesini maksatlı bulan gençler, misyonerlerin bu girişimlerinin, "dini ve manevi değerlerin ayaklar altına alınması" anlamına geldiğini savunmaktadırlar.

Misyonerlere yönelik hazırlanan ortak beyanata, gençlik teşkilatlarının yanı sıra Turan, Vahdet, Müsavat, Genç Azer, İslam Partisi, Halk Azatlık Partisi ve Azerbaycan Halk Cephesi Partisi'nin gençlik kolları da imza atmışlardır (Erol, 2001, s.15-16).

Görüldüğü üzere, Orta Asya ve Kafkaslar'da alışlagelmiş güç oyunlarının daha değişik bir boyutu son on yılda büyük bir ivme kazanmıştır. Bugün, gittikçe "küçülen" ve karşılıklı bağımlı hale gelen dünyamızda dinin yükselen bir değer olması onu aynı zamanda küreselleşme karşısında yükselen bir tehlike konumuna oturtmuştur.

Batı dünyası, komünizmin iflasıyla liberal ekonomiyi kürselleşmede temel ekonomik sistem olarak tüm dünyaya kabul ettirirken, ortak bir dünya dili olarak İngilizce genel kabul görürken ve Batı kültürü önemli ölçüde benimsenmişken; ortak bir din-inanç hususunda sıkıntılar yaşanmaktadır. İslam dünyasını ve haliyle Müslüman Türkleri kendi çıkarlarına uygun bir küreselleşme politikasının karşısında engel olarak görmektedirler. Bundan dolayıdır ki misyonerlerin başarısız bir tarihi tecrübeden sonra Türkiye'den yeniden ümitli duruma geçmeleri ve faaliyetlerini yoğunlaştırmaları oldukça dikkat çekicidir. Özellikle, son yıllarda Türkiye'de Türklere ve farklı etnik gruplara, Balkanlar'da Türk azınlığına, Avrupa'da Türk işçilerine, Orta Asya ve Kafkaslardaki Türk halklarına yönelik sürdürülen misyonerlik çalışmalarının yoğunluğu, aynı coğrafyalarda yaşayan başka hiçbir millet için yapılmamaktadır.

Misyonerlik teşkilatlarının yeni kurulan Türk devletleri birimlerinin şu sıralarda bu bölgelerde ortaya çıkabilecek ihtilaf konuları üzerinde çalışmaları, bu teşkilatların dini amaçlarının yanı sıra siyasi hedefleri olduğunu da göstermektedir. Bugün başta Türkiye olmak üzere, Kafkaslarda ve Orta Asya cumhuriyetlerinde Bahailik ve Yehova Şahitleri'nin çalışmaları milli bütünlüğü, birliği parçalayıcı niteliktedir.

Oysa, milli birliğin kaybolması halinde dinin birleştirici özelliğini kaybedeceği ve bölücü bir unsur haline dönüşebileceği her zaman için göz önünde bulundurulmalıdır.

8. SONUÇ

ABD Eski Başkanı Bill Clinton, Ekim 1999'daki Amerika ziyareti sırasında Türkiye Cumhuriyeti Başbakan'ına şunları söylemiştir: "20. yüzyılın ilk elli yılı Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasının paylaşılmasının yol açtığı değişikliklerle geçti. 21.yüzyılın ilk elli yılı da Türkiye'nin alacağı doğrultuyla şekillenecektir... Türkiye modelinin, hem İslam dünyası, hem Türkiye'nin bulunduğu bölge, hem de Avrupa için çok büyük etkileri olacaktır. " (Ergin, 1999). Clinton benzer görüşleri bir ay sonra yinelemiştir. Berlin Duvarı'nın yıkılışının 10. yıldönümünde Georgetown Üniversite'sinde yaptığı konuşmada:

"Önümüzdeki yüzyılın, büyük ölçüde, Türkiye'nin bugünkü ve yarınki rolünü nasıl tanımlayacağına bağlı olarak şekilleneceğini umuyorum" (Sirmen, 1999). İfadelerine yer vermiştir.

Bu sözler; batılı ülkelerin, Ortadoğu ve Türkiye'ye yönelik yüz yıldır değişmeyen politik tercihlerinin en özlü ifadesidir. Yeni bir yüzyıla girerken "Türkiye'nin alacağı doğrultu" Batı için gerçekten "önemli"dir. Bu "önem" in temelinde, yalnızca Ortadoğu'ya değil, küreselleştirilmeye çalışılan tüm dünyaya yönelik kaygılar vardır ve bu kaygılar gelişmiş ülkelerde yerleşik devlet politikası haline getirilmiştir. Bunun açık kanıtı, Mart 2001 de yayınlanan "Global Trends 2015" adlı rapordur. ABD Dışişleri Bakanlığı, Merkezi Haber Alma Örgütü (CIA) ve ABD Ulusal İstihparat Konseyi (NIC) tarafından ortak olarak hazırlanan bu raporda, Türkiye için şu saptama yapılmaktadır:

"Türkiye'deki her gelişme, global oluşumları direkt olarak etkileyecektir. Türkiye'nin 2015'e kadar iç istikrarı ile jeopolitik konumundaki gelişmeler; Bölge, Batı dünyası ve Amerikan menfaatleri üzerinde büyük etki yapacaktır." (Hürriyet, 2001).

"Türkiye'nin gelecekte alacağı doğrultu" konusuna, doğal olarak Avrupalılar da yakın ilgi göstermektedirler. Büyük devlet çıkarlarının kesişme noktasında bulunan ve alacağı doğrultuyla bu çıkarları doğrudan etkileyecek olan Türkiye, bugün dünyada iç işlerine en çok karışılan ülke durumundadır. Türkiye'nin getirildiği yol ayrımında, seçmesi gereken yolu, Clinton üstü örtülü olarak gösterirken, Avrupa Parlamentosu üyesi ve Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu Eşbaşkanı Daniel Cohn-Bendit, bunu açık olarak ve isim takarak yapmıştır. Batıyla bütünleşmeye Barselona Yolu, Kemalizm'in yaşatılmasına ise Bağdat Yolu diyerek ve şunları söylemiştir: "Her iki yol da mümkündür, her iki yolun da kendi şans ve imkanları vardır. Barselona yolu Türkiye için geleneksel Kemalist köktencilikğin parçalanması anlamına gelmektedir. Bu durumda Türkiye, Türk devleti içinde Kürtlerin öz yönetimini güçlendirmeyi de içeren bölgesel ademi merkeziyetçiliği kabul etmek zorundadır. Bağdat Yolu ise, Kemalist merkeziyetçilik ve otoritecilikğin güçlendirilmesi, böylece de Avrupa'dan vazgeçilmesi anlamına gelmektedir." (Bendit, 2000).

Batılıların Türkiye'ye gösterdikleri olumsuz ilginin giderek tehdit unsuru haline gelmesi, kaçınılmaz olarak, Türkiye'nin üniter devlet yapısına yönelik somut politikalara dönüşmektedir. Batı başkentlerinden yapılan açıklamalar çok açık ve nettir. Politikacılar, siyasal yorumcular ve medya bütünlüğü olan bir süreklilik içinde Türkiye karşıtı bir tutum içindedirler. Yapılmak istenen yalnızca Türkiye'nin baskı altına alınması değil, bununla birlikte Batı kamuoyunun Türkiye ve Türk düşmanlığıyla şartlandırılması ve olası bir müdahaleye hazırlanmasıdır. Aynı oyun 80 yıl önce de oynanmıştı.

Anadolu'nun "Bir petrol denizi üzerinde yüzdüğü" söylenmektedir ama bunun da ötesinde Türkiye Orta Asya, Rusya ve Ortadoğu enerji kaynaklarının kavşak noktasıdır; 21 yüzyılın temel sorunu olacak olan zengin su kaynaklarına sahiptir; GAP herkesin "iştahını kabartmaktadır," Uygulamalar, dünyaya egemen kılınmak istenen yeni düzen ideolojisinin, politik sonuçlarıdır. Avrupa Parlamentosu'nun, Türkiye'ye yaptığı Kıbrıs Ege ve Güneydoğu önerileri, Batı parlamentolarında alınan "Ermeni soykırımı" kararları, Barzani ve Talabani ile "Bölgesel bir yönetim birimi olarak Kürt Federe devletinin" kurulmasına yönelik çalışmaların hepsinde Batının ülkemize yönelik hasmane tutumlarını açıkça görebilmek mümkündür.

Tüm bu çalışmalar yürütülürken Türk milletinin Maneviyatına ve Milli hasletlerine yönelik saldırılar her geçen gün yoğunlaşarak devam etmektedir. İşte misyonerlik faaliyetlerinin de bu çerçevede değerlendirilmesi ve ülkemiz için hayati bir mesele olarak değerlendirilmesi kaçınılmaz hale gelmiştir.

Ülkemiz, Ulusal bir güvenlik sorunu olarak ele alınıp üzendinde çok ciddi çalışmalar yapılması gereken, acil ve etkin çözümlere ihtiyaç duyulan bir sorunla karşı karşıyadır. Problemin büyüklüğü; tehdidin bir yönden değil, , mutabakata varmış birden fazla ve kendilerini geliştirmiş kabul eden ülkelerin varlığından ve yaklaşık bin yıllık bir geçmişe sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti varolduğu sürece de bu tehdidin devam edeceği hiçbir zaman unutulmamalı, ileriye yönelik uygulama şekillerinde çıkacak değişikliklere karşı yeni tedbirler geliştirilmelidir. Bu konuda yapılması gerekenler ve alınması gereken tedbirleri şöyle sıralayabiliriz;

1.Genel olarak yapılması gerekenler

a.Bu problemin çözümünde ilk yapılması gereken sorunun doğru olarak ortaya konulmasıdır.Bu, özellikle geliştirilecek çözüm önerilerinin de isabetli ve sağlıklı olabilmesi açısından çok önemlidir. Daha önce de belirtildiği gibi ilk yapılması gereken misyonerliğin geleneksel anlamda yüzeysel değerlendirilmesinden vazgeçilerek daha gerçekçi şekilde tanımlanması ve bunun net şekilde ortaya konularak değerlendirilmesive ayağı yere basar tanım ve değerlendirmeler yapılmalıdır.

Yapılacak bu sağlıklı değerlendirmelerden sonra bunun kamuoyuna ulaştırılması da aynı derecede önem arz etmektedir. Kamuoyu bilgilendirilirken özellikle genç nüfus göz önünde tutulmalı ve bu kesime ulaşabilmek için tüm kitle iletişim vasıtalarından azami istifade edilmelidir. Yine okullarda bu yönde bilgilendirmeyi sağlayacak şekilde panel, konferans vb. etkinlikler düzenlenmelidir.

b.Bu faaliyetlere karşı yapılacak mücadelede özellikle medyaya önemli görevler düşmektedir. Kamuoyunun bu konularda bilgi eksikliği faaliyeti yürütenler açısından bir avantaj olarak ortaya çıkarken, bunlarla mücadeleyi zorlaştıracak bir argüman olabilmektedir. Misyoner propagandasının etkisini azaltacak en önemli unsur hedef kitle durumundaki halkın, çeşitli şekillerde (TV programları, yazılı yayınlar vb.) bilinçlendirilerek bu zararlı faaliyetler karşı direncinin arttırılması olacaktır.

Günümüzde özellikle televizyon hemen hemen her eve girmiş durumdadır. Bunun halka ulaşmak adına sağlayacağı faydadan istifade edilerek gerek devlet ve gerekse özel Tv kanallarına bu konuların doğru şekilde anlatılmasını sağlayacak programların yapılması hususunda yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

c.Merkezi yurtdışında ya da Türkiye’de bulunan çeşitli paravan kuruluşlarda faaliyette bulunan ya da çeşitli iş ve hizmet kuruluşlarında yabancı dil öğretmeni, teknik danışman, sosyal hizmet uzmanı vb. sıfat ve ünvanlarla çalışan misyonerlere karşı uyanık olunmalı, bunların hareketleri incelenmeli ve gerekli önlemler alınmalıdır.

Hiç unutulmaması gereken ve kamuoyuna da mutlaka öğretilmesi gereken en önemli kurallardan birisi de; ülkemizde hangi alanda olursa olsun görevli olarak bulunan yabancıların kendi bağlı olduğu devletin verdiği özel bir misyonunu da gerçekleştirmeye çalışabileceği gerçeğidir. Özellikle de eğitim konusunda yabancı dil öğretmeni sıfatıyla ülkemizde bulunan yabancıların durumu bu konuda daha bir önem kazanmaktadır.

Bu ve benzeri alanlarda çalışmak üzere ülkemizde bulunan yabancıların oturma izinlerinden çalışmalarıyla ilgili yasal durumlarına kadar konular titizlikle takip edilmeli ve bu konuda yasaların uygulanmasında asla taviz verilmemelidir.

d.Merkezi yurtdışında olan ve ülkemizde faaliyet yürüten dernek, vakıf ve benzeri kuruluşların yasal çerçeve dışarısındaki çalışmaları biran önce yasaklanmalıdır.

e.İnanç turizmi adı altında ülkemizde özellikle Hristiyan tarihine ait izlerin bulunduğu bölgelerin ön plana çıkarılması yönünde gayret sarfedilirken, bu bölgelerdeki Hristiyan kültür eserlerinin de restorasyonu yönünde çalışmalar mevcuttur.

Gerçekte “İnanç Turizmi” ifadesiyle anlatılmak istenen “Hristiyan İnancı Turizmi”dir. Çünkü bu isim altında yapılan faaliyetlere bakıldığında diğer dinlere ait bir emareye rastlanmamaktadır. İnanç turizmi gerçekte hıritiyanlık dini ile sınırlandırılmıştır.

Ama bunu kamuoyuna söylerken tepki çekmemek için sanki bütün dinleri kapsıyor gibi bir ifade kullanılmaktadır. İnanç turizmi adı altında Hristiyan kültürünün canlandırılmaya çalışıldığı unutulmamalıdır.

Yine inanç turizmi kapsamında ülkemize turist kisvesi altında gelen birçok yabancı görevli mevcuttur. Bu kişiler ziyaret ettikleri bölgeyle ilgili yöre halkından bile fazla bilgiye sahip olarak orada bulunmaktadırlar. Yine o yörenin adet lerini kültürünü çok iyi bilir bir şekilde gelmektedirler. Bu kişilerin çok iyi eğitilerek özel bir amaçla gönderildikleri şüphesizdir. Bu kapsamda inanç turizmi adı altında ülkemize gelen turist kisveli kişilerin çok iyi kontrol edilerek gerekirse faaliyetlerinin engellenmesi veya bu kişilerin sınırdışı edilmesi konusunda çok titiz davranılması gerekmektedir.

f. Geçmişte misyonerlik kapsamında esas çalışma alanlarından olan okullar, özellikle Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde devletin parçalanmasına kadar gidebilecek çalışmaların ana merkezi olmuşlardır. Cumhuriyet dönemi ile birlikte sayıları ve etkinlikleri azalmasına rağmen bugün ülkemizde yabancı ve azınlık okulları faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bu okullar mevcut yasalarımız çerçevesinde öğrenim vermekle birlikte, çok yakın ve sıkı denetim altında tutulmalarının gerekliliği ön plana çıkmaktadır.

g.Hristiyanlık dini temelinde yürütülen misyonerlik faaliyetlerinin en etkin grubunun Protestan mezhebi mensuplarının olduğu bilinmektedir. Bu çalışmaların özellikle Ortodokslar arasında sıkıntı yarattığı aşıkardır. Bu durum göz önüne alınarak mezhepler arası çatışmanın körüklenip, bu faaliyetlerin etkinliğinin azaltılabileceği değerlendirilmektedir.

h.İstanbul'da konuşlu Fener Patrikhanesi'nin çalışmalarına karşı en etkin mücadeleyi verebilecek olan Türk Ortodoks Patrikhanesi'nin desteklenmesi gerekmektedir.

Daha önce de belirtildiği gibi Türk Ortodoks Patrikhanesi İstiklal savaşı döneminde bizzat Atatürk tarafından kurulmuştur. Elbette ki yüce Atatürk Türk Hristiyanların böyle bir çatı altında toplanmasını isterken bu gün oluşabilecek tehlikeleri yıllar önce fark etmiştir. Ülkemizde bu gün tüm Hristiyan Ortodoksların hamiliğine soyunan Fener Patrikhanesinin ihanetini o dönemde öngördüğü şüphesizdir. Nitekim öz be öz Türk olan bu Hristiyan soydaşlarımız Ata'nın inancını boşa çıkarmamış Milli mücadeleye bilfiil destek vererek katkıda bulunmuşlardır.

Türk patrikhanesi halen devlete bağlılığı ve Fener'e karşı yürüttüğü mücadelesine aynı şekilde devam etmektedir. Türk Patrikhanesinin basın sözcüsü Sevgi Erenerol Hanımefendi bu kararlılığı her platformda dile getirmektedir. Bu nedenle Türk Patrikhanesinin daha fazla desteklenerek Fener'in yasalara aykırı tavırlarına karşı etkin olarak rol almasının sağlanabileceği değerlendirilmektedir.

2. Dil Ve Eğitim Alanında Yapılması Gerekenler

Eğitimin amacı önce kendi toplumuna uyabilen, önce kendi dilini tümüyle ve mesleğinde bilen insan yetiştirmektir. Eğitim, bir yandan, insani, manevi, kültürel değerler verip, insanın kendine olan güven duygusunu artırırken, bir yandan da ona bilim ve teknik beceriler vermektedir.

Yoksa eğitim kişiyi milletinden, dilinden, tarihinden, milli kültüründen koparmak, onu topluma, töresine, atalarına yabancılaştırmak amacını gütmaz.. Eğitimin amacı, batılılaşma da değildir, bilim ve teknikte en ileriye gitmektir.

Ülkemizde, Anadolu Liseleri aracılığıyla yabancı dil eğitiminde geline noktadan ve bunun kendi dilimiz başta olmak üzere kültürümüze, milli benliğimize dolayısıyla ülkemize verdiği ve vereceği zararlardan bahsedilmiştir.

Misyonerlik faaliyetlerinin belki de en etkin ve tehlikeli boyutu olan bu alandaki çalışmalarla ilgili acil tedbirlerin alınması bir zaruret olarak ortaya çıkmaktadır.

Günümüzde eğitim dili İngilizce olan Türk okullarının sayısı giderek artmaktadır. Bazı okullarda eğitim dili fen derslerinin de dışında bütün dersleri kapsamaya yönelmiştir. Eğitim dilinin yabancı olması pratik ve iktisadi yönden çok sınırlı olan eğitim dayanaklarımızın israfına yol açmaktadır. Yabancı dilden araç olarak yararlanmalı, genel eğitimde Türk dili feda edilmemelidir. Çünkü Türk dili bizim benliğimiz ve birliğimizdir. Yabancı dil ek olarak öğretilmeli, Türkçe'nin yerini almamalıdır. Bugün her ülkede bir veya birkaç yabancı dil öğretilir, iyi de öğretilir. Ama, batıda olsun, doğuda olsun, Güney Amerika da, Tayland'da, Çekoslovakya'da, Porto Riko'da olsun, eğitim dili, ülkenin ulusal dilidir.

Bugün A.B.D. gibi dış ülkelerde, Çince gibi güç bir dili bile birkaç aylık yoğun kurslarda öğretebilmektedirler. Kamuoyunda yabancı dil bir araç olmaktan çıkarak ön amaç haline gelmeğe başlamıştır. Oysa Anayasaya göre resmi dili Türkçe olan Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim dili de Türkçe'dir. Çünkü hem yabancı dili, hem matematik gibi, fizik gibi, zaten çoğu öğrenciye güç gelen konuyu aynı anda, aynı ders içinde öğretmek diye bilimsel bir yöntem olamaz. Öğrenci çapraşık bir matematik sorununun inceliklerini mi anlamaya çalışacaktır, yabancı sözcüğün ne demek olduğunu mu; yoksa dil bilgisi kuralını mı hatırlamaya uğraşacaktır? (Sinanoğlu, 2002, s.155)

Böyle bir eğitim düzeninde ne yabancı dil, ne fen iyi öğretilmemektedir. Bu arada Türkçe'de feda edilmektedir. Bir öğrenci, fen konularını en açık, en seçik, kendi ana dilinde öğrenebilir. Ondan sonra yabancı dili okuyabilecek, terimlerini anlayabilecek kadar öğrenmekte bir zorluk yoktur. Amaç bilim ve tekniği, bir meslek dalmı, çeşitli bilgileri edinmek; yapıcı, yaratıcı, çözüm bulucu şekilde düşünebilmektir. Bir veya birkaç yabancı dil, ayrıca yardımcı dilolarak öğrenilebilir. Böylece iyi bir araç sağlanmış olur. Amaç bir yabancı dili kendi anadilinden daha iyi bilmek değildir.

Dil ana kültürün, Atatürk'ün anladığı tam bağımsızlık duygusunun ve ulusal benliğin temelidir. Uluslararası haysiyetimiz, onurumuz da kendi dilimize verdiğimiz öneme bağlıdır. Türkiye Cumhuriyeti'nin bütün okullarında eğitim dili tümü ile Türkçe olmalıdır. Yabancı dil ek olarak ve iyi öğretilmeli, fakat kesinlikle Türkçe'nin yerini almamalıdır. Türk dilinin güzellik, zenginlik ve açıklığından kendi dilinde düşünebilme zevk, onur ve bağımsızlığından hiçbir Türk gencini mahrum etmeye hakkımız yoktur.

Yabancı dille eğitimin mahsurlarını bilmek ve buna karşı mücadele etmek bu ülkedeki her Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının, her bilimcinin, her eğitimcinin, her şerefli basın-yayın mensubunun, her Türk gencinin birinci davası olmalıdır. Çünkü; Ülkemizin bütünlüğü, dünya üzerindeki yeri, itibarı, bekası ve dünya ülkeleri arasındaki eşitliği Türkçe'nin varlığına bağlıdır. Atatürkçü olmanın temel şartı Türk diline, Atatürk'ün "Türk kültürü içinde çağdaşlaşmak" ana ilkesine sahip çıkmaktır. Kimliğine, kültürüne, tarihine sahip çıkmak anlamına gelen milliyetçilik, dilinden, geçmişinden, töresinden kuvvet alarak bilimi ile tekniği ile ileriye yürümek demektir. Türkçe'yi yoketmek gayreti içinde olup da milliyetçiyim diyen, Türk milliyetçisi değil, olsa olsa İngiliz- Amerikan, yani Anglo-Sakson milliyetçisi olabilir. En korkunç sömürgecilik eğitim kapitülasyonları yoluyla beyinlerin sömürgeleştirilmesidir. İktisadi, siyasi vb. sömürgeleştirme hemen arkadan gelir ve uzun vadeli yerleşme ortamını bulur. Okul ,ders kitapları .bile İngiltere'den direkt ithal edilir olmuştur.

Yabancı dille eğitim Türkiye'ye Hristiyan misyoner okulları ile girmiştir. Yabancı dille eğitim yapan devlet veya özel okullar İngiliz Hristiyan misyonerliğine hizmet etmiş olmaktadır.

Bu kapsamda dil ve eğitim alanında alınabilecek tedbirleri şu şekilde sıralayabiliriz;

a. Dilimizde Osmanlıca, Öz Türkçe diye bir ayırım yapılmamalıdır. ikisine de Türkçe kabul etmeliyiz.

b.Eski ve yeni Türk Dil Kurumu'nun uzmanları, etkinlikleri bir araya getirilmeli, ikisinin de birikiminden yararlanılmalıdır. Türk Dünyası'nın bekasını isteyen, Türk dilini seven herkes, diğer siyasi,ülküs el görüüşleri ne olursa olsun, dilimizin, eğitimimizin kurtanlmasını en önemli, birinci milli dava olarak görmeli, önce bu davayı hep birlikte halletmek için birleşmelidirler. Türkçe bilim dilinin geliştirilmesi ve de Türk Dünyası'nın ortak yazı dilinin, ortak Türkçe bilim dilinin bir an önce sağlanması için çalışmalıdır.

Eski veya yeni öz Türkçe kelimeler, sözcükler ve de şimdi öbür Türk illerinde öğrendiğimiz lehçe kelimeleri, hepsi, sözlüğümüzde, konuşurken, yazarken kelime dağarcığımızda bulunmalıdır. Bu suretle Türk Dünyası'nda ortak Türkçe gelişmesi de daha kolay sağlanacaktır. Eskisi, yenisi, alışılmış Türkçe'leri varken özellikle son yıllarda basın-yayının da büyük etkisiyle ortaya çıkan İngilizce bozuntusu kelimelerden kaçınılmalı, dilimize kasten sokulan bu kelimelere karşı tavır alacak bilinc halka kazandırılmalıdır.Hele hele yabancı kelime, hatta yer adları, on yıl öncesine kadar yaptığımız gibi Türkçe imla ile ve Türkçe ses uyumlarına uymuş şekilleriyle yazılmalı, söylenmeli yabancı imla kullanılmasından kaçınılmalıdır (Sinanoğlu, 2002, s.209)

c.Dükkan, şirket, işyeri adlarını yabancı dilden koymak gerçekte aşağılık duygusunun bir göstergesidir. Bu aynı şekilde kamuoyuna anlatılmalıdır.

Belediyeler, sorumlu kuruluşlar, işyeri ya da dükkanına güzel Türkçe isimler koymaya teşvik etmeli, yarışmalar açmalı, törenler,ödüller dağıtmalıdır. Buna rağmen aşağılık duygusu hastalığından veya Türk diline gizli düşmanlıktan kurtulamayanların ruhsatları verilmemeli veya yenilenmemeli, yabancı dilden adlarla manen her gün yara bere içinde bırakılmamız önlenmelidir.

Keza basın-yayında dergi, gazete, TV, radyo isimlerinin Türkçe olması ilgili kurumların alacağı önlemlerle sağlamalıdır.

d.Dış kaynakların 1970' lerde başlattığı masum görünümlü, sessiz fakat son derece etkili bir yöntem olan, üzerinde çeşitli yabancı dilde yazıların ve ülke bayraklarının bulunduğu "T -shirt" modası da engellenmelidir. Çünkü özellikle gençlerin rağbet ettiği bu giyisiler tam bir beyin yıkama aracıdır. Bu gerçekte kafaların sömürgeleşmesi işaretidir.

Önce bu yazı ve resimlerin kimler tarafından yaptırıldığı tespit edilmelidir. İngilizce bile bilmeyen bazı imalatçı ve esnafa bu yazıları kimler vermektedir? Buna karşılık esnaf güzel Türkçe yazılı resimler çizdirerek T-shirtler bastırabilirler. Böylece, para kazanılırken aynı zamanda milli bilince, dile zarar değil, fayda sağlanmış olur (Sinanoğlu, 2002, s.210)

e.Türkçe bilimsel, teknik ve meslek dergilerinin tekrar çıkarılmasını, Türkçe telif ve tercüme eserlerin yazılıp basılmasını, yayılmasını teşvik etmeli, fiilen desteklemelidir:

Hatta gayemiz Türkçe'yi her ülkede yaymak, öğrenilmesini teşvik etmek, Türkçe'yi hak ettiği yere Birleşmiş Milletler ve diğer kuruluşlarda oturtmak olmalıdır.

f. Konuşurken İngilizce laflar katmak övünülecek bir şey değil, ayıplanacak bir şey olmalıdır. Böylelerine bu kibarca hissettirilmelidir.

g.Kamuoyu yabancı dil yalnız böyle öğrenilir şeklinde aldatılmaktadır. Bunun gerçek olmadığı, başta veliler olmak üzere, eğitimcilere, öğrencilere ve tüm halka anlatılmalıdır. Hazırlık sınıfı diye bir uygulamanın başka ülkelerde olmadığı, bunun büyük bir israf olduğu toplumun her kesimine duyurulmalıdır.

h.Türk eğitim düzeyinin eğitim dili her dalda, her düzeyde Türkçe olmalıdır. Bu aşırı bir istek veya görüş değildir. Sömürge ruhuna itilmemiş her ülkenin eğitim dili, kendi resmi dilidir.

ı. Meslek dalının gereksinimine göre çeşitli yabancı diller, ayrıca özel ve hızlı yöntemlerle iyi öğretilecektir. Bu özel yaz kurslarıyla bile halledilebilir.

i. Orta öğretimde olsun, yüksek öğretimde olsun, gençlerimiz hem batı, hem Türk-İslam ve Asya kültür, tarih ve felsefesini öğrenmelidir. Descartes'i bilen ama, Gazali'yi hiç doymamış bir Türk genci düşünülemez.

j. Orta, Lise, ve yüksek okullara, Türk dünyası, karşılaştırmalı Türk lehçeleri, Türk illeri edebiyatları ve tarihleri, bugünkü toplumsal yapıları, ve coğrafyalarını da içeren dersler konmalıdır. Yaz aylarında okullar, o ülkelere öğrenci gezileri düzenlemeli, öğrenci, öğretmen alışverişi yapılmalıdır.

k. Eğitim düzenimiz, vatanını, milletini, ve insanını seven, tarihini kültürünü; Türkçe 'yi iyi bilen, batıyı da, Asya'yı da tanıyan, Avrupa dili olsun, Arapça, Farsça, Urdu dili veya Hintçe olsun, Japonca, Çince olsun, bir yabancı dili seçeceği mesleğe göre yeterince bilen, kendi benliğini ve haysiyetini yitirmeden her yerden her yeniliği öğrenebilecek, kendisinin ve toplumunun maddi ve manevi refahına katkıda bulunacak, elinde geçerli belli bir beceri, olan insanlar yetiştirmelidir (Sinanoğlu, 2002, s.210).

l. Orta ve Yüksek öğretimin tümünde yabancı dille eğitim devlet tarafından yasaklanmalıdır. Hatta yabancı. misyoner okullarında bile (Robert Kolej, Saint Joseph vb.) eğitim dili tümüyle Türkçe olmalı, yabancılar bu okulları da ayrı yabancı dil dersinde takviyeli, yeni ve hızlı yabancı dil öğrenme yöntemleri ile faydalı olmalıdırlar. Eğer bu değişikliğe yanaşmazlarsa gerçek gayeleri daha da açığa çıkacaktır. Özel veya devletin tüm okullarında yabancı diller ayrıca yeni verimli yöntemlerle öğretilmelidir.

m. Hangi yabancı dillerin hangi mesleklerde faydalı olduğu, ne tarz öğrenilmesi gerektiği tespit edilmelidir. Mesela, turizm rehberliği, Otel yöneticiliği yapacak kişilerin İngilizce fizik, matematik terimleri bilmeleri gerekmediği gibi, bilimcinin de sokak İngilizce'sini bilmesi değil, kendi mesleğini takip edecek kadar yabancı bilim dilini bilmesi yeterli olacaktır.

Başta eğitim olmak üzere yukarda sayılan tüm bu alanlarda (Turizm, ticaret, dil, vakıf ve dernek faaliyetleri vb.), alınacak gerekli önemler ve toplumun yeterli bilgilendirilmesi sonucunda, misyonerlik kapsamında uygulanmaya çalışılan, ülkemizin birlik bütünlüğüne yönelik bu zararlı faaliyetlerin etkinliği azaltılacak ve Türkiye Cumhuriyeti'nin gelecekte dünya üzerinde çok daha güçlü bir konumda olmasının önünü tıkaması muhtemel çalışmalar şimdiden bertaraf edilebilmiş olacaktır. Elbette ki buradaki en önemli unsur Türk insanının kendi varlığına yönelik düşman unsurlar hakkında doğru ve yeterli bilgiye sahip olabilmesidir. Çünkü yabancı ve zararlı unsurlarla mücadelede bilinçli bir kamuoyunun bu unsurlara karşı göstereceği direnç en az yasal tedbirler kadar ve diğer kolluk görevleri kadar önemli olmaktadır.

KAYNAKLAR DİZİNİ

Adsız Yağmur, “Bir hürriyet Havarisinin Sabıka Dosyası”, Boyut Kitapları, İstanbul, 1997

Akçura Yusuf, “Osmanlı Devletinin Dağılma Devri”, (18-19’uncu Asırlarda), Ankara, 1985

Akkutay Ülker, “Enderun Mektebi”,Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1984

Akyüz Yahya, “Türk Eğitim Tarihi”, Ankara, 1989

Altındal Aytunç, “Vatikan ve Tapınak Şövalyeleri”, Yeni Avrasya Yayınları, Ankara, Ocak 2002

Atalay Besim, ”Maraş Tarihi ve Coğrafyası”, Maraş, 1925

Ataöv Türkkaya, “Amerika NATO ve Türkiye”, İstanbul,1999

Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri (Derleyen: Korkmaz Hilmi) Çağdaş Matbaası, Ankara, 1981

Atlı Hilmi, “Batılıların Türk Toplumuna Yönelik Kültürel Asimilasyonu”, Yeni Ofset, Ankara, 1996

Avcıoğlu Doğan, “Milli Kurtuluş Tarihi”, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1974

Aydoğan Metin, “Bitmeyen Oyun”, Kum Saati Yayınları, İstanbul,2002

Ayni Mehmet Ali, “Milliyetçilik”, İstanbul, 1943

Ayverdi Samiha, "Milli Kültür Meseleleri ve Maarif Davamız", Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1976

Ayverdi Samiha, "Misyonerlik Karşıısında Türkiye", Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2001

Bacıoğlu Tamer, "Modern Alman Oryantalizmi", Asam Yayınları, Ankara 2001

Bacıoğlu Tamer, "Türkiye'de Alman Vakıflarının Marifetleri", Cumhuriyet Gazetesi, 06.07.1999

Balbay Mustafa, "Avrupa'nın Terör Sorunu", Cumhuriyet Gazetesi, 18 Şubat 1999

Banoğlu Niyazi Ahmet, "Ermenin Ermeniye Zulmü", Ankara, 1976

Başer Sadi, "Orta Asya ve Sibiry Müslümanları Başmfts Talgat Tacettin; Misyonerler Türkiye'yi Karalıyor", Zaman Gazetesi, 10 Mayıs 1992,

Başgöz i.-H. Wilson, "Türkiye Cumhuriyeti'nde Eğitim ve Atatürk", Ankara, 1968,.

Bayhan Ersen, "Trk Avrupalı Müslmanlaştıırma", Aydınlık Dergisi, 6 Ocak 2002,

Bayzan Ali Rıza, "Haçlı Seferlerinden Diyalog Sürecine Türkiye'yi Hristiyanlaştıırma Projesi", Yeni Mesaj Gazetesi, 10 Haziran 2001

Bilgili M. Fani, "Manda İdaresinde Hatay Kültür Hayatı", Ankara, 1939

Bolayır Enver, "Talat Paşa'nın Hatıraları", Bolayır Yayınları, İstanbul, 1946

Borak Sadi, "Atatük'ün Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev, Demeç, Yazışma ve Söyleşileri", Kaynak Yayınları, İstanbul, 1998

Bozkurt Gülnihal, "Gayr-i Müslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumu", Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989

Cerrahoğlu Nilgün, "Kilise Türkiye'nin AB Adaylığına Karşı", Milliyet Gazetesi, 10.01.2000

Ceyhun Demirtaş, "Haçlı Emperyalizmi", İstanbul, 1967

Çavdar Tevfik, "Osmanlıların Yarı Sömürge Oluşu", İstanbul, 1970

Çavdar Tevfik, "Milli Mücadele Başlarken Sayılarla Vaziyet ve Manzara-i Umumiye", İstanbul, 1971

Çelik Mehmet, "Fener Patrikhanesinin Ökümeniklik iddiasının Tarihi Seyri", Akademi Kitapevi, İzmir, 2000

Çelik Mehmet, "Süryani Kilisesi Tarihi", İstanbul, 1987

Deliorman Atan, "Türklere Karşı Ermeni Komitecileri", İstanbul, 1973

Diyanet Aylık Dergisi, Şubat 1996

Eftim, "Papa Eftim'in Muhtıraları ve Bağımsız Türk Ortodoks Patrikhanesi", Turan Yayınları, 1995

Ekincikli, Mustafa, "Türk Ortodoksları", Siyasal Kitabevi, Ankara, 1998

Engelhardt Edwart, "Tanzimat" (Çeviren: Ayda Düz), İstanbul, 1976

Erdem Mustafa, "Misyonerlik ve Kırgızistan'da Misyoner Faaliyetler", Dini Araştırmalar Cilt 1, Nisan 1999

Erenerol Sevgi, "Misyonerlerin Türkiye'deki Çalışmaları", Aydınlik Dergisi, 9 Aralık 2001

Erenerol Sevgi, "Misyonerlik Faaliyetleri", Kayseri Türk Ocağı Dergisi, Kayseri, 2002

Ergin Osman, "Türkiye Maarif Tarihi", C.I-II, Eser Matbaası, İstanbul,1977

Eroğlu Ahmet Hikmet, "Osmanlı Devletinde Yahudiler (19'uncu Yüzyıl Sonuna Kadar)", Ankara,1997

Erol Mehmet Seyfettin, "Orta Asya ve Kafkaslarda Mistik-Hümanist Güç Oyunu: Misyonerlik Faaliyetleri", Stratejik Analiz Dergisi Sayı:10,Şubat 2001

Ertuğrul Halit, "Azınlık ve Yabancı Okulları", Nesil Yayınları, İstanbul, Ocak 1998

Eryılmaz Bilal, "Osmanlı Devletinde Gayr-i müslim Tebaanın Yönetimi", Risale, İstanbul, 1990

Fettahoğlu Ahmet, "Misyonerlerin İzinde Yeni Dünya Düzeni", Tarih ve Düşünce Dergisi, Kasım-Aralık 2001

Gökberk Macit, "Felsefe Tarihi", Bilgi Yayınları, İstanbul, 1966

Grabill Joseph L., "Protestant Diplomacy and Near East", University of Minnesota,1971

Güler Ali, "Heybeliada Ruhban (Papaz) Okulu ve Gerçekler" Bilge Dergisi Sayı: 16, İstanbul, 1998

Gümüş Ercan, "Hıristiyanlığın Tarihi", Aylık Kapsam Gazetesi Sayı: 27, İstanbul, 2001

Güngör Erol, "Türkiye'de Misyonerlik Faaliyetleri", Ötüken Yayınları, İstanbul, 1999

Gürün Kamuran, "Ermeni Dosyası", Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1983

Halidi Ferruh, "Method of Mission Work Among Moslems, New York 1906, sh. 31"den naklen

Hatipoğlu M. Murat, "Türk Yunan İlişkilerinin 101 yılı", Ankara 1988, s.96

Haydaroğlu İlknur Polat, "Osmanlı İmparatorluğunda Yabancı Okullar", Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990

Hocaoğlu Mehmet, "Arşiv Vesikalarıyla Tarihte Ermeni Mezalimi ve Ermeniler" , İstanbul, 1976

Huntington Samuel P., "Medeniyetler Çatışması", Vadi Yayınları, Ankara, 2000.

Işıksal Turgut, "Ermeni Propagandacıları", Belgelerle Türk Tarihi Dergisi Sayı: 77-78, İstanbul, 1974

İnan Arı, "Düşünceleriyle Atatürk", Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991

İnandı İsa, "Türk Dünyasında Misyonerlik", Bilig Dergisi, Yaz 1996

İstiklal Savaşı Ansiklopedisi, C.I, Eğitim Yayınları, 1986

İşçi Metin, "Kültür Sömürgeciliği ve Eğitim", Turan Yayınları, İstanbul, 1995

Kansu N. Atıf, "Türkiye Maarif Tarihi", İstanbul, 1932

Karabekir Kazım, "Misyonerlerin Faaliyetleri", Yeni Sabah Gazetesi, 11-12 Kanunisani, İstanbul, 1939

Karabıyık Osman, "Türk-Ermeni Münasebetlerinin Dünü-Bugünü", İstanbul, 1984

Karacan Ali Naci, "Lozan", İstanbul, 1971

Karal Enver Ziya, "Osmanlı Tarihi", C.I, Ankara, 1970

Kavuncu Orhan, "Türkistan Cumhuriyetlerinde İslam ve Müslüman İmajı", Diyanet Aylık Dergisi, Şubat, 1996

Kırıkkanat Mine G, "Avrupa Değerlerini Silahla Savununuz", Milliyet Gazetesi, 29.05.1999

Kırşehirlioğlu Erol, "Türkiye'de Misyonerlik Faaliyetleri", İstanbul, 1963

Kızılcılık S.Erdem, "Sosyoloji Terimleri Sözlüğü", Atilla Kitabevi, Ankara,1994

Kocabaş Süleyman, "Tarihte ve Günümüzde Türk-Yunan Mücadelesi", Bayrak Yayınları, İstanbul, 1984

Kocabaşoğlu Uygur, "Kendi Belgeleriyle Anadolu'daki Amerika/ 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğundaki Amerikan Misyoner Okulları", Arba Yayınları, İstanbul 1991

Kocaş Sadi, "Tarih Boyunca Ermeniler ve Türk-Ermeni İlişkileri", Ankara, 1967

Kocatürk Utkan, "Kaynakçalı Atatürk Günlüğü", Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları , 1984

Koçak Cemil, "Tanzimattan Sonra Özel ve Yabancı Okullar" Türkiye Ansiklopedisi C.II., İstanbul. 1985

Koçak Cemil, "Türk-Alman İlişkileri (1923-1939)", Ankara, 1991

Koçer H.Ali, "Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi", MEB Basımevi, Ankara, 1974

Koçu R.Ekrem, "Osmanlı Muahedeleri-Kapitülasyonlar 1300-1920", İstanbul, 1943

Kodaman Bayram, "Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi", Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1980, Ankara , 1991

Korkmaz Gürol, "Terör ve Medya İlişkisi", Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi, Ankara 1999

Kutay Cemal, "Türk Millî Mücadelesi'nde Amerika", Boğaziçi Yay., İstanbul 1979,

Kuzgun Şaban, Misyonerlik ve Hristiyan misyonerliğin doğuşu, Erciyes Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, Kayseri 1984

Kuyumcuyan Silva , "Eseyan Ermeni Lisesi", İstanbul Ansiklopedisi C.III., İstanbul, 1993

Küçükoğlu Remzi, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Yabancıların İmtiyazları”, Güven Yayınları, Ankara, 1976

Matta İncili, XXVIII/18-20

Mayewski, “Les Mascacres Commis Par Les Armeniens”, (Çeviren A.Süslü), Ankara, 1986

Merdivenci Ahmet, “Robert Kolejinin Türkiye’deki İlk Elli Yıllık Öğretim Faaliyetleri”, Türk Dünyası Tarih Dergisi Sayı:11, İstanbul, 1987

Merdivenci Ahmet, “Robert Kolejinin Türkiye’deki İlk Kırk Yılında Kolejde Yetiştirilmiş Olan Bulgarlar”, Türk Dünyası Tarih Dergisi Sayı:15, İstanbul, 1988

Milliyet Gazetesi. “Bursa’daki Tanassur Hadisesi Anlaşıldı”. 20 Ocak 1928.

Miroğlu İsmet, “Yabancı Dilde Eğitim ve Kültür Emperyalizmi”, Türkiye Gazetesi, 18 Ocak 1995

Müftüoğlu Mustafa, “Misyonerlik Faaliyetleri Gerçeği”, Milli Gazete, 14 Aralık 2001

Mülayim Ahmet, “Azınlık Okulları”, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi C.I., İstanbul, 1993

Mümtaz Hüseyin, “Karadeniz’in Kitabı”, Yeni Batı Trakya Dergisi Yayınları, İstanbul, 2000

Mümtaz Hüseyin, “Trabzon ve Sürmene Üzerindeki Yabancı Emeller”, Trabzon 1998

Nutuk, C. II, İstanbul, 1952

Ortaylı İlber, "Osmanlı İmparatorluğunda Amerikan Okulları Üzerine Bazı Gözlemler", TODAİE Dergisi C.14, Sayı:3, Ankara, 1982

Özel Okullar Rehberi, İstanbul,1999

Öztuna Yılmaz, "Büyük Türkiye Tarihi", C:10,İstanbul, 1983

Öztürk Kazım, "Atatürk'ün TBMM Açık ve Gizli Oturumlardaki Konuşmaları", Ankara, 1981

Paton William, "Jesus Christ And World Religion", London 1938

Polat İlknur, Osmanlı İmparatorluğunda yabancı Okullar, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990

Resimli Ay Mecmuası, "Kızımı Amerikan Kız Koleji'ne Nasıl Verdim, Ne Halde Aldım", Mayıs 1929,

Safa Rıza, "Tanzimat'ın Getirdikleri", Ankara, 1964

Salıḡık Selahattin, "Türk-Yunan İlişkileri Tarihi ve Etniki Eterya", İstanbul, 1968

Sanḡar Nejdet, "Atatürk'ün Fikir Cephesi", Türk Yurdu Dergisi, Sayı:318, Ankara, 1965, s.2

Sevinḡ Necdet, "Ajan Okulları", İstanbul,1975

Sevinḡ Necdet, "Osmanlıdan Günümüze Misyoner Faaliyetleri", Milenyum Yayınları, İstanbul, Şubat 2002

Sezer Ayten, "Atatürk Döneminde Yabancı Okullar", Türk Tarih kurumu Yayınları, Ankara 1999

Sırma İhsan Süreyya, "Misyonerlik", Sosyal Bilimler Ansiklopedisi, Cilt 3, 1991

Sinanoğlu Oktay, "Bye-Bye Türkçe", Otopsi Yayınevi, İstanbul 2002

Sinanoğlu Oktay, "Hedef Türkiye", Otopsi Yayınevi İstanbul 2002

Sinanoğlu Oktay, "Büyük Uyanış", Otopsi Yayınevi İstanbul 2003

Sirmen Ali, "Bu da o medeniyet", Milliyet Gazetesi, 29 Mart 1997

Soysal İsmail, "Türkiye'nin Siyasi Antlaşmaları "C.I., Ankara,1983

Sofuoğlu Adnan, "Fener Rum Patrikhanesi ve Siyasi Faaliyetleri", Turan Yayınları, İstanbul 1996

Sungu İhsan, "Galatasaray Lisesi'nin Kuruluşu", Belleten Cilt:28, Ankara, 1943

Süslü Azmi, "Maraş'taki Fransız ve Ermeni Birliği", Kahramanmaraş 1.Kurtuluş Sempozyumu, Ankara, 1987

Şahin M. Süreyya," Fener Patrikhanesi ve Türkiye", Ötüken Yayınları,İstanbul 1996,

Şehsuvaroğlu Bedii, "Ali Suavi ve Galatasaray Lisesi", BTDD C.II., İstanbul, 1969

Şener Abdulkadir, "İslam Hukukunda Gayr-i Müslimler", İzmir, 1983

Şimşir Bilal “İngiliz Gizli Belgelerinde Osmanlı Ermenileri”, Ankara, 1986

Tekeli İhan, “Tanzimattan Cumhuriyete Eğitim Sistemindeki Değişimler”, Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi C.II., İstanbul, 1985

Tepedelenlioğlu Nizamettin Nazif, “Sultan II. Abdülhamid ve Osmanlı İmparatorluğunda Komitacılar”, Divan Yayınları, İstanbul, 1978

Tonguç İ.Hakkı, “İlköğretim Kavramı” İstanbul, 1946

Torun Halil, “Osmanlı Tarihi”, Ak Yayınları, İstanbul, 1978

Tozlu Necmettin, “Kültür ve Eğitim Tarihimizde Yabancı okullar”, Akça yayınları, Ankara 1991

Tunaya Tarık Zafer, “Devrim Hareketleri İçinde Atatük ve Atatürkçülük” Arba Yayınları, İstanbul, 1983

Turan Ömer, “Avrasya Coğrafyasında Misyonerlik Faaliyetleri”, Avrasya Etüdleri, Sonbahar-Kış 1999

Turan Ömer, “Misyonerlik Karakter İnşa Ediyor”, Aydınlık Dergisi, 3 Şubat 2002

Türkdoğan Orhan, “Değişme Kültür ve Sosyal Çözümler”, Türk Dünyası Araştırmaları, İstanbul, 1973

Uğurel Hasbi, “Batı-Doğu İlişkilerinin Siyasi Temelleri”, Burak Yayınları, Ankara, 1989

Uğuroğlu Barlas, “Gaziantep Tıp Fakültesi Tarihi ve Azınlık Okulları”, Karabük, 1971

Ulubelen Erol, "İngiliz Gizli Belgelerinde Türkiye", İstanbul, 1967

Uluğ Nasif Hakkı, " Atatürk Biyografisinin Esasları ve Belgeleri", 1975

Uras Esat, "Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi", Yeni Matbaa, İstanbul, 1976

Uzunçarşılı İ.Hakkı, "Azınlık ve Yabancı okullarda Yürütülen İhanetler", Çağ Dergisi Sayı:1, Ankara, 1976

Ülken H.Ziya "Sosyoloji Sözlüğü", M.E.B. Yayınları, İstanbul, 1969

Vahapoğlu M. Hidayet, "Osmanlıdan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okullar", Ankara 1990, İstanbul 1997

Walder David, "Çanakkale Olayı", İstanbul 1971

Wallace Richart-Wynne Williams, "Tarsuslu Pavlus'un Üç Dünyası", Çev. Z. İlkelen, Homer Kitapevi, İstanbul 1999

White E. George "Bir Amerikan Misyonerinin Merzifon Koleji Hatıraları", Çev.:Tarık Yüksel, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1995

Yaman Abdullah, "Ermeni Meselesi ve Türkiye", İstanbul, 1973

Yavuz Ercan, "Sürgündeki Ortodoks Türkler", Aksiyon, sayı: 163, 17-23 Ocak 1998,

Yaz Nadir "Fener Patrikhanesinin İhaneti", Batı Trakya Dergisi, İstanbul, 1999

Yazıcı Nuri, "Milli Mücadelede Pontusçu Faaliyetler", Ankara, 1989

Yıldırım Suat, “Mevcut Kaynaklara Göre Hristiyanlık”, Işık Yayınları, İzmir 1996

Yıldız Rıza, “Türkiye’de Çağdaş Denetim ve Teftişin Doğuşu”, Ankara, 1992

Zeve, “Van ve Civarında Ermeni Mezalimi”, İstanbul, 1963

İNTERNET KAYNAKLARI

www.omiusa.org/turkmenistan.html

www.times.kg/daily/news

www.yenimesaj.com.tr

www.misyonerlik.ve.misyonerler.com

www.inaf.gen.tr/turkish/newsbul/2001

www.misyonerlik.foto/misyonerlik/notu

[www.kemalist.web sitesi](http://www.kemalist.web.sitesi)

www.turk-yunan.gen.tr

EKLER

EK-1 1897’de Osmanlı İmparatorluğundaki Yabancı Okullar

Devletler	İptidaiye	Rüştiye	İdadiye	Toplam
Fransa	59	40	28	127
İngiltere	46	10	4	60
İtalya	15	5	2	22
Almanya	16	3	3	22
Rusya	5	1	1	7
Avusturya	6	4	1	11
Amerika	97	10	24	131
İran	1	1	-	2
Sırbistan	1	-	-	1
Toplam	246	74	63	383

Kaynak: sevinç Necdet, Osmanlıdan Gününüze Misyoner Faaliyetleri, Milenyum Yayınları, İstanbul 2002, s.187

EK-2 1897’de Derecelerine Göre Azınlık Okullarının Dağılımı

Azınlık Grubu	İptidaiye	Rüştiye	İdadiye	Toplam
Rum Ortodoks	-	3881	472	4390
Rum Katolik	57	1	2	60
Ermeni Gregoryen	553	86	14	652
Ermeni Katolik	49	20	2	71
Ermeni Protestan	185	9	4	198
Yahudi	295	34	2	331
Ulah	51	10	2	63
Katolik	42	7	1	50
Bulgar Ortodoks	656	34	3	693
Bulgar Katolik	3	1	-	4
Süryani	49	5	1	55
Süryani Katolik	5	-	-	5
Keldani	40	3	1	44
Keldani Katolik	3	-	-	3
Maruni	27	-	1	28
Samiri	1	-	-	1
Yakubi	5	-	-	5
Sırp	80	5	-	85
Toplam	5982	687	70	6739

Kaynak: Sevinç Necdet, Osmanlıdan Günümüze Misyoner Faaliyetleri, Milenyum Yayınları, İstanbul 2002, s.220

EK-3 1898'de Bazı Vilayetlerimizdeki Öğretim Kurumları

Vilayet	Resmî Okul	Azınlık Okulu	Yabancı Okul
Edirne	29	50	2
Erzurum	14	4	-
Adana	12	9	6
Ankara	20	21	-
Aydın	49	90	15
Bitlis	6	7	-
Bağdat	10	5	2
Cezayir	7	44	2
Halep	18	34	9
Hüdavendigâr	40	34	6
Diyarbakır	12	6	1
Selanik	18	51	7
Suriye	8	5	13
Trabzon	24	31	2
Kastamonu	26	10	-
Kosova	25	12	-
Konya	30	43	-
Mamuratül Aziz	18	20	5
Manastır	19	57	1
Musul	7	1	1
Van	9	7	3
Yanya	12	79	-
İzmit	8	17	2

Kaynak: Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, İstanbul 1985, s.474

EK-4 Cunda Rum Okulunda Ele Geçirilen 1884 Ders Yılı Programı

Birinci Kısım

Madde 1: Türkleri ezeli düşman olarak Rumlara tanıtmak.

Madde 2: Türklerin en ufak hatalarını büyüterek, Avrupa'ya duyurmak, medeni alemi Türklere düşman etmek.

Madde 3: Türkleri iktisaden çürütmek, bunun içinde zengin Türkleri sakat ticaret yollarına götürmek, bol faizli krediler açmak, ağır şartlarla rehin kabul etmek.

Madde 4: Türk milletini ahlak, milliyet, din ve gelenekleri bakımından çürütmek. Bu Hususta;

a. Küfürler öğretmek, küfrü Türkler arasına yaymak.

b. Türkleri zinaya, diğer ahlaksızlıklara teşvik etmek. Bilhassa asil Türk aileleri arasına genç, güzel Rum kızlarını ve kadınlarını hizmetçi, cariye olarak verip, bu aile ocaklarını yıkmak.

c. Gençlerine, Apaş, Külhanbeyi ruhunu aşılıyarak, Türk geleneklerini çürütmek. Gençler arasında kabadayılık ruhunu yayarak sevgi, saygı ve bağlılıkları kırmak. Onları birbirine düşürmek, milli terbiyeyi bozmak.

d. Argoya benzeyen bir kültür dilini, Türkler arasında yaymak suretiyle milli dil ve duyguları bozmak.

Madde 5: Türkleri dini bakımdan sarsmak, bu maksatla;

a. Hocalar, papazlara sokulmaz. O halde onları Rum zenginler, Tüccar ve esnaf vasıtasıyla elde etmek.

b. Hocaları içkiye alıştırmak, olara ilk kadehleri kadınların elinden içirip, sarhoş rezil halde el alem içinden geçirip, herkese göstermek Rumlara dini bir zafer olur.

c. Hocaları her türlü uydurma inanışlara saptırmak.

d. Hocalara yanlış vakalar anlatıp, Türk ahali ile hocaların arasını açmak.

İkinci Kısım

Madde 1: Türk hükümrânlığını baltalamak, bu işi azar azar geliştirip İstanbul'u ele geçirmek, eski Konstantiniye'yi yeniden kurmak.

Madde 2: Türk halkı arasına daima fitne ve fesat sokarak devlet ile milletin arasını açmak. İsyanlar organize edip, Türkler arasında kardeş kanı akıtmak, komiteler tertip edip Türk köylerini basmak.

Madde 3: Bir harp sırasında Türk halkını sefaletе götüreceк her çareye baş vurmak.

Madde 4: Doktor ve eczacı Rumlar Türk hastaları bilhassa kimsesiz hastaları gizlice zehirleyip öldürecek, kör, sağır, sakat ederek saf dışı bırakmaya çalışacaktır.

Madde 5: Türk Çiftçisi ağır faizlerle toprağından edilecek, elinde toprağıni kolay, ucuz şartlarla borçlu olduğı Rum tüccara satmak mecburiyetinde bırakılacaktır.

Madde 6: Devlet idare amirleri rüşvet, ziyafet, hatta kadın ikramları ile Eterya'nın emrine alınmalıdır.

Madde 7: Fırsat çıktıkça bilhassa resmi devlet binalarında yangın çıkarmak, ölümlü kazalar yaratmak, harp gemilerinde yangın çıkarmak.

Madde 8: Birer ileri karakol ve gözetleme yeri olan manastırlardaki azizlerin istekleri derhal verecekleri mektupları kendi işlerinden evvel sahiplerine götürölüp teslim edilmelidir. Bu tavsiyelere aykırı hareket edenler hemen aforoz edilip lanetlenir, kredileri kesilir, buradaki camiadan kovulur.

Madde 9: Bütün Rum ustaları Türk çırak kullanmaktan sureti katiye de men edilmiştir. Politik düşüncelerle bir çırak almak icap ederse, Rum usta bu çırağı hizmetçi gibi kullanmalıdır.

Kaynak: Sevinç Necdet, Osmanlıdan Gününüze Misyoner Faaliyetleri, Milenyum Yayınları, İstanbul 2002, s.249

Ek-5 Türkiye’de Mevcut Anadolu Liseleri

S.NO	OKULUN ADI	OKULUN BULUNDUĞU YERLEŞİM BİRİMİ	YABANCI DİLİ
1	Seyhan ÇEAŞ Anadolu Lisesi	Adana	İngilizce
2	Danişment Gazi Anadolu Lisesi	Adana	İngilizce
3	İ. Sefa Özder Anadolu Lisesi	Adana	Almanca
4	Kurttepe Anadolu Lisesi	Adana	İngilizce
5	Seyhan Rotary Anadolu Lisesi	Adana	İngilizce
6	Adana Ticaret Odası Anadolu Lisesi	Adana	İngilizce
7	Adana Ticaret Odası Anadolu Lisesi	Adana	Almanca
8	Ceyhan Halil Çiftçi Anadolu Lisesi	Ceyhan	İngilizce
9	Kozan Anadolu Lisesi	Kozan	İngilizce
10	Adıyaman Anadolu Lisesi	Adıyaman	İngilizce
11	Mustafa Erdemoğlu Anadolu Lisesi	Besni	İngilizce
12	Gölbaşı Anadolu Lisesi	Gölbaşı	İngilizce
13	Kahta Anadolu Lisesi	Kahta	İngilizce
14	Afyon Milli Piyango Anadolu Lisesi	Afyon	İngilizce
15	Koçatepe Anadolu Lisesi	Afyon	İngilizce
16	Bolvadin Anadolu Lisesi	Bolvadin	İngilizce
17	Çay Anadolu Lisesi	Çay	İngilizce
18	Dazkın Anadolu Lisesi	Dazkın	İngilizce
19	Dinar Anadolu Lisesi	Dinar	İngilizce
20	Emirdağ Anadolu Lisesi	Emirdağ	İngilizce
21	Mehmet Çakmak Anadolu Lisesi	İscehisar	İngilizce
22	Sandıklı Anadolu Lisesi	Sandıklı	İngilizce
23	Ağrı Anadolu Lisesi	Ağrı	İngilizce
24	Amasya Anadolu Lisesi	Amasya	İngilizce
25	Merzifon Anadolu Lisesi	Merzifon	İngilizce
26	Suluova Anadolu Lisesi	Suluova	İngilizce
27	Ankara Anadolu Lisesi	Ankara	Almanca
28	Ankara Anadolu Lisesi	Ankara	Fransızca
29	Yıldırım Beyazıt Anadolu Lisesi	Ankara	İngilizce
30	Ankara Atatürk Lisesi	Ankara	İngilizce
31	Çankaya Anadolu Lisesi	Ankara	Almanca
32	H. Ömer Taman Anadolu Lisesi	Ankara	İngilizce
33	H. Ömer Taman Anadolu Lisesi	Ankara	Almanca
34	İncesu Anadolu Lisesi	Ankara	İngilizce
35	M. Emin Resulzade Anadolu Lisesi	Ankara	İngilizce
36	Milli Piyango Anadolu Lisesi	Ankara	İngilizce
37	Dr. Binnaz Rıdvan Ege Anadolu Lisesi	Ankara	İngilizce
38	Etimesgut Anadolu Lisesi	Ankara	İngilizce
39	Gölbaşı Anadolu Lisesi	Ankara	İngilizce
40	Fethiye Kemal Mumcu Anadolu Lisesi	Ankara	İngilizce
41	Kalaba Anadolu Lisesi	Ankara	İngilizce
42	Kalaba Anadolu Lisesi	Ankara	Almanca
43	Pursaklar Anadolu Lisesi	Ankara	İngilizce
44	Mamak Anadolu Lisesi	Ankara	İngilizce
45	Ali Nailli Erdem Anadolu Lisesi	Ankara	İngilizce

S.NO	OKULUN ADI	OKULUN BULUNDUĞU YERLEŞİM BİRİMİ	YABANCI DİLİ
46	Çağrıbey Anadolu Lisesi	Ankara	İngilizce
47	Süleyman Demirel Anadolu Lisesi	Ankara	İngilizce
48	Atatürk Anadolu Lisesi	Ankara	İngilizce
49	Gazi Anadolu Lisesi	Ankara	İngilizce
50	Nermin-Mehmet Çekiç Anadolu Lisesi	Ankara	İngilizce
51	N. Karaoğuz Vakfı Anadolu Lisesi	Beypazarı	İngilizce
52	Çubuk Anadolu Lisesi	Çubuk	İngilizce
53	M. Hakan Güvençer Anadolu Lisesi	Kazan	İngilizce
54	Kızılcahamam Anadolu Lisesi	Kızılcahamam	İngilizce
55	Şehit Vural Arıcı Anadolu Lisesi	Nallıhan	İngilizce
56	Polatlı Anadolu Lisesi	Polatlı	İngilizce
57	Şereflikoçhisar Anadolu Lisesi	Şereflikoçhisar	İngilizce
58	Adem Tolunay Anadolu Lisesi	Antalya	İngilizce
59	Adem Tolunay Anadolu Lisesi	Antalya	Almanca
60	Aldemir Atilla Konuk Anadolu Lisesi	Antalya	İngilizce
61	Antalya Anadolu Lisesi	Antalya	İngilizce
62	H. Melike M. Bileydi Anadolu Lisesi	Antalya	İngilizce
63	Metin-Nuran Çakallıklı Anadolu Lisesi	Antalya	İngilizce
64	Metin-Nuran Çakallıklı Anadolu Lisesi	Antalya	Almanca
65	Ayşe Melahat Erkin Anadolu Lisesi	Alanya	İngilizce
66	Elmalı Anadolu Lisesi	Elmalı	İngilizce
67	Gazipaşa Anadolu Lisesi	Gazipaşa	İngilizce
68	Kale Anadolu Lisesi	Kale	İngilizce
69	Korkuteli Anadolu Lisesi	Kurkuteli	İngilizce
70	Gül-Çetin Kuar Anadolu Lisesi	Kumluca	İngilizce
71	Manavgat Anadolu Lisesi	Manavgat	İngilizce
72	Serik Anadolu Lisesi	Serik	İngilizce
73	Artvin Anadolu Lisesi	Artvin	İngilizce
74	Adnan Menderes Anadolu Lisesi	Aydın	İngilizce
75	Süleyman Demirel Anadolu Lisesi	Aydın	İngilizce
76	Mehmet Tuncer Anadolu Lisesi	Çine	İngilizce
77	Kuşadası Anadolu Lisesi	Kuşadası	İngilizce
78	Nazilli Anadolu Lisesi	Nazilli	İngilizce
79	Hilmi Fırat Anadolu Lisesi	Söke	İngilizce
80	Fatma Emin kutvar Anadolu Lisesi	Balıkesir	İngilizce
81	Fatma Emin kutvar Anadolu Lisesi	Balıkesir	Almanca
82	Rahmi Kula Anadolu Lisesi	Balıkesir	İngilizce
83	Sırrı Yırcalı Anadolu Lisesi	Balıkesir	İngilizce
84	Ayvalık Anadolu Lisesi	Ayvalık	İngilizce
85	Bandırma Anadolu Lisesi	Bandırma	İngilizce
86	H. Mustafa Müdüroğlu Anadolu Lisesi	Burhaniye	İngilizce
87	H. Mustafa Müdüroğlu Anadolu Lisesi	Burhaniye	Almanca
88	Edremit Anadolu Lisesi	Edremit	İngilizce
89	Gönen İdris Tabak Anadolu Lisesi	Gönen	İngilizce
90	Susurluk Anadolu Lisesi	Susurluk	İngilizce

S.NO	OKULUN ADI	OKULUN BULUNDUĞU YERLEŞİM BİRİMİ	YABANCI DİLİ
91	Bilecik Anadolu Lisesi	Bilecik	İngilizce
92	Mustafa Şeker Anadolu Lisesi	Bozüyük	İngilizce
93	Gölpazarı Anadolu Lisesi	Gölpazarı	İngilizce
94	Osmaneli 75. Yıl Anadolu Lisesi	Osmaneli	İngilizce
95	Pazaryeri Anadolu Lisesi	Pazaryeri	İngilizce
96	Söğüt Anadolu Lisesi	Söğüt	İngilizce
97	Bingöl Anadolu Lisesi	Bingöl	İngilizce
98	Bitlis Anadolu Lisesi	Bitlis	İngilizce
99	Tatvan Anadolu Lisesi	Tatvan	İngilizce
100	İzzet Baysal Anadolu Lisesi	Bolu	İngilizce
101	Gerede Anadolu Lisesi	Gerede	İngilizce
102	Burdur Anadolu Lisesi	Burdur	İngilizce
103	Bucak Anadolu Lisesi	Bucak	İngilizce
104	Bursa milli Piyango Anadolu Lisesi	Bursa	İngilizce
105	Bursa Anadolu Lisesi	Bursa	İngilizce
106	Osmangazi Anadolu Lisesi	Bursa	İngilizce
107	Şükrü Şankaya Anadolu Lisesi	Bursa	İngilizce
108	Turhan Tayan Anadolu Lisesi	Bursa	İngilizce
109	Ulubatlı Hasan Anadolu Lisesi	Bursa	İngilizce
110	Celal Bayar Anadolu Lisesi	Gemlik	İngilizce
111	Turgut Alp Anadolu Lisesi	İnegöl	İngilizce
112	İznik Anadolu Lisesi	İznik	İngilizce
113	Karacabey Anadolu Lisesi	Karacabey	İngilizce
114	Sami Evkuran Anadolu Lisesi	Mudanya	İngilizce
115	Sedat Karan Anadolu Lisesi	M. Kemalpaşa	İngilizce
116	Türkan Sait Yılmaz Anadolu Lisesi	Orhaneli	İngilizce
117	Orhangazi Anadolu Lisesi	Orhangazi	İngilizce
118	Ertuğrulgazi Anadolu Lisesi	Yenişehir	İngilizce
119	Milli Piyango Anadolu Lisesi	Çanakkale	İngilizce
120	Milli Piyango Anadolu Lisesi	Çanakkale	Almanca
121	Atatürk Anadolu Lisesi	Biga	İngilizce
122	H. İbrahim Bodur Anadolu Lisesi	Çarı	İngilizce
123	Gelibolu Anadolu Lisesi	Gelibolu	İngilizce
124	Çankırı Anadolu Lisesi	Çankırı	İngilizce
125	Çerkeş Anadolu Lisesi	Çerkeş	İngilizce
126	Şehit N. Yaman Anadolu Lisesi	İlgaz	İngilizce
127	Kurşunlu Anadolu Lisesi	Kurşunlu	İngilizce
128	Çorum Anadolu Lisesi	Çorum	İngilizce
129	Alaca Anadolu Lisesi	Alaca	İngilizce
130	Osmancık Anadolu Lisesi	Osmancık	İngilizce
131	Haydar Öztaş Anadolu Lisesi	Sungurlu	İngilizce
132	Denizli Anadolu Lisesi	Denizli	İngilizce
133	Türk Eğitim Vakfı Anadolu Lisesi	Denizli	İngilizce
134	Acıpayan Anadolu Lisesi	Acıpayan	İngilizce
135	Baldan Anadolu Lisesi	Baldan	İngilizce

S.NO	OKULUN ADI	OKULUN BULUNDUĞU YERLEŞİM BİRİMİ	YABANCI DİLİ
136	Emine Özcan Anadolu Lisesi	Çivril	İngilizce
137	Sarayköy Anadolu Lisesi	Sarayköy	İngilizce
138	Tavas Zeybekler Anadolu Lisesi	Tavas	İngilizce
139	Diyarbakır Anadolu Lisesi	Diyarbakır	İngilizce
140	Nevzat Ayaz Anadolu Lisesi	Diyarbakır	İngilizce
141	Edirne Anadolu Lisesi	Edirne	İngilizce
142	Edirne Lisesi	Edirne	İngilizce
143	Keşan Anadolu Lisesi	Keşan	İngilizce
144	Muzaffer Atasoy Anadolu Lisesi	Uzunköprü	İngilizce
145	Elazığ Anadolu Lisesi	Elazığ	İngilizce
146	Erzincan Anadolu Lisesi	Erzincan	İngilizce
147	Erzincan Milli Piyango Anadolu Lisesi	Erzincan	İngilizce
148	Erzurum Anadolu Lisesi	Erzurum	İngilizce
149	Aşkale Anadolu Lisesi	Aşkale	İngilizce
150	Oltu Anadolu Lisesi	Oltu	İngilizce
151	Eskişehir Anadolu Lisesi	Eskişehir	İngilizce
152	Fatih Anadolu Lisesi	Eskişehir	İngilizce
153	Kılıçoğlu Anadolu Lisesi	Eskişehir	İngilizce
154	Muzaffer Çil Anadolu Lisesi	Eskişehir	İngilizce
155	Çifteler Sami Anel Anadolu Lisesi	Çifteler	İngilizce
156	Sivrihisar Eğitim Vakfı Anadolu Lisesi	Sivrihisar	İngilizce
157	Gaziantep Anadolu Lisesi	Gaziantep	İngilizce
158	F.N. Tekerekoğlu Anadolu Lisesi	Gaziantep	İngilizce
159	Ayten Kemal Akınal Anadolu Lisesi	Gaziantep	İngilizce
160	Islahiye Opel Anadolu Lisesi	Islahiye	İngilizce
161	Hasan Çapan Anadolu Lisesi	Nizip	İngilizce
162	Hamdi Bozbağ Anadolu Lisesi	Giresun	İngilizce
163	Görele Anadolu Lisesi	Görele	İngilizce
164	Öğretmen H.H. Tekişik Anadolu Lisesi	Şebinkarahisar	İngilizce
165	A.F.Kadırbeyoğlu Anadolu Lisesi	Gümüşhane	İngilizce
166	Hakkari Anadolu Lisesi	Hakkari	İngilizce
167	Yüksekova Anadolu Lisesi	Yüksekova	İngilizce
168	Osman Ötken Anadolu Lisesi	Antakya	İngilizce
169	Selim Nevzat Şahin Anadolu Lisesi	Antakya	İngilizce
170	Süleyman Demirel Anadolu Lisesi	Dört Yol	İngilizce
171	Erzin Bahri Çelen Anadolu Lisesi	Erzin	İngilizce
172	Demir Çelik Anadolu Lisesi	İskenderun	İngilizce
173	İbni-Sina Anadolu Lisesi	İskenderun	İngilizce
174	İstiklal Makzume Anadolu Lisesi	İskenderun	İngilizce
175	Kırıkhan naim Atakaş Anadolu Lisesi	Kırıkhan	İngilizce
176	İsmet Ayşe Behzaoğlu Anadolu Lisesi	Reyhanlı	İngilizce
177	Yüksel Acun Anadolu Lisesi	Samandağ	İngilizce
178	Isparta Anadolu Lisesi	Isparta	İngilizce
179	Isparta Milli Piyango Anadolu Lisesi	Isparta	İngilizce
180	Eğirdir Anadolu Lisesi	Eğirdir	İngilizce

S.NO	OKULUN ADI	OKULUN BULUNDUĞU YERLEŞİM BİRİMİ	YABANCI DİLİ
181	Keçiborlu Anadolu Lisesi	Keçiborlu	İngilizce
182	Şarkikaraağaç Anadolu Lisesi	Şarkikaraağaç	İngilizce
183	Yalvaç Anadolu Lisesi	Yalvaç	İngilizce
184	Mersin Anadolu Lisesi	Mersin	İngilizce
185	Mehmet Adnan Özçelik Anadolu Lis.	Mersin	İngilizce
186	Mersin Tic. Ve San. Odası And. Lis.	Mersin	İngilizce
187	Yusuf Kalkavan Anadolu Lisesi	Mersin	İngilizce
188	Anamur Anadolu Lisesi	Anamur	İngilizce
189	Bozyazı Anadolu Lisesi	Bozyazı	İngilizce
190	Erdemli Anadolu Lisesi	Erdemli	İngilizce
191	Mut Anadolu Lisesi	Mut	İngilizce
192	Silifke Anadolu Lisesi	Silifke	İngilizce
193	Tarsus Anadolu Lisesi	Tarsus	İngilizce
194	Abdal Kerim Bengi Anadolu Lisesi	Tarsus	İngilizce
195	Bahçelievler Anadolu Lisesi	İstanbul	Almanca
196	Adnan Menderes Anadolu Lisesi	İstanbul	İngilizce
197	Dede Korkut Anadolu Lisesi	İstanbul	İngilizce
198	Yeşilköy 50. Yıl Anadolu Lisesi	İstanbul	İngilizce
199	Bayrampaşa Anadolu Lisesi	İstanbul	İngilizce
200	Beşiktaş Anadolu Lisesi	İstanbul	İngilizce
201	Kabataş Anadolu Lisesi	İstanbul	İngilizce
202	Sakıp Sabancı Anadolu Lisesi	İstanbul	İngilizce
203	Beyoğlu Anadolu Lisesi	İstanbul	İngilizce
204	Galatasaray Anadolu Lisesi	İstanbul	Fransızca
205	Cağaloğlu Anadolu Lisesi	İstanbul	Almanca
206	İstanbul Lisesi	İstanbul	Almanca
207	Vefa Anadolu Lisesi	İstanbul	İngilizce
208	Vatan Anadolu Lisesi	İstanbul	İngilizce
209	Pertevniyal Lisesi	İstanbul	İngilizce
210	Gaziosmanpaşa Anadolu Lisesi	İstanbul	Almanca
211	Kadıköy Anadolu Lisesi	İstanbul	İngilizce
212	Kenan Evren Anadolu Lisesi	İstanbul	İngilizce
213	Osmangazi Anadolu Lisesi	İstanbul	İngilizce
214	Kağıthane Anadolu Lisesi	İstanbul	İngilizce
215	Kağıthane Anadolu Lisesi	İstanbul	Almanca
216	Kartal Anadolu Lisesi	İstanbul	Almanca
217	Burak Bora Anadolu Lisesi	İstanbul	İngilizce
218	Burak Bora Anadolu Lisesi	İstanbul	Fransızca
219	Köy Hizmetleri Anadolu Lisesi	İstanbul	İngilizce
220	Fahrettin Kerim Gökay Anadolu Lisesi	İstanbul	İngilizce
221	Maltepe Anadolu Lisesi	İstanbul	İngilizce
222	Kadir Has Anadolu Lisesi	İstanbul	İngilizce
223	Nişantaşı Anadolu Lisesi	İstanbul	İngilizce
224	Şişli Anadolu Lisesi	İstanbul	İngilizce
225	Ümraniye Anadolu Lisesi	İstanbul	İngilizce

S.NO	OKULUN ADI	OKULUN BULUNDUĞU YERLEŞİM BİRİMİ	YABANCI DİLİ
226	Üsküdar Anadolu Lisesi	İstanbul	Almanca
227	Çağrıbey Anadolu Lisesi	İstanbul	İngilizce
228	Haydarpaşa Lisesi	İstanbul	İngilizce
229	Hüseyin Avni Süzer Anadolu Lisesi	İstanbul	İngilizce
230	Adile Mermerci Anadolu Lisesi	İstanbul	İngilizce
231	B.Şehir Hüseyin Yıldız Anadolu Lisesi	İstanbul	İngilizce
232	Hasan-Sabriye Gümüş Anadolu Lisesi	Silivri	İngilizce
233	Bornova Anadolu Lisesi	İzmir	İngilizce
234	Bornova Anadolu Lisesi	İzmir	Almanca
235	Bornova Anadolu Lisesi	İzmir	Fransızca
236	Yunus Emre Anadolu Lisesi	İzmir	Almanca
237	Buca Anadolu Lisesi	İzmir	İngilizce
238	Buca Anadolu Lisesi	İzmir	Fransızca
239	Çiğli Milli Piyango Anadolu Lisesi	İzmir	İngilizce
240	60. Yıl Anadolu Lisesi	İzmir	İngilizce
241	Karşıyaka Anadolu Lisesi	İzmir	İngilizce
242	Atakent Anadolu Lisesi	İzmir	İngilizce
243	Atatürk Lisesi	İzmir	İngilizce
244	Atatürk Lisesi	İzmir	Almanca
245	Atatürk Lisesi	İzmir	Fransızca
246	Konak Anadolu Lisesi	İzmir	İngilizce
247	İzmir Anadolu Lisesi	İzmir	İngilizce
248	İzmir Anadolu Lisesi	İzmir	Almanca
249	İzmir Kız Lisesi	İzmir	İngilizce
250	İzmir Kız Lisesi	İzmir	Almanca
251	Aliağa Alp Oğuz Anadolu Lisesi	Aliağa	İngilizce
252	Bergama Akif Ersezgin Anadolu Lisesi	Bergama	İngilizce
253	Süleyman Sami Sarı Anadolu Lisesi	Çeşme	İngilizce
254	Menemen Anadolu Lisesi	Menemen	İngilizce
255	Menemen Anadolu Lisesi	Menemen	Almanca
256	Hulisi Uçaçelik Anadolu Lisesi	Ödemiş	İngilizce
257	Selçuk Anadolu Lisesi	Selçuk	İngilizce
258	Tire Kutsan Anadolu Lisesi	Tire	İngilizce
259	Torbalı Anadolu Lisesi	Torbalı	İngilizce
260	Kars Anadolu Lisesi	Kars	İngilizce
261	Şehit Bnb. B.Karabıyık Anadolu Lisesi	Sarıkamış	İngilizce
262	Mustafa Kaya Anadolu Lisesi	Kastamonu	İngilizce
263	Tosya Anadolu Lisesi	Tosya	İngilizce
264	N. Mehmet Küçükçalık Anadolu Lisesi	Kayseri	İngilizce
265	Sami Yangın Anadolu Lisesi	Kayseri	İngilizce
266	Nuh Mehmet Baldöktü Anadolu Lisesi	Kayseri	İngilizce
267	Sema Yazar Anadolu Lisesi	Kayseri	İngilizce
268	Sema Yazar Anadolu Lisesi	Kayseri	Almanca
269	Bünyan Anadolu Lisesi	Bünyan	İngilizce
270	Develi Anadolu Lisesi	Develi	İngilizce

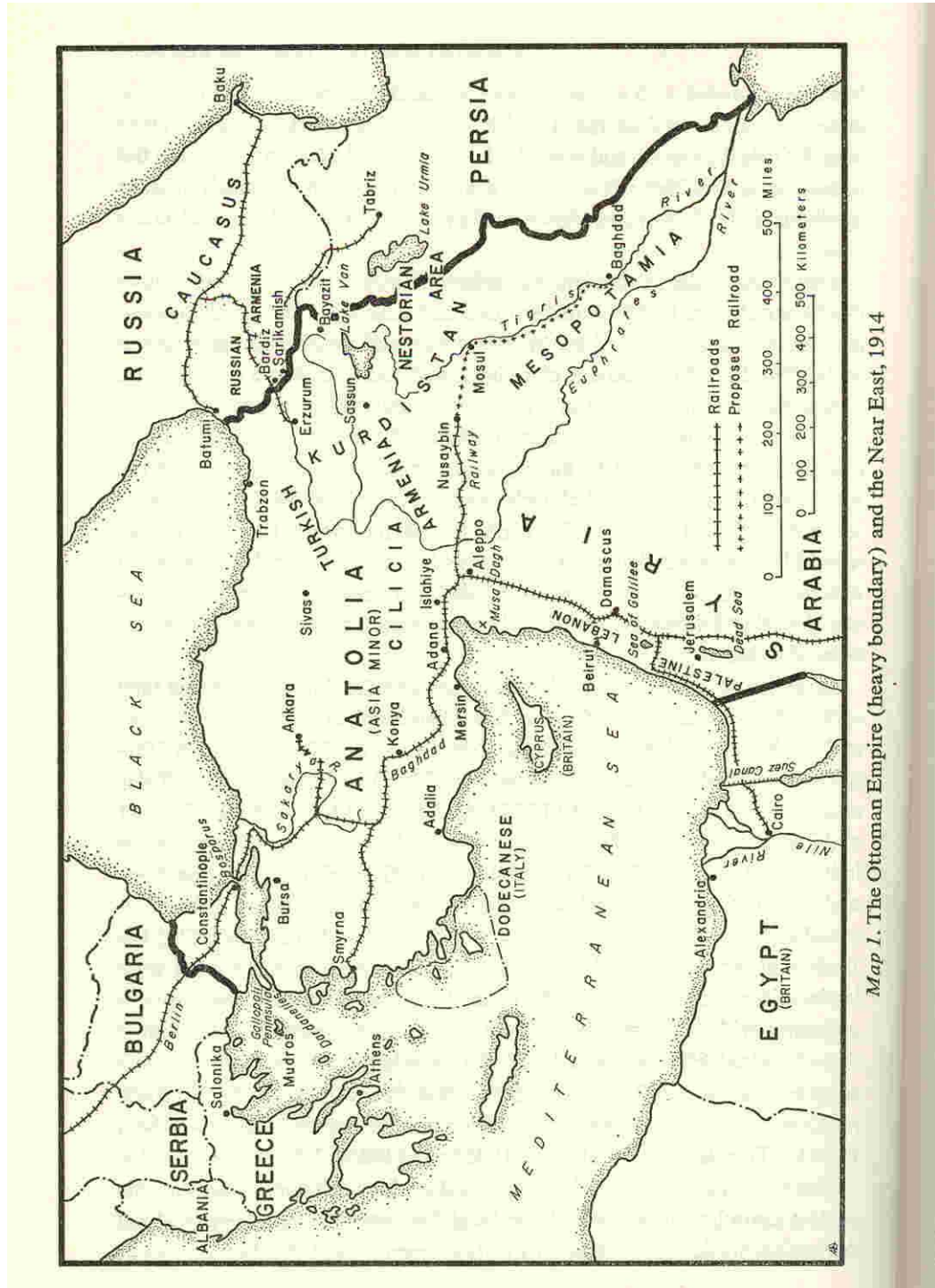
S.NO	OKULUN ADI	OKULUN BULUNDUĞU YERLEŞİM BİRİMİ	YABANCI DİLİ
271	Baki-Ayşe Simitçioğlu Anadolu Lisesi	Hacılar	İngilizce
272	Karamustafapaşa Anadolu Lisesi	İncesu	İngilizce
273	Fatma-Kemal Timiçin Anadolu Lisesi	Talas	İngilizce
274	Kırlareli Anadolu Lisesi	Kırlareli	İngilizce
275	Babaeski Anadolu Lisesi	Babaeski	İngilizce
276	Lüleburgaz Anadolu Lisesi	Lüleburgaz	İngilizce
277	Pınarhisar Anadolu Lisesi	Pınarhisar	İngilizce
278	Hacı Fatma Erdemir Anadolu Lisesi	Kırşehir	İngilizce
279	Kocaeli Anadolu Lisesi	İzmit	İngilizce
280	Derince Anadolu Lisesi.	İzmit	İngilizce
281	Derince Anadolu Lisesi.	İzmit	Almanca
282	Mehmet Akif Ersoy Anadolu Lisesi	İzmit	İngilizce
283	24 Kasım Anadolu Lisesi	İzmit	İngilizce
284	Gebze Anadolu Lisesi	Gebze	İngilizce
285	Gebze Anibal Anadolu Lisesi	Gebze	İngilizce
286	Dilovası Yahya Kaptan Anadolu Lisesi	Gebze	İngilizce
287	Gölcük İhsaniye Anadolu Lisesi	Gölcük	İngilizce
288	Gölcük Atatürk Anadolu Lisesi	Gölcük	İngilizce
289	Gölcük Atatürk Anadolu Lisesi	Gölcük	Almanca
290	Kandıra Anadolu Lisesi	Kandıra	İngilizce
291	Karamürsel Anadolu Lisesi	Karamürsel	İngilizce
292	Körfez Oruç Reis Anadolu Lisesi	Körfez	İngilizce
293	S. Demirel M. Piy. Anadolu Lisesi .	Konya	İngilizce
294	Meram Anadolu Lisesi	Konya	İngilizce
295	Selçuklu Anadolu Lisesi	Konya	İngilizce
296	Dolapoğlu Anadolu Lisesi	Konya	İngilizce
297	Dolapoğlu Anadolu Lisesi	Konya	Almanca
298	Akşehir Anadolu Lisesi	Akşehir	İngilizce
299	Ali Akkanat Anadolu Lisesi	Beyşehir	İngilizce
300	Bozkır Anadolu Lisesi	Bozkır	İngilizce
301	Cihanbeyli Anadolu Lisesi	Cihanbeyli	İngilizce
302	Çumra Anadolu Lisesi	Çumra	İngilizce
303	Doğanhisar Anadolu Lisesi	Doğanhisar	İngilizce
304	Ereğli Anadolu Lisesi	Ereğli	İngilizce
305	Ilgın Anadolu Lisesi	Ilgın	İngilizce
306	Karapınar Anadolu Lisesi	Karapınar	İngilizce
307	Kulu Anadolu Lisesi	Kulu	İngilizce
308	Sarayönü Anadolu Lisesi	Sarayönü	İngilizce
309	Mahmut Esat Anadolu. Lisesi	Seydişehir	İngilizce
310	Yunak Anadolu Lisesi	Yunak	İngilizce
311	Ali Güral Lisesi	Kütahya	İngilizce
312	Emet Anadolu Lisesi	Emet	İngilizce
313	Mustafa Necip Alayeli Anadolu Lisesi	Gediz	İngilizce
314	Nurullah Koyuncuoğlu Anadolu Lisesi	Simav	İngilizce
315	Tavşanlı Anadolu Lisesi	Tavşanlı	İngilizce

S.NO	OKULUN ADI	OKULUN BULUNDUĞU YERLEŞİM BİRİMİ	YABANCI DİLİ
316	Malatya Anadolu Lisesi	Malatya	İngilizce
317	Turgut Özal Anadolu Lisesi	Malatya	İngilizce
318	Kolukısa Anadolu Lisesi	Yeşilyurt	İngilizce
319	Dündar Çiloğlu Anadolu Lisesi	Manisa	İngilizce
320	Fatih Anadolu Lisesi	Manisa	İngilizce
321	Akhisar Anadolu Lisesi	Akhisar	İngilizce
322	Alaşehir Şehitleri Anadolu Lisesi	Alaşehir	İngilizce
323	Demirci Anadolu Lisesi	Demirel	İngilizce
324	Gürdeş Anadolu Lisesi	Gündeş	İngilizce
325	Sakine Evren Anadolu Lisesi	Salihli	İngilizce
326	Saruhanlı Anadolu Lisesi	Saruhanlı	İngilizce
327	Soma Rifat Dağdelen Anadolu Lisesi	Soma	İngilizce
328	Turgutlu Anadolu Lisesi	Turgutlu	İngilizce
329	Çukurova Elektrik Anadolu Lisesi	Kahramanmaraş	İngilizce
330	K.Maraş Kadriye Çalık Anadolu Lisesi	Kahramanmaraş	İngilizce
331	Afşin Anadolu Lisesi	Afşin	İngilizce
332	Andırın Anadolu Lisesi	Andırın	İngilizce
333	Elbistan Anadolu Lisesi	Elbistan	İngilizce
334	Göksun Anadolu Lisesi	Göksun	İngilizce
335	Pazarcık Anadolu Lisesi	Pazarcık	İngilizce
336	Tükoğlu Anadolu Lisesi	Türkoğlu	İngilizce
337	Mardin Anadolu Lisesi	Mardin	İngilizce
338	Kızıltepe Anadolu Lisesi	Kızıltepe	İngilizce
339	Muğla Anadolu Lisesi	Muğla	İngilizce
340	Bodrum Anadolu Lisesi	Bodrum	Almanca
341	Bodrum Anadolu Lisesi	Bodrum	İngilizce
342	Dalaman Anadolu Lisesi	Dalaman	İngilizce
343	Mehmet Erdoğan Anadolu Lisesi .	Fethiye	İngilizce
344	Köyceğiz Anadolu Lisesi	Köyceğiz	İngilizce
345	Halıcı Ahmet Urkay Anadolu Lisesi .	Marmaris	İngilizce
346	Milas Anadolu Lisesi	Milas	İngilizce
347	Yatağan Anadolu Lisesi	Yatağan	İngilizce
348	Muş Anadolu Lisesi	Muş	İngilizce
349	Nevşehir Anadolu Lisesi	Nevşehir	İngilizce
350	Niğde Anadolu Lisesi	Niğde	İngilizce
351	Bor Akın Gönen Anadolu Lisesi	Bor	İngilizce
352	Ordu Anadolu Lisesi	Ordu	İngilizce
353	Fatsa Anadolu Lisesi	Fatsa	İngilizce
354	Ulubey Anadolu Lisesi	Ulubey	İngilizce
355	Ünye Anadolu Lisesi	Ünye	İngilizce
356	Rize Anadolu Lisesi	Rize	İngilizce
257	75. Yıl İMKB. Anadolu Lisesi .	Pazar	İngilizce
358	Sakarya Anadolu Lisesi	Adapazarı	İngilizce
359	Figen Sakallıoğlu Anadolu Lisesi	Adapazarı	İngilizce
360	Akyazı Anadolu Lisesi	Akyazı	İngilizce

S.NO	OKULUN ADI	OKULUN BULUNDUĞU YERLEŞİM BİRİMİ	YABANCI DİLİ
361	Hendek Alike Hanım Anadolu Lisesi	Hendek	İngilizce
362	Samsun Anadolu Lisesi	Samsun	İngilizce
363	Atatürk Anadolu Lisesi	Samsun	İngilizce
364	Huriye Süer Anadolu Lisesi	Samsun	İngilizce
365	Samsun Milli Piyango Anadolu Lisesi	Samsun	İngilizce
366	Tülay Başaran Anadolu Lisesi	Samsun	İngilizce
367	Alaçam Anadolu Lisesi	Alaçam	İngilizce
368	Bafra Anadolu Lisesi	Bafra	İngilizce
369	Çarşamba Anadolu Lisesi	Çarşamba	İngilizce
370	Havza Anadolu Lisesi	Havza	İngilizce
371	19 Mayıs Anadolu Lisesi	19 Mayıs	İngilizce
372	Terme Anadolu Lisesi	Terme	İngilizce
373	Vezirköprü Anadolu Lisesi	Vezirköprü	İngilizce
374	Siirt Atatürk Anadolu Lisesi	Siirt	İngilizce
375	Sinop Anadolu Lisesi	Sinop	İngilizce
376	Ayancık Anadolu Lisesi	Ayancık	İngilizce
377	Şehit Ersoy Gürsu Anadolu Lisesi	Boyahat	İngilizce
378	Şehit Nurullah Saraç Anadolu Lisesi	Gerze	İngilizce
379	Cumhuriyet Anadolu Lisesi	Sivas	İngilizce
380	Selçuk Anadolu Lisesi	Sivas	İngilizce
381	Selçuk Anadolu Lisesi	Sivas	Almanca
382	Kazım Ayan Anadolu Lisesi	Suşehri	İngilizce
383	Şarkışla Anadolu Lisesi	Şarkışla	İngilizce
384	Tekirdağ Anadolu Lisesi	Tekirdağ	İngilizce
385	Hacı Fahri Zümbül Anadolu Lisesi	Çerkezköy	İngilizce
386	Mehmet Akif Ersoy Anadolu Lisesi	Çorlu	İngilizce
387	Hayrabolu Anadolu Lisesi	Hayrabolu	İngilizce
388	Malkara Anadolu Lisesi	Malkara	İngilizce
389	Muratlı Anadolu Lisesi	Muratlı	İngilizce
390	Saray Anadolu Lisesi	Saray	İngilizce
391	Tokat Anadolu Lisesi	Tokat	İngilizce
392	Yılmaz Kayalar Anadolu Lisesi	Erbaa	İngilizce
393	Niksar Anadolu Lisesi	Niksar	İngilizce
394	Turhal Anadolu Lisesi	Turhal	İngilizce
395	Zile Dinçerler 75. Yıl Anadolu Lisesi	Zile	İngilizce
396	Kanuni Anadolu Lisesi	Trabzon	İngilizce
397	Yunus Emre Anadolu Lisesi	Trabzon	İngilizce
398	Akçaabat Anadolu Lisesi	Akçaabat	İngilizce
399	Hasan Sadri Yetmişbir Anadolu Lisesi	Sürmene	İngilizce
400	Vakfıkebir Anadolu Lisesi	Vakfıkebir	İngilizce
401	Tunceli Anadolu Lisesi	Tunceli	İngilizce
402	Ş.Urfa Anadolu Lisesi	Şanlıurfa	İngilizce
403	Ç.E.A.Ş. Ş.Urfa Anadolu Lisesi	Şanlıurfa	İngilizce
404	M. Adil Çulcuoğlu Anadolu Lisesi	Birecik	İngilizce
405	Siverek Anadolu Lisesi	Siverek	İngilizce

S.NO	OKULUN ADI	OKULUN BULUNDUĞU YERLEŞİM BİRİMİ	YABANCI DİLİ
406	Suruç Anadolu Lisesi	Suruç	İngilizce
407	Viranşehir Anadolu Lisesi	Viranşehir	İngilizce
408	Uşak Orhan Deniz Anadolu Lisesi	Uşak	İngilizce
409	Şehit Necati Sargun Anadolu Lisesi	Banaz	İngilizce
410	Şehit Cemalettin Avcı Anadolu Lisesi	Eşme	İngilizce
411	Vangölü Anadolu Lisesi	Van	İngilizce
412	Erciş Anadolu Lisesi	Erciş	İngilizce
413	Yozgat Anadolu Lisesi	Yozgat	İngilizce
414	75. Yıl Milli Piyango Anadolu Lisesi	Akdağmadeni	İngilizce
415	Boğazlayan Anadolu Lisesi	Boğazlayan	İngilizce
416	Sorgun Anadolu Lisesi	Sorgun	İngilizce
417	Zonguldak Atatürk Anadolu Lisesi	Zonguldak	İngilizce
418	Mehmet Çelikel Lisesi	Zonguldak	İngilizce
419	Alaplı Anadolu Lisesi	Alaplı	İngilizce
420	Oktay Olcay Yurtbay Anadolu Lisesi	Çaycuma	İngilizce
421	Devrek Anadolu Lisesi	Devrek	İngilizce
422	Kdz. Ereğli Anadolu Lisesi	K.Ereğli	İngilizce
423	Aksaray Hazım Anadolu Lisesi	Aksaray	İngilizce
424	Bayburt Anadolu Lisesi	Bayburt	İngilizce
425	Karaman Anadolu Lisesi	Karaman	İngilizce
426	Kırıkkale Anadolu Lisesi	Kırıkkale	İngilizce
427	Batman Anadolu Lisesi	Batman	İngilizce
428	Şırnak Anadolu Lisesi	Şırnak	İngilizce
429	Davut Pirincioğlu Anadolu Lisesi	Bartın	İngilizce
430	Davut Pirincioğlu Anadolu Lisesi	Bartın	Almanca
431	Ardahan Anadolu Lisesi	Ardahan	İngilizce
432	Iğdır Milli Eğitim Vakfı Anadolu Lisesi	Iğdır	İngilizce
433	Şehit Osman Altinkuyu Anadolu Lisesi	Yalova	İngilizce
434	Şehit Osman Altinkuyu Anadolu Lisesi	Yalova	Almanca
435	75. Yıl Karabük Anadolu Lisesi	Karabük	İngilizce
436	Safranbolu Anadolu Lisesi	Safranbolu	İngilizce
437	H.M. Koçaslan Anadolu Lisesi	Kilis	İngilizce
438	Osmaniye Anadolu Lisesi	Osmaniye	İngilizce
439	Düziçi Ç.E.A.Ş. Anadolu Lisesi	Düziçi	İngilizce
440	Kadirli Anadolu Lisesi	Kadirli	İngilizce
441	Düzce Arsal Anadolu Lisesi	Düzce	İngilizce
442	Akçakoca Anadolu Lisesi	Akçakoca	İngilizce

Ek-6 Osmanlı İmparatorluğu sınırları ve Yakın Doğu (1914)

Map 1. The Ottoman Empire (heavy boundary) and the Near East, 1914

Kaynak; Grabill Joseph L., "Protestant Diplomacy and Near East", s.16, University of Minnesota, 1971

ÖZGEÇMİŞ

1967 yılında Tarsus/İçel'de doğdu. İlk ve orta öğrenimimi Adana'da tamamladı. Lise öğrenimi İstanbul Kuleli Askeri Lisesinde tamamladıktan sonra, Kara Harp Okulundan mezun oldu.

Bayram KÜÇÜKOĞLU, evli ve iki çocuk babasıdır.